לציונות–לסוציאליזם–לאחוות עמים

יום ו', י"ד בשבט תשמ"ז, 13 בפברואר 1987 / שנת מ"ד מס' 13269 / המחיר 1.35 שקל כולל מע"מ

סחארוב ינאם בקרמלין; „ד"ר ז'יוואגו" יופיע בבריה"מ

מאת יוסף גלילי, כתב „על המשמר", וכתב „אסושיאייטד פרס" במוסקווה

המדען הסובייטי אנדריי סחארוב, שזה לא מכבר הורשה לשוב למוסקווה מגלותו בעיר גורקי, יופיע מחר לראשונה בקרמלין, כאשר ישתתף ב„ועידה בין־לאומית לשלום", בהשתתפות כ־700 אנשי־שם מכל רחבי העולם. וייפגש כנראה עם גורבאצ'וב.

בה בעת הודיעה סוכנות הידיעות הסובייטית הרשמית „טאס", כי בשנה הבאה יתפרסם בברית־המועצות, בפעם הראשונה, סיפורו האפי של בוריס פאסטרנאק, „ד"ר ז'יוואגו", בשלושה או ארבעה המשכים, בירחון הספרותי „נובי מיר".

מחריפה ההתנצחות בין ראש־הממשלה לממלא מקומו

שמיר: הוועידה הבי"ל — תחביב של פרס

פרס: התנגדות לוועידה — תחביב של שמיר

בראיון ל„וושינגטון פוסט" לקראת ביקורו בארה"ב אמר עוד שמיר כי התומכים בוועידה כזו מעוניינים בנסיגה לקווי 67 ● בפרשה האיראנית אמר כי הוא נמצא „בסירה אחת עם שולץ" שגם הוא לא ידע דבר ● על דברים אלה השיב פרס: זוהי השמצה – כנראה שהליכוד החליט לפרק הממשלה ● פרס תקף הליכוד גם בנושא התקציב ושאל: האם קיצצנו בחינוך כדי לתת להתנחלויות? ● קרא לחבריו לא להיתפס „לבהלה" ולא לזנוח הקיבוצים ● עם זאת הודיע מזכ"ל העבודה כי ברגע זה לא מפרקים הממשלה ולא הולכים לבחירות

מאת דורית גמן, כתבתנו לענייני מפלגות

חילופי האשמות וההתנצחות המילולית בין ראש הממשלה יצחק שמיר לבין ממלא־מקומו שמעון פרס הגיעו אמש לשלב נוסף של החרפה.

בישיבת לשכת מפלגת העבודה תקף פרס את שמיר על התבטאויותיו בראיון ל„וושינגטון פוסט" ואמר: „שמעתי את דברי שמיר ב„וושינגטון פוסט' שם אמר כי הוא לא ידע על מכירת הנשק לאיראן וכי מצבו דומה לזה של השר שולץ. ברור שהמגע הרישמי הראשון בנושא איראן נעשה על־ידי מנכ"ל

(המשך בעמוד 22)

מאת זאב בליצר, כתב „על המשמר" בארה"ב

וושינגטון. — ראש הממשלה, יצחק שמיר, חזר והדגיש אתמול, בראיון עם „וושינגטון פוסט" ערב ביקורו בוושינגטון בשבוע הבא, את התנגדותו הנחרצת לכינון ועידה בין־לאומית לפתרון הסכסוך במזרח התיכון.

שמיר הירבה בדברי לעג לשר החוץ, שמעון פרס, משום שסמך ידו על רעיון זה, וכינה את הרעיון „תחביב אישי של מר פרס".

ראש הממשלה הודיע, כי יהיה

(המשך בעמוד 22)

להצניח מזון מישראל לפלשתינים

אמהות פלשתיניות ממחנות הפליטים בביירות הפגינו אתמול עם ילדיהן נגד המצור המתמשך המונע אספקת מזון ותרופות מתושבי המחנות (צילום אי. פי)

מאת אבי בניהו, כתבנו הצבאי

חבר ועדת החוץ והבטחון של הכנסת יוסי שריד פנה אתמול במכתב לראש־הממשלה ולשר־הבטחון בו הוא קורא להורות לחיל־האוויר להצניח תרופות ומזון למחנות הפליטים סברה ושתילה וכורג'נה. „ישראל תיטיב לעשות אם בסברה ושתילא, בלב הוועה הלבנונית ובלב הטראומה הישראלית, תנהל מבצע הצלה ותחשוף דווקא כאן את הצד האנושי של סניה" אומר ח"כ שריד.

(ידיעה בעמוד 2)

„ישראל תפסיק מכירות הנשק לפרטוריה"

לוס־אנג'לס. — ישראל החליטה להפסיק את מכירות הנשק לדרום־אפריקה ותשים קץ גם להעברת טכנולוגיה צבאית למדינה זו — מסר אתמול „לוס־אנג'לס טיימס".

העיתון מסתמך על מקורות ממשלתיים ומוסר, כי ראש הממשלה, יצחק שמיר, יודיע לנשיא רונאלד רייגן על החלטה זו, כאשר יגיע לארה"ב בשבוע הבא. (עיצ)

הצוות המצרי ישוחרר בקרוב

מאת אבי בניהו, כתבנו הצבאי

אנשי שגרירות מצרים בישראל יבקרו היום במקום מעצרם את שמונת אנשי צוות ספינת המחבלים „מריה אר" שנלכדה בסוף השבוע שעבר על־ידי חיל־הים. לכתבנו נודע כי יתכן והשמונה ישוחררו ויוחזרו למצרים, לאחר שהסתבר כי לא היו מודעים ל„מטען" שנשאו על הספינה בקו קפריסין־לבנון.

הגדה נסערת ממצב מחנות הפליטים בלבנון ● עמוד 4
חריש הורה לנקוט צעדים נגד רבנים המורדים בבג"צ ● עמוד 2
עו"ד יגאל ארנון — יו"ר הבנק הבינלאומי הראשון ● עמוד 24
עיתונאים ישראליים נחקרו על ריגול בקפריסין ● עמוד 2
יום שידורים, בינתיים ● עמוד 24

טיוטת דו"ח הביקורת על כוכב יאיר:

האגודה פועלת ללא תקציב מפורט ומאושר

מאת צבי טימור

[illegible] כוכב יאיר נתבקשה להשיב בתוך שבוע ימים לטיוטת דו"ח ביקורת שהועברה אליה ב־25 בינואר, אמר לכתבנו יו"ר וועדת הביקורת עו"ד [illegible] בן־דוד.

[illegible] קבלת תגובת המזכירות מבטיח יו"ר וועדת הביקורת לפרסם את הדו"ח [illegible] עם תגובת המזכירות. עו"ד בן־דוד סבור כי אין לפרסם טיוטת דו"ח, [illegible] עמו הובהר כי לדעת העתון טובת הציבור דורשת את פרסום [illegible] לידיעתה. עו"ד בן־דוד ציין כי גם הוא מייצג את האינטרסים [illegible].

[illegible] דו"ח ועדת הביקורת נאמר בין היתר בקשר לדיווח על הוצאות כי [illegible] לחברי ועד הנהלת האגודה כל מסמך פירוט הוצאות בפועל

(המשך בעמוד 22)

תחביב או גורל

ההתנצחות הכעוסה בין ראש הממשלה הנוכחי לראש הממשלה הלפני־נוכחי, [illegible] בלשון של קיצור מערפל „פורום של ליווי בין־לאומי". נשמעת [illegible] קשה על ביצה שלא נולדה, וספק אם יש תרנגולת המסוגלת להטילה. [illegible] לה, לביצה זו, קצוות משונים מאוד.

[illegible] של שר החוץ פרס, כי ממשלת האחדות שבראשותו (זו שמשלה בארץ [illegible] אקטובר, אכריטו) סמכה את ידיה על רעיון־היסוד של „ועידה בין־לאומית [illegible] לשלום", היא כמובן טענה נכונה לגמרי; צרתה שאינה כה [illegible]. שיחות שלום, בדרך־כלל, או שהן ישירות או שהן נערכות [illegible] או בפורום רחב אחר, המאפשר לצדדים לדבר אל כל [illegible] בין־לאומיות, גם פנים־אל־פנים וגם גב־אל־גב, מכילות בתוכן [illegible] ומדינית קשה ליישוב. אומנם, במציאות המזרח־תיכונית [illegible] יכול אולי להתקיים יצור־כלאיים כזה, אך ספק אם טובה כלשהי [illegible].

[illegible] לא טבע, שממשלת ישראל צריכה להתחפר, ללא כל תזוזה, בעמדת [illegible] נגד כל ועידה בין־לאומית ליישוב הסכסוך; ההיפך הוא [illegible] באורנו, עשויה להיות הניצוץ הראשוני החיוני להתנעת תהליך [illegible] מחסום מפני התפתחויות אינרטיות, המוליכות למלחמה. [illegible] נדרש, על כן, אומץ ציבורי לחודות, שבתמיכתה בוועידת [illegible] בוועידת שלום, ולא במשהו אחר, לא בחצי־ועידה־חצי־לא־[illegible], לא להסתתר מאחורי ניסוחים מעורפלים („ליווי", „פורום"). אלא לשים [illegible] השלום בראש סדר היום הלאומי, כשהשיטות להגיע אליו היא משנית [illegible].

[illegible] שה בעצם רוצה ראש הממשלה שמיר, כשהוא מלגלג על שר החוץ [illegible], באמרו, שאצל האחרון, התמיכה ב„ליווי בין־לאומי" היא רק [illegible] ולא חביב. שמיר רוצה לחסום בכך, במלט מבורזל, כל סדק אפשרי [illegible] של תהליך שיוביל לדו־שיח ישראלי־פלשתיני, ואולי לוויתורים [illegible] רוצה למנוע מראש, על־ידי שימוש במטבעות לשון מלעוסות כמו [illegible] התעוררות מחודשת של דעת־קהל ישראלית ומערבית רחבה בעד [illegible] בין־לאומי, כפתח־תקווה יחידי לשינוי. שמיר אינו מעוניין להסת־[illegible] של הקאדנציה שנותרה לו, באירועים מדיניים כלשהם, המזדק־[illegible] של תפיסתו המסורתית „שב ואל תעשה גלים", ובעיקר [illegible] העלולים לגרום תגובות בלתי־צפויות אצל קהל באי החלק השני [illegible] תנועת החרות (מתיו למין). לו רק בגלל זה, חייב המערך להגביר את

[illegible] לאותה ממשלה) יכול לדבר על עיסוקו של פרס (שר החוץ [illegible]) בשלום באירונית מבטלת רק משום שהדברים אינם מחוודדים [illegible] בכוונה תחילה, רק משום שאין קוראים לילד בשמו המלא – [illegible] עקיף, תמורת החזרת שטחים. מצער שוויכוח כה גורלי של [illegible] לובש צורות של התנצחות מילולית ילדותית, אם לא למטה

„דרורי עבר הגבול — פגע בצה"ל"

אומרים בכירים בצבא ● שר־הבטחון נזף אתמול באלוף אמיר דרורי על הדברים שהשמיע ● קצין בכיר: הוא לא יוכל לשבת ליד שולחן המטכ"ל אף יום נוסף

מאת אבי בניהו, כתבנו הצבאי

שר־הבטחון יצחק רבין זימן אליו אתמול את סגן הרמטכ"ל האלוף אמיר דרורי ונזף בו על הדברים שהשמיע אתמול במסיבת כתבים צבאיים בעניין תהליך מינוי הרמטכ"ל הבא של צה"ל. שר־הבטחון אמר לאלוף דרורי כי הוא רואה בחומרה רבה את דבריו לעתונאים. אתמול מתחו בכירים בצה"ל ובמערכת הבטחון ביקורת קשה כנגד דבריו של האלוף דרורי.

הם טוענים כי דרורי, למרות הכעס האישי שהוא נושא עמו, לא היה צריך לפגוע בצה"ל, בשר־הבטחון ובאלוף דן שומרון.

מקורות במערכת הבטחון אומרים כי אלמלא היה דרורי מצוי בסיטואציה מיוחדת כממלא מקום הרמטכ"ל היה מתבקש לצאת לחופשת פרישה.

אחר מאלופי צה"ל אמר אמש ל„על המשמר": „הדברים שאמר דרורי אוכלים אותי. הוא עבר את הגבול ולדעתי לא יוכל להשאר בתפקידו עוד מספר חודשים בצה"ל ולשבת סביב שולחן המטה הכללי" אמר האלוף.

האלוף מתח ביקורת גם על המינוי „החפוז" (לדבריו) של אהוד ברק לתפקיד סגן הרמטכ"ל. „אני לא נגד איש מסויים אלא נגד השיטה. כיספו כאן את המוטיבציה של האלופים הבכירים להתמודד על תפקיד הרמטכ"ל לאחר דן שומרון. היות ותפקיד זה כבר מכור. השקענו דם ויזע במשך עשרות שנים בצה"ל והכל שכך התפתחו הדברים" אמר אותו אלוף.

כתבנו הצבאי מציין כי דברי הביקורת של האלוף אמיר דרורי שנאמרו בסיומה של פגישה עם כתבים לענייני צבא נאמרו בניגוד לדעתו של דובר צה"ל, תא"ל אפרים לפיד, שנכח באירוע וביקש פעמיים מהאלוף דרורי שלא להתייחס לנושא זה.

ברי ממשיך במגעים לעיסקת חליפין

מנהיג „אמל" אמר אתמול כי פנה לצלב־האדום בעניין המחבלים שידרוש מישראל תמורת שחרור הנווט ו־4 האמריקנים ● משפחות הנעדרים תובעות לכלול בכל עיסקה הסדר בעניין בניהן

דמשק, — מנהיג „אמל", נביה ברי, אמר אתמול בראיון לרשת־השידור האמריקנית סי.אן.אן., כי הוא פתח במגעים לא־רישמיים עם הצלב האדום הבין־לאומי על הכנת רשימה של המחבלים, שישראל תידרש לשחרר תמורת ארבעת בני הערובה האמריקניים והנווט הישראלי, המוחזק בידי אנשיו.

הוא הוסיף, עם זאת, כי לא ינקוט ביוזמה לביצוע עיסקה זו עד שיקבל „איתות חיובי" מ„הג'יהאד האיסלאמי לשיחרור פלשתין", המחזיק בארבעת בני־הערובה האמריקניים.

בקריאה דחופה לממשלה לדאוג לכך שבכל הסדר חליפין שיסוכם ישירות, או באמצעות הצלב האדום על החלפת מחבלים בטייס הישראלי שנפל בשבי בלבנון והאורחים אמריקנים שנחטפו שם, ייכלל תנאי יסוד שלפיו יתחייבו הסורים והלבנונים גם יחד לדווח על מקום

(המשך בעמוד 22)

פורת דחה הצעת ההסת' לבטל השעיית סוויר"י ולפתוח במו"מ

לפיכך יושבתו כנראה שידורי הטלוויזיה גם הערב

מאת אתי רונאל, כתבת „על המשמר"

יו"ר האגף לאיגוד מקצועי בהסתדרות, חיים הברפלד, הציע אתמול למנכ"ל רשות השידור, אורי פורת, לבטל את השעייתו של יו"ר ועד הטכנאים, ציון סווירי, ולפתוח במו"מ עם הסתדרות המהנדסים והטכנאים וועד הטכנאים בטלוויזיה, על מנת לפתור את כל חילוקי הדעות ולהסדיר את יחסי העבודה המעורערים בהסכם עבודה חתום.

במהלך המו"מ, שלא יארך למעלה מ־60 יום, יתחייבו שני הצדדים לשמור על שקט תעשייתי ולכבד את ההסכמים וההסדרים הקיימים. העובדים לא ירו מהמותן ולא יעשו צעדים על דעת עצמם, וההנהלה לא תיתן הוראות החורגות מהסכמי העבודה.

אולם מנכ"ל רשות השידור הגיב על ההצעה באומרו כי איננו מוכן לותר על השעייתו של סווירי. „היכנסם למו"מ לאלתר — כן, אבל — ללא תנאים מוקדמים" — הודיע פורת. וכך, בעודם מתחפרים בעמדותיהם, הסכימו אתמול שני הצדדים רק על המשך המו"מ הטלפוני על התנאים לפתיחת המו"מ ביניהם. והטלוויזיה, כך נראה, תמשיך ותהיה מושבתת גם הערב.

אתמול בוטלה הקלטתן של „סיבה למסיבה" ו„נקודת מבט" — סידרה חדשה של שמעון טסלר ורינה חנינה, שאמורה היתה להיות משודרת החל מהערב ולדון במינויים פוליטיים במשרדים ובחברות ממשלתיות.

ציבור עיתונאי הטלוויזיה הביע אתמול שאט־נפש מהתנערותה של ההסתדרות הכללית מהדחתו של יו"ר ועד הטכנאים בטלוויזיה. „התנהגות זו של הארגון הציג הגדול ביותר בישראל צריכה להדליק אור אדום בקרב כל העובדים במדינה" — קבעו העיתונאים, שימליצו בפני האיגוד הארצי של עיתונאי ישראל לפרוש את חסותו על הטכנאים בטלוויזיה.

מזכיר הסתדרות ההנדסאים והטכנאים, זלמן שנקמן, אמר אתמול, כי הטכנאים מחו אמנם על דבריו, כפי שפורסמו ב„על המשמר" אתמול. אך גם אם אין הוא חוזר בו מהסתייגותו מהפסקת המשחק, הרי שההסתדרות נתנה ונותנת לטכנאים גיבוי במאבקם להשגת הסדרי עבודה נאותים ולשמירה עליהם.

יורחבו שידורי הערוץ השני

החל מהערב יורחבו שידורי הנסיון בערוץ השני והם יחלו בשעה 7 ויסתיימו ב־10 בערב. השידורים יכללו מוזיקה קלאסית ומוסיקת פופ, וייקלטו בעיקר באזור ירושלים ובת"א באפיק שידור 7, אינ', אפ. 22.

חבר הכנסת פנחס גולדשטיין פנה אתמול לשר־התקשורת וליועץ המשפטי לממשלה בבקשה כי יבדקו את האפשרות להגביר את שידורי הנסיון בערוץ השני על־ידי תוספת שעות שידור, וכן לבדוק את האפשרות לשלב במהלך השידורים מבזקי חדשות. ח"כ גולדשטיין הודיע, כי ועדת הערוץ השני תפעל לקדם את הליכי החקיקה, ולו רק בגלל אירועי הימים האחרונים בטלוויזיה הכללית.

עובדי המינהל והמשק ישבתו ביום חמישי הבא

מאת יוסף שמי, כתב „על המשמר"

מועצת עובדי המינהל והמשק שהתכנסה אתמול החליטה להשבית את העבודה בבתי־החולים הממשלתיים ביום חמישי הבא. כך נמסר לכתבנו מדובר הוועד של עובדי המינהל והמשק.

במברק ששלחו בתום ישיבת המועצה אל שר האוצר טוענים עובדי המינהל והמשק, שהם שובתים משום שלא הוסר האיום של קיצוץ בתקנים ובתקציב משרד־הבריאות. בנוסף לכך, הם אומרים, ועדת פרה אינה עושה דבר כדי לדון ולהחליט בנושאים שעל הפרק, בין השאר בנושא השוואת שכרם לאלה של קופ"ח. הם דורשים שבישיבה הקרובה יובאו כל הנתונים ושאפשר יהיה לדון בהשוואת השכר.

הם הוסיפו, כי נושאים שונים שהובאו להכרעת שר־האוצר ויו"ר אגף לאיגוד מקצועי לא טופלו.

עובדי המינהל והמשק דורשים גם החזרת התקנים שנלקחו מהם ב־1985.

מפקדי עוצבות ייהפכו לבעלי המאה והדעה

מאת אבי בניהו, כתבנו הצבאי

צה"ל בוחן בימים אלה שיטה חדשה לתיקצוב אמצעים לעוצבה. על פי השיטה מקבל מפקד העוצבה „סל תקציבי" שבכלולים בו אלמנטים שונים. מהתקציב הנתון יכול מפקד לתמרן עם התקציב ולקבוע סדרי עדיפויות משלו, ולהתאים את התקציב לצרכים.

השיטה הנבחנת עתה נתקבלה אצל מפקדי העוצבות ברגשות מעורבים. ישנם כאלה שטענו כי טוב יותר לפנות למטה הכללי כאל „אבא עשיר", ולדרוש תקציבים לתחומים חשובים (מבצעים, אמונים, מינהלה וכו') ולעומתם הביעו אחרים שביעות רצון מהשיטה.

לאור הניסיון יחליטו צה"ל בקרוב אם להרחיב את הסל התקציבי לתחומים נוספים.

צה"ל יכפיל השנה את תוכנית האימונים של מערך המילואים

מאת אבי בניהו, כתבנו הצבאי

צה"ל ידגיש בשנת העבודה הבאה את נושא אימוני היחידות ביבשה, בים ובאוויר. תוך מתן תוספות תקציביות לצורך זה. על־פי תוכנית העבודה השנתית ייקראו פחות אנשי מילואים לתעסוקה מבצעית. אולם במקביל תוכפל תכנית האימונים של מערך המילואים לאחר מספר שנים של קצוץ תקציבי בתחום זה.

תוכנית צה"ל לשנת 1987 הוצגה אתמול בפני כתבים צבאיים על־ידי סגן הרמטכ"ל, האלוף אמיר דרורי, ראש אגף התכנון, האלוף אביהו בן־נון, והיועץ הכספי לרמטכ"ל, תא"ל ראובן הרשקו.

השלושה הדגישו בדבריהם, כי בשנת 1988 לא יהיה מנוס מלהוסיף כ־400 מיליון ש"ח לתקציב הבטחון, כדי לספק בטחון סביר, לייצב את הצבא ולשמור על רמת כשירות וכוננות מול האיומים. „גם בשנה הקרובה נוסיף לנגוס במלואים ולקצץ בתחומים נוספים", אמרו הדוברים.

בשנת 1987 יוגדלו באופן ניכר שעות המנוע לאימונים ושעות הטיסה ותשיט לצרכי מבצעים ואימונים, לאחר שנים של קיצוץ, שהגיעו לדברי סגן הרמטכ"ל „לקו־האדום".

האלוף אמיר דרורי מסר, כי התוכנית השנתית משולבת בתוכנית רב־שנתית המתחשבת בהתפתחויות שונות שעשויות לצוץ במהלך התקופה. „התכנית נותנת תשובה טובה לאיום ולהתעצמות צבאות ערב. בשנה הקרובה יתייצב צה"ל לאחר קיצוץ בסדר הכוחות הלוחם ובכוח האדם. צה"ל פיטר 7,500 אנשי קבע ואזרחים", אמר דרורי.

במהלך שנת 87' ייערכו מחדש אגף כוח האדם ואגף האפסנאות במגמת התייעלות וצמצום מפקדות והמפח"ש ישלים התארגנותו.

צה"ל יצטייד השנה באמצעי לחימה חדשים מהארץ ומחו"ל ויקצה תקציבים גדולים יותר לצרכי מחקר ופיתוח. בקרוב יסיים המטה הכללי בשורת דיונים בנושא שדה הקרב העתידי, לאחר עבודה מקיפה שנעשתה בעניין זה במערכת הבטחון.

קיצוץ ב„נערי רפול"

בתשובה לשאלה אמר האלוף דרורי, כי צה"ל יגייס בשנה הבאה פחות חיילים מאוכלוסיות מיוחדות (נערי רפול וכו'). „אנו רואים את המשמעות הלאומית של העניין. אולם נאלץ להעלות את סף הגיוס של אוכלוסיות אלו".

בהתייחסו לשינוי מבנה הצבא הסורי אמר האלוף דרורי: „הסורים החלו בתהליך של העתקת יחידות צבא סדירות למילואים. זו ראשיתו של תהליך, אולם לא צפוי שינוי בגודל הצבא. במקביל נמשכת התעצמות בזרועות האוויר והים של הסורים. בטווח הקצר תהליך זה הוא טוב ליהודים אולם לטווח הארוך השינוי עשוי לתת בידי הסורים גם יתרון. צה"ל עוקב אחר המתרחש בסוריה".

שביתה במועצת חצור – לא קיבלו משכורות

מאת יהודה צור, כתב „על המשמר"

300 עובדי המועצה המקומית בחצור הגלילית, שובתים זה יומיים במחאה על כך שלא קיבלו את משכורתם מחודש ינואר.

העובדים קיימו אתמול ישיבה סוערת בבניין המועצה במהלכה הוטחו דברים קשים בראש המועצה אלי חלפון, אשר לדברי העובדים אינו עושה די למצוא כספים לתשלום המשכורות.

אחרים מהעובדים ציינו שבישיבה האחרונה של ראשי עיירות הפיתוח מן הליכוד שהתכנסה בעקבות המשבר בין הליכוד למערך, בעניין ההתנחלויות, אמר אלי חלפון, (חבר חרות) שאין צורך בתקציבים מיוחדים לעיירות הפיתוח והוא מסתפק בהקצבות האוצר.

העובדים גם קבלו על כך שראש המועצה התקין באחרונה טלפון במכוניתו למרות הגרעון התקציבי. אמש אמר ראש המועצה שהוא מקווה למצוא היום את הסכום לתשלום משכורות וכך תבוא לסיומה השביתה.

עובדי המדינה תובעים לפתוח במו"מ על חידוש הסכמי השכר

מאת כתבנו לענייני עבודה

תביעות לפתוח במאבק נוכח השחיקה בשכר של עובדי השירות הממלכתי הועלו אתמול בישיבת המזכירות הארצית של הסתדרות עובדי המדינה.

כתום דיון סוער התקבלו ללא התנגדות הצעות החלטה שהעלה מזכיר הסתדרות עובדי המדינה, ראובן בן־עמי, שעיקרן: פתיחה במשא־ומתן לחידוש הסכמי השכר לשנת 1987/88 כבר בימים הקרובים.

אם לא יחודש הסכם השכר והממשלה תדחה את תביעותיהם של עובדי המדינה, נאמר בהחלטה, ינקטו העובדים צעדים ארגוניים.

עוד הוחלט לתבוע העלאת השכר התחילי בשירות המדינה ל־50 אחוז מהשכר הממוצע במשק; השוואת השכר של עובדי המינהל והמשק בבתי־החולים לשכר של עמיתיהם בקופת־חולים ותשלום פיצוי לגימלאי המדינה בשיעור 26.7 אחוז למפרע מאוקטובר 1986.

הצעה שהועלתה לקיים היום שביתת אזהרה בת יום אחד בכל משרדי הממשלה — נדחתה. את ההצעה יזם משה אבגוש, סגן יו"ר הוועד הארצי של עובדי המינהל והמשק בבתי־החולים הממשלתיים, ותמכו בה תשעה נציגים של ועדי עובדים.

ראובן בן עמי אמר בכנס, כי שני שליש מכלל עובדי המדינה משתכרים כיום כמחצית מהשכר הממוצע, תופעה המונעת מהם לקיים רמת חיים מתקבלת על הדעת.

משפט דמאניוק יועבר בשידורים חיים ברשת א'

מאת אתי רונאל, כתבת „על המשמר"

משפט דמאניוק ישודר מדי יום בשידורים חיים ברשת א' של „קול ישראל". לשם [illegible] א' למשך תקופת המשפט, [illegible] ה־16 בפברואר. [illegible] את מהלך הישיבות [illegible] בפוקר בין 8:30 ל־12:30, ואחר [illegible] ל־19:00. [illegible] ברשת א' יביא „קול [illegible] את סיכומי הישיבות [illegible] הנוגעות לסוגיות שיתעוררו [illegible] משפט דמאניוק [illegible] גם בשידורים [illegible] ברשת [illegible]

הטלוויזיה, לעומת זאת, [illegible] המשפט [illegible] החדשות. אבל לא תעביר [illegible] בשידור ישיר [illegible] ואת חישבונות האחרונות. [illegible] השידור של הטלוויזיה [illegible] [illegible] [illegible] הטלוויזיה בקשה זו.

קיסר: אם יציבות המחירים לא תישמר — נדרוש פיצוי

מאת כתבנו לענייני עבודה

דאגה חמורה מגל עליות המחירים הביע אתמול מזכ"ל ההסתדרות, ישראל קיסר, שהיה אורחה של המועצה האזורית „גלבוע".

באסיפת עובדים במחלבת תנובה תל־יוסף אמר קיסר, כי הוא מזהיר את שר־האוצר מפני ערעור היציבות, שבאה לידי ביטוי בעליית המחירים המשמעותית של מוצרי הצריכה. „אישור עליית המחירים מורה על התמשטות מסוכנת של מגמת ההתייקרויות, בסתירה מוחלטת למגמות שהוצגו את חתימת ההסכם ליציבות המשק.

הסכם זה נועד להבטיח את היציבות והתיקרות על המחירים עד אפריל 1988", ציין קיסר.

הוא הוסיף, שאם הממשלה לא תעשה מיד לשמירת היציבות כמתחייב מההסכם, [illegible] ההסתדרות [illegible] מהמעסיקים [illegible] והציבוריים פיצוי מתאים.

מזג אוויר

טמפרטורות המינימום והמקסימום הצפויות: ירושלים 4–16; רמת־הגולן 3–16; צפת 3–13; חיפה 6–19; טבריה 4–19; נהריה 4–23; נצרת 5–18; עפולה 3–22; שומרון 4–18; תל־אביב 6–23; נמל תעופה בן־גוריון 5–22; יריחו 6–24; עזה 6–19; באר־שבע 3–22; אילת 10–25. (עתים)

במג'דל שמס מתכוננים לחגוג ה„נצחון הכפול"

מאת יהודה צור, כתב „על המשמר"

מאות שוטרים ואנשי מג"ב יישמרו על הסדר בהפגנה שמתכננים הדרוזים אוהדי סוריה בגולן בשבת הקרובה מכפר־מג'דל שאמס, במלאת 5 שנים להחלת החוק הישראלי בגולן.

ההפגנה תתקיים לרגלי האנדרטה שהוקמה לפני שבועיים במרכז מג'דל שאמס, אנדרטה שבמרכזה עומד מנהיג הדרוזים סולטן אטראש, ושהוקמה לזיכרם של חללי מלחמות סוריה.

עד היום התקיימו עצרות כאלה ב„גבעת הצעקות" הסמוכה לגבול, אולם עתה, לאחר הקמת האנדרטה, מתכננים אוהדי סוריה עצרת המונית שתמחיש לדבריהם את „נצחונם הכפול".

דרוזים אוהדי סוריה מסרו לכתבנו שהקמת האנדרטה בניגוד לדעת השלטונות אשר נכנעו בסופו של דבר מהווה שלב נוסף בהחזרת הגולן לידיים סוריות.

שכה"ל באוניברסיטאות אמריקניות – נמוך יותר

מאת יצחק שור, כתבנו לענייני חינוך

שכר הלימוד באוניברסיטה ישראלית גבוה במאה דולר יותר מאשר באוניברסיטה ציבורית בארצות־הברית — קובע מסמך על שכר הלימוד, שפרסמה בימים אלה התאחדות הסטודנטים בישראל.

לפי מסמך זה שילם סטודנט ישראלי שכר לימוד בגובה של 2167 שקלים בשנת הלימודים הנוכחית השווים ל־1440 דולר, שעה שסטודנט באוניברסיטה ציבורית אמריקנית משלם 1340 דולר בלבד. השכר הממוצע בארצות־הברית גבוה, פי שלושה מזה של ישראל — טוען הדו"ח.

על־פי הדו"ח לא גדל שכר העבודה שמקבל סטודנט ואילו שכר הלימוד הוכפל, נסיעה בין־עירונית עלתה ב־42 אחוזים, מיסי קופת חולים ב־31 אחוזים, ולחם ב־16 אחוזים. לדעת התאחדות הסטודנטים צריך שכר הלימוד לרדת למחצית שוויו הנוכחי, כלומר ל־700 דולר בערך במקום 1440.

לחבר
משה סמולר
יו"ר ארגון גימלאי משען
עם הגיעך לגבורות
ברכת אריכות ימים בריאות והמשך פורה של פעילותך התנועתית והציבורית
מועצת ארגון גימלאי משען

ח"כ יאיר צבן בעתירה לבג"צ

„להעמיד לדין הדיינים המורדים; חריש להמר: לנקוט צעדים נגדם

העתירה הוגשה נגד שר הדתות שיורה להעמיד לדין 20 הדיינים שחתמו עצומה הקוראת למרוד בהחלטת בג"צ להורות על רישום סוזן מילר כיהודיה

מאת בצלאל עמיקם, כתב „על המשמר" ודוד פרידמן, כתב עת"ם

ח"כ יאיר צבן מבקש בעתירה לבג"צ להורות לשר הדתות להעמיד לדין משמעתי את דייני בתי הדין הרבניים בארץ, אשר חתמו על עצומה שבה הם קוראים למרוד בהחלטת בג"צ לרשום את סוזן מילר כיהודיה. העתירה הוגשה אתמול נגד שר הדתות ונגד 20 הדיינים שבמרדו לטענת העותר בהחלטת בג"צ. צבן טוען, כי לאחר שהיועץ המשפטי לממשלה העביר את הטיפול בעניין לשר הדתות, פנה לשר הדתות כדי שיעמיד לדין משמעתי את הדיינים, משום שהתנהגו בהתנהגות שאינה הולמת את מעמדו של דיין בישראל.

העותר, באמצעות עו"ד מישאל חשין, טוען כי חלפו שישה שבועות מאז פירסום העצומה ואיש לא נקט בכל פעולה ולא מתכוון לנקוט בפעולה נגד הדיינים. נטען, כי שר הדתות לא השיב לפניותיו של ח"כ צבן להעמיד לדין משמעתי את הדיינים.

בעתירה נטען, כי יש בחתימה על העצומה משום התארגנות למרי שופטים. התנהגות זו אינה הולמת מעמדו של דיין, שפועל במסגרת נורמטיבית זהות למסגרות שבה פועלים שופטים. „אם איש הרשות השופטת קורא לשבירת שלטון החוק במדינה, מה יאמרו מי שאינם נמנים עם הרשות השופטת", נטען בעתירה.

תשקל תביעה

היועץ המשפטי לממשלה יוסף חריש שיגר לפני ימים אחדים מכתב לשר הדתות זבולון המר ובו דרישה, כי יינקטו צעדים נגד חמישים רבנים ודיינים שפירסמו מינשר המתנגד לפסיקת בית המשפט העליון בעניין סוזן מילר.

חריש הסביר במכתבו, כי פסיקת ההערכאה השיפוטית העליונה של המדינה מחייבת את הרבנים והדיינים שהינם עובדי מדינה. אתמול הודיע חריש להמר כי הוא מצפה לתשובה על הצעדים שיבצע השר, ולא תישקל האפשרות להגשת תביעה משפטית נגדם.

המר מרכך

השר לענייני דתות זבולון המר קיבל אתמול את פנייתו של היועץ המשפטי לממשלה בעניין עצומת 52 הרבנים. דובר משרד הדתות אומר, כי בניגוד לדברים לעיל, לא קורא היועץ המשפטי לשר לנקוט אמצעים כנגד הדיינים ואף מדגיש במכתבו „כי העניין הציבורי לא ייבנה מהעמדה לדין של חותמי העצומה בעלי התפקידים הציבוריים הדתית."

פנייתו של היועץ המשפטי לשר הינה לבירור עמדתו ותוכניותיו של השר כדי „למנוע הישנות מקרה רב חומרה אשר כזה מצד דיינים באשר הם ובמגמה לבטל את רישומו הקשה של המעשה דנן שכבר נעשה".

חובש הולנדי בבורג' אל־בראג'נה

אכלנו את אחרון הכלבים והחתולים; ילדים לוכדים חולדות וצולים אותן

ארה"ב: אין ביכולתנו למלא תפקיד בניהול המו"מ על חידוש אספקת המזון למחנה

ביירות. — „הם ציפו ללחם וכל מה שקיבלו היה מטח פגזים" — אמר אתמול בן אלוף, חובש הולנדי, לכתב סוכנות הידיעות הצרפתית, בתארו את התקווה ואת המרירות במחנה בורג' אל־בראג'נה, ש־20 אלף תושביו נותרו גם אתמול ללא מזון.

החובש, השוהה זה 107 ימים במחנה השרוי במצור של אנשי המיליציה השיעית „אמל", סיפר על ההתרגשות הרבה של תושבי המחנה, כאשר נמסר ביום ד' שעומדים להגיע משלוחי מזון, והאנשים התקהלו סביב טרנזיסטורים והאזינו לחדשות. תוך התעלמות מהסכנה הנשקפת להם, הם התקהלו ופתחו בקריאות: „משאיות, משאיות, רואים אותן, הן מגיעות."

אך במקום הלחם שלו ציפו, הם קיבלו מטח פגזים. אשה אחת נהרגה ו־5 תושבים נפצעו קשה.

צלו חולדה

בן אלוף אומר, כי זה שבוע ימים המצב במחנה „נואש". „האנשים אכלו כבר את אחרון הכלבים ואת אחרון החתולים במחנה. אך אתמול ראיתי מחזה נורא: חמישה ילדים הרגו חולדה וצלו אותה כדי לאכלה."

אפילו עשב הוא דבר נדיר. „האנשים מתרחקים עד קצה המחנה כדי למצוא עשב, וכך הם הופכים למטרות לצלפי 'אמל'" סיפר החובש.

בבית החולים „חיפה", שנהרס כמעט לחלוטין, אין דלק להפעלת הגנראטורים. „אין אנו יכולים לפעול בשעות הלילה וגם בשעות היום עלינו לעלות לקומות הגבוהות ולנתח בקירבת החלונות. הניתוחים מתבצעים בתנאים הגרועים ביותר, מפני שהמכשירים הרפואיים אינם פועלים ללא חשמל ואנו חסרים תרופות חיוניות," אומר החובש.

ארה"ב אינה יכולה לסייע

ארה"ב הודיעה אתמול כי אין ביכולתה למלא תפקיד ישיר בקשר עם ניהול מו"מ על חידוש הספקת סעד למחנות הפליטים הפלשתיניים הנצורים בלבנון.

דוברת משרד החוץ, פיליס אוקלי, אמרה לכתבים: „זה מצב טראגי ומצער, אך אני חושבת שהמיליציות והקבוצות האלה חייבות לגבש בעצמן את ההסכמים. אין זה מתפקידה של ארה"ב לגבש עיסקה, שתאפשר מעבר שיירות סער.

מגעים עם ברי

מווינה נמסר, כי סוכנות הסעד והתעסוקה קיימה אתמול שיחות עם מנהיג תנועת „אמל", נאביה ברי על התנאים לשיגור אספקה למחנה בורג' אל־בראג'נה, ברי הציע הפסקת אש, שתימשך 12 שעות.

שני סוכני משטרה סובייטיים עוצרים את בוריס ביגון, בנו של אסיר ציון יוסף ביגון (במרכז) שקיים הפגנה למען שחרור אביו במרכז מוסקווה (תצלום: אי. פי)

יקירתנו

לאה (לֶנקה) מרדור

איננה

המשפחה

ההלוויה תתקיים ביום ראשון, ט"ו בשבט תשמ"ז, 15.2.87, בשעה 16.00 בבית־העלמין בכפר־שמריהו

השבעה — ברחוב שרת 43, תל־אביב

"המשמר" המו"ל: עתון וספר בע"מ בטאון מפלגת הפועלים המאוחדת
עורך ראשי: סבר פלוצקר
עורך משנה: ישראל זמיר
מרכז המערכת: רוביק רוזנטל
המערכת והמנהלה: רח' חומה ומגדל 2, תל־אביב. טל. 378833 חשבון בבנק הדואר 4-43360-3
המען למכתבים: שירות שק־דואר נעל ת"א 61999
"AL-HAMISHMAR" (The Daily Guardian) 2, Choma Umigdal St. Tel-Aviv 67771 Phone 378833 Telex. 341652
סניפים: ירושלים 94622 רח' בן־יהודה 2, בניין סנטר הדרים 102-121, טל' 231161
המען למכתבים: ת"ד 1216 ירושלים 91008
חיפה: 33134 רח' פבזנר 17, טל' 673673
המען למכתבים ת"ד 4007 חיפה 31040

באו לצלם כתבה על אש"ף — ונחשדו בריגול

שני עיתונאים מישראל נחקרו בקפריסין

מאת אבי בניהו, כתבנו הצבאי

שני עיתונאים ישראליים נעצרו ונחקרו ביום רביעי בקפריסין לאחר שאש"ף הגיש נגדם תלונה במשטרה בטענה כי הם ריגול לטובת ישראל.

הכתב הצבאי של „ידיעות אחרונות", צבי אלוש, והצלם יוסי רוט, נשלחו על־ידי העתון לקפריסין כדי להכין כתבה על ראשי המחבלים בקפריסין, בדרכם חזרה ללבנון.

תחנת יציאה ללרנקה

ביום רביעי אחר הצהריים שכרו השניים מונית בלרנקה ונסעו לניקוסיה כדי לצלם בניין השייך לאש"ף ומשמש כמשרד. בבניין זה המוסווה כבית־הורשת לרהיטים, ישנן משרדי המשמשות מחבלים פלשתינים המגיעים לשם מעירק, לוב ומקומות נוספים, וממתינים למעבר לרזום לבנון בדרך הים.

תושבת מקומית הבחינה ביוסי רוט מצלם את בניין ומסרה על כך לנציג אש"ף באי, שמיהר להגיש תלונה במשטרה בטענה כי שני העתונאים עוסקים בריגול. המשטרה הערנית במכשיר הקשר לנהג המונית, שהוביל את שניהם להתייצב בתחנת משטרה קרובה.

בשעת שש בערב נעצרו השניים לחקירה. הכתב והצלם נחקרו תוך שהחוקרים מצליבים את הפרטים. לאחר חקירה יצר צבי אלוש קשר עם שגריר ישראל בקפריסין, שטיפל בעניין ופנה למפכ"ל המשטרה של קפריסין בדרישה לשחרר את השניים. המשטרה החרימה את סרטי הצילום בהם צילמו את בניין אש"ף ואת המשרדים של חברת התעופה בניקוסיה, ושחררה אותם. „הם ידעו שאנחנו עיתונאים, אך חמישי אולם הודיעו לאש"ף כי חודיעו לנו את מכוניות החוקרים אותנו מקפריסין", סיפר אמש צבי אלוש. עם זאת המקומית החליפו שני הכתבים את בית המלון ועזבו למחרת אחר הצהריים שבו לישראל.

צמרת ההסתדרות תדון בהתייקרויות

בעקבות פניית ז'ילוני ורטיג ממפ"ם

מאת כתבנו לענייני עבודה

חברים בוועדה המרכזת של ההסתדרות יוזמים דיון בהתייקרויות של הימים האחרונים, במטרה לגבש עמדה הסתדרותית נגד מהלכים נוספים בתחום העלאות המחירים.

אפרים ז'ילוני, סגן יו"ר האגף לאגוד מקצועי ויו"ר סיעת מפ"ם בהסתדרות ורעיה רטיג, יו"ר האגף לדמוקרטיה תעשייתית, הודיעו אמש שהם עומדים לתבוע דיון דחוף בוועדה המרכזת על ההתייקרויות היזומות במשק.

„במערבולת אי־היציבות נותר רק אי בודד של יציבות", אמר ז'ילוני, „וזהו שכרם השחוק של העובדים. אצל עובדי המדינה השחיקה גדולה וקשה במיוחד ומגיעה ביחס לשנת 84 למספר בן 2 ספרות." ז'ילוני ורטיג הוסיפו כי אין להתפלא כי עובדי המגזר העסקי נוקטים במהלכים ארגוניים עקב השחיקה בצירוף לאשר שחלה סביב השעון, גורמים להם הבה עמוק. השניים הזהירו מפני צעד מוחלט של יחסי העבודה לנוכח ערעור היציבות במשק.

יו"ר החידה לתכנון כלכלי וחברתי בהסתדרות נחום פסה, שר אתמול בהתייחסו להתייקרויות „בעוד יד ימין (האוצר) חותמת על הסכמים עם המעסיקים ההסתדרות לשמירת היציבות במשק, הושטה יד שמאל (משרד התעשייה והמסחר) העלאות מחירים המסכנות יציבות זו".

● במסגרת אירועי ט"ו בשבט מארגנים המועצה לישראל יפה בשיתוף עם עיריית כפר־סבא יום פתוח בתווה חקלאית לישראל הממוקמת באיזור המזרחי של כפר סבא.

ביום השלושים לפטירתה של חברתנו

שושה פיילר

נעלה לקבורה לטכס גלוי המצבה ביום ראשון, 15.2.87, בשעה 15.00

בית יסעור

במלאת שלושים לפטירתו של חברנו

זאב כץ־דדי ז"ל

נעלה את זכרו ביום שני, י"ז שבט תשמ"ז, 16.2.87, בשעה 17.00 במועדון לחבר שבקיבוץ

המשפחה וקיבוץ מזרע

הפרקליטות: לא מתנהל מו"מ לחילופי שבויים

מאת בצלאל עמיקם, כתב „על המשמר"

פרקליטות המדינה מסרה אתמול בתצהיר שהוגש לבית הדין העליון כי אין שחר לטענה שהמדינה מנהלת מו"מ עם ארגוני המחבלים לעיסקת של חילופי שבויים ובני ערובה. בתצהיר נאמר, כי ראש הממשלה ומ"מ פועלים תוך מודעות מלאה לכאב המשפחות שיקיריהם נרצחו על־ידי מחבלים ומאידך גיסא, מתוך תחושת האחריות של המדינה כלפי חייליה שיצאו למשימותיהם בשמה ועתה הם כלואים בידי האויב.

מקטות ההתפרעויות בבית המשפט העליון קיים הנשיא מאיר שמגר, הממונה על בתי המשפט א. גור והממונה על תפקידים מיוחדים במשרד המשפטים דיון בנושא. הוחלט לבדוק אפשרויות לנוהל חדש של סידורי השמירה בבית המשפט העליון.

ספקר מרחוב ירושלים תת ניצב משה יהודאי מסר כי מהקלטות שקיבלה המשטרה לקריאות מלשניות אליה מתברר, כי לא חלפו אלא 11 דקות בלבד מאז הזעיק מזכיר בית המשפט העליון שמריהו כהן את השוטרים ועד התייצבותם במקום. המשטרה דוחה מכל וכל את הטענה כי אנשיה לא הגיעו בזמן לשכך את הסערה.

בג"צ סרב לדון

בג"צ סרב לדון בעתירת משפחות השכולות נפגעי הטרור, על שחרור מחבלים בתמורה לנווט ולשני השבויים המוחזקים בלבנון — כל עוד לא תמצה המשטרה חקירתה בעניין ההתפרעויות במסדרונות בית המשפט העליון, שבהן מעורבים העותרים. „לא נשלים עם כל מעשה אשר מטרתו הפעלת לחץ על בית המשפט ונסיון לשבש את תקינותו של ההליך השיפוטי. כואבים אנו את כאבן של המשפחות השכולות, שנתנו את היקר מכל על מזבח תקומתה של המדינה. אך אם רוצים כי קרבן זה לא יהא לשווא, יש לעמוד על המשמר של החוק. הגדול בקורבנות אינו יכול להוות צידוק להפרת החוק." בפתח המשפט ביקשו השופטים העליונים א. ברק, א. חלימה, א. גולדברג לברר את מעורבותם של העותרים בהתפרעויות בפועל. עו"ד ורצברגר שייצג אותם טען כי אחד העותרים, פולק, לא נכח במקום ואילו העושים עימדי לא השתתפו במהומה. אולם השופטים דרשו חקירה.

בני המשפחות לא השלימו עם ההחלטה וביציאתם מכותלי ביהמ"ש פתח בצעקות רמות והטיחו דברי גנאי במדינה. הלהט גבר כשלמקום הגיעו צלמים וצוותי טלוויזיה מחו"ל. כוחות מוגברים של המשטרה פיזרו את המתקהלים והפיגו את המתח. נציגת פרקליטות המדינה עו"ד תמר הקר דרשה להסיר את העתירה על הסף שכן מדובר בהחלטה בעלת אופי מדיני ובטחוני של רשויות השלטון המוסמכות במדינה. „שיקול הדעת את מי להחליף במסגרת הסכם עם האוייב לשחרור שבויינו, הוא שיקול דעת שלטוני."

אהרוג אותו

ר. עדי, אב שכול שביתו נספתה בפיצוץ באוטובוס בירושלים עם חמישה קורבנות אחרים אמר לי, כי יש ראיות ברורות שמחבלים משוחררים חוזרים לעמוד בראש קבוצות חדשות של מחבלים. „אם אראה את רוצח בתי משוחרר, והולך חופשי ברחוב — אהרוג אותו אפילו אם צפוי לי מאסר עולם."

גליה תמם שבנה החייל נרצח בידי מחבלים האשימה כדברים בוטים את העיתונות. הכתיזו אותנו כי אנחנו עושים את העבודה של כהנא. העיתונאים רוצים להרוויח את הלחם שלהם על חשבוננו.

בני המשפחות דיברו בכאב רב ואמרו כי אם יפסוק בית הדין הגבוה לצדק בניגוד לעמדתם, יארגנו את נפגעי הטרור והמשפחות השכולות מכל הארץ וישבתו ליד משכן הכנסת עד שבית הנבחרים יחליט על עונש מוות למרצחים.

פעילי מגביות בארה"ב סבורים שעל דולצ'ין להתפטר מהנהלת הסוכנות

מאת זאב בליצר, כתב „על המשמר" בארה"ב

ושינגטון. — התפקיד שמלא אריה דולצ'ין, יו"ר הנהלת הסוכנות היהודית, כראש בנק לאומי לישראל, שוב מבוכה ורוגז בקרב עסקנים בכירים בארגון מגביות ארה"ב למען ישראל. בשיחות פרטיות אומרים כמה מהם, כי עליו להתפטר מתפקידו בסוכנות.

אלפרד פליישמן מסנט־לואיס אמר: „אתה יכול להיות בטוח בדבר אחד, יש תחושה מאוד לא־נוחה באשר לתדמית הרגשה זו עמוקה מאוד". הוא, הכין פליישמן דו"ח בן עמודים על פעולת הסוכנות לבקשת צ'ארלס הופברגר, אחד המנהיגים של הסוכנות. בדו"ח זה מתח פליישמן ביקורת על הסוכנות, ובפעולתה של הסוכנות, ובמיוחד על „המגבעות השונות הרבות" שחובש דולצ'ין, שהוא יו"ר ההנהלה של הסוכנות.

„פרשה אחרונה זו תעורר לבטח שאלות נוקבות רבות חדשות ויהיו לה השלכות חמורות מאוד לגבי הסוכנות היהודית. קרוב לוודאי שהיא לא תוכל למלא את תפקידה ביעילות", אמר פליישמן.

במכתב נזעם, ששלח בשלהי החודש שעבר למגבית היהודית המאוחדת, קבל פליישמן על הרושם השלילי הכבד שעשתה פרשת הפיצויים של ארנסט יפת ודמי־הפנסיה הענקיים שלו על יהודי ארה"ב. „עוד לפני הפרשה החמורה הזאת, רבה היתה הביקורת ומורת־הרוח מעבודתו ומהנהגתו של דולצ'ין. עתה, נוכח חוסר־האחריות שגילה — אם נבטא זאת בלשון המעטה — בפרשת הבנק הגדול בישראל, יש לבדוק ביסודיות את התפקיד שמילא ולהשיב תשובות על שאלות נוקבות רבות", אמר פליישמן.

למשה פרלשטיין
בהגיעך לגבורות
לטובה רעיותך
במלאת לה 75 שנה

בריאות טובה
והרבה נחת מהילדים והנכדים

לאה ודוד גורוביץ

המרכז לשלום

קורא:

תהא 1987 — שנת שלום למזרח התיכון

עשרים שנה חלפו מאז מלחמת ששת הימים, עשר מאז יוזמת השלום המצרית.

הגיעה השעה לשים קץ לסכסוך הישראלי־ערבי הממושך, למעגל האיבה, לטרור ולאלימות, לשפיכות הדמים ולסבל, לשלטון עם בעם.

הסכסוך לא יבוא על פתרונו בכוח. אנו קוראים לכל הצדדים לוותר על שימוש בכוח מכל סוג שהוא.

הגיעה השעה לכונן שלום של הכרה הדדית, על בסיס של פשרה טריטוריאלית והגדרה עצמית. רק שלום כזה יבטיח את בטחון ישראל, את מימוש שאיפות הפלשתינים ואת יציבות האיזור.

אנו קוראים לכל הצדדים לסכסוך להתגבר על מחסומי האיבה ולפתוח במשא ומתן לשלום בלי תנאים מוקדמים. תהיה שנת 1987 שנת שלום למזרח התיכון.

לקריאה, בחתימת ההנהלה ופורום חברי הכנסת של המרכז, הצטרפו:

סופרים, עתונאים ואמנים
א.ב. יהושע
רן אדליסט
יצחק אורפז
עמוס אילון
גילה אלמגור
דפנה ארמוני
שלמה ארצי
חיים באר
יצחק בן־נר
שלמה בר
חנוך ברטוב
נורית גלרון
יאיר גרבוז
משה דור
שולמית הראבן
מאיר ויזלטיר
קאסם זייד
נתן זך
חנה זמר
עדית זרטל
שלום חנוך
אמירה חסאן
חיים חפר
יוסי ידין
נתן יונתן
יוסי כרמון
אהרן מגד
חנה מרון
ס. יזהר
עמוס עוז
יהודה עמיחי
מוחמד ע'נאים
ארנה פורת
סבר פלוצקר
עמוס קינן
יורם קניוק
יהודית רביץ
דליה רביקוביץ
חיים שור
דוד שחם
נתן שחם

אנשי אקדמיה
ד"ר זאנט אביעד
פרופ' חנרי אטלן
ד"ר שלמה אלבז
ד"ר מאג'ד אלחאג'
פרופ' יהושע אריאלי
פרופ' גבריאל בן־דור
פרופ' חיים בן־שחר
ד"ר מירון בנבנישתי
פרופ' דניאל ברטל
פרופ' רות גביזון
פרופ' גליה גולן
ד"ר נעמי גלאור
פרופ' יצחק גלנור
עבדול אלקרים דאהר
פרופ' יוחנן הופמן
פרופ' דן הורוביץ
פרופ' מיכאל הר סגור
אלוף הראבן
ד"ר ורד הראל
פרופ' רענן וייץ
פרופ' יוסף ולק
ד"ר מחמוד זהאלקה
ד"ר אהוד טולדאנו
ד"ר אחמד טיבי
ד"ר גדי יציב
פרופ' ירמיהו יובל
ד"ר דן יעקבסון
ד"ר אריה יערי
פרופ' אסא כשר
פרופ' שניאור ליפסון
פרופ' אורי מאור
ד"ר דוד מיטלברג
פרופ' אבישי מרגלית
ד"ר מרים מרעי
ד"ר שלמה סבירסקי
פרופ' צבי סובול
פרופ' ששון סומך
פרופ' עמנואל סיון
פרופ' אוריאל סימון
פרופ' סמי סמוחה
ד"ר שוקרי עבד
פרופ' יאיר עברון
יגאל עילם
ד"ר אחמד עתאמנה
פרופ' מיכאל פלדמן
פרופ' אוריאל פרוקצ'יה
פרופ' שאול פרידלנדר
פרופ' יוחנן פרס
ד"ר אדי קאופמן
ד"ר אביעזר רביצקי
פרופ' חנרי רוזנפלד
פרופ' אסף רזין
פרופ' אוריאל רייכמן
פרופ' זאב שטרנהל
פרופ' איתן שישינסקי
פרופ' עמוס שפירא

אנשי צבא ובטחון במילואים
אלוף (מיל.) שמעון אבידן
אלוף (מיל.) אברהם אדן
אל"מ (מיל.) מרדכי בראון
אל"מ (מיל.) אלי גבע
אלוף (מיל.) יהושפט הרכבי
אלוף (מיל.) אהרן יריב
אלוף (מיל.) משה כרמל
תת־אלוף (מיל.) אפרים פורן
אלוף (מיל.) אלעד פלד
אל"מ (מיל.) מאיר פעיל
תת־אלוף (מיל.) דני רהב
אל"מ (מיל.) זאב (אוניק) שחם

משק וכלכלה
אבי אולשנסקי
נפתלי בלומנטל
משה זנבר
עדי כהן
רלף כהן
חילמי כיתאנה
צבי כסה
דוד לוינסון
עקיבא מאיר

דוד מושביץ
ריצ'רד ערמון
ישראל פולק
דב פלג
קלמן פרידשטיין
צאדק צאדק
צבי רובל
יאיר רוטלוי
אליעזר רונן
אפרים ריינר
אמנון שדה
דב תמרי

רבנים
הרב יואל אוסיאו
הרב חיים אריאב
הרב טוביה בן־חורין
הרב פנחס לדרמן
הרב ירמי מילגרום
הרב צבי מרקס
הרב ראובן סמואלס
הרב מיכאל צבי נהוראי
הרב יונתן פרלמן
הרב דוד רוזן

אישי ציבור
משה אתא
חיים אורון (ג'ומס)
אריה (לובה) אליאב
נסים אליעד
חנן ארז
יעקב ארנון
מירי ביטון
משה בן זאב
נפתלי בן־משה
אברהם ברדוגו
מני ברזילאי
יצחק ברקאי
סוליימן ג'אבר
יצחק גולן
אורי גורן
יעקב גיל

גבריאל גלייזר
וילי גפני
ישראל גת
רות דיין
אתי דנינו
בתיה דנציגר
חגי הלוי
אפרים (זיגי) זינגר
וליד חג' יחיה
אמל חורי
יעקב חזן
שמואל טולדאנו
מחמוד יונס
מאיר יערי
אריה יפה
השופט חיים כהן
רחל ליטון
יחיאל לקט
עבדול ראוף מואסי
דוד מלכיאור
אשר מניב
מוחמד מסארווה
נוואף מצאלחה
וידה משעור
אייבי נתן
אריה סימון
אסעד עזאיזה
אבנר עמיאל
אחמד אבו עסבה
יהודה פז
נחום פסח
עמיר פרץ
חיים צדוק
משה קול
אפרים רוזן
אשר רשף
צלי רשף
יהודה שוסטר
יוסי שהר
אברהם שנקר
יהודה שערי
אלישע שפירא
מאיר תלמי

נא לשלוח אל:

המרכז הבינלאומי לשלום במזרח התיכון
רח' החשמונאים 107, תל־אביב, 67011

השם ______

הכתובת ______

☐ אבקש לצרף את חתימתי

☐ אפעל להפצת העצומה, נא להתקשר

☐ לוטה ______ ש"ח לכיסוי ההוצאות

______ (החתימה)

המוסף לשבת

כן משבר, לא משבר

ב פוליטיקה, כמו בכבישים, לא מספיק להיות צודק, צריך גם להיות חכם. החוכמה פירושה ליצור משבר פוליטי, שיוביל לבחירות, בנושא בו הרוב לצדך.

הנושא של קונסולידציה בהתישבות נסוב סביב עניין צודק כשלעצמו, אולם אינו סיבה סבירה למשבר ממשלתי. מפלגת העבודה מפסידה בו נקודות. בבחירות הקודמות היא הצליחה להחדיר לציבור: "כסף לעיירות הפיתוח ולשכונות ולא להתנחלויות", ובכך הצליחה לשקם את עצמה בעיירות הפיתוח. במשבר הנוכחי דחק הליכוד את מפלגת העבודה לפינה והציג דרישה אותנטית, שנוסחה על־ידו כתקציב לעיירות הפיתוח ולהתנחלויות, נוסף על התקציב לשיקום הקיבוצים. בהתיישבות, לליכוד אין מה להפסיד. אצל הציבור המתלבט בעיירות הפיתוח הוא נמצא עכשיו בעמדה נוחה יותר. לכן לא יתעורר משבר בנושא זה מצד המערך, אף אם נחום פסה ידרוש את פירוק הממשלה באופן מידי.

גם הנושא של הוועידה הבינלאומית או "הליווי הבינלאומי" למשא ומתן לשלום אינו בשל למשבר. לפני כשנה נתן שמיר אור ירוק לפרס, מתוך שסבר כי האמריקנים הולכים על ועידה. הצהרת שולץ לפני כחודש הבהירה לשמיר כי האמריקנים אינם ששים לוועידה כזאת. ולכן נסוג לעמדתו המסורתית השלילית. בכל מקרה, קשה ליצור משבר רק בגלל ניסוחים, כאשר הנושא לא בשל להכרעה. בינתיים אין שום הסכמה בין־מעצמתית לכינוס ועידה כזאת. ולכן ישראל לא תידרש להכריע. נושא זה יוכל לשמש, לכל היותר, לחידוד הצגת השוני בין העמדות של שני מרכיבי הקואליציה. אך לא כסיבה למשבר ממשלתי מידי.

פרס סבור כי כדאי לנהל משא ומתן גם ללא תכלית מיידית של השגת הסכם, כי עצם המשא ומתן על אופן המשא ומתן מבטיח פסק־זמן דיפלומטי ודוחה מלחמה. הוא משוכנע גם כי נכונות למשא ומתן משפרת את מעמדה של ישראל בזירה הבינלאומית. שמיר סבור כי ניהול משא ומתן יעמיד את ישראל בפינה כסרבנית, כי אין לו כל נכונות לפשרה. בכל מקרה, כל זמן שלא יתעורר הצורך בהכרעה על הצעה ממשית, לא תהיה שום סיבה ליצור משבר סביב נקודה זו.

האופוזיציה לשמיר בתנועת החירות תרצה להקשות על חייו, אך לא תגרום למשבר בהיעדר סיכויים להשתלט על התנועה בהקדמת הבחירות. לפרס יש מבקרים במפלגת העבודה. אך אין לו שם אופוזיציה בעלת משמעות. גם יתר מפלגות הקואליציה והאופוזיציה בעלת משמעות. גם יתר מפלגות הקואליציה והאופוזיציה הפרלמנטריות לא יחתרו למשבר ממשלתי מידי. המפד"ל נמצאת במשבר פנימי עמוק למדי וגם למפלגות האחרות במחנה הדתי אין שום סיבה לרוץ. הליברלים בליכוד טרם סיימו את התכתשויותיהם. מפ"ם טרם הבטיחה לעצמה אפילו את רוב מצביעי הקיבוץ הארצי. לכן עדיף לה שהבחירות יידחו.

מכל זה לא נובע שצפוי שקט במדיניות הפנים. המשברים יימשכו, וגם יחריפו, לאחר סיום משברי התקציב והוועידה הבינלאומית יצוצו סיבות חדשות למשברים ואגרת החינוך, גיור רפורמי וכמובן המינויים. המוצא יהיה בקליפת בננה. מקרית למדי.

צבי טימור

יום ו', הדו בחודש (עמ' 13)

גם צדיק, גם שובב (עמ' 8)

אילן שיינפלד

רבנו תם

עשר שנים אחרי, עם פרוץ פרשת הרב גרוסמן — ביקור חוזר במגדל העמק. מה שמצטייר בעיני הציבור בחוץ כפסק־הלכה נחשל, נראה כאן אחרת. המתח מתועל נכון. התקשורת הפכה לשעיר לעזאזל

ב חודש יולי 1977, כשהמולת המהפך הקרב פבר גוברת, עלו שמונה צעירים מלאי להט לשתי דירות יסדאיות, שציפו להם בשכונת יסוד־נוף, בעיר הפיתוח מגדל העמק. מיכל, מיקי, שוהם, יואב, חגית יניר ואילן. אילן שיינפלד. שמונה שמיניסטים, חניכי תנועות הנוער, שבאו להגשים משהו כמו סוציאליזם במסגרת עיר פיתוח, בפרוייקט של"ף — שמיניסטים לעיירות פיתוח — שנחנך שנה קודם לכן, על־ידי תנועת הצופים בייסוד קומונה בקרית־שמונה.

בפגישה שנערכה עם בני כיתתנו המיועדת בבית־הספר המקיף על־שם רוגוזין, מעט לפני כן, קמה שמחה, אחת מבנות הכיתה, נערה שצמה ארוכה וארוכה משתלשלת על עורפה ומבט חד בעיניה, והטיחה לעברנו כטון מתריס — לכו מכאן. אנחנו לא צריכים את העזרה שלכם. אנחנו לא רוצים אתכם כאן. זאת, בגאווה של בת מגדל העמק, החשה שעם הבאת צעירים משכונות מבוססות במרכז הארץ, נופל על מקום הולדתה צל הנחשלות, הרובץ לפתחה של כל עיר פיתוח.

עיר פיתוח. פעם קראנו לה עיירה. במשקל הקטנה. כמעט זלזול.

הגענו. מצאנו ישוב שוקק חיים, מלא המולה של יצירה והתחדשות. באותם ימים בנו את השלב הראשון של שכונת בנה־ביתך, בה הוקם בית האיגלו הראשון באזור, ולצדו חווילות פאר נוספות. שם גר גם נועם, הפסיכולוג הקהילתי שהצמידו לנו, חברי הקומונה. באותה עת גם זכה בית־הספר המקיף בו למדנו, בהנהלתו רבת התנופה של אברהם אורן, בפרס החינוך מטעם משרד החינוך. בדיוק בשנה זו, שנת 1977, הוקם גם בניין המתנ"ס המפואר של מגדל העמק והחלו גם בהקמתו הענפה של אזור התעשיה החדש, שמעבר לכביש חיפה־נצרת.

היינו המומים. ציפינו למצוא דבר אחר בתכלית. אנו, בני רמת השרון, הרצליה פיתוח, רחביה והדר חשבנו שנבוא לעיירה. באנו לעיר. חשבנו שבאנו לקהילה בעייתית. מצאנו ישוב, שיש בו רק 100 בני נוער מנותקים או מובטלים, שרוב אוכלוסייתו היא מסורתית, אך רוב מפרנסיו מרוויחים לחמם בכבוד ואוכלוסייתו בכללותה מדהימה בגיוונה, מבחינת ההרכב העדתי שבה.

יואב ואני פתחנו את פעילותה של החטיבה החינוכית בקן הנוער העובד והלומד במקום. בו פעלה החטיבה המקצועית בלבד. מיכל עבדה במתנ"ס. חגית, מיקי, שוהם ויניר — השבט הצופים. שתי הדירות שניתנו לנו על־ידי המועצה המקומית, ונוהלו תחת השגחתה של אם־הבית שלנו, עליזה פינטו, עובדת ותיקה בבית־הספר ודמות מכובדת בישוב, הפכו חיש קל לשוקקות חיים והמולה. וויכוחים, כמובן. ובשנת 1977 היה על מה להתווכח: על דת ומדינה, פאשיזם ודמוקרטיה, חילוניות ואתאיזם.

בשבוע הראשון, בשעת לילה מאוחרת, נשמעה דפיקה מהוססת בדלת. פתחנו ומצאנו מולנו שני בחורים זרים, מקסים ויעקבי, ובידם חבילת קרטון ענקית ושטוחה. "שלום, שמענו שהגעתם והבאנו לכם פיצה מהפיצריה של אבא של מקסים", אמר לנו יעקב כהן, כיום שחקן התיאטרון הקאמרי בתל־אביב. למחרת באו שוב. הפעם עם טייפ־רדיו. "ראינו שאין לכם, או

אסירים בכלא שכם — השעורים יפתחו?

(תצלום: אנדרה ברוטמן)

חיל האוויר תקף בצידון

מאת אבי בניהו, כתבנו הצבאי

מטוסים של חיל האויר תקפו אתמול לפנות בוקר יעדי מחבלים באיזור צידון. דובר צה"ל מסר כי כל המטוסים שבו בשלום לבסיס וכי הטייסים דווחו על פגיעות טובות במטרות.

יעדי המחבלים שהותקפו נמצאים במאתי מחנה הפליטים מיה מיה, באזור צידון, וכללו מבנים ששימשו מפקדות של ארגוני מחבלים. המפקדות שימשו גם כמקום תכנון ויציאה לפיגועים. משטרת לבנון מסרה כי בתקיפת חיל האויר נהרגו לפחות 2 אזרחים ונפצעו 5 אנשים בתוכם 3 מחבלים.

המשטרה הודיעה עוד כי מטוסי ישראל ירו יותר מתריסר טילים לתוך מיה מיה והרסו עשרה בתים שבהם התגוררו פליטים סונים. בין הבתים היה בית בו השתמשו אנשי הפת"ח.

האיזור שהופצץ היה מלא פולשים סוניים שגורשו מבתיהם בטריפולי שבצפון לבנון, בעת הקרבות בין מיליציות שמאלניות שנתמכו על ידי סוריה ב־1985.

תקיפת חיל האויר אתמול בדרום לבנון היתה החמישית במספר מאז תחילת השנה.

(תצלום: אי. פי)

גשרי הירדן נסגרים; נלכדו נהגים שהבריחו אמצעי לחימה

מאת אבי בניהו
כתבנו הצבאי

זרועות הבטחון חשפו באחרונה קבוצת נהגי משאיות מנפת חברון, שעסקו בהברחת אמצעי לחימה מירדן לשטחים דרך גישרי הירדן (גשר אלנבי וגשר דמיה). הנהגים גוייסו לארגון "הפתח" ובמהלך השנה האחרונה החדירו את אמצעי הלחימה במשאיות שבהן מייצאים סוחרי השטחים את סחורתם לירדן. בחלק מאמצעי החבלה שהוברחו בוצעו פיגועים נגד חיילי צה"ל ואזרחים.

בעקבות חשיפת שיטת הברחה זו ולצורך שיפור סידורי הבטחון בגשרים, הוחלט להפסיק את תנועת המשאיות לירדן החל מהיום ועד יום ראשון.

הסגירה היא בהוראת המנהל האזרחי בשטחים ובתאום עם שלטונות ירדן.

כתבנו הצבאי מעיר, כי המשאיות עם חומר החבלה הצליחו לחדור למרות בדיקות קפדניות שעורך צה"ל בגשרים.

כתב עתי"ם מוסר, כי אנשי כוחות הבטחון שחשפו את החוליה השתוממו למראה מקומות המסתור, שכן במשאיות החוצות את הגשרים מותקן מיכל דלק שקוף, צמיגים הנעולים בחותמות עופרת וכל חלק אחר במנוע היכול לשמש כמסתור ננעל אף הוא בחותמת עופרת. לפני שכלי הרכב חוצים את הגשר לכיוון ירדן.

תפילות אשכבה במסגדים, הפגנות ואבנים בגדה וברצועה

מאת מנחם ענברי ורפאל גאון, כתבי "על המשמר"

המועצה המוסלמית העליונה קוראת להפגין היום, לאחר תפילות יום השישי ברחבת מסגד "אל־אקצה", שבירושלים במחאה על הרעבת הפליטים הפלשתינים בביירות. הדרשה של סוף השבוע תוקדש למצב הפלשתינים בביירות, ותיערך תפילת אשכבה לקרבנות. גם הדרשנים במסגדי הגדה המערבית נדרשו להקדיש את דרשותיהם למצב בלבנון.

בגדה המערבית היו אתמול, התנגשויות על רקע המצב בלבנון בין המפגינים לבין מתנחלים ואנשי כוחות הבטחון, כשבכם יידו תלמידי שני בתי־ספר אבנים על המתנחלים בכפר יוסף. כוח של צה"ל פיזר אותם ביירי ובגז מדמיע. אחר־כך נכנס ראש המינהל האזרחי תת־אלוף אפרים סנה אל אחד מבתי־הספר. נעצרו 15 חשודים בהתססת הרוחות. הפגנות מלוות ביידוי אבנים היו גם במקומות אחרים בגדה המערבית כמו רמאללה ודהיישה, שם נפצעה קלות נוסעת ישראלית מאבן שהושלכה על מכוניתה. באל־בירה ירו נוסעים ישראלים באוויר. לא היו נפגעים.

באוניברסיטת ביר־זית היתה עצרת פנימית שבה השתתפו אלפיים סטודנטים. לאחר שהכריזו על שביתת רעב ליום אחד. אחר־כך היתה עצרת ובה הכריז יו"ר ועד הסטודנטים מרואן ברגותי: "אנחנו מטילים ספק אם יש עם ערבי, נוכח השתיקה על סבל המחנות." אחר־כך צעדו הסטודנטים בתוך הקמפוס כשהם מניפים את דגל פלשתין ואת תמונות יאסר ערפאת.

הפרות סדר ברצועה

הפרות סדר חודשו אתמול ברצועה ובעיקר באיזור חאן יונס אחרי 9 ימי רגיעה שבאו בתום שבוע סוער מאוד, ככל הנראה בשל מצבם הקשה של הפלשתינאים במחנות פליטים ליד ביירות.

בשעת בוקר הושלכו אבנים אל רכב ישראלי של תושב גוש קטיף כאשר עבר ליד צומת חאן יונס. לא היו נפגעים אך שמשת הרכב נופצה. אנשי גוש קטיף יצאו למקום וסגרו את הכביש לתנועת רכב מקומי, עד בואה של יחידת צה"ל אשר הורתה לפנות את הכביש.

מאוחר יותר פיזרו כוחות צה"ל, הפגנה של תלמידים במחנה הפליטים אל מואזי ליד חאן יונס, ותוך כדי כך נורו יריות. צעיר בן 19 נפצע.

בית הדואר בחאן יונס הועלה באש אך אין וראות שהמדובר בפיגוע חבלני ונבדקת אפשרות כי הרקע למעשה הינו פלילי.

אנשים ואירועים

כווית תממן תקציב האוניברסיטאות בגדה וברצועה

מאת אבי בניהו, כתבנו הצבאי

כווית החליטה ליטול על עצמה את מימון מלוא התקציבים השנתיים של חמש האוניברסיטאות הפלשתיניות בגדה המערבית וברצועת עזה. דיפלומטי ערבי ברבת עמון מסר לסוכנויות הידיעות, כי כווית תממן את תקציב האוניברסיטאות ביר־זית, ירושלים, בית־לחם, אלנג'אח ועזה, בסכום של 18 מיליון דולר.

54 יהודים אתיופים נעצרו ע"י שלטונות סודאן

מאת אבי בניהו, כתבנו הצבאי

שלטונות סודאן עצרו באחרונה 54 יהודים פלאשים שחצו את הגבול בין אתיופיה לסודאן. העיתון אלאיתיחד אלאסבועי" מסר מפי הממונה על עניני הפליטים בסודאן, חסאן עטיה, כי היהודים נלכדו זמן קצר לאחר שחצו את הגבול האתיופי. שלטונות הביטחון של סודאן מחזיקים ב־54 הפלאשים עד שתתקבל החלטה על גורלם.

הק.ג.ב חסם דלתות בבתי פעילי עלייה למנוע מהם להפגין

מאת י. גלילי, כתב "על המשמר"

כוחות בטחון חסמו אתמול את דלתות הכניסה בבתיהם של מספר פעילי עליה במוסקבה כדי למנוע מהם לצאת להפגין יחד עם אינה ובוריס ביגון למען שיחרור יוסף ביגון.

בו בזמן נעצרו שבעה פעילים בדרכם להפגנה ביניהם טניה אילזנ... אינה ביגון ובוריס ביגון. על כך נמסר למועצה הציבורית למען יהודי בריה"מ בת"א. אינה וטניה שוחררו והושמו במעצר בית בדירתה של אינה ביגון. לא ידוע היכן הם שאר הפעילים שנעצרו, ביניהם בוריס ביגון.

פעילים אחרים שהצליחו להגיע למקום ההפגנה המיועד ברחוב ארב... במוסקבה פוזרו בכח על־ידי אנשי המשטרה והתשאית.

מהמועצה הציבורית למען יהודי בריה"מ בתל־אביב נמסר כי כל הנסיונות להשיג שיחות טלפוניות למוסקבה נכשלו בטענה, כי "המספרים אינם נכונים."

■ ממשלת דרום־אפריקה הורתה אתמול, כי הושיבה בבתי־כלא ילדים שחורים בני פחות מ־12 שנה, והיא נדרשה להודיע במדוייק כמה אנשים עצרה במהלך 8 חודשים של פעולות תקיפות נגד המחאות של השחורים.

■ ממשלת ארה"ב הגדירה כ"שטויות" את ההצהרות של יו"ר הפרלמנט האיראני, האשמי ראפסאנג'אני, שטען, כי ארה"ב ניסתה "לפני ימים ספורים" לקיים מגעים עם איראן.

דובר משרד החוץ האמריקני אמר: "לא היו מגעים. סיפור זה חסר כל נסיון. זוהי שטות".

■ הרפורמות המתבצעות עתה בבריה"מ עוררו פולמוס סוער בקרב בעלות־הברית הקומוניסטיות, אשר למדו מתוך נסיון, כי התרת הרסן הכלכלי והפוליטי עלולה להוליך לאסון.

● עיריית ראשון לציון החליטה לגשת למימוש החלטת משרד הפנים להביא לאיחוד בין העיר לבין נחלת יהודה הסמוכה. (עתי"ם)

● אלפי מתנדבים, תלמידי בתי־הספר בירושלים חילקו 15 אלף שקיות ט"ו בשבט ובהם פירות יבשים וממתקים במוסדות קשישים, במועדונים, בתי חולים ומוסדות טיפול אחרים.

לוס־אנג'לס. — שלושה אמריקנים, החשודים שגנבו מיסמכים של ממשלת ארה"ב, על ייצור פצצות־מצרר, כדי למכור אותן לסעודיה, נעצרו ביום ד' בלוס־אנג'לס.

השלושה, ריצ'ארד שרודר, אנטוני סנטי וריצ'ארד נורטמן, נעצרו בבית־מלון ליד נמל־התעופה הבינלאומי של לוס־אנג'לס.

האוצר "מחזיק בשיניים" מחירי הבנזין; שוקלים חידוש הפיקוח על מוצרים

האוצר דחה הדרישה לייקר את הבנזין לאחר פרסום המדד בשבוע הבא □ פקידים במשרד המסחר והתעשייה ממליצים לחדש הפיקוח על מוצרים שהתייקרו באופן חריג

מאת אודי נחשון,
כתבנו הכלכלי בת"א

המחלוקת בין משרד האוצר ומשרד האנרגיה על הצורך להעלות את מחירי הבנזין למכוניות הוחרפה אתמול, בעקבות ציפייה של ראשי משרד האנרגיה, שהמחירים יועלו בתחילת השבוע הבא, לאחר פרסום מדד חודש ינואר.

לאחר העלאת מחירי הדלקים לתעשייה דרשו במשרד האנרגיה לייקר גם את מחירי הבנזין למכוניות בכ־20% אחוז, אולם במשרד האוצר דחו את הדרישה, ואתמול אמרו, כי אין כוונה להעלות את המחירים גם בשבוע הבא, לאחר פרסום המדד.

שר התעשייה והמסחר, אריאל שרון, אמר אתמול, כי משרדו, שוקל להחזיר את הפיקוח המנהלי על מחירי כמה מוצרים ושירותים, לאחר שהועלה חשד, כי מוצרים אלה התייקרו באופן חריג. פקידי משרד התעשייה והמסחר ממליצים להחזיר את הפיקוח על מחירי כמה מוצרים ושירותים בעקבות מבצעי ביקורת שמבצעים פקחי המשרד בכל רחבי הארץ.

עוד אמר שרון, כי משרדו גם ישקול להתיר יבוא מתחרה של מוצרים שיירשמו בהם עליות מחירים חריגות.

קונים ציוד משומש למטבחים מסעדות וקונדיטוריות
במחירים גבוהים בכל חלקי הארץ
טלפון: 03-834938
בערב - 03-9613087

ההסתדרות הכללית של העובדים בארץ ישראל
קופת חולים
המועצה הארצית של קופת־חולים
ישיבת המועצה הארצית
תתקיים ביום ראשון ט"ו בשבט תשמ"ז 15.2.87 בשעה 16.00 באולם הישיבות בבית ההנהלה המרכזית של קופת־חולים, רחוב ארלוזורוב 101, תל־אביב.
סדר־היום:
1. דו"ח הוועדה לשרותים רפואיים ופיתוח בנושא: הרפואה המקצועית.
2. תקון לסעיף 191 בתקנון קופת־חולים.
3. שונות.
א. מויאל
יו"ר המועצה הארצית

הקרן למען בטחון ישראל
פינה חמה ללב"י
השבוע
עם סיום כהונתי בת שבע השנים בתפקיד יושב־ראש הועד הציבורי של לב"י, ברצוני להודות לכל אלה אשר עשו במלאכה ולכל התורמים אשר נתנו כתף לפעולות הקרן
ישראל סחרוב
היום יותר מתמיד — תן לבך ללב"י
קרן לב"י: רח' ד' (ארניא) 17, הקריה, תל־אביב 64734

רבנו תם

הבאנו, שיהא בינתיים", אמרו. הבטנו בם בחשדנות. ההתניות פעלו בנו בעצמה — ודאי רכוש גנוב, ודאי מעשה פלילי, אולי שוחד לשם ביצוע מעשה עתידי. לאחר זמן הסתבר, שמישהו ויתר על הטייפ היחיד שלו כדי לקבל אותנו בסבר פנים יפות.

מפגש ראשוני עם ארץ ישראל אוזרת. הלם של ממש, חיבה והדדיות שלא ידענו כמותן מעולם. פתיחות שלא שיערנו. שמחה גדולה.

את מגדל העמק עזבתי לאחר שלושה חודשים. קשה היה לי להסתדר עם חיי קומונה. מאוד הצטערתי על ההינתקות מחברי לכיתה, לעיירה. מאז שבתי לשם פעמיים. פעם, במהלך שבת בגניגר, לביקור אצל חברי הקומונה של שנת 1978. פעם, לפני כחצי שנה. בחושך, בדרך חזרה מכנס הגות פלשתיני שהתקיים בנצרת. השבוע שבתי לשם, במהלך שיחות עם חברים ואנשי מגדל העמק, בפעם השלישית: עשר שנים אחרי, עשר שנים מאז המהפך. מיכל, חגית, מיקי, שוהם ואני באזור המרכז. יואב נשוי לשמחה, אותה בת כיתה זועפת, והם בתל-אביב. יניר איננו עוד. הרוג מלחמת הלבנון.

עשר שנים עברו מאז. על כל אחד מאיתנו, על מגדל העמק, עיר פיתוח בישראל על מדינת ישראל. עשר שנים של שלטון הליכוד, של הידרדרות הכלכלה, של הפניית משאבים לישיבות ולהתנחלויות. עשר שנים של כיבוש, של מלחמה, של דם. עשר שנים של התגברות האבטלה, של צמצום שעות חינוך, של התגברות כוחה של היהדות הדתית. עשר שנים של המעטת דמותה של הציונות החלוצית ושל תנועה ברורה ומתמדת לכיוון של לאומיות חדשה, קנאות לאל, ללאום, לאדמה.

חזרתי למגדל העמק לאחר עשר שנים אלה עם פרוץ פרשת הרב גרוסמן, תמה מה אירע בעיר, שהפכה פתאום לעוד סמל במאבק המתיש והמביש בין דתיים לחילוניים. האם אכן חלה שם הקצנה חברתית, האם גם שם השתלט אופן חשיבה דתי קיצוני על אורחות החיים, ושמא גם בה, במגדל העמק, שהיתה סמל של הצלחה לערי הפיתוח האחרות, כבש לו איזה רב, ובמקרה זה הרב גרוסמן, חלקה אחר חלקה, במין מזימת השתלטות אפלה?

פרס חינוך לבית-הספר

„מגדל העמק". סיפרה לי חוברת משנת 1977, „הוקמה על-ידי מוסדות הממשלה כישוב עולים, במסגרת מדיניות פיזור האוכלוסין בארץ וייהוד הגליל... בשלהי 1952 ובתחילת 1953 התנחלו במקום 80 משפחות ממעברת רמת-ישי". בשנת 1977 מונה אוכלוסייתה 14.000 תושבים, כ-3.600 משפחות, 4579 מפרנסים. „מרבית האוכלוסיה מבני העליה החדשה וכמחצית מהמשפחות נמצאות בארץ כעשר שנים. למעלה ממחצית תושבי העיר הם ילדים ובני נוער מתחת לגיל 18". בשנת 1977 היו בבתי הספר המקיפים בה 828 תלמידים. היו בה גם 17 מפעלים. אז תוכננה במקום תשתית קליטה ל-17.000 תושבים נוספים, ולעוד 40.000 בעתיד.

עברו עשר שנים. כיום, נכון לחודש ינואר 1987, מונה אוכלוסייתה של מגדל העמק 14.000 תושבים: מספר המפרנסים נשאר אף הוא כשהיה — 4800 לערך. אנשי הרשות המקומית מתגאים על שמירת מאזן הגירה חיובי. אך כיוון שידוע לי כי יש נשירה מתמדת של צעירים מן המקום, משתמע מכך שמאזן ההגירה נשמר על-ידי קליטת עליות חדשות. אכן, את גאוותם של אנשי הרשות, לפיה יש במגדל העמק יוצאי שלושים ושלוש עדות שונות (!) — סין, רוסיה, קווקז, מרוקו, מצרים, רומניה, פולין, אתיופיה, צרפת, ארה"ב ועוד — אפשר לקרוא גם אחרת.

כיום יש בעיירה 33 מפעלים המעסיקים מ-30 עובדים ומעלה, בצידם מאות בתי מלאכה וזעירים. בחודש ינואר 1987 נרשמו בלשכת התעסוקה המקומית 251 גברים מובטלים ו-249 נשים מובטלות „בלבד". מנהל שירות התעסוקה באזור, שאול מניס, מאחל לכל מדינת ישראל שמצב הלשכות לתעסוקה בה יהיה כזה. לפני שנתיים, הוא מספר, היו במגדל העמק 600 מובטלים וכיום מתלבטים בה עם עודף במקומות עבודה וחוסר בידיים מקצועיות. הוא לא אומר שכיום יש בה 500 מובטלים. כלומר — שרק 100 מצאו עבודה, או נשרו מאז. מפעל קרטון ממפעלי חדרה מחפש עובדים ובסוף מרץ יצטרך עוד 60. למפעלי המקום חסרים כרסמים, חרטים, מהנדסי-אלקטרוניקה. למפעלי הקונפקציה חסרות 100 פועלות.

במדינת ישראל של 1987 זה נחשב מצב מצוין. רק 251 משפחות הן נתמכות סעד. ויש מקומות עבודה מוכנים לקליטה. גם ראש העיר, שאול עמור, מרוצה וחושב על העתיד. לחזון קוראים „עמק הסיליקון". במסגרתו כבר הוקמו בעיר מפעלים עתירי-ידע — „נשיונאל סילי קונדקטור", „C.I." לאופטיקה, „גלאי מעבדות", מפעל תעשיה בטחונית, „קרינה שימושית" לתעשית גרעין, „ניו אר אלקטרוניקה", „קלט מחשבים", „פי.וי.סי" ועוד. בית-הספר המקיף על שם רוגוזין, מצידו, משקיע חצי מיליון דולר בפיתוח מסלול לימודים לטכנולוגיה מתקדמת, בשיתוף רשת אורט, שתכשיר תלמידי תיכון מקומיים לתעסוקה עתידית בחזון הסיליקון.

בית-הספר הוא גאוות המקום. כיום לומדים בו כבר 1100 תלמידים ב-40 כיתות. זהו גידול משמעותי, שפירושו חיסול בעיית הנוער המנותק. מחצית התלמידים ניגשים לבגרות במסלול עיוני או משמ"ח, ומחציתם השניה לבחינות מקצועיות ללא בגרות, משמ"מ וגמר. אברהם אורן, מנהל בית-הספר, המספר שאחוז הניגשים לבגרות במדינת ישראל הוא 20% בלבד, גאה על כך עד מאוד. פרס החינוך השני, אותו קיבל בית-הספר שבהנהלתו לפני חודש, מוסיף לו שמחה. הפרס התקבל על הקמת פרוייקט לטיפול בנוער מנותק, לפני ארבע שנים. אז קמו כמה מנהלים בכנס חינוך שהתקיים במכון ון-ליר, והתרעמו על יוזמותיו החינוכיות של רפול. בכל הקשור בנוער מנותק, הפרוייקט במגדל העמק הוקם, וכלל 100 תלמידים. כמה מהם עברו בגרות, רובם צוידו בידע בסיסי, לעיתים טכנולוגי. כיום כולם משרתים בצה"ל.

הישג מרשים. בהתחשב בעובדה שזהו נוער שנאסף מן הרחובות ומסתובב כעת בחצר בית הספר. הישג נוסף: תלמידים אלה בנו כמו ידיהם אולם מחשבים בבית-הספר.

> הם אמרו ששמעו מהוריהם, כי בחו"ל, במצב של אסון הפוקד את הקהילה, היו מקפידים שבהלוויה, לאחר ההספד, יילכו קודם הגברים ואחר-כך הנשים

מלבד בית-הספר המקיף ע"ש רוגוזין יש במגדל העמק 6 מעונות יום, 35 גני ילדים (מתוכם 4 דתיים), 9 בתי"ס ממלכתיים יסודיים (מתוכם 2 דתיים), מוסד להכשרה מקצועית, ישיבת הרב גרוסמן, ומערכת מתנ"סים לחינוך משלים, הפועלת, מלבד בבניין המרכזי, בכל בתי-הספר הממלכתיים.

עשר שנים עברו על מגדל העמק. היא פיתחה שכונות חדשות ואזור תעשיה מפותח. היא זכתה בעוד פרס חינוך. אבל נשארה כמו שהיתה. עיר קטנה, בעלת אחוז נשירה גבוה וגרעין אוכלוסיה מקורי מסורתי. יש תוספת של עליה מעדות שונות, לרוב עלייה דתית. מארה"ב באו חסידי חב"ד, חרדים. מאתיופיה — עולים בעלי תודעה יהודית ברורה. צעירים בעלי תודעה חילונית עוזבים את המקום. עולים בעלי תודעה מסורתית באים אליה. מאזן הגירה חיובי, אולי, אבל כזה השומר על אופיה המסורתי של הקהילה. יעקב כהן, בוגר בית-הספר ע"ש רוגוזין, בוגר בית-הספר למשחק בית-צבי ושחקן תיאטרון הקאמרי, אומר:

„אחד הדברים החשובים שקיבלתי על עצמי הוא לא להיות שייך לשום מפלגה. כולל המפלגות הדתיות" (בתמונה עם אילן שיינפלד) צילום: בועז לניר

„זה מקום של אנשים מאמינים. זה לא מקום של אפיקורסים. אני לא מכיר שם מישהו שהוא אפיקורס מוחלט".

„טיפסו על הר גבוה"

אל המקום הזה הגיע, לפני שנים אחדות, הרב גרוסמן. הוא הגיע לישוב בו לכל עדה יש בית-כנסת משלה, המתנהל לפי מנהגיה המסורתיים, ושבו ממילא מקבלים עולה של הלכה. מקום שיש יראת שמים, ערכי התורה.

הרב גרוסמן הוא איש מאיר פנים, אדם חכם. הוא לא הולך ללמד תורה. הוא עושה גמילות חסדים, תורם ביגוד, מזון ולינה ליתומים ולאלמנות. מבקר חולים. מסייע לאסירים. מהר מאוד הוא הופך לדמות נשואת-פנים במרקם העירוני. כולם מכבדים אותו, כולם מעריצים.

הרב גרוסמן איש חכם. הוא רב מודרני. פתוח. אפשר לברך אותו בשבת שלום כשהוא בדרכו לבית-הכנסת ואתה דוחף את המכונית או צולה בשר על האש. הוא ישיב לך במאור פנים וימשיך בדרכו. עליזה פינטו, לשעבר אם-הבית האהובה של הקומונה שלנו, אומרת עליו:

„סתם טיפסו על הר גבוה. מה שגרוסמן עושה זה משהו. אני מחבבת אותו. הוא עשה צעד ענק. אני אמנם לא מהפלג שלו, אבל הוא עוזר לזולת. ואני אוהבת את הדברים האלה כשהם במקומם. כשאינם מפריעים, הוא עוזר לאסירים, ליתומים."

אברהם אורן אומר:

„הרב גרוסמן הוא ליברל ממדרגה ראשונה, כאדם דתי. הקמת המפעל שלו היא מבורכת מאוד. האוכלוסיה כאן כמעט כולה מסורתית, אך מעדיפה חינוך כללי אצלי ולא דתי, אצלו. עם זאת, הוא אוסף ילדים עזובים מכל אזור הצפון, ובישיבה שלו במגדל „העמק, מגדל אור, הוא מלביש ומאכיל אותם. לראות ילד לבוש אצלו זה מאלף עד תו. הוא נותן להם פנימיה, מזון מצוין. הוא די חרדי. הוא יצר במגדל העמק פינה של עולי חב"ד מארה"ב. קהילה לא גדולה יחסית לאוכלוסיית מגדל העמק. אני מביא אותו להרצאות בבית-הספר. התלמידים מתווכחים איתו והוא מקשיב ועונה. אין לי חשש להביאו, כי הוא איננו „שוטף מוחות ואיש גם לא ייתן לו לעשות זאת."

מאגיה לבנה ומוסכמות חברתיות

שנת 1987 מתחילה. פתאום נוחתת מכת מוות על מגדל העמק הקטנה. יש ימים בהם מתים שניים ואפילו שלושה בני אדם, חלקם צעירים מדי מכדי למות. העיירה נתקפת בהלם. במקום חילוני היו פונים אולי, קודם כל, למשרד הבריאות, שיכין סקר רפואי על המקום. שמא משהו פגום באיכות החיים עליה גאה העיר. שמא מתחולל תהליך של הרעלה באזור התעשיה, או דברים דומים. אחר-כך אולי היו פונים במקום חילוני כזה לַפלל, שיסייע למשפחות בן היכה המוות. לבסוף היו צועקים בהתרסה כלפי אֵל עלום.

מגדל העמק, מקום מסורתי. מתחילים אצל הרב. פונים אליו לבקש עזרה. הרב הופך פתאום מגומל חסדים לשליח ריבונו של עולם עלי אדמות. הוא צריך להרגיע רוחות, הוא צריך לפוגג מתח:

„אז שאלתי אותם, כשבאו אלי בעקבות ההלוויה האחרונה, מה אתם רוצים שאעשה. והם אמרו: תראה מה קורה בהלוויה הזו, ערבוביה, בחורים וגברים רצים לפני הארון בלא דרך ארץ. הם אמרו ששמעו מהוריהם, כי בחו"ל, במצב של אסון הפוקד את הקהילה, היו מקפידים שבהלוויה, לאחר ההספד, כשמלווים את המת בשבילים הצרים של בית הקברות, יילכו קודם הגברים ואחר-כך הנשים.

„אמרתי להם — שמעתי, במקרה, בבית הקברות, לא יכולתי להגיב. אחרי שהגעתי הביתה הלכתי לחפש מקור למנהג זה, ושאלתי חכמים יוצאי צפון אפריקה מהו המקור. הם הסבירו כי כתוב בזוהר, שערבוביה בבית הקברות מביאה לדברים לא טובים. במפורש, בזוהר לא מוזכרת המילה טומאה ואין נגיעה בעניין נשים טמאות או לא טמאות, אלא הזוהר נוגע בעניין הצניעות המקובלת בכל מקום קדוש, כמו בית כנסת. שלא תהיה ערבוביה".

הרב גרוסמן לא פוסק פסק הלכה. הוא צריך להרגיע רוחות ולהפיג מתח, ואף הדרך לעשות כן מוצעת לו על ידי התושבים. הוא לא מסכים אפילו לדון באפשרות לפסוק פסק הלכה כלשהו. עד שבאה הלווייתה של חנה חמו, אישה בת מאה וחמש שנים, אשר הותירה אחריה צוואה, בה ביקשה שינהגו בה כמנהגי העדה בחו"ל: טהרה בביתה ולא בבית טהרה, והפרדה בין נשים לגברים בהלווייתה. הרב גרוסמן אף אינו נוכח בלוויה זו. אולם מזכירת נעמ"ת מגדל העמק כן משתתפת בה, ומקשרת בין ההפרדה שחלה בהלוויה זו, בעקבות ציוויה של הנפטרת, לבין פניית התושבים לרב גרוסמן בהלוויה הקודמת. „לעשות סדר בהלוויות". מזכירת נעמ"ת שולחת מכתב מחאה חריף למרכז נעמ"ת והעניין מתגלגל במהירות לכלי התקשורת.

הרב גרוסמן איש חכם. הרב גרוסמן הוא גם איש תמים. הוא לא מבין כי עצם נכונותו לעיין במקור למנהג הפרדה, נכונות אותה הוא מגלה לפני הפונים אליו, שקישרו בין מכת המוות לבין ערבוביית המינים בהלוויות, היתה ניצן לו נדרשו מאמיניו כדי לחבר חיבור מאגי בין מוות לבין מנהג עדתי, שהכתיב נורמה חברתית הקיימת במגדל העמק גם בימים כתיקונם: נשים בימי נידתן לא נכנסות לבית הקברות, אלא נשארות בחוץ. הרב גרוסמן גם אינו משער, כי צוואתה של חנה חמו תחזק את החיבור המאגי הזה, תקנה לו תוקף, ותהפוך את מגדל העמק בן-יום לסמל המאבק בין דתיים לחילוניים.

אנשי תקשורת מתחילים מייד לתחקר אותו. במקום לומר כי לא היו דברים מעולם, הוא פונה לשאלות על אורות הזוהר, וכך נקשר שמו בפסק הלכה שלא היה ולא נברא, במה שלמעשה אינו פסק הלכה כלל, אלא צורך של תושבי מגדל

> התפקיד שלי כרב זה רק ללמד את תורת ישראל ולהראות את האור שיש בתוכה... הקשר הטוב שיש לי עם קיבוצים בסביבה מוכיח זאת

העמק בהסבר כלשהו מול אימת המוות, ובצורה מעשה שייעשה בפועל וייתן פורקן. הרב גרוסמן הופך מוקד האשמות. „חברת הכנסת חייקה גרוסמן אמרה שהיא מתביישת מעצם העובדה שנתנו בידיו לשמש כרועה רוחני. שלומית אלוני דרשה מייד לפטר אותי", הוא אומר בכאב. „שאלתי אם אני פחות אזרח ממישהו אחר, בעיני הציבור לזכויות האזרח, עד כדי כך שמשום שאני רב לא מגיע לי שירימו אלי טלפון ויבררו איתי את הפרטים. שהרי, אם היו מבררים איתי מלכתחילה את הפרטים, היה מתברר שהדבר הזה לא היה ולא נברא".

הדרמה שהתחוללה השבוע במגדל העמק הוכתבה על ידי תושביה ונעזרה בתקשורת. חנה חמו ז"ל, והרב גרוסמן ומזכירת נעמ"ת יבדל"א הם רק גיבורי משנה בדרמה קהילתית הציבורית של חרדת מוות. דרמה בקהילה מסורתית, הגוזרת חיבור מאגי בין מוות לבין ערבוביית מינים בבית הקברות. החיבור המאגי מקבל יתר עצמה על-ידי עצם הפניה בבקשת עזרה לרב גרוסמן, בעל האישיות הכובשת, ועל-ידי העובדה, שמתוכו מעלה אמונות מאגיות של בני עדות יהודיות שונות. אמונות, המופעלות מחדש על-ידי עיונו של הרב גרוסמן בספר הזוהר ובמקורו של המנהג העדתי.

במתכוון או שלא במתכוון יצרו תושבי מגדל העמק את הדרמה הנכונה ביותר אותה יכלו ליצור. דרמה, שתרתית את התקשורת והעמידה את מגדל העמק במוקד המאבק בין דתיים לחילוניים. התמקדות המתח החברתי האדיר הזה, המתחולל

בכל מדינת ישראל, בקהילה קטנה כזו כבמגדל העמק, יוצרת התלכדות ואחדות דעים אצל בני הקהילה ופורקת מתח עצום כלפי חוץ. כלפי התקשורת, כמובן. גם כלפי המלשינה מנעמ"ת, שבשיחות נאמר לי, כי עוד תצטער על שפוצצה פרשה זו. התקשורת ומזכירת נעמ"ת הופכות לשעיר לעזאזל מודרני של עיירה מוכת מוות. הרב גרוסמן הופך לכליא הברקים, הפורק את המתח מבני הקהילה על בשרו ובתוך נשמתו, ומעבירו הלאה, אל המרחב הפתוח והסוער של מדינת ישראל.

לתושבי מגדל העמק יש קבר צדיק, עליו מקיימים הילולה שנתית ובו הם משתטחים ומבקשים עזרה מסיעתא דשמייא. לצדיק קוראים יוסף מלכה ז"ל, הוא היה סופר סת"ם צנוע שחי במגדל העמק, ולא גילה סגולותיו עד מותו. לתושבי מגדל העמק יש גם הרב גרוסמן, צדיק חי שאפשר לבוא אליו בתחינות לעזרה. הרב אינו רואה עצמו כבעל כוחות נסתרים, אלא כרועה רוחני. לתושבי מגדל העמק הרי זה היינו הך. מדמיונם הם יוצרים מאגיה לבנה נהדרת. שאלו כל העוסק בתחום מתחומי „העידן החדש" — מסיינטולוגיה ועד יוגה — שאלו כל רופא הומאופט, שאלו כל צמחוני בעל תודעה. כולם יאמרו אותו דבר. מוות הוא תוצאה של מתח ומכשולי נפש פנימיים. הוא לא בידי אלוהים. אלא בידי אדם, מוות אפשר למנוע על ידי חיים עקביים ופורקן מתח.

תושבי מגדל העמק רובם אנשים מאמינים. חלקם אף מקיימים פולחן יהודי. כמי שמתפללים מדי יום ביומו גם הם יודעים, בעמקי לבותיהם, את האמת הזו: טיהור, אף אם הוא נעשה דרך חשיבה מאגית, יכול לעבור.

> אני מחבבת אותו. הוא עשה צעד ענק. אני אמנם לא מהפלג שלו, אבל הוא עוזר לזולת. הוא עוזר לאסירים, ליתומים

התקשורת קוראת לדברים שבאלה מאגיה שחורה. מה שבאמת נעשה כאן הוא מאגיה לבנה עד מאוד. כולנו עושים אותה, באופן יומיומי, בדרך זו או אחרת. כולנו זקוקים לה, בייחוד מול מקרים כמכת המוות שנחתה על מגדל העמק. זוהי המאגיה החבויה בתשתית החשיבה של כל אחד מאיתנו, ומופעלת לאו דווקא לפי ציווי הדת, אלא לפי נתיביה של כל אידיאולוגיה חובקת המון, מכוחו של ההמון. במקרה מגדל העמק נמצאו בה אנשים, ביניהם אלה הממונים על בית הקברות, המפרשים את הדת באופן פשטני, אשר הוסיף לסערת הרוחות. יעקב כהן, בן למשפחת כהנים, שלפי ההלכה אסור לו להיכנס לבית הקברות, מספר כיצד ניסו אלה למנוע ממנו להיכנס לשם בהלווית אביו:

„יש קטעים בחיים שאני מוכן לקבל את הדת, ויש מצבים בהם אני מוכן לפוצץ אותה. ניסו להניא אותי מלהיכנס לבית הקברות בהלוויה של אבי, כי אני כהן. קוס אמא שלכם, צעקתי. כמעט פוצצתי אותם. הם משגעים אותך. יכולים להטריף אותך לגמרי. אצלם ככה זה. זה כתוב וזה אסור.

„את גרוסמן אני מאוד מעריך. הוא משכמו ומעלה. זה לא גרוסמן, אלא דתיים אחרים שבאו אלי בבית הקברות ואמרו לי — אל תבכה, כי אבא שלך כהן. זה קטע נורא. זה מוציא אותך מן הדעת".

הרב גרוסמן, איש דק, גבוה וסגוף פנים. הוא יותר גומל חסדים ורועה רוחני מאשר איש הפסק. הוא מספר, כי מעולם לא עסק בקבלה או ניוור, לפי שבחסידות קרלין, אליה הוא משתייך, אין עוסקים בקבלה עד גיל ארבעים. גם את „ויקהל" בספר הזוהר, המדברת במיתת צעירים, לא קרא קודם לכן, אלא כאשר ביקשו ממנו. עם זאת, הרב גרוסמן, דור שישי בארץ, מצא עצמו כגיבור בדרמה ההורגת בהרבה בעלות המקום מגדל העמק. דרמה בת מאה שנים ויותר, החובקת כל מה שאירע בעם היהודי מאז תחילתה של תקופת ההשכלה ומאז ראשיתו של העימות בין החסידות לבין המתנגדים. עימות, ולא הבדיל, בין דת למדע, בין אמונה לחיים כם כוחם הדגש על אחריות אישית. עימות, שהוא פרי התקופה המודרנית, שלקח לה מאה שנה ויותר להגיע — במדע ובפיתוח תורת הקוואנטים — לשטח המגע הקרוב ביותר עם האמונה.

„במילון שלי אין המלה „חילוני" בכלל. לא רק שאיני מרגיש שנאה לחילונים, אלא אני אוהב אותם כמו את עצמי. שמונה-עשרה שנים השקענו במגדל העמק בדרך זו: אהבת כל. מעולם לא היו בקהילה הפגנות. מעולם לא היה בה מתח

(המשך בעמוד 14)

שרטוטי כנסת

מוטי בסוק

כבוד מחול

יום שני השבוע. יו"ר הכנסת, שלמה הלל, מכה בפטישו שלוש פעמים. „אני מתכבד לפתוח את ישיבת הכנסת".

במליאה נוכחים ח"כים בודדים. שולחן הממשלה משמים. גם סגני השרים אינם מפגינים נוכחות.

יו"ר הכנסת אינו ממתין. „לפי הסדר הרגיל והמקובל נתחיל בסעיף ט'".

סעיף ט'? כל תינוק יודע כי מתחילים בסעיף א'. אורה נמיר (מערך) מזדקפת במקומה: „על הלוח התפרסם שאנחנו דנים היום בכל מיני חוקים שקשורים בתקציב. האם הממשלה הודיעה שלא ידונו בנושאים האלה? והאם ידוע ליושב ראש אם דחו זאת ולמתי?"

נראה כי הלל רק חיכה לשאלה. ההצגה הממשלתית הזו חוזרת על עצמה יותר מדי פעמים בחודשים האחרונים. „השאלה קצת מביכה. רשמתי נושאים אלה על סדר היום מתוך הנחה שהם יובאו היום. עד לרגע זה לא קיבלתי שום הודעה. אני מבין מהעובדה שאין כאן לא שר ולא סגן-שר שישיב להצעות, שנמנעת מאיתנו האפשרות לעבור להצבעה. לפיכך אמרתי שלפי הסדר המקובל במקרים כאלה נעבור לסעיף ט'. אין לי כל ידיעה מתי הממשלה תהיה מוכנה וערוכה להצעות החוק שלה".

יאיר צבן (מפ"ם), מהח"כים הפעילים במליאה, זועם: „מה דעת יושב ראש הכנסת על מה שקורה כאן?"

הלל, בדיפלומטיות: „דעתו של היו"ר איננה רלבנטית כלל וכלל לגבי מה שקורה".

אורה נמיר מתעקשת: „מעבר לעצם הדחיה, שיכולה להיות, יש כאן עוד דוגמא לפגיעה בכבוד הכנסת ובכבוד יושב ראש הבית. אינני יודעת, אבל עד כמה שאני מבינה, ואולי משהו לקוי בהבנה שלי, גם אם רוצים לדחות, הנימוס מחייב להודיע על כך ליו"ר הכנסת בעוד מועד, ואין להעמיד אותו בפני עובדה שהשר וסגן-השר אינם. לכן אני שואלת אם ליו"ר נודע על כך. ולא, אני רוצה לומר שכח"כית אבקש לדון על כך בוועדת הכנסת".

יאיר צבן מציע: „במצב כזה צריך להפסיק את הישיבה, כאקט מחאה על מה שהממשלה עושה".

הלל איננו רוצה הפגנות בכנסת. „ההערה של חברת הכנסת אורה נמיר נכונה ובמקומה. אני באמת צריך לציין בתרעומת ובצער שלמעשה עד לרגע שעליתי לדוכן לא ידעתי על כך. שאלתי את מזכיר הכנסת אם הוא יודע משהו והוא השיב: ניתן בהם סימנים. אם אין שר ואין סגן-שר, האינטליגנציה מחייבת לומר שכנראה הממשלה איננה ערוכה לכך. כלומר. לא זו בלבד שאני לא קיבלתי הודעה אלא גם מזכיר הכנסת לא קיבל. אני בהחלט חושב שאין זה תקין ואני חושב שההערה הזאת צריכה להיות מופנית לתשומת לבה של הממשלה". ואל ח"כ צבן: „האם אתה רוצה חופשה קצרה?"

צבן לא נשאר חייב: „אדוני היו"ר, אמנם אנחנו מתקרבים לפסח ובליל הסדר נותנים „סימנים", אבל הכנסת איננה יכולה לעבור לפי רצ"ב וכו'. מה שקורה איננו קורה בפעם הראשונה. אני חושב שכנסת שמוחלת על כבודה — כבודה מחול. אני מציע ליו"ר לשקול בכל הרצינות הפסקה של ישיבת הכנסת עד אשר יתברר אם יוגש העניין להצבעה או לא. ואם לא, מדוע לא נמסרה על כך הודעה. אי-אפשר לעבור על הדברים לסדר היום".

אמנון לין (מערך), נבהל: „אני מזדהה עם הדברים, אך אינני מציע להוסיף חטא על פשע. הכנסת חייבת להמשיך בעבודתה".

„ההצגה" הנ"ל הסתיימה בדברי סיכום של הלל: „אני מצטער, ואני גם אפנה בעניין זה לממשלה. אינני חושב שהכנסת צריכה לגזור על עצמה הפסקת עבודה. אני אעביר את הפרוטוקול כולו לידיו של רה"מ והשר קורפו שמייצג את הממשלה בנשיאות הכנסת".

עוד המחשה לזלזול שנוקטת ממשלת האחדות הלאומית בכנסת ישראל.

ערבים לא, יהודים כן

להלן ויכוח שבין ביורוקרט, הפעם במדי מיניסטר, החסר רגשות ורגישות, לבין ח"כ שהוא במקרה גם בן-אדם.

ביום שלישי השבוע העלה ח"כ חד"ש הוותיק תופיק טובי את נושא הפסקת זרם המים לאום-אל-פאחם. בעיר חיים עשרים וחמישה אלף תושבים. על ההצעה קם להשיב שר החקלאות אריק נחמקין.

כבר בראשית דבריו בא לידי ביטוי יחסו לישוב ולתושביו. „יתכן שהכפר אום-אל-פאחם קופח".

עדנה סולודר, חברתו לסיעת המערך, ביקש לתקן: „העיר אום-אל-פאחם". נחמקין לא אהב את התיקון: „הישוב עדיין נושא אופי כפרי". בהמשך אמר שר החקלאות „יתכן שאום-אל-פאחם קופחה על-ידי המשרדים השונים. אבל לא לכך נדרשתי אלא לנושא המים".

השר, איש נהלל העשיר, הצדיק כמובן את ניתוקם של התושבים החייבים בגמי השתיה.

ח"כ וירשובסקי (שינוי) לא אוהב את הבשורה של נחמקין: „יש החלטה של ועדת הפנים מלפני שש שנים שמגנה את התופעה של ניתוק ישוב ממי שתיה ומבקשת שהיא לא תישנה, כי יש בכך עונש קיבוצי".

נחמקין, חושב שהוא צודק: „זה רעיון יוצא מן הכלל, אבל בלתי אפשרי למכור מים כאשר לא משלמים עבורם". וירשובסקי מתעקש: „אבל מה אשמים האזרחים?"

נחמקין, יודע הכל: „האזרחים פשוט לא שילמו עבור המים".

וירשובסקי: „העיריה איננה משלמת. האזרחים משלמים".

שר החקלאות: „אם העיריה תחליט שהיא מספקת את המים וגובה תמורתם בנפרד לפי מדי מים, לא יהיה עונש קיבוצי". ובהמשך: „מקורות איננה מוכרת את המים לתושבים אלא לעיריה". הוא אשר אמר וירשובסקי.

ח"כ וירשובסקי מתעקש: „אני שואל אותך אדוני השר, האם אזרח שמשלם עבור מים בזמן צריך לסבול מכך שהעיריה לא משלמת עבור המים?"

נחמקין, במלא כוח משקלו הביורוקרטי, כשר המכיר מאוד בכוח שבידיו, „ואני משיב לך בשאלה. האם יכולה מקורות לדעת מי מן התושבים שילם עבור המים ומי לא ישלם? אני מכבד מאוד את החלטת ועדת הפנים, אבל היא צריכה להציע גם פיתרון".

וירשובסקי: „היא הציעה הרבה פתרונות. אפשר למשל לעשות עיקולים. אבל לא למנוע מהאזרח מי שתיה".

דרך אגב. השר נחמקין, נציג המושבים בממשלה ובמפלגת העבודה, עומד בראש התובעים במשך שנים (וגם משיגים בדרך-כלל) עזרה ממשלתית מאסיבית, מהקופה הציבורית הדלה, למושבים שבמצוקה. מושבים יהודיים, כמובן.

מרדכי וירשובסקי: לא העיריה. האזרחים משלמים

האיש הטוב הזה

כאשר אמר יוסי שריד דברים אלו, אני מוכן להישבע, גם השר משה ארנס וגם דן מרידור, ממקורביו היותר מובהקים של יצחק שמיר, לא יכלו לעצור בעד בת הצחוק.

דומני שדבריו של ח"כ ר"צ היו בבחינת אחד הפרופילים היותר טובים של יצחק שמיר. במערך ובשמאל, ולא רק שם, התמוגגו. היה זה בעת הדיון על הועידה הבינלאומית: „לפני כמה ימים הוציא ראש הממשלה את דיבת הכנסת רעה. הוא תיאר אותה בתיאור כל-כך דרמטי, עד שאני כמעט ריחמתי עליו. הוא סיפר, האיש הטוב הזה, ראש ממשלתנו, שהוא ממש נס על נפשו מהכנסת. ממש נס על נפשו. האיש העדין הזה, עדין הנפש, שאגב לא התנסה בחוויות כאלה. למשל, בוועידת חרות היה הרבה יותר טוב. האיש שלא ידע חיזיון כזה מעודו נס על נפשו, פגוע עד עומק נפשו, לא יודע את נפשו".

כמה חבל שאי-אפשר להעביר לכתב את המוסיקה שבדברי שריד.

„הוא אומר שהוא שמע גידופים והשמצות וראה בעיניים שנאת אחים. אני רוצה לומר לך, אדוני רה"מ, הוצאת זוז דיבת הכנסת רעה על לא עוול בכפה. לא היו גידופים ולא היו השמצות, אלא דבר אחד שאתה לא אוהב אותו. שאלו אותך שאלות קשות ונוקבות (הכוונה לוועדת החוץ והבטחון — מ.ב.). זה לא גידוף ולא השמצה. ואתה לא אוהב שאלות קשות, כי אתה לא אוהב להשיב עליהן. אתה גם לא אוהב לשאול. אתה גם לא אוהב לחקור. אתה לא אוהב לחקור במופלא ממך. אתה אוהב שלווה. אל תעשו גלים. אתה אוהב את התנומה המעולפת, שהכל יעמוד על מקומו. מים עומדים. אתה תעמוד על מקומך, אף אחד לא יאיים עליך, לא יזעזע אותך. אתה גם לא מעוניין לדעת. שקט שיהיה. ולכן יצאת מכאן נרעש ונפחד. אבל אדוני, זה שאתה לא אוהב להישאל לא יעזור. כי יש הרבה שאלות שאתה צריך להישאל ויותר מזה שאתה צריך להשיב".

את שריד באו לשמוע, כל „חבריו" של שמיר בצמרת חרות. ליד שולחן הממשלה, במשך זמן ארוך למדי, ישבו לברם סגן רה"מ דוד לוי, שר המסחר והתעשיה אריאל שרון, והשר בלי תיק משה ארנס. כמעט והתפתיתי לכתוב, כמו בסרטים הטובים ההם על ראשי המאפיה.

יוסי שריד: לא גידופים ולא השמצות

יומן כלכלי

פ. סבר

יום א': לחתום או לא לחתום, זוהי השאלה

„המשקיפים בטוח מוכנים לקחת את הכסף בלי להריחו, כמו שבא, בחבילות הארוזות בנייר מכתבים של השר ניסים, ותוהי הדעות בטוח מעקמים את האף העדין שלהם ונשבעים שלא לנגוע בטומאה זו".

כך תיאר בפני את השערותיו על המחלוקת בקיבוץ הארצי סביב ההצטרפות או ההמנעות מהסדר פריסת החובות עם האוצר פרשן פופולארי (חס ושלום לא פופוליסטי) אחר, המציג את עצמו לעתים כידיד התנועה הקיבוצית, ואני תמיד תוהה אחרי הצגה כזו איך פחת ערכו של מושג הידידות בימינו. אתה טועה, אמרתי לו, התחבטים הם משותפים, לגיזברים ולפילוסופים, ואף אחד אינו משוכנע לגמרי בצידקת טענותיו, אולי רק ב־50.5 אחוז. הפיתויים גדולים וחזקים, אבל לשני כיוונים, גם להגיד „לא" וגם להגיד „כן". להגיד „לא", כלומר לשחק לפחות לזמן תקציבי כלשהו את הגביר הסתגפן, את האמפרי בוגארט של פיננסים, המוותר בנונשאלאנטיות אבירית על אהבה גדולה משום שדבקו בה חטא ואי־מוסריות.

„יש לי חשק כזה", אמר לי בשיחת־לבטים משותפת איש־כספים של הקיבוץ הארצי, „להגיד לכולם, לכל אלה המרביצים בנו את תוכחותיהם הצדקניות, מגלגלים עיניים ונועצים את מבטיהם הביקורתיים והרחמניים, לכו לכל הרוחות עם הכסף המסריח הזה, אנחנו נסתדר לבדנו. ביידיש אומרים, מוייחל קויבעס, ושלא תזילו עלינו דמעה, ולא תתפסו על גבנו טרמפ לקרני שומרון, אנחנו נחלץ לבד". אבל אחר כך בא הצינון, עורכים את החשבון בתנועת תכולל, נוגסים שפתיים ומשהים כל החלטה סופית עד שתחול התבהרות מלאה, כלכלית ופוליטית. ומנגד כמובן, קורץ הפיתוי להסכים: האוצר כבר ניסח את החוזה (הנפתח במילים: „הואיל והקיבוץ הארצי וקרן השומר הצעיר ביקשו מן הממשלה סיוע לקיבוצי הקבה"א הנתונים במצוקה והזקוקים לסיוע... והואיל והממשלה הסכימה לסייע לקיבוצים המסתייעים במסגרת תוכנית הבראה כוללת על ידי פריסת חובות... לפיכך הוצהר, הותנה והוסכם בין הצדדים", וכאן בא עיקר החוזה), והשאיר רק שורות ריקות וקוראות לחתימה ולתאריך ולכן מספיק להניף את העט, והכסף יבוא מעצמו תוך חודשים אחדים, עשרות מליוני דולרים שבהחזרם יוחל רק בשנת 1992.

„יש לי חשק כזה", אמר לי בדיאלוג לא־מגור מישהו מקבוצת ההנהגה הקיבוצית, „להגיד כן ולראות איך נפתחים מחדש צינורות החמצן של הקיבוצים הנחנקים, איך הם מרימים את הראש המורכן ומיישרים מבט, איך ניתן להם מהיום למחר מרחב מחייה להצמחת התקוות. לחתום, להשלים, אני אומר, ואז בא רגע הנסיגה, ההתנערות, המחשבה השניה, שאם נחתום יחזיקו אותנו בידיהם, יגבו את לטרת הבשר הפוליטי עד הטיפה האחרונה, יגררו בכלוב ברחובות הומי־קהל, כמו היינו להקה של פושטי יד, ויקראו לילדיהם לחזות בהצגת הערנה. המליונרים הקיבוצניקים שהתרוששו, באו לראות וליהנות, וכך יגברו במעיים של חוויתנו הקיבוצית. ואני קופץ אגרופים, לא".

ממשיכים אפוא להמתין, לחפש פתרונות חלופיים ולגלגל שיחות בלתי־מוכרעות אל תוך הלילה. כל עוד לא מתח התחושה של החופש להחליט, כל עוד לא השתלט על כולם ה„אין ברירה", מתאמצים לשקול בהיגיון, ובלי פאניקה, את כל האופציות, כי זה טיבה של הבחירה בכלכלה. ואם לא זה, תישאר כבר רק ריצת בוקר מיוזעת ללשכת ראש הממשלה, הוא ראש תנועת החירות, כדי שיועיל בכבודו לדחוק בחבריו, החירותניקים כמוהו, ואף יותר ממנו, לרדת מכתפי הקיבוצים, שם התגהלו כל מתנותיהם, ולפתוח סוליקוף את תקופה המובטחת.

הנימוקים בעד ונגד שמתוח לשתי התאוות הגדולות ולא לזה להתמכר לחולשה ולהתמכר לחוזק, מסתכמים בתיקו לטובת המתנגדים. בעד ההסכם: אלף, הכמות — אשראי של שמונים וארבעה מליון דולר תוך שנתיים ורבע יאפשר לקיבוצים הזקוקים לכך לפרוע חובות כבדים וחונקים בסכומים אלה, ועל ידי כך להתפנות בראש יותר שקט לעשיית סדר־בית משקי ופיננסי, להכין יציאה עתידה לדרך מלך. בית, התנאים — הפרעון הדחוי, שיתחיל רק בעוד חמש שנים, והריבית היותר נוחה מן הנדרשת בבנקים תמורת אשראי מקביל (אם יש בכלל), מעניקים הקלה בשרותי חוב הקיבוצים ששווה בערכה השקעה כוללת הדרושה להקמת מפעל אחד נוסף בשנה מהון עצמי, וזה בכל זאת משהו. גימל, ההצדקה — מגיע לקיבוצים, שנדרשו לשלם את מלוא המחיר של מדיניות מוניטארית מחניקה ועמוסת־ריבית, שתוקל עליהם כעת המעמסה; מגיע להם בזכות ולא בחסד, כתיקון קטן של עוול כלכלי גדול למגזר יוצר. דלת, החלופות לסיוע — הן לא פתוחות לשימוש, וחלקן סגורות בכלל, כמו גיוס האשראי בחו"ל. מי שצריך לפרוע 200 מיליון דולר הלוואות בשנה הקרובה ועוד לשלם ריבית של עשרות מליונים, אסור לו למהר לדחות סיוע, עד שלא ביטח וכיסה את כל דרישותיו ממקורות אחרים, ואלו כרגע די יבשים. אולי יזרימו בעתיד, ואולי לא — ומה אז? לבוא ולנקוש על דלתות האוצר אחרי סיום כל המשחק? ולבסוף, הנימוק החמישי, הציבורי — הנושא של סיוע לקיבוצים עומד עכשיו על סדר היום, כשרוב דעת הקהל אינו מסוגל להבחין בין תקי"ם לקיבוץ ארצי. הלבטים של האחרון מתקבלים כמו פוזה לרגע, או כמו סתם שלומיאליות. משלם פה ממילא מחיר של התבזות ציבורית מסויימת, אפילו עקיפה, אבל ללא תמורה. ואל נשכח את החשש, שאולי מחר, או מחרתיים, באווירת הימים העתידיים, לא ניתן יהיה לעלות שוב את נושא הסיוע — הפעם רק לקיבוץ הארצי.

נגד ההסכם: אלף, הכמות — ארבעים ושניים מליון דולר הלוואות־פריסה מפקדונות האוצר בבנקים, שיינתנו במשך השנה הקרובה, אינם כסף כה כביר ואדיר לגוף הממחזר ממילא 160 מליון דולר, על חשבון עצמו, ובמיוחד לא לנוכח הטענה העיקשת של הבנקים, שהאשראי מן המקור הממשלתי הזה בא במקום מה שהם התכוונו להעניק (לו העניקו) לקיבוצים, ולא בנוסף לו. בית, התנאים — ערך המתנה הכלול בהסדר הפריסה שהוא אפס, ובכך הודה כבר הממונה על התקציבים באוצר עצמו (אני נזכר, שעיתוננו ערך ראשון את החשבון הנכון, וגם נזכר שאותו ידיד התנועה הקיבוצית ידע היטב להעמידנו במקומנו אחרי הכתבה ההיא, ולגעור בו שהנה כופפתי את יכולת התחשיב הכלכלי שלי לשירות האינטרסים של מעסיקי; עם ידידים כאלה מי צריך את יהושע מצא) בהתארגנות נכונה, על ידי שימוש נבון בכלים פיננסיים עצמיים, אפשר להפיק חלק אחד מן היתרונות שמבטיח הסיוע. , ועם חסרונו של האחר להשלים, לחרוק שן, ובכל זאת להתקדם. הקלה של מיליון דולר לשנה לתנועה פוליטית־כלכלית־חברתית כמו הקיבוץ הארצי אינה שווה הרבה יותר מעשירית האחוז מן התפוקה השנתית הכוללת שלה, ולכן גם עשירית האחוז מן המאמץ הכולל. גימל, ההצדקה והשימוש במונח „מגיע לי" גם כשהוא מבוסס מאוד, פוגע בציפור הנפש של החוויה הקיבוצית, שאיננה מכירה בתביעות אנוכיות של היחיד כלפי הכלל. חץ מורעל משולח כאן גם אל ציפור נפשה של מפלגת שמאל פוליטית, המצויה באופוזיציה גמורה למדיניותה הכלכלית של הממשלה, והינה מתרפקת אל חסדי זו הממשלה, גם אם כאמור, כל הצדק חרוט על הדגל. דלת, החלופות — האוצר מוכן להתחייב בכתב, שהסיוע לא יאבד, אם יידחה כעת, ואפילו מוכן לסייע בעקיפין בארגון צורה אחרת של מימון לטווח ארוך, בלתי־קשור בטבורו אל תקציב הממשלה. קיים גם יתרון רציני בשוק האשראי החופשי למי שלא מופיע כעני בפתחה של הממשלה. למשל, ערבויותיו העצמיות מתקבלות ללא עירעור על ידי הבנקים, והבנקים מוכנים לראות בו נושה בהחלט לא בספק ולכן להסתפק בריבית נמוכה יותר. בסיום, קיים נימוק הנגד הציבורי — מעצבי דעת הקהל כן יודעים להעריך את היסוסיו ולבטיו המוסריים של הקיבוץ הארצי, את שמירתו על טוהר המידות הפיננסי, את סירובו לשתות מכל באר מצויה, גם אם רב הצמא, אלא לעמוד על ההכרח לברוך האין אלו מים גנובים, מים ממקור שאין רוצים לשתות ממנו מסיבות, כן, אידיאולוגיות ואידיאיות.

בין הנימוקים, כמו בשדה מוקשים, מהלכים המתלבטים על קצות האצבעות, שמא יתפוצץ נימוק אחד בעוצמה רבה מדי, ויקטע את ההיסוסים בטרם הבשילו להחלטה רצונית, לפני שהכל נלקח כראוי בחשבון. על הקיבוץ הארצי, אמרתי לידיד המזויף של התנועה הקיבוצית, עוברים עכשיו ימים קשים מאוד של מבחן נהיגה עצמי, שאינני מאחל לעצמי כמותו. ואתה חוזר לך אל הפטפטת, ממילא לא תבין את כאב המתלבטים, כמו שאינך מבין את שמחת העניים.

יום ג': זקהיים, איש הלביא

לפי הסימנים האדומים שעשו אנשי התעשייה האווירית בדו"חותיו, יהיה ד"ר זקהיים, מילדי המשרוקית של משרד ההגנה האמריקני, האיש שבזכותו ימוריא הלביא. לא מאהבת הפרדוקס אני אומר זאת (אף שאינני מסתיר את אהבתי למה שעל פניו המיוסרים נראה כפרדוקס), אלא מאהבת עובדות. צוות זקהיים (כוח המשימה זקהיים, כלשונם של מעסיקיו מוואשינגטון, שכל עיפס של בדיקה הוא בעיניהם משימה; ובדיקת הלביא בוודאי איננה פיפס) נתבקש להכין לפני מספר חודשים מניפה של חלופות ל„לביא", אשר ימלאו אחר שלושה תנאים. ראשית, שיענו על צרכי חיל האוויר הישראלי, והצרכים הם מושג סובייקטיבי, ולא מדיד. שניה, שעלותן הכספית הכוללת תהיה קטנה ממחיר הפיתוח, הייצור, השיווק והקיפול הסופי של פרוייקט „לביא", ועוד ניווכח לדעת שגם עלות הוא מושג מאוד סובייקטיבי, ולא מדיד. שלישית, שימצאו חן, החלופות, בעינינו הגנראלים והתעשיינים הנפגשים במבוכי הפנטאגון, כלומר שיבטיחו תעסוקה מתמשכת למפעל מטוסים בארה"ב, על קו יצור שרווחיותו גבוהה מאוד. זקהיים חיכך ידיים, ליטף זקן וזרק את עצמו למעמקי המשימה. כשגמר, היו בסלו כמה הצעות; על אף אחת מהן אי אפשר לומר, שסיפקה את הסחורה המבוקשת. הן היו, לכל היותר, חלופות עלייד, ולא במקום. אבל לא איש כזקהיים הצעיר יהפוך את יסוריו לאכזבה סוחטת דמעות־נצח. מחומר הגלם הכלכלי, הסטאטיסטי והמקצועי־הנדסי שאספו אנשיו הוא הצליח להפיק דין וחשבון מסקנתי ופסקני, המורקר לעיין עם תוצאה אחת ויחידה: יהודים, רדו מן הלביא, עלו על האפ. 16.

זקהיים עבר קשה, כשהעובדות היו בידיו כחומר ביד היוצר: פה הקטין, שם הוסיף, פה עיקם, שם ישר, פה הדביק, שם התיר, פה הבריג ושם השחיל. היצירה כולה מתוקה, כמרומני, מעל לאלף עמודים, אבל בבתי הספר למינהל עסקים בארה"ב מלמדים אותך, שאם אינך מצליח לדחוס את מלוא חופניים חוכמתך לתוך מה שקרוי „סיכום המנכ"ל", כלומר מאה וחמישים מילים שהמנכ"ל הטרוד עוד יכול איכשהו לבלוע בין החלטה גורלית אחת להחלטה גורלית אחרת, אז אנא, תלמיד יקר, ותר מראש על לימודים במוסדנו המכובד. זקהיים, תלמיד טוב, הצליח להכין גם סיכום ממצה שכוח לממצאי דו"חו, כשהוא מגדיל בעוד משהו את המרחק בין סוף המעשה לבין העובדות הגולמיות בתחילתו. לא רק שהדין והחשבון העבה מהווה גירסה משופצת מאוד, מנקודת ראותם של מזמיני השיפוץ (ויינברגר וחבריו לדעה ולמאה) של העובדות הגסות, אלא שהתמצית המנהלית שהוצגה בפני מקבלי ההחלטות היא גירסה משופצת במיוחד של הדו"ח עצמו.

זקהיים: מספרים מצוצים מתוקן

לאנשי התעשייה האווירית — גוף אינטרסנטי, ללא ספק, אבל גם כזה החייב לשמור על מימד של מקצוענות ממשית בהערכותיו, ובביקורתו — לא היה לבו קשה במיוחד להוכיח, כי מסקנות זקהיים העיקריות פגומות, המקבניות, מנותקות מבסיסן העובדתי, ולפעמים גם מצוצות מן הזקן ומוליכות שולל בכוונת תחילה. את הצגת־הנגד לזקהיים הכינו בתעשייה האווירית בחרוזות, בהנאה של מתמודדים נלהבים. מול כל שיקופית־ציטוטין שלו, יש להם שיקופית־ציטוטין משלהם. לו יכלו, היו מגייסים נגדו את תיאורי השטן של פאוסטוס, אך גם כך, בפרווה, הם אומרים עליו שאינו אלא סוכן מכירות ממולח של תעשיית מטוסים אמריקנית, המוכן לרחוץ את מרכולתו גם בשיטות שהן בלתי־מקובלות בארץ, אבל „מקובלות מאוד בעולם העסקים האמריקני, שם רמיית הקונה הפוטנציאלי היא חלק מוכר של המשחק, כמו גם העמדת פנים, הסתרת עובדות ויצירת „אי־עובדות", כדברי מקורותי. בינתיים, במלחמתה בבוח זקהיים התנקי גייסה התעשייה האווירית את מלוא צבא הנימוקים האפשרי, חוץ ברם, לח לבדוק מחדש בשבע עיניים, כל תחשיב וכל חישוב לקצץ בכל הוצאה מתוכננת לא הכרחית, להתחייב ביצור הלביא על מידי יעול ומאמצי חיסכון, ששום ממשלה מקומית, לחוצת־תקציבים ככל שתהיה, לא הייתה מצליחה להוציא ממנה. בסופו של דבר, אולי אפילו יהפכו את הלביא למטוס תחרותי ממש, וזאת בעיקר על מנת להוכיח לזקהיים זה עד כמה טעה והיטעה.

סיפורו של הלביא הוא, כידוע למתמחים בו, מגילת קלף סינית הנקראת בכיוון ההפוך: קודם כל אושרו לו תקציבים של שני מיליארד דולר מכיסיו של משלם המיסים האמריקני. ועכשיו שואל את עצמו משלם המיסים, למה ואולי אפשר יותר בזול. מחשבת תחילה הייתה חטרה כשיפור זה, גם אצלם וגם אצלנו, ועכשיו סובב הענין כמו איזה פלונטר ענק, שקצוותיו משתרכים בין האוקיאנוסים, אך אף אחד אינו הנכון להודות בהפקעת. הלוח הבא, השאוב ממקורות אמינים, מסכם את פער ההערכות בין זקהיים לתעשייה האווירית בכל הנוגע ללביא, וחלופתו האמריקנית היחידה, לעת עתה, הוא מטוס אפ. 16 תוצרת חברת ג'נראל דיינאמיקס, המצוייד במערכות נשק ואווירונטיקה (מיובאות בעיקר) המקבילות ל„לביא", אך לא תואמות ממש:

הלביא וחלופתו: שני מבטים מתחרים על 300 מטוסים

	עלות מטוס אחד במליוני $		עלות התוכנית כולה, במליארדי $	
	צוות זקהיים	תעשייה אווירית	צוות זקהיים	תעשייה אווירית
„לביא"	22.0	15.0	12.0	8.0
„אפ.16 משופר" ומיובא	14.5	19.0	4.5	11.0

הפערים באומדן מחירו של „לביא" נובעים בעיקר מהערכה שונה של העלות המחושבת של שעת עבודה ובמקצת מויכוח על הוצאות הפיתוח; הפערים באומדן מחירו של אפ. 16 הכוורד נובעים ממידת ההצטיידות של המטוס במיכשור לוחמה אלקטרוני מתקדם, הפער בעלות התוכנית כולה מקורם בהערכות שונות, עד כדי קיצוניות, בהוצאות הנלוות כמו חלקי חילוף, תמיכה לוגיסטית וגיבוי. אין תשובה לשאלה, מה יהיה אם יבקש חיל האוויר רק 150 מטוסים, וייאסר היצוא.

כה אומר זקהיים: ריבונו של עולם, אינו שבשמיים, אלוהי אברהם, יצחק ויעקב, הם שיבשת את תבונת בני ישראל עד כדי כך, שהם מוכנים להשקיע 12 מיליארד דולר במקום שאפשר לקבל את אותו הדבר תמורת 4.5 מיליארד דולר, ואת היתרה לחסוך לטובת תקציב הבטחון שלהם, לחיזוק המשק שלהם, להשקעות בפיתוח — גם לנו, ליהודים אמריקניים כשרים למהדרין והכל למען איזה מולך של גאוותנות לאומית מטופשת, העלולה לשבור את גבם הכלכלי? וכה אומרת התעשייה האווירית: נאתב כמו אחים, נתדיין כמו ביזנסמאנים, את אותו הדבר כמו מערכת 300 מטוסי לביא תוצרת בית ישראל אי־אפשר לקבל בכלל; משהו מקביל, אבל לא משתווה לו באיכות ובתיחכום, אפשר לקנות בארה"ב במחיר כולל הגבוה ב־3 מליארד דולר מן הפיתוח הזה העצמי, ולכן הלביא, ולא האפ.16, יחסוך יותר למשק ישראלי, ליהודי אמריקה החמים, ובמישב נכון אף למשלם המיסים האמריקני (ואגב למה לרחם על משלם המיסים האמריקני, שהרפובליקה הרייגנית הקטינה את שיעורי המס שלו לרמה הנמוכה ביותר במערב כולו). לא התנשאות צברית מדברת מגרוננו, אלא תפיסה רחבה של ביטחון לאומי; יש כל ההבדל שבעולם בין כלכלה מדינית שמייצרת מטוסי קרב, לבין כלכלה מדינית שרק קונה מטוסים כאלה.

אורח: מומחי התעשייה האווירית הצליחו לערער אצלי את האמונה החלקית מאוד שהייתה לי מלכתחילה בדו"ח זקהיים, והיא חלקית הייתה משום ששליח הפנטאגון לעניין חיסול הלביא הזכיר לי, משום מה, את הנער השואב של מיטב צעירי רייגן, כולם מבריקים כמו משחת נעליים מן הקופסה, שהתנפלו על משרדי הממשל בוואשינגטון ביום המהפכה השמרנית הרשע ובאמצעות דו"חות מודגשים, צעקניים ושטחיים להחריד הציעו מדיניות כלכלית מהפכנית, יעילה ובלתי־גרעונית, שהסתיימה בהפיכתה של ארה"ב לבעלת החוב הגדול בעולם, היום למעלה מ־500 מליארד דולר, ואת ממשלת ארה"ב לצוברת גרעונות תקציביים מסוררים. לכן היה ספקו, וספקנותי עוד העמיקה. אבל מומחי התעשייה האווירית שלנו נכשלו בנסיונם לנסוך בתודעתי־שלי אמונה בוערת כאש בפוטנציאל הלביא, שהוא הביבי שלהם גם פה ספקן נשארתי, כופר מכאן ומשם. אני עדיין דורש, שיספקו לי ולנו איזה סוג קורש מסודר על הפרשה כולה, שנוכל להאמין בו ולהאחז בו להכרעה, כדי ליישם את החלום האוטופי של תעלת הימים, [illegible] בשעתה ועדת בדיקה של מומחים, אשר תציע סייגים להמשך החפירה [illegible] הנפט הריאליים ב־2% אחוז לשנה [illegible] מן השגעון, המחירים ירדו [illegible] והחזון לארכיב. בפרוייקט „לביא" [illegible] שעלותו עלולה להגיע למחצית [illegible] שלנו בשנה קשה, ושבו תלויים [illegible] בדיננו, אבל אולי גם אבדון [illegible] לא נתבקשה שום [illegible] גלויה של מומחים ישראלים [illegible] עכשיו כבר מחר [illegible] לצורכנו, מונח על סדר יומנו [illegible] למה שלא תעמוד בראש [illegible] להכריע?

(המשך בעמוד הבא)

עובר עכשיו

צדיק בינו – אומץ לב וראייה לטווח ארוך

אלה שאינם מפרגנים לצדיק בינו, המנכ"ל החדש של בל"ל, טוענים כי את ההוכחות לכשרונותיו עשה בבנק קטן ושובב. מקורביו משיבים, כי את ההעזה והמקוריות שלו חיקו גם גדולים ממנו. כך או כך, את העובדה שמניות הבנק הבינלאומי לא ווסתו – יש לזקוף לזכותו

אודי נחשון

ערב פרסום דו"ח בייסקי על מפולת המניות הבנקאיות, ב־ מארס 1986, שאל העיתונאי שאול אברון את צדיק בינו, שהיה אז מנכ"ל הבנק הבינלאומי: „מה תעשה בשבוע הבא, כשיגיע בעל הבית החדש שלך ז'אק נאסר. תישאר בבנק? תבקש העלאה במשכורת? תחכה לפרסום מסקנות ועדת החקירה, שאחריהן אולי יציעו לך לנהל את בנק לאומי...?" „עזוב", אמר בינו, „אין אף בנק אחר שאני רוצה לנהל".

ביום חמישי בשבוע שעבר כבר לא שאלו את בינו אם הוא רוצה — אמרו לו שהוא קיבל „צו 8", משימת חירום לניהול בנק לאומי. בעוד המנכ"ל מרדכי איינהורן מנסח מילות פרידה מבל"ל, הפעילה הצמרת הכלכלית, שכללה בין השאר את שר האוצר ונגיד בנק ישראל, לחץ כבד ביותר על בינו לקבל את התפקיד. בסוף השבוע שעבר הוא החליט להתגייס.

כוכב הפועל קרית־אונו

כשמונה בינו לתפקיד מנכ"ל הבנק הבינלאומי, בסוף 1979, הוא נחשב לסיפור עיתונאי מעולה: רק בן 38, נולד בדרום עיראק לסוחר בדים, עלה לארץ בתחילת שנות החמישים, מעברה בפרדס־כץ, ואחר־כך המשפחה עברה לקרית־אונו. שנים רבות סייע להוריו בחנות המכולת שלהם. לא שכחו שהיה גם כוכב ההתקפה של קבוצת הכדורגל הפועל קרית־אונו. אחרי הצבא — קריירה בנקאית של מטאור: שלוש שנים פקיד בבנק הפועלים בקרית־אונו. בן 24 — סגן מנהל סניף בנק לסחר חוץ, וכעבור שש שנים, כשנוסד הבנק הבינלאומי הראשון, הזמין אותו המנכ"ל דוד גולן לתפקיד בכיר ושלח אותו ללימודי כלכלה ומינהל באוניברסיטה. ב־1976 מונה בינו לסמנכ"ל הבנק לשיווק, וארבע שנים לאחר מכן התיישב על כסא המנכ"ל. בפרופילים המהירים שהכינו לכבודו בעיתונים לא שכחו לספר, שהוא ממשיך לגור בקרית־אונו, עכשיו כבר בווילה, ולשחק כדורגל בימי שישי. אפשר גם לראות אותו מגמא כמה קילומטרים בריצה מדי יום.

עכשיו, כאשר נכנס בינו לבנק לאומי, כבר לא צריך „למכור" אותו עם סיפורי מעברה וכדורגל נשכחת. הוא מגיע לבל"ל כבנקאי מוכשר, שהצליח למשוך באף את כל המערכת הבנקאית הישראלית פעמים רבות. אבל בינו עולה ליגה — מהבנק החמישי בגודלו לבנק הראשון במדינה ומתלתו לי כבנק הפועלים, למרות המאזן הגדול שלהם, ושאלת השאלות היום במערכת הבנקאות היא, האם הוא יצליח לחולל פלאים גם בבנק או שיהיה ילד פלא לשעבר, שאימהות אומרות עליו הלך הפלא — נשאר הילד.

אשראי במכרז ועו"ש משופר

מקורביו של בינו מציינים שתי תכונות מלוות באישיותו — אומץ וראייה לטווח ארוך. שילוב שתי המעלות האלה, הם אומרים, הזניק אותו בעולם התפקידים. והפך את הבנק הבינלאומי לבעל השפעה ניכרת ביותר במערכת הבנקאות. הראייה ארוכת הטווח היא שהדריכה אותו בסיסמה „לתת יותר" — תוכניות חיסכון חדשניות, פתיחת סניפים בשעות לא שגרתיות ורעיונות מבריקים נוספים — והיא שהנחתה אותו בהחלטה הגורלית ביותר שקיבל במהלך הקריירה שלו — ההחלטה שלא לווסת את מניות הבנק הבינלאומי.

הבנק הבינלאומי הנחית על הבנקים האחרים תוכניות מקוריות, ולא תמיד הם הצליחו לחקות אותן. הוא היה הראשון שהנהיג תוכנית חיסכון עם תשלום ראשון על חשבון הבנק ותוכנית חיסכון דולרית עם הכנסה חודשית צמודה. על רקע מחנק האשראי במחצית השניה של 1983 נולד שם הרעיון של „אשראי במכרז", שאחריו הלכו גם הבנקים האחרים. אחר־כך הרהים הבינלאומי עם תוכנית שהתבססה על רכישת מניות הבנקים שבהסדר ונמכרה ביום אחד בתוך דקות אחדות. באמצע 1985 נולד שם ה„עו"ש המשופר", תוכנית למשיכת־יתר בריבית נמוכה, ושוב לא נותר לבנקים האחרים אלא לחקות את התוכנית בשינוי שם. לעומת זאת, הבינלאומי לא נסחף אחרי גל תוכניות החיסכון הקטנות (רכישת מכונית, מקרה, מימון שכר־לימוד וכד'). ה„עו"ש המשופר", אמרו שם, עונה על רוב הצרכים. בבינלאומי הדגישו כל השנים, כי לכל הרעיונות המבריקים היו אבות רבים ומדובר בעבודת צוות, אבל גם לא המעיטו בחלקו של בינו, שהיה תמיד הכוח המניע והגורם המוביל בצוות.

הבנה מלאה עם יורם ארידור

צדיק בינו התקבל בעבר רק באופן חלקי למועדון ראשי הבנקים בישראל, שבראשו בלטו ארנסט יפת, בני משפחת רקנאטי, יעקב לוינסון, אהרון מאיר ואחרים. אבל בצמרת המשקית, הוא תמיד היה מקובל, במיוחד כאשר יורם ארידור היה שר האוצר.

בין השאר השתתף בינו צדיק בהתייעצות הלילית שהיתה בביתו של ארידור ב־6 באוקטובר 1983, בנושא משבר המניות הבנקאיות. בין השניים היתה הבנה מלאה ובינו גם חילק מחמאות לשר האוצר בכמה מהראיונות שהעניק באותה תקופה. „הוא יודע בדיוק מה הוא רוצה להשיג", אמר אז מנכ"ל הבינלאומי על שר האוצר. אולם הוא תמיד הקפיד להכחיש ששימש כיועץ של ארידור.

השבוע שאלתי את ח"כ יורם ארידור מה דעתו על המינוי של בינו למנכ"ל בל"ל. ארידור: „אני חושב שאפשר לסכם את זה במשפט אחד שיאמר הכל: אילו בינו היה מנכ"ל בנק לאומי בזמן הוויסות, במקום ארנסט יפת, היתה נחסכת לנו הצרה הצרורה הזו של משבר המניות הבנקאיות".

על המושג „יועץ הסתרים" אומר היום ארידור: „זה מושג של העיתונות. היה בינינו שיתוף והתייעצנו בעצותיו מפעם לפעם, בעיקר בקשר לעידוד החיסכון, אבל גם בנושאים אחרים".

אבל למרות ההילה השובבית, נחשב הבנק הבינלאומי לבנק שמרן, וכך צריך לראות גם את צדיק בינו שעמד בראשו כמנכ"ל וכיו"ר מועצת המנהלים (והוא מונה ליו"ר במאי שעבר, לאחר שאיש העסקים ז'אק נאסר רכש את השליטה בבנק). מנתחים פיננסיים הצביעו בעבר על כך שפעילות כמו גידול בסעיף ההפרשה לחובות מסופקים והתייחסויות לנושא המיסוי מצביעות על גישה שמרנית, חשב הבנק אף הודה, כשנשאל באפריל 1984 מדוע סירב הבנק להיראות רווחי יותר, כי הוחלט להציג במאזן את המניות הבנקאיות שבהסדר כמניות רגילות לכל דבר ולא כאגרות חוב דולריות „בגלל סיבות של שמרנות". כאמור, הבנק הבינלאומי לא ויסת את מניותיו ולא היה שותף להסדר חסימת מניותיו, לאחר המפולת במניות הבנקים האחרים באוקטובר 1983. בינו וראשי הבנק האחרים האמינו, שכוחות השוק צריכים לעשות את שלהם, וכך פעלו. יש לזכור כי ראשי „דנות", ששלטו בבנק בשנות הוויסות הגדולות, הפעילו לחצים כבדים על בינו להצטרף למווסתים, אבל הוא לא נכנע. כאשר הגיעה המפולת, הוא יכול היה לנשום לרווחה.

ללא גיבוי מובטח

אבל עכשיו, על המגרש החדש ברחוב יהודה הלוי, יצטרך בינו לשחק בתנאים שונים. האם יצליח כוכב ההתקפה של הפועל קרית־אונו להוביל גם את הקבוצה הראשונה בליגה? מקורביו טוענים, שעד היום נהנה צדיק מיתרונות של בנק קטן. למשל, אפשרות רחבה יותר לברור לו לקוחות כראות עיניו או הימנעות מהתעסקות בתחומים שאינם משפרים את הכנסות הבנק ויש בהם משום שירות לאוכלוסיה רחבה. אומרים גם, שכל הדברים הנועזים והמקוריים שעשה טובים לבנק קטן שיכול להעיז יותר כדי להתגרות בגדולים ממנו. כשאתה בשוליים אתה יכול להעיז, אבל מה תעשה כשתגיע למרכז ותצטרך להוביל את המערכת? מצד שני אומרים מקורביו, כי כל הרעיונות החדשניים שלו הועתקו מאוחר יותר על־ידי הבנקים הגדולים. כלומר, לא מדובר בדברים שניתנים ליישום רק בבנקים קטנים ושובבים, ואם יש דמיון ואומץ אפשר לעשות הכל גם בבנק מוביל, כמו בנק לאומי.

ובכל זאת, הדרך לקומה הרביעית בהנהלה הראשית של בנק לאומי היא דרך של זעזועים קשים, שאינם מצליחים להיבלע גם בתוך השטיחים הרכים מקיר־לקיר. בנקודת הפתיחה של בינו צדיק בבל"ל עומדת מועצת מנהלים חדשה עם גיבוי מלא, אבל צמרת ניהולית תוססת עם גיבוי בלתי מובטח. נגיד בנק ישראל החזיר את דו"ח הורביץ־צדוק לבנק לאומי, כדי להשלים פרטים חסרים על שכר הבכירים, ולאחר התפטרות הדירקטוריון ופרישת המנכ"ל יעמדו עתה במרכזו כ־20 מבכירי בל"ל העובדים על־פי חוזים אישיים. לכל אחד מהם אופציה לפרוש במהלך 1987 ולקבל פיצויים מוגדלים, שיחושבו על־פי משכורתו הגדולה ביותר, לפני קיצוצה. אחד מהם, יוסף פנחסוב, מנהל מחוז ירושלים, כבר מימש את האופציה הזו והודיע השבוע על פרישתו מהבנק. בינו יצטרך לפעול במהירות כדי לקבל אמון מלא מהצמרת הניהולית, אם יימשכו הזעזועים בצמרת, יתקשה „ילד הפלא" של הבנקאות הישראלית לחולל פלאים גם בבנק המוביל.

(המשך מהעמוד הקודם)

יום ה': הפקיד והעובדה, בגישה מקרית

במעלית המנהלים של בנק ישראל (אין כזאת, אך שהייתה בתוכנית; נשאר חור בנוי שנוצל לפחות אחד) נפגשו הפקיד והעובדה. מה שלומך, עובדה בשטח, אחרי שהעלינו אמש את הריבית, שאל אותה בנימוס הפקיד. אני מרגישה לגמרי, השיבה, בלשון קצת גסה והמונית, השכחה מן השטח. ובכלל, למה לא שאלתם אותי לפני שהעליתם, אמרה במרירות. אנחנו איננו חייבים להיות מוטרדים בהחלטותינו מן העובדות, הוסיף לה, פגוע, הפקיד. אבל, יקירתי, הוסיף, אני זקוק לתמיכה בצעדנו. האם לא תעידי לטובתנו על כך, שאחרי כל העלאה של ריבית מצטמצמת הכמות המבוקשת של האשראי נשוב לנסח תעידי על כך כשתתבקשי, עובדתי, אמר הפקיד בקול של ביטחון עצמי גמור.

לא אעיד, משכה בכתפיה העובדה הוותיקה, כי אני מכירה במשהו הפוך — כל פעם שאתם מעלים את שיעורי הריבית, מתווספת פה הריבית הגבוהה החדשה לסך כל האשראי, וכמותו גדלה, במקום לקטון. אני מעידה על כך, שריבית ריאלית גבוהה, כמו זו ששררה במחצית השניה של 1985, מגדילה את האשראי הריאלי. כזאת אני, העובדה.

הפקיד התחויב לרגע. את עובדה עקשנית, פלט, ובכל זאת אין לי ספק שתעידי לטובתנו על כך, שאחרי כל העלאה יזומה של ריבית, קונים האזרחים פחות סחורות, שוקלים כל שקל, ולכן הצריכה הפרטית יורדת. לפחות על כך תעידי לנו אמר לה בכעס.

לא אעיד, סובבה את ראשה המטולטל העובדה העצמאית, כי אני יודעת משהו הפוך: כשאתם מעלים את הריבית הריאלית, יורדת ההשקעה ועולה הצריכה הפרטית, כי לפחות האזרחים היותר רציונאליים חוששים מיד מסיבוב אינפלציה חזק נוסף וקונים יותר, הרבה יותר מוצרים, כמו ברבע האחרון של 1985, או בסוף הקיץ של אשתקד. מה לעשות, וכזאת אני, העובדה, אמרה בנימה של התגרות מפתח כלפי הפקיד, ואפשר שאף הרימה את אפה הסולד.

סקאנדאל, התרגז הפקיד, תמיד אמרתי לכולם שהעובדות הן סקאנדאל בכלכלה. בלעדיהן יכולנו להתקדם חלק ומיד לכל מטרה, להשיגה ולניצבה. עובדות כמוך, אמר בפנותו לשכנתו במעלית, רק מבלבלות את הסדר התיאורטי של המדיניות הכספית. ובכל זאת, אני מצפה ממך, שלפחות על אחד תעידי: שהעלאת ריבית תאליץ את היצרנים והסוחרים להיפטר מן המלאי, ולמכור בכל מחיר, ולכן היא תבלום אינפלציה. הלא זו עובדה ידועה וערומה, אמר, והביט בה בעיני חשק.

לא תחמוד עובדות לשווא, השיבה לו מיד העובדה המנוסה. אני רק אעיד על הידוע לי מנסיוני: הריבית הריאלית הגבוהה, שאתם קובעים היום, נשארת גבוהה זמן קצר מאוד, כי בעקבותיה באה האינפלציה המואצת ששוחקת את דמתה, ולכן שוב אתם רצים להעלותה וחוזר חלילה. מה אני אגיד לך, הוסיפה, נשענת עם גבה אל קיר הלחצנים של המעלית, אני רק רואה איך הריבית הזאת משגעת את המשק, איך היא מזעזעת את כולם, ואני מעידה שהריבית היא גורם באינפלציה כמו השכר והמיסים. כן, על כך אעיד, גם אם תייסרני בשוטים וערומות, אמרה.

וכך הם רבו וירדו, עוד קומה ועוד קומה, כשהפקיד מגביר את כעסו, את לחצו ואת תחנוניו, והיא בשלה, כמו סלע; מנסיונה העובדתי יודעת, ששום דבר מייצב, מצמיח, מרסן ומאזן לא ייצא מהעלאות ריבית יזומות. ומה כל כלכלתך, אמרה לו לבסוף, לפקיד הבנק הנסער, כשהגיעו לקומת הקרקע עמוסי־חוויות, אם אינך מסחרר עם העובדות? אתם, הכלכלנים, הכוסות, ובמיוחד העוסקים בעלייני המדיניות הכלכלית, מהלכים לכם יותר מדי חופשי בעולם שאין בו עובדות פסיכולוגיות, עובדות חברתיות, עובדות מדיניות, עובדות מוסריות, ורק פוסעים אתם בין שבילים של נוסחאות רחוקות. או מה הפלא שאתה נדהם כל כך, כשאתה פוגש עובדה מוצקת כמוני באקראי במעלית נטושה, אמרה, ורקעה ברגל על רצפת השיש של הבנק, מיד נעלמה באוויר.

תמיד אמרתי, חשב הפקיד לעצמו בצאתו לירושלים הקרה, כי מסתובבות בבנק הזה יותר מדי עובדות מיותרות.

האיש שלנו באטלנטה

מוחמד מסראווה, הקונסול הערבי הראשון, זהיר, דיפלומטי, מנוסח היטב — על דו־קיום ועל שלום, על ישות פלשתינית ועל הצהרות לעיתונות ■ אולי סנונית ראשונה, אולי רק סמל

רונית מורגנשטרן וקאסם זייד

על השולחן במשרדו של עו"ד מוחמד מסראווה, בחדרה, עומדים שני עציצים ששלחו מברכים לרגל מינויו לקונסול ישראלי במדינת אטלנטה. הטלפון מצלצל (שוב), ומזל, המזכירה, מוסיפה עוד שם לרשימה הארוכה של המתקשרים באותו יום. עזר וייצמן התקשר לברך (מסראווה היה השישי ברשימת "יחד" בבחירות האחרונות, ויש האומרים, שלוייצמן חלק נכבד בבחירתו של מסראווה, דווקא, לתפקיד). עיתונאי זריז מאטלנטה מבקש ראיון עם הקונסול המוסלמי המיועד לייצג את מדינת היהודים באטלנטה, ארה"ב. מסראווה עצמו נמצא בשטרם — מגן על לקוח במשפט צבאי. "צריך להמשיך לעבוד, לא?" הוא יאמר אחר־כך, בשייכנס. מתנצל על איחורו (שעתיים וחצי...) — איש נמרץ, נאה, חייכני.

בבית, בכפר קרע, כרבע שעת נסיעה מן המשרד, מסוגרים בני המשפחה. הם עדיין מתקשים לעכל את הרעיון של הניתוק הראשון בחייהם מהמשפחה המורחבת, מהחברים, מהקהילה, מהסביבה האהובה וסגנון החיים המוכר. הרעיה, ח'יתאם, אשה יפה, עורכת מראה, בת 33, שומרת על מסורת הדת המוסלמית. מה שניכר גם בלבושה השמרני, בניגוד להופעתו "המערבית" של בעלה — יושבת בחדרה במצב רוח קודר. היא ממאנת לצאת אל חדר האורחים הגדוש מבקרים ועיתונאים בטענה שאינה חשה בטוב. גם להצטלם בחברת ילדיה היא מסרבת. בחדרה, שרועה במיטתה, כשלצדה חמותה, אמו בת ה־75 של מסראווה, היא מתרצה לשיחה קלה עמי, שעד מהרה הופכת להשתפכות כנה של תחושותיה המעורבות בקשר למינויו של בעלה. האם הקשישה סופקת כפיים מדי פעם, כדי להמחיש את כאבה על הפרידה מבנה, שתיכפה עליה. יש לה כבר בן אחד בארה"ב, היושב שם זה 12 שנה. "אני אשב פה כל יום עד שמוחמד ייסע", היא מבטיחה. גם אביו הישיש של מסראווה, בן ה־91, מתקשה לעכל את הניתוק מבנו, כשהוא זקן כל־כך. במיוחד כואב הוא את הפרידה מנכדיו, שלושת בניו של מוחמד מסראווה — אמיר בן ה־13, בשיר בן ה־10 ונזיר בן ה־6. לפני כחמש שנים שיכלו מוחמד וח'יתאם מסראווה את בתם עביר בהיותה בת 4 בלבד, כשנדרסה למוות בתוך הכפר. על שמה הקים מסראווה קרן מלגות לסטודנטים — "קרן עביר".

האורחים הרבים, ההתעניינות המאסיבית של כלי התקשורת, שזה דבר זר ומוזר לה, מעיקים על ח'יתאם. אבל בעיקר מטרידות אותה תגובות עוינות, שהיא שומעת מבני־עמה ואפילו בקרב בני המשפחה, החוששים מתגובות קיצוניים פלשתינים לשליחותו של בעלה. בד בבד עם השמחה הכנה על הכבוד שנפל בחלקו של בעלה ושלה, היא הייתה מעדיפה לחזור לחיים השקטים, המוכרים. היא חוששת קצת מהבדידות שם לאחר החמימות המשפחתית העוטפת אותה כאן. גם המנטליות האמריקנית זרה לה. בשפה האנגלית היא קצת שולטת — היא בוגרת תיכון. איך תוכל להמשיך לשמור על המסורת? אני שואלת אותה. היא מנענעת לראשה כמודעת לבעיה המציקה לה — "אני מקווה שאוכל לשמור, אבל האמת היא, שאני פוחדת שאנתק מהמסורת. כאן, בתוך בני־עמי, קל לשמור על המסורת. אבל אני לא יודעת אם אצליח בכך גם שם. אני אשתדל בכל כוחי".

היא מצטחקת לשמע הרעיון, שתהיה לה עוזרת. "מה, באמת? לפחות זה לטובה. פה אני עובדת קשה מאוד בבית. מה שבטוח, שיהיו לי פחות אורחים", היא אומרת ומתכוונת "לבני־המשפחה הרבים, העושים בבית כבשלהם — קשרי המשפחה של המסראווים הם הדוקים ביותר. מציין בפני אחיינו של מוחמד מסראווה, המעיד על עצמו שהוא אוכל וישן אצל דודו בכל פעם שחפץ לבו. מגבלות מקום אין בבית הגדול של מוחמד מסראווה. גם האווירה החמימה ומסבירת־הפנים עושה את שלה. בשעתיים שישבנו בבית מסראווה לא פסקו אנשים, מבני המשפחה בעיקר, לבוא ולצאת בדלת הפתוחה.

שלושת הבנים של מסראווה משתחררים לאחר זמן קצר ממבוכתם. הם מסתרקים ומתיישבים בצייתנות כדי להצטלם. אמיר, הבכור, אומר לי בהתחלה, שהוא רוצה לנסוע לארה"ב (זה יקרה כנראה ביולי — ר.מ.). הוא יודע קצת אנגלית, מבית־הספר. אבל כשאני שואלת אותו אם היה מעדיף שאבא לא ייסע, הוא מודה בחיוך נבוך — "כן. כל החברים שלי כאן, לא הייתי רוצה לנסוע".

מסראווה עצמו אינו דואג להתאקלמות המשפחה, אחר־כך בראיון המתקיים במשרדו, הוא אומר: "איני צופה בעיות מיוחדות, גם לא עם אשתי. היא מכירה את השפה, והיא תמשיך להקדיש את עצמה למשפחה, כפי שעשתה מאז נישאנו. נכון שנצטרך לחיות בחברת זרים, אבל נהיה פתוחים ליצירת קשרים, לחילופי חברה. לילדים אני לא צופה קשיים מיוחדים — בכל מקרה, רכישת השפה האנגלית על בוריה תהיה פיצוי נאות". הוא לא ישלח את ילדיו דווקא לבית־ספר ערבי, כדי להקל עליהם את הקליטה. אבל הוא גם לא פוסל את האפשרות הזאת. שיקוליו יהיו, לדבריו, רמת־הלימודים של בית־הספר והשקפת העולם שלו. "לא הייתי רוצה שחינוכם ייפגע בגלל השליחות. הם יסתגלו לכל חברה, כי הם חונכו מאז ומתמיד לאהבת אדם".

מוחמד מסראווה קולח מאד ונינוח, כאילו הוא רגיל מאז ומתמיד להמולה התקשורתית סביבו. את תחושותיו האמיתיות הוא מסרב להסגיר, ועושה זאת בתשובות מתחמקות מנוסחות היטב. העברית שלו זורמת בטבעיות, אך היא צחה מדי ובנויה היטב מדי, מכדי להישמע צברית.

להילחם בהדבקת תוויות

קונסול ערבי־ישראלי ראשון בחו"ל. זה נראה לך תפקיד עם בשר, או מחווה סמלית בלבד?

מסראווה: מאוד לא הייתי רוצה, שזה יהיה סמל בלבד. לדעתי, מינוי כזה או תפקידים בכירים אחרים היו צריכים כבר מזמן להינתן בידי ערבים ישראלים משכילים. זה כ־20 שנה, שיש מספיק משכילים ערבים המסוגלים למלא ולאייש כל תפקיד במשרדי הממשלה. אני רואה במינוי שלי שליחות גם כנציג מדינת־ישראל וגם של בני־עמי. אני מקווה שאני רק הסנונית הראשונה ושאחרי ימלאו ערבים ישראלים עוד תפקידים בכירים אחרים.

נוכח הקונפליקט הקיים בין ישראל לפלשתינים, בני־עמך, מדובר בשליחות בעלת אופי מיוחד מאוד. שמעת ביקורת על המינוי?

מסראווה: יש מבקרים. לא שהם פוסלים ממש, אבל הם חושבים, שזה נעשה מוקדם מדי, כי הקונפליקט בעיצומו. ובתחום פרובלמטי מדי כמו שירות החוץ — לדעתם, שילוב ערבים בתפקידים בכירים היה צריך להיעשות בתחומים אחרים, פחות פרובלמטיים, בתוך ישראל. אבל אני סבור, שיש לקבל את ההצעות הקיימות, ולא להמשיך לשבת ולחכות בחיבוק ידיים. ומה היה קורה אילו היו ממנים ערבי־ישראלי לתפקיד במשרד החוץ בתוך ירושלים. זה היה פחות בעייתי? גם אז הוא היה צריך להיות מעורב בהחלטות. אני מאמין, שלא ייתכן לתת לאדם תווית לא מוצדקת, כמו בוגד, למשל. אני אולי יכול להשיג יותר דווקא בשירות מדינת־ישראל למען בני־עמי. הדבקת תוויות נהוגה בעולם הערבי, והגיע הזמן להילחם בכך. גם אנחנו זכאים לטעום מהליך הדמוקרטי הנהוג בעולם החופשי. יש דעות שונות וניתן להתווכח עליהן — אבל יש לתת חופש כדי להביע אותן.

אתה לא יכול להתעלם מבעייתיות הקיימת בתפקיד המייצג את עמדת מדינת ישראל עם עצם היותך ערבי פלשתיני. איך תרגיש כשתצטרך, למשל, להסביר בכלי התקשורת האמריקניים, וגם זה כלול בתפקידך כקונסול כללי, פעולה של מדינת ישראל נגד בני־עמך?

מסראווה, בתשובה דיפלומטית כיאה לתפקידו החדש: "אני רואה את השלום כמטרה העיקרית לכל מה שקורה כאן ואת זה אני יכול תמיד להסביר. יש עמדות שונות. יש המאמינים, שרק מאבק מזוין יביא לתוצאה הזאת, ויש המאמינים שרק דו־קיום של שני העמים זה לצד זה, יביא למימוש המטרה. אבל המטרה הסופית היא אותה מטרה — שלום.

אינך חושש מהתנכלות של גורמים פלשתינים קיצוניים?

מסראווה: אינני רוצה להיכנס לחרדה כזאת, למרות שכל העיתונאים משתדלים להזכיר לי את זה. בכל שליחות יש סיכונים ויש סיכויים. היו שהלכו בדרכם ושילמו בחייהם, כמו סירטאווי, אבל לא הייתי רוצה להתייחס לכך. אני מאמין בסיכויים. אני אבהיר לכל פלשתיני או יהודי שישאל אותי, שגם בעם ישראל וגם בקרב הפלשתינים יש המאמינים שהמולדת היא של שני העמים ויש לחזק את ידיהם. וגם בתוך מדינת ישראל, חרף כל הבעיות, יש מקום לחיים משותפים, והמיעוט הערבי ימשיך להיות מיעוט לאומי, שירצה לממש את זכויותיו בתוך מדינת ישראל.

וכשתתבקש להציג אך ורק את עמדות הרשמיות של ישראל, כפי שתפקידך מחייב?

מסראווה: למרות הקושי, אני מאמין שאצליח לעשות זאת.

אתה יוצא לשליחות בת שנתיים עם אופציה להארכה. ישנה אפשרות, היפותטית, אמנם, שבמשך הזמן יהיו בחירות והליכוד הוא שיעמוד בראש ממשלה צרה בישראל. איך תוכל לייצג ממשלה עם דעות ימניות חזרות לחלוטין?

מסראווה: אני לא יודע עד כמה זרות. הנה גם שמיר שינה את עמדתו מאתמול להיום. הוא של ועידה בינלאומית, אבל אני מניח שהבוקר הוא שינה את עמדתו, אחרי ששולץ הודיע על תמיכתו ברעיון הוועידה. אז מי יכול לדעת מה עמדות ידובר?

במסגרת תפקידך תצטרך ליצור מגע שוטף עם הקהילה היהודית באטלנטה, שהוא קהל אוהד אמנם, אבל בכל זאת מונה כמה עשרות אלפי איש. רוב היהודים שם הם רפורמים. כיצד, למשל, תוכל כערבי־מוסלמי להסביר להם את עניין גיור כהלכה?

מסראווה: אני לא מכיר את החומר. אני כבר שאלמד את הנושא של הזרמים ביהדות ואני אתמודד איתו.

תקרא ליהודים לעלות לישראל?

מסראווה: איני יודע אם זה יהיה מתפקידי. אבל מעבר לזה, אם אמצא במצב כזה, ובתוך הנחה שלא ישראל ולא הפלשתינים רוצים במדינה דו־לאומית, והפיתרון הכולל הוא להקמת יישות פלשתינית לצד ישראל — איני רואה פסול בכך, שיהודים יעלו לישראל.

נראה לך שתעניק אופי אחר לתפקידך בקונסול לעומת קודמך בתפקיד, שהוא יהודי?

מסראווה: חרף המגבלות והקשיים, אני מקווה שאסמל ערך אחר — את הדו־קיום האפשרי ואת הסיכוי לפתרון לבעיה הלאומית במזרח־התיכון.

איזה חתך בציבור הערבי אתה מייצג?

מסראווה: אני מייצג את הציבור שמאמין שכאן הוא מקומנו, וזוהי דרכנו. דרך השלום ודו־קיום הוא לחם חוקנו. ושהפיתרון הלאומי הפלשתיני לצדה של מדינת ישראל הוא הפיתרון האידיאלי. נראה לי שכבר אני מייצג למעלה מ־50 אחוז מהציבור הערבי במדינת ישראל ■

המתחרים הסתייגו ממנו

מוחמד מסראווה, בן 45, שייך למשפחת מסראווה הענפה, שאומרים עליה, כי בכל כפר במשולש תמצא נציגים שלה. המסראווים הראשונים עלו ממצרים לפני למעלה מ־150 שנה, ומכאן שמם (מצרים־מסראווה).

מוחמד מסראווה הוא עורך־דין. במשפחתו יש רופאים, רוקחים ואנשי חינוך. יש לו חמישה אחים, והוא הבן הלפני־אחרון בסדר הגילים.

מסראווה נבחר לתפקידו כקונסול ישראל באטלנטה מתוך רשימה של 15 משכילים ערבים. עם היוודע דבר מינויו, היו אינטלקטואלים ערביים רבים, שמיהרו להסתייג מבחירתו. ביניהם גם כאלה שהיו ברשימה, שאמרו, כי אילו היו נבחרים, היו דוחים את המינוי. כזה, למשל, הוא ד"ר מוחמד עבאסי משפרעם.

מסראווה נמצא היום במקום ה־62 ברשימת המערך, לאחר הצטרפות "יחד", שם היה במקום השישי. 10 שנים שימש בתפקיד ראש המועצה המקומית בכפר־קרע, עד לפני כמה חודשים, ואז פינה את מקומו על־פי הסכם רוטציה. היום הוא משמש כממלא מקום יו"ר המועצה.

בקרב ערביי ישראל הוא דמות ידועה גם בזכות פעילותו הציבורית הענפה: פעיל בקרן לעידוד החינוך הטכנולוגי במגזר הערבי, חבר הנהלת המכון לחינוך לדו־קיום יהודי־ערבי מיסודה של הקרן הגרמנית ויידל, חבר הנהלת המרכז הבינלאומי לשלום, חבר הנהלת אבוקה לפיתוח המגזר הערבי ויו"ר הוועדה לתכנון ובניה. הוא גם עומד בראש קרן ע"ש עביר (בתו שנדרסה למוות בהיותה בת 4 בלבד) למילגות לסטודנטים. חוץ מזה, הוא עורך־דין עצמאי פעיל ביותר. אומרים שבזכות פעילותו הציבורית הרבה, אבל גם בשל עמדותיו המתונות, יחסית, והלובינג של וייצמן, נבחר לתפקיד הקונסול הכללי הערבי הראשון בשירות הדיפלומטי הישראלי.

השקיעה

פעם קראו להם הציונים הכלליים. לפני 21 שנה, לאחר שורה של פילוגים, הם הפכו למה שמכנים היום "המפלגה הליברלית". הבדל גדול — אין כאז כן היום: מה שמחזיק את הקבוצה הזאת הם סכסוכים בלתי פוסקים, בדיחות מתחלפות ומירוץ אחרי הכסאות ■ קווים לדמותם

מארק גפן

"המפלגה היא גוף מרוסק, ששוב אין בכוחו אף להחזיק את עצמו, לא כל שכן לאחוז באחרים. המפלגה הפכה לאבק־אדם, שנתפזר לכל העברים". צליל המובאה הזאת נשמע בוודאי מוכר. אך הדברים נאמרו בשנת 1945 על־ידי אחד מראשי הציונים הכלליים, שבמרוצת השנים הפכו ל"מפלגה הליברלית". זו האחרונה קיימה כינוס של המועצה לפני שבוע, ויושב־ראש הנשיאות שלה, יצחק מודעי, התבטא, כי "המפלגה הפכה לבדיחה שמאחוריה אין ולא כלום". זה למעלה מ־40 שנה חוזרות התמונות במפלגה זו על עצמן, אך הבדיחה, בניגוד לטענתו של מודעי, מאריכה ימים.

על־כן לא הייתי מנבא, כי העסקנים הקטנים הללו, שעלו לגדולה במציאות הפוליטית האינפנטילית, "יתפזרו כל העברים". מה שמחזיק את הקבוצה הזאת במשך עשרות שנים היא דווקא התקוטטות הפנימית הבלתי פוסקת, הבריחות וההחלפות מדי פעם, והמירוץ התחרותי אל הג'ובים, המשרות, ספסלי הכנסת והמקום ליד שולחן הממשלה.

אם מותר להשתמש במושג של פרוסטיטוציה פוליטית, הרי שהוא מותאם בדיוק לאותה חבורה ליברלית, ולא בשנים האחרונות בלבד. בני חבורה זו היו מוכנים למכור את נפשם תמורת הישרדות פוליטית־אישית. הליברלים של היום, חסרי כל אידאולוגיה, אנשים שבעיניהם הערכים הם אלה אשר נמדדים כשטרות או במניות, מבקשים לרשום לזכות קיומם על־פני עשרות שנים הישג היסטורי אחד, אשר לדבריהם שינה את פני המדינה. ואומנם, לפחות לכאורה הם צודקים.

מפלגת פרדסנים

בשנת 1966, אחרי שורה של פילוגים, עשו הליברלים תפנית בדרכם הפוליטית. הם התחברו עם "חירות" והלכו לבחירות במשותף כגח"ל. על־ידי הצעד הזה יצרו לגיטימציה ציבורית ל"חירות", מפלגה של קצוות ימניים, שהיתה כמוה על־ידי רוב הציבור כבעלת נטיות פאשיסטיות. סיבוב זה של הופעה משותפת שימש הקדמה לאותו מהפך בשנת 1977, אשר העלה את מנחם בגין לשלטון. עד היום מתפארים הליברלים בתרומה זו, שהביאה למדינתנו שבע שנות שלטון הליכוד, וכהמשך גם את שלטון הליכוד בשותפות עם מפלגת העבודה.

בשנות ה־50, שנות המדינה הראשונות, יכלו הציונים הכלליים להיחשב כמפלגה המייצגת אינטרסים של שכבות סוציאליות מוגדרות. זו היתה מפלגה של פרדסנים ושל בעלי התעשיה, אך למען העורף הציבורי, המתורגם "ככוח אלקטורלי, ביקשו להישען בעיקר על שכבות־ביניים, סוחרים, בעלי מלאכה ואף בעלי מקצועות חופשיים. למפא"י היתה אז שליטה מוחלטת על תחומי המשק השונים, והציונים הכלליים פתחו במערכת בחירות שלכאורה התמקדה במאבק נגד שלטון מונופוליסטי של מפלגה אחת ("די בשלטון מפא"י"), ובמלחמה למען היוזמה הפרטית כמרשם לפיתוח הארץ ושחרורה מכבלי המונופולים ההסתדרותיים.

העיתוי היה מוצלח — ימי הצנע של דב יוסף — על רקע המחסור במטבע זר, ובמקביל המחסור במצרכים (שיטת התלושים לרכישת מצרכים חיוניים, חיפושים אחרי ביצים ותרנגולות בבתים פרטיים...). הציונים הכלליים זכו אז ב־20 מנדטים (שנת 1951) והפכו למפלגה השנייה בגודלה בכנסת. זה היה הישג שאף הציונים הכלליים עצמם נדהמו ממנו. אך הם לא הבינו, כי יותר משהיתה זו הצבעה עבורם היתה זו הצבעת־מחאה נגד משטר הצנע. והראייה, בבחירות הבאות ירדו ל־13 מנדטים בלבד (1955) ולאחר מכן ל־8 מנדטים (1959).

הציונים הכלליים דאז היו חסרים אידיאולוגיה מגובשת, פרט לאותה מדיניות סוציאלית, שאפשר להגדירה כמדיניות בורגנית העוטה גלימה של "דאגה לאורח הקטן": הם שנאו את המגמות הסוציאליסטיות, ולפחות באחד התחומים זכו לתמיכה של דוד בן־גוריון. תביעתם לביטול זרם העובדים בחינוך לטובת "החינוך הממלכתי" נתקבלה על־ידי בן־גוריון, שבעצמו צער "ממעמד לעם", וכצעד הראשון הנהיג את החינוך הממלכתי, תוך ויתור לדתיים, שלהם איפשר את המשך החינוך במסגרות דתיות נפרדות. אך מעבר לשתי נקודות אלה לא היתה לציונים כלליים כל תפיסה מדינית. הם השתתפו בקואליציות ממשלתיות של בן־גוריון, אשר העדיף אותם כשותף על פני מפ"ם או אחדות העבודה. מי ששומע היום את מודעי, ניסים ושות' הנשבעים אמונים לארץ־ישראל השלמה, חייב לדעת, כי קודמיהם פרץ ברנשטיין, ישראל רוקח ואחרים היו מסויגים אפילו מהקו הבטחוניסטי של בן־גוריון. אנשי "חירות" האשימו אותם בתבוסתנות, ועל־פי אמות המידה של היום יכלו להיחשב כיונים קיצוניים למדי.

מנהיגות אפורה

אבל מעבר לאותם איפיונים היתה זו מפלגה מסוכסכת באופן פרמננטי, בעלת מנהיגות אפורה ביותר. אומנם פרץ ברנשטיין, ששימש כנשיא המפלגה, ייחשב בוודאי — לעומת יצחק מודעי — כאינטלקטואל בעל שאר־רוח, וישראל רוקח — לעומת אברהם שריר — כאיש רוח (ולא אוסיף השוואות), אך גם החבורה הזאת, ובמיוחד יוסף ספיר ויוסף סרלין, חתרה באופן מתמיד איש תחת רעהו. אני זוכר כנס של המרכז בבית־ציוני־אמריקה שלעומתו הכנס האחרון בכפר המכביה יכול להיחשב כאידיליה ממש. בנוסף למילות הגנאי (יוסף ספיר טען אז שהיה קרוב להתקף לב...) הועפו גם כסאות באוויר. וכל זה במפלגה בורגנית ומהוגנת לכאורה. השתתפתי אז ככתב בהרבה ישיבות של מפלגה זו, ומעולם לא שמעתי ויכוח אידיאולוגי, פוליטי או משהו קרוב לזה. זו היתה מלחמה בלתי פוסקת על נתח שלטוני. על חלוקת השלטון ועל הכספים הנלווים אליו. מדי פעם פרצו שערוריות על סף הפלילים, כאשר הועלו האשמות בדבר מעילות בכספים של איגוד העוברים (אחת החטיבות של הציונים הכלליים, ששרידיה נותרו גם עתה במפלגה הליבראלית).

כאשר הסתלקו מן החיים "המנהיגים ההיסטוריים" קשה היה למצוא יורש, שאפשר יהיה להכתירו בתואר המנהיג. שמחה ארליך, אדם חביב, שהכרתיו היטב עוד מימי היותו חבר לא בולט במועצת עיריית תל־אביב, הצליח כבר לטפס לצמרת של המפלגה שבה נוצרה השלישיה רימלט־דולצ'ין־ארליך. האחרון ידע להבטיח לעצמו תמיכה באגפים שונים כדי לתפוס את כתר המנהיגות. שמחה ארליך ידע תהפוכות בעמדותיו. כאשר בבחירות בשנת 1965 יצא גח"ל בתוצאות מאכזבות, היה זה שמחה ארליך, אשר העז לקרוא תגר נגד מנחם בגין במאמר שפירסם בעתון "הארץ". בו תבע מבגין להתפטר מראשות גח"ל, כדי לאפשר הרחבת מעגל התומכים באלטרנטיבה שלטונית למפא"י. אותו ארליך עצמו הפך כעבור מספר שנים לידיד נפש של בגין...

מאבקי הישרדות

הפלגתי במקצת בקורות המפלגה, כדי להצביע על העובדה שהמתרחש בה היום אינו שונה בהרבה מן העבר. השוני האחד והיחיד הוא בכך, שבזמננו, היא עדיין שמרה על דימוי של מפלגת מרכז — אומנם בורגנית, אך מתונה בתחום המדיני־בטחוני. מאותו רגע שבו האפיגונים הליברלים היו מוכנים לאמץ לעצמם את תורת ארץ־ישראל השלמה ניטלה ממפלגה זו זכות קיום ציבורי. אין היום שום שוני בין הליברלים הללו לבין אנשי "חירות". במשא ומתן הנסחב על "ליכוד הליכוד" לא דובר אפילו פעם אחת על המצע האידיאולוגי או הפוליטי. יצחק מודעי, למשל, יכול להכריז היום שהוא "יותר חירות מאשר חירות עצמה". כל המשא ומתן המתנהל בהפסקות נוגע לפריט אחד — תנאי ההישרדות האישית לאותה "צמרת" ליברלית במפלגה המאוחדת: כמה מהם יקבלו שריון לעוד כהונה בכנסת, ומי מהם יוכל לזכות בכורסה מיניסטריאלית בממשלה שלאחר הבחירות. אם הליכוד ירכיב אותה או אם תקום שוב ממשלת אחדות לאומית.

המאבק על התארים והתפקידים במפלגה מתחסלת הוא פארסה עלובה אפילו באותו ג'ונגל מפלגתי שהציבור הורגל אליו. צרתם הגדולה של הליברלים, המתחסלים תוך כדי קטטות וביטויי שנאה הדדית, היא בכך שהם בבחינת כלה הממתינה לחתן, שעדיין אינו מוכן להיכנס לחופה. מי שאינו זוכר, "חירות" עדיין ממתינה לוועידתה, שצריכה לפתור בעיות הדומות, למרבה האירוניה, לאלה הפוקדות את המפלגה הליברלית. "חירות" השיגה שיא עולמי בסדרי הוועידה. לאחר שציריה התכנסו לפני שנה ועדיין לא הצליחו לבחור אפילו ועדת מנדטים, שלא לדבר על סעיפי סדר היום. עדיין לא ברור מתי תתכנס ועידת "חירות" ואם היא תצליח לסיים את דיוניה בלי פילוג בתוכה. גם שם ערוכים המחנות והאישים למאבקי־אגרופים. גם שם לא ידברו ולא יריבו על אידיאולוגיה, אלא על הכסאות, על היורשים, ועל חלוקת השלל השלטוני. אומנם עניין האיחוד עם הליברלים יעמוד שם על הפרק, אך לכל מחנה חישוב משלו כיצד צירופם של הללו ישפיע על כוחו של מחנה זה או אחר.

עצם בגרון

ייתכן, אפוא, תסריט, לפיו הכלה הליברלית תצטרך להמתין עוד זמן רב לחתונה עם "חירות". בשביל הליברלים זוהי סכנה ממשית. שכן בשנה הבאה, שנת 1988, יחלו ההכנות למערכת הבחירות. מי יודע אם "חירות", לאחר שתתעשת — ולקראת הבחירות תציג תמונה של "מפלגה מלוכדת" — תהיה מוכנה להפריש לליברלים את שליש המקומות הריאליים, המובטח להם כעת ברשימה לכנסת. והרי לליברלים אין אופציה של הליכה נפרדת לבחירות. לא זו בלבד שאין להם מה להציע לבוחרים, אלא שמפלגת בדיחה זו, כהגדרתו של מודעי, בוודאי לא תביא להם קולות. הליבראלים נידונים לבליעה על־ידי "חירות". אך עדיין הם כעצם בגרונה של "מפלגת האחות", שאינה מסוגלת לבלוע אותם. אך עדיין גם לא להקיאם. וזהי באמת בדיחה, המפחידה את עדת הקארייריסטים הליברלים, השרידים העלובים של מפלגה, שמעולם לא הצטיינה בנקיון הלשון וגם לא ביושר אינטלקטואלי. ■

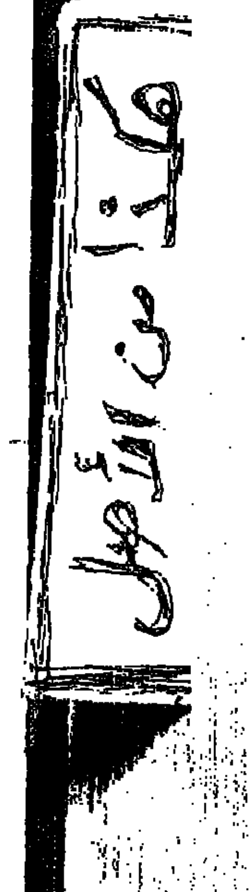

פוקוס אישי

עדנה רזי
קבורת חמור

הנהג במיניבוס של „יעל דרומה" הדליק סיגריה ויצאנו לדרך. הנוסעת שלידי ביקשה בקול מתנצל לכבות את הסיגריה. „יש לי בחילה", אמרה. „ולי יש בחילה מכמה אנשים", ענה לה הנהג והמשיך לעשן.

המוניות של „יעל דרומה" נוסעות לירושלים דרך חברון. הכביש ארוך ופתלתל ולעיתים צר מאוד. נהג המונית נהג כאילו הוא בלבה של אוטוסטרדה בין־עירונית. המיניבוס טס והתפתל, ואני חשתי שבני מעי מתהפכים. לבי ניבא לי רעות. הסתכלתי בנוסעים האחרים. איש לא העיר דבר, אך פניהם נראו חיוורים והם החזיקו חזק במושביהם. נראה היה שהם החליטו להפקיד את גורלם בידיו של נהג מטורף, כשהבעה של פטאליזם מטומטם על פניהם. צאן מובל לטבח.

בכניסה לדהרייה נשמע לפתע זנגג אדיר. חמור פגע ברכב, עף מול שמשת החלון הקדמי ונחת לצדו של הכביש. החמור נהרג במקום. המנוע כבה והנהג לא הצליח להדליק אותו. הנהג הדליק סיגריה. הוא לא פנה אל הנוסעים ובמשך ארבעים הדקות הבאות, שבהן היינו תקועים בדהרייה, לא אמר אפילו מלה אחת לשבעת הנוסעים. גם הנוסעים מצדם לא נראו מופתעים. חלק המשיכו לקרוא בעיתון, ואשה אחת אמרה: „הערבים האלה לא יודעים ללכת בכביש". אינני יודעת אל מי בדיוק התכוונה בדבריה. האם אל החמור, שהיה חמור ערבי, או אל הכפריים במקום, או שמא אל כל הערבים?

גשם החל לרדת. החמור רבץ מת בשולי הכביש. איש מן התושבים המקומיים לא בא להתלונן.

הנהג היה עסוק במנוע ולא נראה מוטרד מעניין החמור. הנוסעים ישבו בשתיקה כשהבעת טמטום על פניהם. קשה היה להימלט מן המחשבה מה היה קורה אילו במקום החמור היה ילד קטן מן המקום רץ מתחת לגלגלים (כפי שאמרה הנוסעת „הערבים האלה לא יודעים ללכת בכביש"). במקום לא היה שוטר ואיש גם לא חיפש אותו. אין מי שיתבע בדהרייה את דמו של חמור שהתכוון לחצות את הכביש. לא היה גם מי שיגן על הנוסעים של חברת „יעל דרומה". אין מכשיר קשר, אין נהג שאפשר לדבר איתו, אין התנצלות. „עשרים שנה כבר עוברות מכוניות בכפרים שלהם ועדיין הם לא התרגלו", אמר אחד הנוסעים.

אכן עשרים שנה עברו מאז שכבשנו את ישוביהם ואת כבישיהם. הם עדיין לא התרגלו לכבישים, אך אנחנו התרגלנו להרבה מאוד.

הסיאוב הביא לטמטום ולניוון. החבורה הקטנה של הנוסעים לא רק שלא דאגה לחוק ולסדר במקום, היא איבדה גם את היכולת לדאוג לעצמה. חבורה חסרת אונים וחסרת מחשבה, שאולי רק הרב פרץ והרב גרוסמן יכולים להרשיע אותה.

אני אזכור את גויתו של החמור מדהרייה כציון דרך — וזה מה שקרה לנכבש, וזה מה שקרה לכובש.

איברהים ח'טיב
לא הייתי מסכים

מר מוחמד מסראווה יהיה קונסול ישראל באטלנטה שבג'ורג'יה אשר בארה"ב. הידד!! הידד!! במינוי זה, מר מסראווה, נפתרו כל בעיות המזרח התיכון, ובכלל זה הבעיה הפלשתינית וגם בעיות הערבים בישראל!! כן, ולמה לא?! משם, מאטלנטה שבארה"ב, יקבל מר מסראווה את ההכרעות הגורליות אשר יפתרו את כל הבעיות!!

הצידוק היחידי שמצא מסראווה לתרץ את הסכמתו לקבלת תפקיד „חשוב מאוד" זה היה... קידום המשכילים הערבים בישראל!! באמת, מר מסראווה, תירוץ זה מעליב אותי!!

האם הממשלה לא מצאה בתוך הארץ תפקיד כלשהו ל„משכיל ערבי" ולכן שלחה את מר מסראווה אל מעבר לאוקיינוס? האם לא מגיעה לערבים בישראל משרה של שר? (הערבים בישראל מהווים 17 אחוז — שישית מהאוכלוסיה במדינה — ולפי אחוזם באוכלוסיה מגיעים להם ארבעה שרים...). האם לא מגיעה להם משרת סגן שר (מגיע להם שיקבלו ארבעה סגני שרים), משרת מנכ"ל משרד (ארבעה מנכ"לים — אם יש רק מנכ"ל אחד לכל משרד ולא שניים), משרת שופט בבית־המשפט העליון (מגיע להם כשני שופטים) או...או...אפילו משרת מנהל אגף לענייני ערבים, או מנהל מחלקה לערבים, או אולי אחראי על ההקדש המוסלמי? הכוונה, כמובן, למינוי עם סמכויות.

חוששני, מר מסראווה, שבתוך הקונסוליה שלך באטלנטה ימונה פקיד שיהיה אחראי גם על הקונסול „הממונה"...

ועוד כמה תהיות, מר מסראווה. איך תסביר: 1. את הכיבוש הישראלי בשטחים. 2. את מדיניות הפקעת הקרקעות בסקטור הערבי. 3. את מצוקת הדיור, הבנייה ותוכניות המתאר במגזר הערבי. 4. את ההקדש המוסלמי העצום שאינו בידי המוסלמים. 5. את הפער העצום בין רמת החינוך בסקטור הערבי לרמתו בסקטור היהודי. 6. את חוקי הביטוח הלאומי ובכלל זה קצבת יוצאי צבא. 7. את החיפוש המדוקדק במכוניתו של הערבי ופטירת מכוניתו של היהודי מחיפוש. 8. את החנינה לחברי ארגון הטרור היהודי. 9. את פרשת השב"כ. 10. את הוצאת צווי ההגבלה והריתוק נגד מנהיגים ערבים — כדוגמת שייך עבדאלה עיסה. ועוד ועוד. מצבך עדיין מאוד, מר מסראווה.

ולבסוף, אני פונה אל השלטונות: עוד פעם שליפה מן המותן? עוד פעם מדיניות של כיבוי שריפה פה ושריפה שם? עוד פעם התייחסות מעליבה למיעוט גדול? עוד פעם פיתרון לבעיות של 17 אחוז מהאוכלוסיה על־ידי מינוי כוזב? עוד פעם קוסמטיקה ולא ניתוח לעומק ופתרון בעיות אמיתיות?

באמת, אני נעלב.

רוביק רוזנטל
הקול החסר

החוק לאיסור פירסום שמות חשודים נראה על פניו חוק לתפארת. מעתה אם עצרו אדם לחקירה לא יידע על כך איש מלבד קרוביו, ידידיו, מזכירתו, השכנים ונהגי המוניות. עבור התקשורת הוא ימשיך להיות איש תם וישר, והעיתונות צמאת הדם לא תנעץ בו את שיניה. אלא שיש שתי בעיות חלופיות עם החוק: במקרה הטוב הוא אינו ניתן לביצוע, במקרה הגרוע הוא מסוכן.

אני נוטה למקרה הטוב. החוק אינו ניתן לביצוע מפני שבעולם החפשי נחקקה עובדה: אזרח חופשי הוא אזרח יודע. כוחו של שלטון עריץ הוא אי הידיעה; הבערות וההסתרה. ברגע בו טעם האדם הדמוקרטי מעץ הדעת הוא אינו יכול לחזור אל גן העדן של הבערות, שבו אין עוצרים אנשים, אין מנהלים עיסקות נשק תשאיות ואין משתמשים בכספים למטרות בלתי כשרות. ומכאן, כל עובדה המוסוית בדרך אחת תתגלה בעולם החופשי בדרך אחרת. זה רק עניין של זמן. באירופה ובארה"ב למדו לחיות עם זה, וגילו שהידיעה היא, אמנם מאיימת ומפחידה בשלבה הראשון, אבל בשלבים הבאים היא מטהרת ומסייעת להתפתחות חברה שיש בה מעט פחות שחיתות ומעט פחות טעויות. בארץ אנחנו מנהלים עדיין קרבות מאסף עם עקרון הידיעה. זאת בעזרת צנזורה צבאית מוגזמת, בלתי מבוקרת ונעדרת קני־מידה, וכן חסיונות מסוגים אחרים. ועכשיו — החוק הזה. זה לא יעבוד. כאשר איש ציבור נעלם מביתו ממשרדו, חייב הציבור שהאיש הזה משרת אותו או שולט בו לדעת היכן הוא, מה חושדים בו ואיך מתקדמת חקירתו. הציבור יידע כך או אחרת, מפני שהעיתונות איננה יכולה להתכחש לתפקידה. ואם יופרכו החשדות — ודאי וודאי שהציבור חייב לדעת.

במקרה הגרוע, המסוכן, הציבור לא יידע, מפני שהעיתונות תתכופף כנגד החוק, ולא תנסה לעקפו בדרך זו או אחרת. הוא יהיה מסוכן לאלה שייעצרו, אם הם אנשי ציבור שלגביהם תיווצר תעשייה פראית של שמועות והכפשות, אם הם עבריינים לשעבר שהמשטרה „תחפש" אותם בכל מקרה של חשד ותיהנה מאמצעי ההסוואה שהכנסת הגישה לה; ואם אלה עצירים פוליטיים, יהודים כערבים, העלולים להיעלם, פשוטו כמשמעו, ללא כל בקרה.

הדבר המוזר ביותר שאירע לחוק הזה הוא, שהתקבל על חודו של קול. במקרה של תיקו היתה ההכרעה נדחית, ואולי היה החוק נעלם בתהום הנשייה של אחת הוועדות. ומי הצביע בעדו? בעיקר נציגי הימין. ומי הצביע נגדו? בעיקר נציגים מן המערך ו„השמאל". ומי נמנע? מזכ"ל מפ"ם, שהיא מפלגתי ומפלגתו של העיתון הזה. וכאן מלה אישית. נכון, אלעזר, שלעניין יש שני צדדים. אבל אני מצפה הפעם ממפ"ם וממך להפסיק לשחק בנושא כמו חופש העיתונות וזכות הציבור לדעת במשחקים של „מחד ומאידך". ההנמקה שלך להימנעות היתה מורכבת ומעניינת. העובדה בשטח היא שהתקבל חוק חריג ומסוכן. יכולת למנוע זאת. בקול אחד. ■

יעל לוטן
למה להשמיץ את ימי הביניים?

בזמן האחרון אנשים מרבים לתאר את התפתחויות והגילויים הבאים מן הצד האורתודוכסי תופעות המזכירות את ימי הביניים. כך דיברו כאשר תאונת הרכבת בגשר הבונים יוחסה למזוזות פגומות בבית־הספר של הילדים שניספו. כך מדברים היום על הילולת הבאבא סאלי, על רעיונו המבריק של הרב גרוסמן להקטין את התמותה במגדל־העמק על־ידי הפרדת נשים וגברים בחלוויות, ועל הקומוניקט שהפיץ חב"ד רנינו, הקובע שתינוקות פגומים נולדים לנשים שאינן הולכות למקווה. (אגב, אזהרה ברוח זו ניתנת בדרך־כלל לנשים הנרשמות לנישואים ברבנות, על־ידי הרבנית המלמדת אותן הלכות טהרה).

תופעות אלה ורבות אחרות אמנם מזוויות מאוד ומזכירות תקופות קדומות, אבל מה להן ולימי הביניים דווקא?

ימי הביניים הצטיינו לא כליבך במאגיה פרימיטיבית כמו ברליגיוזיות גבוהה ובנטייה לחשיבה מופשטת. בימי הביניים חיו אנשים כמו תומאס מאקוינאס, פייר אבלאר, איבן־רושד, הרמב"ם, ועוד הרבה פילוסופים דתיים־חשובים וכלל לא פרימיטיביים. היתה אז נטייה מובהקת למיסטיקה; לגילוייה הגבוהים ביותר. היתה פריחה תרבותית עצומה ברחבי האימפריה המוסלמית, שהשפיעה רבות על תרבות המערב. גם מעמד האשה לא היה גרוע מאשר בעת החדשה עד שנות העשרים של המאה הזו — נשים כתבו שירה וספרות (למשל, כריסטין דה פיזאן הצרפתיה); היו מיסטיקניות (למשל, קתרינה מסיינה); הקימו מסדרים דתיים (כמו תרזה מאווילה, שהיתה גם מיסטיקנית ידועה), ואפילו ניהלו עסקים ואחוזות. ואגב, גם שריפת המכשפות הגדולה לא התרחשה בימי הביניים כי אם בעת החדשה, בעיקר במאה ה־17.

נכון שבאותה תקופה ארוכה — כאלף שנים — התפתחו גם תופעות כגון עלייה לרגל לקברי קדושים (סנטיאגו דה קומפוסטלה, קאנטרברי), הערצת עצמות ושאר שרידי קדושים, המון אמונות טפלות, מלחמות דת נוראות (מסעי הצלב, השמדת האלביגנזים וכו'), אבל האם התופעות הללו אופייניות דווקא לימי הביניים? — כלל וכלל לא.

אמנם החשיבה האמפירית מקורה בעת החדשה, אבל מלחמות דת ואמונות טפלות קיימות עד ימינו ברחבי העולם. אז למה להשמיץ את ימי הביניים?

האמת היא שהמאגיה, כתופעה נרחבת, אפיינה דווקא את התקופות שקדמו למה שאנו קוראים העת הקלאסית; המאגיה, על טכסיה ואמונותיה, קודמת לרוחות שהחלו להתפתח מן האלף הראשון לפני הספירה. חלקים ממנה נבלעו בדתות הללו — היהדות מלאה סממנים של מאגיה, החל מן האיסורים על אכילת בעלי־חיים למיניהם (טוטמים שבטיים קדומים? — אולי), ועד תפילין, מזוזות, מקוואות, ברית־מילה, איסור חמץ בפסח וכיו"ב; בנצרות — הסעודה הקדושה, עם הלחם והיין המסמלים בדרך מאגית את בשרו ודמו של ישו, וכן הלאה. באיסלם יש, כמדומני, פחות מאגיה מאשר בשתי הדתות המונותיאיסטיות האחרות.

כך שכאשר אנו זועמים על התופעות הללו בחברה שלנו, אנחנו מגיבים על דברים שמקורם לא בימי הביניים כי אם בתקופה הרבה יותר קדומה בתרבות האנושית.

ובהזדמנות זו, כדאי להפסיק ללגלג על הילולת הבאבא סאלי, לגלוג שיש בו יותר מסממן של התנשאות אשכנזית. כדאי לזכור שעד עצם היום הזה נוסעים כל שנה אלפי אנשים מרחבי אירופה וגם מאמריקה לעיר לורד שבדרום צרפת, לחפש מרפא במעיין שגילתה ברנדט הקדושה במאה שעברה. תמצאו שם אנשים כלל לא פרימיטיביים — מערביים, משכילים ואפילו אתיאיסטים, המאמינים שיש שם „משהו" היכול להביא מרפא למחלות שהרופאים עומדים מולן אובדי־עצות. יש מקומות רבים אחרים כאלה — בפולין („הבתולה השחורה" מצ'נסטוחובה), במקסיקו („הבתולה מגוואדלופה") ועוד ועוד, וכולם שוקקים אדם.

יהודים אשכנזים חרדים נוסעים לברית־המועצות כדי להשתטח על קברו של רבי נחמן מברצלב; כאן, במאה־שערים ובבני־ברק (שלא לדבר על חצרותיהם של הרבי מלובביץ' ושאר אדמורים בארה"ב ובאירופה), מתנפלים (תרתי משמע) על הפירורים הנושרים משולחנו ומקערו של הרבי ובולעים אותם, והם מתחרים ביניהם על הזכות למצוץ את עצם התרנגולת שיצאה מפיו. הפנים שהרבי בירך עליהם נחשבים בעלי סגולה מיוחדות.

אין, אפוא, שום סיבה ללגלג על הערה המרוקאית המאמינה בבאבא סאלי ובקדושים שלה. כל התופעות הללו, אצל כל העמים — במזרח, במערב ובכל קצוות תבל — הן שרידים עתיקים ועמוקי־שורשים מילדותו של המין האנושי, וכנראה, שגם יהיו עימנו זמן רב. כיוון שהסוגסטיה יכולה לעזור לאדם להבריא ממחלתו, תמיד יהיו גם סיפורים מרעישים על „נסים" — כדרך כמו בעניינו של הבאבא סאלי.

האדם הנבון חייב רק לדאוג לכך שהמאגיה לא תכפה עליו את סממניה אם הוא עצמו אינו מאמין בה, וזוהי הבעיה שלנו. ■

אמונה טפלה כותבים ב־ט' או ב־ת'?

צביה בן־שלום

בדקתם את לוח־השנה הבוקר? הסתכלתם טוב בתאריך? אתם בטוחים? לידיעתכם, מי שיורד מן המיטה היום, יום ששי, ה־13 בחודש, עושה זאת על אחריותו בלבד. גם מי שנשפך לו מלח, ומי שפוגש חתול שחור בדרך ומי שנותן במתנה מספריים או מחטים ■ על אמונות טפלות, מינהגים מוזרים ושאר מיני הבלים.

היום לא יוצאים מהבית. מה בית? מהמיטה פחד לרדת! איך שאשים את הרגליים על הרצפה, אגלה שנעלי הבית הפוכות, וזה מאה אחוז ריב במשפחה. אחר־כך, מתוך בלבול, אלבש את החולצה הפוך — מה שמבטיח נאחס ליום שלם. עוד לפני ארוחת הבוקר יישפך לי מלח, — עוד סימן למריבה רבתי. והבת שלי, אל תשאלו מתעקשת לשבת בפינת השולחן, ומעכשיו שבע שנים לא תתחתן לי!

אם לא אזהר — אני עלולה גם לשבור ראי וזה אסון של ממש, מחלה, אולי מוות, חלילה. טפו טפו־טפו; אם לא אשים לב — מישהו ימסור לי סכין או מספריים כשלהבו קדימה, והידידות בינינו תיחתך, על בטוח. ואם אחד מבני הבית יגלה שחסר לו כפתור, והוא יבקש שאתפור אותו על המקום בעוד הבגד עליו — האוכל לסרב? אפילו שזה אסור, כי תופרים את כל השכל? טוב, נגד צרה כזאת יש תרופה, דקירה קטנה במחט. שיכאב, זה עדיף על שכל תפור.

יש כל מיני תרופות־נגד, כל אחד יודע. כשמלח נשפך, לוקחים קמצוץ ומעיפים אחורה, דרך הכתף השמאלית; כשיוצאים מהבית וחייבים לחזור מיד — מתיישבים לרגע... אבל היום, מאה אחוז יתברר לי ששכחתי משהו ואצטרך לחזור, וכשכבר אצא — אעבור, ללא ספק, מתחת לסולם של הצבעים שמשפצים את הבית הסמוך, ואחר־כך — זה בטוח — חתול שחור יחצה את דרכי...

היום — מבט אחד בלוח השנה יבהיר לכם את הכל. היום יום שישי, ה־13 בחודש. בדקתם? לא לא בעמוד הראשון של העיתון, ביום כזה עלולים לטעות בתאריכים, וגם בכתבה זו תמצאו בוודאי שגיאות דפוס. היום הוא יום של פורענויות, המורכב משני אלמנטים, שכל אחד מהם דיו לשבש את החיים. משהו כמו הצטלבות סטטוסידרות בתרשים הביוריתמוס, כמו...טוב, יש לי משל פוליטי, בזה אתם חזקים. נניח שאתם חיים במדינה שיש בה שתי מפלגות חזקות וכל אחת מהן עלולה — כשמגיעה לשלטון — להרוס את כל הטוב והיפה. מה יקרה כששתיהן ירכיבו ממשלת אחדות לאומית? בדיוק...

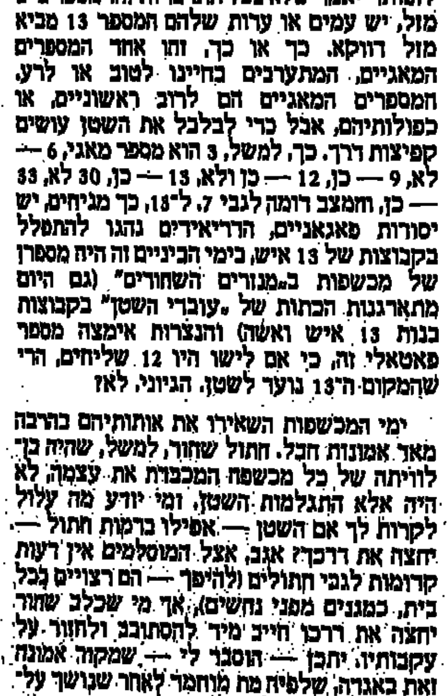

יום ששי הוא יום שחור. אין על כך ויכוח, אבל בשל שכיחותו נוטים הבריות להתעלם מהסכנות הטמונות בו, כי הרי אי־אפשר לשתק את החלק השישי של החיים. ובכל זאת, אנשים רבים, משכילים, רציניים, בעלי עמדה, נמנעים מלחתום על חוזים או עסקות ביום ששי. יש שאינם יוצאים לדרך ביום זה, ויש המעדיפים שלא לקבל החלטות חשובות במיוחד. אימת היום הששי אצל ימאים, באחד מסיפורי ההעפלה שלו, שראו אור בתחילת שנות החמישים, מספר דן בן־אמוץ על יום השישי הארור ומזכיר את יחסם של הימאים אליו. שום מלח המכבד את עצמו לא ישרת בספינה היוצאת מנמל־האם ביום ששי: לפני שנים — מספר בן אמוץ — החליטה האדמירליות הבריטית לשבור אחת ולתמיד אמונות־הבל אלה והיא עשתה זאת בגדול. נבנתה אניה, שבנייתה החלה ביום ששי, והיא הושקה ביום ששי, ושמה היה „פריידי", וביום ששי היא יצאה למסעה הראשון. יצאה, ולא חזרה...

את ביש המזל שלו יונק יום ששי משחר הנצרות, כי ישו, מחוללה, נצלב ביום הששי שלפני חג הפסחא, וביום הראשון — קם לתחיה. מכאן — שיום ראשון הוא יום שבתון וחג, ואילו ששי — יום של תענית, תפילה והסתגפות.

ואולי לא זאת הסיבה? אולי השורשים עמוקים יותר, אוניברסליים יותר? כי הרי גם אצל המוסלמים יש מדי יום ששי „שעה של נאחס" (כך בדיוק קוראים לה), והיא נופלת תמיד שעה אחת לפני תפילת הצהרים.

בימי ששי החלים ב־13 בחודש תש כוחו של כריסטופר הקדוש, פטרונם של יורדי הים והנוסעים אחרים, והוא אינו מסוגל להגן עליהם. מי משוגע להסתכן ולצאת מהבית? הצוענים, המרבים לשהות בדרכים, עורכים בלילה קודם ליום הפורענויות טקסים של תפילות וזבח, שמקורם — יש להניח — הרבה לפני שנוצרה אגדת כריסטופר.

ה־13 בחודש פוקד אותנו בתדירות נמוכה פי ארבעה מאשר יום ששי, אך כוחו חזק בהרבה. לזכותו ייאמר שלא בכל התרבויות זהו מספר ביש מזל, יש עמים או עדות שלהם המספר 13 מביא מזל דווקא. כך או כך, זהו אחד המספרים המאגיים, המתערבים בחיינו לטוב או לרע. המספרים המאגיים הם לרוב ראשוניים, או כפולותיהם, אבל כדי לבלבל את השטן עושים קפיצות דרך. כך, למשל, 3 הוא מספר מאגי, 6 — לא, 9 — כן, 12 — כן ולא, 13 — כן, 30 לא, 33 — כן, והמצב דומה לגבי 7. ל־13, כך מניחים, יש יסודות פאגאניים, הדרואידים נהגו להתפלל בקבוצות של 13 איש, בימי הביניים זה היה מספרן של מכשפות ב„מגורים השחורים" (גם היום מתארגנות הכתות של „עובדי השטן" בקבוצות בנות 13 איש ואשה) והנצרות אימצה מספר פאטאלי זה, כי אם לישו היו 12 שליחים, הרי שהמקום ה־13 נועד לשטן. הגיוני, לא?

ימי המכשפות השאירו את אותותיהם בהרבה מאד אמונות הבל. חתול שחור, למשל, שהיה בן־לוויתה של כל מכשפה המכבדת את עצמה, לא היה אלא התגלמות השטן, ומי יודע מה עלול לקרות לך אם השטן — אפילו בדמות חתול — יחצה את דרכך? אגב, אצל המוסלמים אין דעות קדומות לגבי חתולים (להיפך — הם רצויים בכל בית, כמגנים מפני נחשים), אך מי שכלב שחור יחצה את דרכו חייב מיד להסתובב ולחזור על עקבותיו. יתכן — הוסבר לי —, שמקור אמונה זאת באגדה, שלפיה מת מוחמד לאחר שנושך על־ידי כלב שוטה. אולי היה זה כלב שחור...

לכל אמונת הבל יש הסבר ויסוד, ותתפלאו, בכמה מקרים הוא אפילו רציונלי. מלח שנשפך גורם לריב — מפני שפעם היה המלח מצרך יקר מאד ובזבוזו עורר את חמתה של הטבחית ו/או עקרת־הבית. ונעליים הפוכות? — הראו לי בית שבו לא יגרמו צעקות. וזכוכית שבורה מביאה מזל, כי אם כבר נשבר משהו יפה ומועיל — לפחות שתצמח לנו מכך טובה. אבל מראה זה כבר סיפור אחר, בתוך המראה משתקפת בבואתו של המביט בה, היא קולטת חלק מאישיותו, ואם תישבר או תיסדק — גם נפשו תיפגע.

אין ספק שאפשר למצא הסברים, אפילו די הגיוניים, לכך שאין נותנים במתנה ארנק ריק (צריך לשים בו מטבע, למשל), או שחפצים חדים (מחטים, מספריים, סכינים) גורמים לריב; לכך שאסור לשוב הביתה אחר שיוצאים ממנו (זה מביא מזל רע), אם כי אצל הלבנונים זה בדיוק להפך — עליך לחזור ולהעמיד פנים כאילו שכחת משהו, וכך מובטח לך שתשוב גם אחר־כך בשלום; בוודאי יש הסבר לכך שאסור לפסוע מעל ילד (לא יגדל), להתפקר או לספור (אם סופרים את הכיסנים לפני הבישול אין ספק שיתפוררו במים), או להשאיר בצל מקולף למשך הלילה. ולעומת כל זאת יש לקום על רגל ימין, לצאת את הבית (או להיכנס אליו) ברגל ימין, להניח על סף הבית החדש ביצה ואורז (בתורכיה), ביצה שבורה ובצק (בתימן) או בקבוק שמן וסוכר (בלבנון)...

חוקרים רציניים מאוד באקדמיה חקרו את אמונות ההבל לאורך ולרוחב. בדקו מה מקורן ומה עושים נגדן וערכו השוואות בין עמים, עדות, גזעים ומקצועות. כי יש אמונות־הבל „מקצועיות": שום שחקן לא יעלה על הבמה אם מישהו שורק מאחורי הקלעים, ומן המפורסמות היא שחזרה גנראלית מוצלחת מבטיחה „פלופ" של ההצגה כולה. לקלפנים אסור לאחל מזל, גם לא לטייסים — יש לומר להם „שבור רגל" (או צוואר), וגם אז לא ייצאו למשימה לפני שישתינו על זנב המטוס. דייגים שונאים אשה על הסיפון, כדורגלנים דבקים בחולצה מסוימת, סוחרים (ונהגי מוניות) נושפים על ה„סיפתח" — הרווח היומי הראשון — שיהיה במולו. מי שאין לו באוטו או בתיק איזה קמע קטן — שיקום. חמסה טובה מאד נגד כל פגע. אבל יש גם „עין כחולה" בטבעת, וסרט אדום נגד עין הרע, וחיפושית מצרית שהבאנו מהפירמידות, ורגל של ארנבת...

יש טליזמנות פרטיות ויש ציבוריות, ידועות לכל. פרסה של סוס, למשל. מספרים שלנילס בוהר, אבי תורת הקוונטים, היתה פרסה תלויה מעל הדלת. איך זה — התפעלו מכריו — שאתה, אחד מגדולי הפיסיקאים, ואולי גם הגדול בדורו, מאמין בפרסה? אני לא מאמין — הסביר בוהר — אבל שמעתי שהיא עוזרת גם למי שלא מאמין בה...

אכן, כולנו אנשים רציונליים וכולנו (טוב, כמעט כולנו. אתם אולי לא) שומרים בלב טיפה של רגשנות. מי בהסתר, קצת מתבייש ונבוך, ומי ברצינות, אבל יודע להפוך את כל העניין לבדיחה. הבעיות מתחילות כאשר יש מי שמנצל את המצב. כמעט כל חיילת מחזיקה דובי קטן צמוד לתיק, ואם קנתה אותו תמורת שני שקל, על תקן של צעצוע, והחליטה להעניק לו בלבה תכונות מאגיות — זכותה; אך המצב הוא אחר לגמרי אם מוכרים לכם בעשרות שקלים מים „מבורכים" וגם מבטיחים לכם שיש בהם תכונות מרפאות, או כאשר חברה ממשלתית מייצרת ומפיצה מדליות „צאתך בשלום — שובך בשלום", העשויות לעורר תקווה לביטחון רק בשל ענייתן... דבר אחר הוא להאמין שעורבים מנבאים מחלה או אסון (יש בכך משהו, מאז ומתמיד התקבצו העורבים מעל שדות־קטל), ודבר אחר — להשמידם. אגב, יונה מקננת על מרפסת ביתך מבטיחה לך אושר, שלום־בית והרבה ברחשים...

לעתים קשה להבחין בין אמונת־הבל, מנהג ופולחן דתי. השיטה הפשוטה ביותר להבדיל ביניהם היא השיטה הדרקונית: אני — מכבד את המסורת; אתה — שטוף באמונות הבל... אצלנו, היהודים, יש מסורת לזרוק סוכריות על חתן בר־המצווה; הנוצרים מפזרים אורז (והמוסלמים מזליפים מי־בושם) בחתונה מתוך אמונה טפלה שזה מביא מזל... הגויים המטומטמים נוהגים לנשק לצלב, שאינו אלא חתיכת עץ מגולף; אנחנו אמנם מנשקים למזוזה, אבל איך אפשר להשוות!

אמונות־הבל רבות מאנרות מהאקטואליות. פעם, כשפגשת איש נושא אסל ודליים, ידעת איזה יום מצפה לך: דליים מלאים — מזל טוב, ריקים — מזל ביש. היום, איפה האיש עם האסל? פעם, בעיירה, כשיהודי פגש כומר, היה עליו לירוק שלוש פעמים כדי לבטל את הקללה. היום...רגע, אני לא בטוחה אם בירושלים לא רואים מחזות כאלה. ובאירופה, גם היום, תופסים בכפתור כאשר פוגשים במנקה־ארובות, כדי לחזק את המזל שהוא מביא. אבל אנחנו, איפה ראינו מנקה ארובות, חוץ מאשר בסרט על מרי פופינס?

כשאתה שואל ישראלי מצוי על יחסו לאמונות־הבל הוא שואל בחזרה למה הכוונה, ומה זה בכלל אמונה טפלה? ואיך כותבים את זה, בט' או בת'? ומה פתאום אנחנו שואלים אותו? הוא לא... רק אחר־כך, כשמזכירים לו את החתול השחור ואת „אפולו 13" שלא המריאה, ואת הראי השבור ואת החמסה — הוא מפשיר ונזכר בסבתא־דודה־שכנה ושופך מן השרוול כל מיני אמונות ומנהגים (יש הבדל?) של עדתו. הוא לא בטוח שזה ככה, אולי כדאי שיטלפן לברר... שלא נכתוב שטויות ואחר־כך יבואו בטענות. אני מבטיחה לו שזה בסדר, לא חייבים לדייק, לא יבואו בטענות. כל שטות שנכתוב עליה לא תהיה פחות הגיונית מאחרות, אלו שזכו באישור של ראשי העדה, ואין ספק שאי־שם מישהו באמת מאמין בה. בעצם, כל אחד יכול ליצור לו כמה אמונות־הבל, ואכן — כל אחד עושה זאת. ובדרך־כלל, הדברים מתאמתים. הכל עניין של אמונה והשקפת עולם.

ד"ר אברהם ארבל מאוניברסיטת תל־אביב נוהג לספר לשומעיו סיפור ששמע באחד ממסעותיו לאפריקה, בתפקידו כמדריך טיולים של החברה הגיאוגרפית. וככן, בארץ אפריקאית אחת החליטו לשלוח ללונדון צעיר מוכשר ומנהיג בפוטנציה, בן למשפחת הצ'יפים, ומנהיג לעתיד. הבחור נסע, למד מה שלמד, וכאשר בא לחופשת מולדת התקבצו כל תושבי הכפר וביקשו שיתחלק אתם בחוויה הכי־הכי מרשימה שהיתה לו בניכר. יש להם קסם אחד — אמר הבחור — שהוא למעלה מבינתי. כל שבת, בשעות אחר־הצהרים, נוהרים המקומיים למעין עמק שבמרכזו משטח דשא גדול. הם מתיישבים מסביב, על ספסלים שהוכנו במיוחד, מנפנפים בדגלים צבעוניים, מניפים כובעים צבעוניים, צועקים ומתפללים. ואז, בשעת הישועה, עולים בריצה על הדשא שבמרכזו 11 בחורים בבגדים ירוקים, וממול באים בריצה 11 בחורים בבגדים אדומים והם מתייצבים בשתי שורות זו מול זו. ואז עובר ביניהם אדם אחר, בבגד שחור, עומד בדיוק באמצע, מכניס לפה משרוקית ושורק... ואז, בבת אחת, מתחיל לרדת גשם... ■

רבנו תם

(המשך מעמוד 7)

בנושאי דת, למרות שהארץ כולה אש בוערת.

„לתקוף דווקא עיירה כזאת בכוח, כאילו יש בה כפייה, כאילו הדת בה פוגעת בנשים, דווקא זה היה עלול לגרום למתחים של ממש, שלא היו עד כה. מה שברור השם קרה הוא, שבתוך יומיים אספו בני מגדל העמק כתשעת אלפים חתימות על עצומה, בה הודיעו כי לא יתנו להרוס את האהבה ואת האחווה שיש בינינו, דרך אהבת ישראל, בלי שום הבדל בין דתי לחילוני, בין ספרדי לאשכנזי, או כל הבדל אחר".

הרב גרוסמן הוא איש בעל השפעה גדולה. יש שיאמרו איש פוליטי. הוא עצמו מספר, כי כשראש המועצה איננו בישוב, הריהו כעין ממלא מקום, וכי כאשר הוא עצמו איננו במקום, הרי שראש המועצה, שאול עמור, כעין ממלא מקום הרב. יש שיאמרו כי זהו שיאו של עירוב הדת במדינה. ויש שיאמרו, כי זהו עוד אחד מאיפיוניו של ישוב המכיל בני 33 עדות ישראל, שרובם מסורתיים ושלגביהם ממילא אין ההבדל בין חוקי עזר עירוניים לחוקי הלכה נתפס בחדות מאיימת כל־כך כמו בקרב בני אדם חילוניים במוצהר.

„אחד הדברים החשובים שקיבלתי על עצמי בתחילת העסקנות הציבורית שלי היא לא להיות שייך לשום מפלגה, כולל המפלגות הדתיות, בשום פנים ואופן — וזה עולה לנו הרבה כסף, משום שאיננו מקבלים הקצבות ממפלגות דתיות — כי אני רוצה שכל יהודי, אם הוא נמנה עם אנשי מערך, מפ"ם, ליכוד וכו', יידע שהוא יכול להיות בקשר עם הרב. ויידע, שכשהרב מדבר איתו, אין לו שום כוונות, לא פוליטיות ולא אחרות.

גרוסמן הקים לא רק את ישיבת „מגדל אור", בה מתחנכים מאות יתומים מאזור הצפון, אלא גם מרכז מחשבים להקניית מקצועות המחשב לבוגרי צה"ל, כך שיוכלו להשתלב בחזון עמק הסיליקון של ראש המועצה המקומית. החיילים המשוחררים הם בבת עינו. הם יושבים אצלו בלי כיפה, ואינם צריכים לחזור בתשובה כדי לקבל השכלה מקצועית במרכז למחשבים שבנה.

„התפקיד שלי, כרב, זה רק ללמד את תורת ישראל, ולהראות את האור שיש בתוכה. ומי שמוכן לקבל אותו, יקבל אותו. הקשר הטוב שיש לנו עם קיבוצים בסביבה מוכיח זאת. בני הקיבוצים באים אלינו מגבת, מגניגר, משריד, ואנו באים אליהם, כדי לשמוע, לשוחח, להבין. מעולם לא הרגישו בני הקיבוצים את עצמם בדרגה נמוכה אצלנו, ומעולם לא חשבנו אנו נעלים לעומתם".

תפקידו של הרב גרוסמן לא הסתיים, חלילה. אבל בינתיים עוד יש לו להדוף את ניצבה החדש של הפרשה — חוזר משוכפל שהופץ, כביכול, מטעמו, בתוך מגדל העמק, ביום ו' בבוקר, בזמן היעדרותו מן הישוב בשל נסיעתו לדיון בוועדת הפנים של הכנסת. החוזר מלבה עוד יותר את הדברים. כאילו נפסקו בישיבת הרב גרוסמן, „מגדל אור". את החוזר הזה תצטרך לחקור המשטרה. מי הפיצו, מה ביקש להשיג בכך. קרוב לוודאי שמי שעשה כן הוא בעל עניין בהגברת הסכסוך בין דתיים לחילוניים. במדינת ישראל של 1987 יש מי שמרוויחים מכך את לחמם.

* * *

בחודש פברואר 1987 שבתי למגדל העמק ומצאתי אותה עיר יפה ואהובה. גיליתי אותה גם כסמל לקיום העברי החדש. לא היהודי, אלא העברי. מקום, בו יושבים יחד בני שלושים ושלוש עדות מפזורות ישראל, ומנהלים אורח חיים מעורב, המושתת על מסורת. מסורת יהודית איננה דבר מפחיד לגבי צעיר שגודל בארץ הזאת בחינוך ממלכתי־חילוני, בלא לקרוא את המשנה והתלמוד והגמרא. כאדם אני מודע לחוסר. כמשורר עברי אני משתוקק להשלימו.

מגדל העמק היא המשל על ארץ ישראל החדשה. אם סוג היחסים בין ראש המועצה במקום לבין הרב גרוסמן היה מועתק לכלל ערי ישראל, היינו יכולים לחרוד פחות מפני החרדים. כעבריים וכאנשי שמאל עלינו לזכור מפרשת מגדל העמק גם את הלקח הזה: חרדת החרדים שלנו איננה מקרבת אפשרות לקיום לאומי מתוך אהבה ומתוך כבוד הדדי. היא רק מרחיקה אפשרות כזו. רק עם היפתחות החרדה מפני החרדים, המקפחים אמונתם בחרדתם, ורק עם הנכונות ללמוד את המסורת הלאומית שלנו — ולאו דווקא דרך הסבתה, כבימים שמאז עלייה שניה ואילך, למסכת של חגים חקלאיים או לסך של הגות יהודית מופשטת — נוכל גם להביא לקירוב לבבות. אנו, החולמים ושואפים לדו־קיום בשלום עם שכנינו הערביים, הבה נזכור היטב ונטמיע בחביון הלב גם את האפשרות לדו־קיום עם הישראלים שהם אחינו.

גלויות תל־אביביות

כתב וצייר: משה בן שאול

הסתבכות וקצת פולקלור

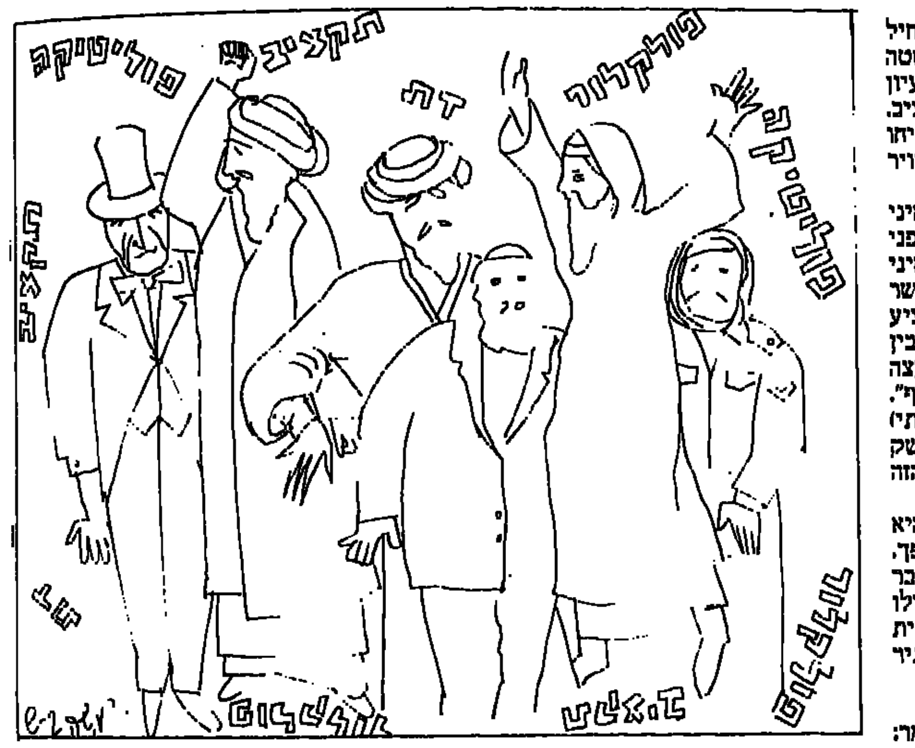

כשאתה לא יודע מאיפה, ובמה להתחיל — תתחיל במזג האוויר. זו לא ציטטה ממקום כלשהו. העליתי את הרעיון מנבכי הרגע. ובכן, מזג האוויר יציב. כך היה בסוף השבוע שעבר. הבטיחו גשם, הוא ירד פחות או יותר בזמן. מזג האוויר בסדר, אך לא האקלים. האקלים נורא.

מיום ליום ומשבוע לשבוע אני מרגיש שאיני יודע במה מדברים. אני יושב כאן, בתל־אביב, פני שעונים על כף היד. אני קורא בעיתונים ואיני יודע. איני מבין. „רו"ח הסנאט טוען ששר הביטחון היה מעורב אישית בפרשה והציע לממשל למכור נשק לקונטרס. על כך הגיב רבין בזעם וטען, שהיוזמה היתה של איש המועצה לביטחון לאומי ואילו הוא דחה זאת על הסף". כמה שורות אחר־כך: (באותה ידיעה שקראתי) „רבין טוען שמרגע שישראל מכרה נשק לאמריקנים אין זה מעניינה לאן הנשק הזה הולך".

אני חשבתי, לתומי, שאמריקה הגדולה היא שמוכרת נשק לישראל הקטנה — ולא להיפך. ומה זה חשוב של מי היוזמה? ובכלל, הלא מדובר בכך שמכרנו נשק לאיראן. דרך מתווכים, ואפילו היועץ עמירם ניר הגיע עם משלחת אמריקנית לטהרן בדרכון אירי... והאיראנים לא ידעו שניר ישראלי, כי אחרת היה נעצר.

רגע אחד! מה הולך כאן?

לא רק אני לא מבין. אף אחד לא מבין. כלומר: הרוב הדומם. הרוב הכי רב. כמעט כולם. כמעט כולנו.

האם כדאי לנו להבין? האם זה יביא לנו תועלת? האם זה ישנה את האקלים? ואם, נניח, מכרנו נשק (שאריות?) מחורבן וישן למישהו — זה לא ינקום בנו בסופו של דבר?

לפעמים אני מגיע למסקנה המרגיעה שלא צריך לקרוא עיתונים. או לקרוא דברים מובנים. אי־פריורי. דברים שאף פעם לא יהיו מסובכים ממש לעצבים. כמו? כמו הנסים שעושים המים הקדושים של באבא סאלי. או לראות טלוויזיה. בטלוויזיה מראים את השר דוד לוי מנשק את הבאבא ברוך, שכידוע עד לפני זמן לא רב לא היה טלית שכולה תכלת. מצדי, שיקראו לנתיבות נתיבות־באבא או נתיבות־ישראל, פולקלור זה דבר שאי־אפשר לזלזל בו. הוא עלול להיות מגוחך, לעתים, אבל אם הוא פותר בעיות, למה לא? כשצרפתים הולכים לנערה הקדושה שלהם בלורד זה גם כן לא מרגיז איש. זה גם כן סוג של פולקלור. כשעולים לרגל לנתיבות יש סחר בתמונות הבאבא־סאלי או במים קדושים, ובוודאי גם בלורד מוכרים סחורות קדושות.

זה לא מרגיז. זה לא הקונטרס או איראן והחיזבאללה שהורגים לשם קדושה. כל זמן שלא יורים, ומאמינים, שיאמינו.

למכור את האמונה במקח וממכר פוליטי, זה כבר דבר אחר. מכירת התקציב הלאומי לישיבות העלומות שלא הוזכרו בשם, כי לדעתו של הרב שפירא, חלקן לא נופל מן הקיבוצים או עיירות הפיתוח — זה מרגיז. אף לא ישיבה אחת של חרדים בנתה משהו בארץ ישראל (ואני לא מתכוון לקיבוצים ולישובים הדתיים, שאינם עושים אמונתם קרדום לחפור בו. לא סער, גם לא חפץ־חיים). אין רינה של סג'דה על כל תחלואיה כרינה של ישיבה שמתוכה יוצאים אברכים נחמדים לשרוף תחנות אוטובוס במצוות התורה כפי שהיא מוסברת על־ידם...

אתם רואים איך אני נגרר? מהקונטרס ורבין וניר אל הבאבא־סאלי ומהבאבא־ברוך אל תקציב המדינה. ומה אני יכול לעשות סוף־סוף בעניין זה של התרגזויות ונחמות? שום דבר. כמו הרוב הדומם. כמו כולם. כמו כולנו. כמעט כולנו.

יושב פה, בתל־אביב. רואה ב„חוזן"־דוחי איך כל ענייני „הרוח הציונית" הולכים ומסתבכים, כאילו איזו יד נעלמה מכוונת את הכל, והיד הזו איננה שייכת לי. אפילו לא זו שהצביעה בבחירות.

יושב פה, בתל־אביב, מול מנורת־שולחן סימפטית, מול עיתוני־סוף־שבוע פרושים, בקומה הרביעית — חושב על סג'דה ועל רוגצ'בסקי, על סבי שהיה מורה במושבות הגליל, ומלמטה אני שומע קולות גרירה. אני יודע מה זה. פועל ערבי מרצועת עזה או מסביבות שכם, עכשיו בלילה, גורר את פח־הזבל הנע לאטו על המריצה.

אני לא תמים. אני אפילו חושב, לעתים: אולי הוא החיזבאללה? אבל לעתים קרובות יותר יודע שלא. לא בדיוק הוא. הוא בא לעבוד כי שם אין עבודה. והוא משתכר אפס. ואין לו חשבון בבנק. והוא לא יודע, כמוני, מה זה אוברדראפט. והוא שמח שהוא גורר פח־זבל על המריצה, כי העתיד הוא במשכורת, דלה ככל שתהיה.

אין לי שקט. מה לעשות? ואני לא צדיק הדור. אינני נוקף אצבע. אולי בכל זאת קצת שבקצה עצם העובדה שאני מעלה דברים כאלה, כותבם שחור על גבי לבן?

מסביב לעולם

דויד ארן

הו, אספרנטו, אספרנטו

„אספרנטו מוסיפה להיות הלשון היחידה המקיימת את שני התנאים הדרושים לשפה בינלאומית אמיתית — קל ללומדה והיא אינה שייכת לשום אומה".

כך נאמר בסיסמה המתנוססת בחלון הראווה של חברת אספרנטו הבריטית, סיסמה שנועדה לעורר עוברים־ושבים להיכנס ולטעום את טעמה של השפה המלאכותית, שעוד מעט ימלאו לה מאה שנים.

אספרנטו היא אמנם שפה שקל ללומדה, אך לא הגיעה למעמד ממשי של שפה בינלאומית ולא הצליחה לרכוש חסידים רבים. תנועת אספרנטו העולמית מעריכה שמספר דוברי השפה בעולם כולו מגיע ל־5 עד 10 מליונים, ואולם לפי הערכתם של מומחים בלתי־תלויים מספרם אינו עולה על מליון אחד.

רופא העיניים הפולני־יהודי לודוויק זמנהוף, אשר לבו נשבר נוכח הסכסוכים בין בני האדם, שהוא ייחסם לפילוגם הלשוני, המציא את אספרנטו בשנת 1887, בתקווה שלשון נייטראלית תחצה את הגבולות הלאומיים, תשים קץ למשפטים הקדומים, ובכך תעזור להבנה הבינלאומית ולעניין השלום הכללי.

לדעת בלשנים לא התגשמו האידיאלים של זמנהוף, בין היתר משום שלא העריך כראוי את הגורמים החברתיים־כלכליים החשובים כל־כך לשם הפצת לשון בינלאומית. כן מצביעים הם על־כך כי לשון אוניברסאלית לא תחסל בהכרח סכסוכים. גם אהבתם הטבעית של הבריות ללשון־האם שלהם מהווה מכשול חמור לקבלת אמצעי תקשורת משותף כזה.

פרופ' ג'ון ולס, מן המחלקה לפונטיקה באונ' לונדון, מומחה לאספרנטו אשר חיבר מילון של הלשון הזאת, אמר כי לאספרנטו לא „צמחו כנפיים" משום שהממשלות השונות, ובפרט המעצמות הגדולות, אינן עושות שום ניסיון לעודדה.

„מבחינה לשונית צרופה אספרנטו פועלת. הסיבות להתנגדות הן חברתיות, תרבותיות וכלכליות. יש מקרים שבהם אספרנטו היא לשונם הראשונה של בני־אדם. זוהי הוכחה שהיא לשון הניתנת לשימוש", אמר ולס בראיון ל„רויטר".

היעדר הזדמנויות מעשיות לשימוש בה על־ידי לומדים — ייתכן שאף הוא פוגע בעניין ללמוד אספרנטו. „לימוד השפה הזאת דורש אידיאליזם. מי שלומד אספרנטו עושה זאת בדרך כלל מתוך מניעים אידיאליסטים ולאו דווקא מעשיים, ואילו רבים שלומדים אנגלית, צרפתית או רוסית חייבים לעשות כן מטעמים מעשיים גרידא", טוען ולס.

„מן הדין שבתי־ספר יעסקו בהוראת אספרנטו, ושספרים יתפרסמו במקורם באספרנטו", אמר, בהוסיפו כי למידה מחייבת צריכה לשמש כמאיץ להכללת אספרנטו בלימודים באוניברסיטות.

ג'ון בראונלי, מזכיר החברה לאספרנטו בלונדון, מאשים את „האימפריאליזם הלשוני" בכך שהלשון הזאת אינה בולטת בזירה הבינלאומית. „לא קשה לגלות מדוע אספרנטו לא הצליחה. כיצד נוכל להיאבק נגד האנגלית והצרפתית, שמאחורי הפצתן עומדים משאבים אדירים?"

בראונלי, העונד על דש בגדו את הכוכב המחומש הירוק, הסמל של תנועת אספרנטו, מותח ביקורת מרה על צרפת, שלדבריו מנעה בשנות העשרים את הפיכתה של אספרנטו לשפה הרשמית של חבר־הלאומים. על השאלה, כיצד הוא רואה את העתיד, השיב: „חיכינו מאה שנים וייתכן שנצטרך לחכות עוד מאה שנים. אך אנו מקווים תמיד שברגע מסוים יתרחש משהו שישנה את גישתם ואת דעתם של הבריות".

אספרנטו היא הלשון המלאכותית היחידה אשר עוררה עניין ניכר בקרב המצדדים בלשון אוניברסאלית. מאז הציע הפילוסוף הצרפתי דקארט לראשונה „לינגואה פראנקה" כל־עולמית, נעשו כאלף נסיונות ליצור אמצעי תקשורת מסוג זה.

כוח משיכתה של אספרנטו טמון בפשטותה. לומדי השפה הזאת אינם חייבים לשנן את סבך הכללים הדקדוקיים, שממנו סובלות לשונות טבעיות כה רבות. מאחר שבאספרנטו אין יותר מ־16 כללי דקדוק, רוב הלומדים שולטים בה כבר אחרי שלושה חודשים. כל שמות־העצם מסתיימים באות "או", שמות־התואר ב־"א" ותואר־הפועל ב־"א" צרויה. קיימת רק האידיאה אחת ולפעלים יש צורה אחידה בכל הזמנים ואין להם נטיה כלשהי.

הלשון בדרך־כלל פופולארית במדינות העולם השלישי והיא מטופחת במיוחד בגוש הסובייטי ובסין, שבהם היא נלמדת כמקצוע בחירה באוניברסיטות. כן מתרחבת יריעת האספרנטו באיראן ובאמריקה הלטינית.

21 תחנות רדיו, ביניהן אחדות בפקין, ברומא, בוורשה ובווינה, משדרות תוכניות באספרנטו. באספרנטו קיימת ספרות מסועפת, ובה יצירות מתורגמות ומקוריות כאחת. עם הספרים שתורגמו לאספרנטו נמנים שייקספיר, התנ"ך והברית החדשה וכן הקוראן.

אינגמונד בנגטסן, יו"ר הפרלמנט השוודי, הציע את שפת האספרנטו כחתן פרס נובל ב־1987, לשם ציון מאה שנים לשפה הזאת. „ההצעה הזאת תעורר בוודאי מחלוקת, מאחר שקשה לטעון כי אספרנטו תביא שלום. דוגמה כגון מלחמת וייטנאם, המלחמה באל־סאלוואדור והמהומות בצפון־אירלנד מוכיחות, כי קיום לשון משותפת אינו מונע סיכסוכים", הצהירה אגודת אספרנטו הלונדונית באחת מהודעותיה.

נאסר שריקאני, כתב „רויטר"

דפים לספרות

המדע, כך הם אומרים, שם לאל את השירה; אין שירה בכלי־רכב ובאלחוט. ואין לנו אמונה. הכל נתון במהומה, הכל חולף ועובר. משום כך, אומרים הבריות, לא תיתכן זיקה של המשורר לדורנו זה. אבל אין ספק שזוהי איוולת. אירועים אלה הם שטחיים; אין הם מתקרבים אפילו לאותה מידה של העמקה שבה יוכלו להרוס את האינסטינקט היסודי והפרימיטיבי שבאינסטינקטים, האינסטינקט של הריתמוס. כל מה שדרוש לך עתה הוא לעמוד ליד החלון ולהניח לחוש הריתמי שבך להיפתח ולהיסגר, להיפתח ולהיסגר, באומץ ובחופשיות, עד שדבר אחד יימס אל תוך חברו, והמוניות שברחוב ירקדו עם הנרקיסים, עד שאחדות אחת תקום מתוך כל אותם פראגמנטים בדלים. אני מדברת שטויות, אני יודעת.

וירג'יניה וולף: מכתב למשורר צעיר

ספר חדש בהוצאת ספרית פועלים

הוצאת ספרית פועלים
המועצה הציבורית לתרבות ולאמנות
המפעל לתרגום ספרי מופת

ניסים רג'ואן

שמים ואנטישמים

Bernard Lewis:
"Semites and Anti-Semites":
Weidenfeld and Nicolson, 1986.

קריאה זהירה של כותרת־המשנה של ספר זה („סכסוך ודעות־קדומות") מבהירה שאין מדובר בו על שמים מול אנטישמים, כי אם על שמים שהם עצמם אנטישמים. אולם הניסוח מעודן ומעורפל כדי כך, להטעות כמעט בלתי־נמנעת.

החזון הזה, של שמים שהם עצמם אנטישמים, אינו נייר עד לאבסורדיות — כפי שהתופעה של ערבים אנטי־ערביים, שחורים אנטי־שחורים, סובייטים אנטי־סובייטים ואפילו יהודים אנטי־יהודיים, אינה כה נדירה. הסיבה שהמחבר בחר להדגיש עניין זה, כפי שמתבהר מקריאת הספר, היא שהערבים טוענים שלא יתכן להאשימם באנטישמיות, כיוון שהם עצמם שמים. הדבר המוזר הוא שלצורך הפרכת טיעון זה בחר המחבר כטיעון־שכנגד, שיהושפט הרכבי השתמש בו לפני כעשרים שנה. „ההגיון שבטיעון זה — שהערבים אינם יכולים להיות אנטישמים כיוון שהם עצמם שמים — פירושו שפרסום ספרו של היטלר, 'מיין קאמפ', בברלין או בבואנוס איירס, בגרמנית או בספרדית, הוא מעשה אנטישמי, ואילו פרסומו בערבית בקהיר או בביירות אינו מעשה אנטישמי, כיוון שעברית וערבית הן שפות־אחיות."

ודי עיכוב לאימוצלה של הטיעון המקורי. הערת־שוליים קובעת שטיעון זה הופיע בספרו של הרכבי, 'עמדות ערביות ביחס לישראל', בציון מספר העמוד במהדורה האנגלית. הרכבי פסל את הטיעון הערבי כ„משחק־מילים" ושאל מדוע, אם פרסום 'הפרוטוקולים של זקני ציון' בשוודיה הוא מעשה אנטישמי, אי־אפשר לראות את פרסומו בערבית באותו אור. הרכבי אינו מתייחס לקירבה שבין העברית לערבית, ואינו אומר שקירבה זו שימשה אי־פעם בסיס לטיעון שגירסות ערביות של 'הפרוטוקולים' או של 'מיין קאמפ' אינן יכולות להיות אנטישמיות. שהרי טקסטים אלה אנטישמיים הם בכל שפה שהיא, כולל בשפה העברית!

אך לא די בכך. פרופסור לואיס מנסח מחדש את טיעונו של הרכבי בצורה שיש בה כדי להלעיג את הטיעון הערבי כדי קריקטורה, ובכך לבטלו ביתר קלות. השאלה שהציג הרכבי — והיא השאלה האמיתית — היתה, האם פרסום 'מיין קאמפ' או 'הפרוטוקולים' בערבית בארץ ערבית יש בהם כדי להוכיח את קיומה של אנטישמיות ערבית או מוסלמית, כדיוק כשם שפרסומם בגרמנית, אנגלית, רוסית, ספרדית, צרפתית או הונגרית, יש בהם כדי להוכיח את קיומה של האנטישמיות במערב הנוצרי בכלל ובארצות בהן מדוברות השפות הללו בפרט.

כאשר השאלה מוצגת בדרך זו היא נעשית הגיונית ואפשר להתמודד עימה. תשובה אפשרית וסבירה למדי לשאלה זו יכולה להיות, שפרסום תרגום ערבי ליצירה אנטישמית — ולא חשוב בכמה מהדורות או עותקים — אינו כשלעצמו הוכחה לקיומה של אנטישמיות ערבית או מוסלמית, ולא משום ש'ערבית ועברית הן שפות־אחיות', כי אם מכיוון שמכלול המיתוסים והדעות־הקדומות הקרוי אנטישמיות זר ביסודו גם לתרבות ולמסורת הערבית וגם לדת המוסלמית — כפי שפרופסור לואיס עצמו מראה בספר זה ובספרו הקודם, 'יהודי האיסלאם'.

הקושי שבספר שלפנינו שיש בו תערובת של טיעונים מתקבלים על הדעת עם טיעונים שהדעת אינה סובלת. למשל, המחבר מציין שקשה לקבוע את ההבדל בין „שנאה ליהודים לבין התנגדות לישראל או לציונות", והוא מוסיף: „המושגים עצמם קשים להגדרה והשימוש בהם מגוון ורב־משמעויות". בהמשך הוא מציג את השאלה: „מהי ישראל, מהי הציונות, ומי בעצם הם היהודים?"

אולם פרופסור לואיס, האף שהוא מורה בכך שקשה עד מאד להגדיר „במידה כלשהי של דיוק או ביטחה" את ההבדלים בין הת..ות לציונות ולישראל לבין איבה כלפי היהודים, הוא מתעלם מקושי זה כאשר הוא בא לנתח את הגישות הללו במקורות ערביים או מוסלמיים. הוא דוחה כלאחר־יד את טיעונם של 'דוברים ערבים במערב' האומרים שאין להם כל פלוגתא עם היהודים או עם הדת היהודית, כי אם אך ורק עם מדינת ישראל והאידיאולוגיה הציונית. „טיעון זה", הוא אומר בזלזול וברוב שכנוע, „אינו מקבל חיזוק מן ההתקפות על מוסדות דת וקהילה של יהודים באירופה". כאן הוא מצטט מחוברת שנכתבה על ידי קופטי כמעט אלמוני בשנת 1950: „היהודים והציונות", נכתב שם, „משולים לעץ רעיל. שורשיו בניו יורק, ענפיו מתפרסים על פני כל העולם, עליו הם היהודים — כולם, כלי יוצא מן הכלל..." וכן הלאה.

אולם מה הטעם לדרוש מאדם המסוגל לכתוב שטויות שכאלה שיבחין 'במידה כלשהי של דיוק או ביטחה' בהבדלים הדקים והמסובכים אשר אנשים אובייקטיביים ומלומדים כפרופסור לואיס עצמו מורים שהם קשים עד מאד להבחנה? האם אין זו עובדה שמחברים והוגי־דעות ציונים מכניסים לעצמם את היהודים ואת היהדות, מצטטים ללא־הרף מן התנ"ך, נשענים בכל הזדמנות על „עם יהודי" ובכלל טוענים לזהות גמורה בין ישראל, הציונות, היהודים והיהדות? לאור עובדה זו, האם יכולים אנו לצפות שסופרים, פובליציסטים ותועמלנים ערבים ומוסלמים — שהשכלתם בעניינים אלה אינה מזהירה בדרך־כלל — יידעו לפתור את התסבוכת הזו של סתירות פנימיות, ערבוב־תחומים וסילופים מכוונים?

במקום אחר בספר כותב לואיס: „בין הישראלים, ועוד יותר מכך בין יהודים אחרים ואוהדיהם, קיימת נטייה להשוות בין עוינות לישראל או לציונות לבין אנטישמיות, ולראות בערפאת היטלר חדש וכרשל ובאש"ף גלגול מאוחר של האס־אס הנאצי". הוא עצמו מבטל משוואה זו מכל וכל, באמרו שכעת כבר „ברור לגמרי שזוהי משוואה מופרכת". „ביסודו של דבר", הוא מוסיף ואומר, „הקונפליקט הישראלי־ערבי הוא פוליטי במהותו — מאבק בין עמים ומדינות על דברים קונקרטיים, ולא עניין של דעות־קדומות או רדיפת מיעוטים". אלא ששני עמודים לאחר־מכן הוא מציג שאלה: מקובל עלינו שהסכסוך הישראלי־ערבי פוליטי במהותו ואינו עניין של דעות־קדומות ורדיפות: למה, אם כן, הסכסוך הזה עדיין לא הגיע לפתרונו, „כסכסוכים אחרים במאה האכזרית שלנו, בדרך של יישוב־מחדש והחזרת־אוכלוסין חלקית?" הוא אומר. בעיית הפליטים הפלסטינים טרם נפתרה; היעדר הפיתרון מקורו ב„כוונה מכוונת מצד המנהיגות הפלסטינית ומצד מדינות ערב"; מצב זה הוא תולדה של „תחושת עוול יחידה־במינה" אצל הערבים. ומה מקורה של תחושת עוול זו? — „כפי שמצטייר מאינספור נאומים וכתבים, מקורה בזהותם של אלה שהביאו מפלות כה דרמאטיות על צבאות ערב המוסלמיים וכפו שלטונם על אוכלוסיה ערבית־מוסלמית." מה שבאמת זיעזע וממשיך לזעזע את הערבים המוסלמים הוא ש„המנצחים לא היו הצבאות של דת עולמית או של מעצמה אימפריאליסטית גדולה, שתבוסה מידיהן אין בה קלון — לא המלכים הקתוליים של ספרד, לא האימפריה הבריטית רחבת־הידיים, לא העוצמה האדירה וחסרת־הרחמים של רוסיה — כי אם היהודים — המעטים, המפוזרים והמדוכאים, שמעמדם הנחות בעבר יש בו כדי להקנות לתבוסה מידיהם מידה גרושה של השפלה."

אבחנה זו — שהמחבר מאשש אותה במובאה מן השבועון הקהירי „אל מוסואר" מדצמבר 1972 — „עדיין אינה בגדר אנטישמיות," הוא מודה. אולם יש מקום לשאול האם ההשוואה עצמה מוצדקת. שהרי לא הבריטים ולא הרוסים — וגם לא הצרפתים — ניסו אי־פעם להקים את מדינותיהם הלאומיות בארץ מוסלמית־ערבית כלשהי? ואילו הספרדים, אשר הביסו את הערבים, פשוט לקחו בחזרה את השלטון שהיה שלהם מלכתחילה. מן הראוי לציין שהבחנה זו מופיעה שוב ושוב בכתבים ערביים, הקובעים בבירור שיש להבדיל בין קולוניזציה והתיישבות לבין אימפריאליזם.

ואכן הטיעון הזה של פרופסור לואיס הוא כל־כך מפוקפק שקשה להבין מדוע טרח להעלותו. שום אימפריה בעלת צבאות אדירים מעולם לא חיפשה בית לאומי לעמה או לחלק מעמה, עד כדי יצירת מצב בו שוב אין להם לאן ללכת משם. יתר על כן, אפילו היה מצב כזה אפשרי, האם מתכוון המחבר לומר שבמקרה כזה היו הערבים משלימים עם מדינה מעין זו, חרשה ולא־ערבית, בליבו של האזור שלהם?

העובדה בעינה עומדת — ופרופסור לואיס אומר זאת במלים מפורשות — ש„בעיני רוב הערבים הקמתה של מדינת ישראל היתה מעשה עוול והמשך קיומה בחזקת תוקפנות מתמשכת.' המסקנה המתבקשת מכך — ושוב, כדבריו המפורשים שלו — היא ש„אפילו הכוונה הערבית המוצהרת לעתים קרובות לפרק את מדינת ישראל ולחסל את החברה הציונית, אין בה בהכרח ביטוי של אנטישמיות."

פרופסור לואיס מצביע גם על המנהג הרווח בין ערבים מסויימים וכן אישים מסויימים במערב להשוות בין הישראלים לבין הנאצים. הוא מעיר בצדק ש„אם הישראלים אינם טובים מן הנאצים, פירוש הדבר שהנאצים לא היו גרועים מן הישראלים." במקום אחר בסיפרו הוא מצטט דוברים ערבים המשווים את מנחם בגין להיטלר. אך האם אין המחבר ער לתפקיד המכריע שמילאו מנהיגים ודוברים ישראלים, ובגין בראשם, במה שאפשר להגדיר רק כבאנאליזציה חמורה של מושגים כמו שואה, נאצים, היטלר והשמדת־עם?

לואיס כותב בצדק שההשוואה בין הישראלים לנאצים „חושפת שינוי משמעותי ביחסו של העולם הערבי לשניהם." האם אי־אפשר לקבוע באותה מידה של צדק שההשוואות בין הארגונים הפלסטיניים לבין גייסותיו של היטלר — השוואה מקובלת על ישראלים רבים, כולל בגין, שתאר בשעתו את ערפאת בבירות כהיטלר ב'בונקר' שלו — אף היא מעידה על שינוי משמעותי ביחסם של הישראלים להיטלר? ואין צורך להוסיף כאן את האיזכורים הבלתי־פוסקים של

(סוף בעמ' 18)

המדור בעריכת יעל לוטן
עורך משנה אילן שיינפלד

אילן שיינפלד

ליד הספל החום

ראיון עם המשורר גבריאל פרייל

"כל שיר בא לי בהשראת אשה. זה נכון, אלא שאיני רוצה להשתמש במליצות. אין לך מושג, עד כמה הן משפיעות עלי. אפילו מבחינה אסתטית גמורה, בלי אלמנטים אחרים. אבל באסתטיקה טמונים גם אלמנטים אחרים, בלי דעת." כך אומר המשורר גבריאל פרייל, איש שראשו שב ועדיו מגבעת, פניו מחוייכים בשובבות מתמזגת ושירתו מבורכת על ידי כל דור חדש של משוררים, עבריים ולא עבריים כאחת. השיחה נערכת במהלך הליכה מחנות הספרים "בארנס אנד נובלס" בה נפגשנו, בעיר העיליה בניו־יורק, דרך ישיבות ארוכות בכמה בתי־קפה וביקור בכמה מאחורי השדירה החמישית: בית ובוסתן שלם בתוכו, בו משמיעים קונצרטים בפסנתר, אכסדרתו המפוארות של בנין חנויות אוזר, שופע הוד ועושר בלתי מצוי.

"כאשר אני רואה שקיעת שמש יפה", ממשיך גבריאל פרייל, "זה עושה לי דברים. אני מרגיש את האסתטיקה. רק לאשה יש אסתטיקה גבוהה יותר".

"ברגע שלא אסתכל כאשה, לא אהיה כחיים. הן נותנות לי הרבה מאוד. זה מוזר? זה לא מוזר. אינני יודע."

אתה אוהב אותן?

לא. אני שונא אותן. אני רוצה שלא לאהוב, להסתכל בן רק מנקודת ראות אובייקטיבית. אני משתדל, ואני מצליח. בייחוד עם היפות ביותר. שהלא דווקא הלא־יפות מעוררות מחשבות זרות, אבל אלה שיופיין נוחלט — עד כמה שאפשר — משחררות אותי מכל מחשבה זרות. או אני כאילו כמוזיאון.

הרגילות יכולות להיות כל דבר. אבל אלו המאוחרות... אבל לא נדבר כל כך הרבה על נשים. כי לאחר מכן אני אחפש אותן.

לפעמים היו ימים שהאירוטיקה והמיניות היו משתנות לאסתטי. זה כאילו דבר אחד, שיש לו מהלכים שונים. לפעמים זה קרוב זה לזה כל כך. למשל, קרה לי שאני יושב ומשתדל לכתוב שיר. ואשה עוברת לידי — וכאילו השיר הולך ומתחזק. כאילו אני מרגיש יותר ביטחון בדברים שכתבתי. אינני יודע, אולי זה קצת משונה. אפילו שגעוני.

לא אדבר על מצב בו אתה לא כותב, אלא יושב בבית הקפה ועוברת על פניך אשה יפה. ובכן אתה כאילו בלא־משים תוחב ידך למעיל, כדי להוציא עיפרון ולכתוב.

זה לא צריך היה להיות כך. אני רציתי שיהיה עולם נבדל לגמרי. עולם השירים ועולם הנשים. אבל אי אפשר: השירים אינם יודעים להבליג על הנשים, והנשים אינן יודעות להבליג על השירים. יוצא מדברינו, שהמדבר אליך הוא רומאנטיקן איום ונורא.

באחד משיריך, "מוכה סהר ירושלמי", אתה כותב: "חוזרים לירושלים מחוזים... / קולתם אל לא עיף משמרו / חוזרים על תפילתם ורונה כזהם / נתונה מכוונת לאל קונה ארץ." האם האל קיים בעולמך כבורא, כישות מוסרית, כמקום לפנות אליו?

האל בשבילי הוא מושג. אלא שחבל שאיני פונה אליו לעיתים תכופות. כי הוא מושג שאני מכיר בו. ושמאוד טוב שיהיה בשירים. פירוש הדבר, שלפעמים אני משתמש בו. הוא משמש כחומר. חומר טוב. כמו בשיר זה. האל כאן הוא בדיוק כמו שאני תופס אותו: מושג חיובי, מוסרי. אפילו מוסרי. יש כאן תיאור אוהב, כמו שאני רואה אותו: פונים אליו, אלא שהוא עצמו כאילו נשאר אובייקט. אובייקט שיש בו רגישות. זה לא סתם אל.

אני גם חושב שהוא אל יהודי. ודאי. הוא לא אל אוניברסאלי. זה מושג אלוהי יהודי.

האם אתה מאמין בכוחה של לשון השירה לברוא עולם?

אני מאמין בכוח השיר. בכוח הרימוי, הרגש, בכל מה שעושה את השיר לשיר. אני רוצה להאמין שהשיר הטוב קיים. במובן מופשט, על כרעיו וגידיו וכל מה שיש בו.

כמובן שהלשון עושה את השיר. אבל אינני מתכוון ללשון עצמה; אלא למעין תמונת־שיר. והניצחון זה, כמובן, אם יעלה הדבר בידך.

כתבתי הרבה על שירים ואני חושב שזה היה עניין שמאוד העסיק אותי. עוד מימים ראשונים. אתה יכול אפילו לעשות אסופה קטנה של שירים שכתבתי על נושא זה. תמיד עניין אותי למה זה. מניין זה בא. אין סוף לדבר. זה היה אחד המוטיבים הראשיים בשירתי. אחר כך, בתקופות מאוחרות יותר, עברתי לנושאים אחרים.

אתה כותב, באחד משיריך, "הלבנה מתעוררת מעל לעיר החוגגת / עכשיו היא לא סירת כסף בים־תכלת / וכן איננה אחד הדימויים האחרים / שנשרו מעצי מליצות עייפים." באילו מליצות נאבקת שירתך כל השנים האלה? האם כאן הקשר שלך עם השירה המודרנית בישראל?

בראשית כתיבתי היו בשירים כמה מליצות. ואני צריך הייתי להיאבק קצת. אל תשכח שבאתי מליטא, שם למדתי עברית. והעברית האירופית היתה מאוד נמלצת, בייחוד בשירה. כל הביאליקאיות הזאת. לא רק אני. גם אחרים רצו להשתחרר. ובארץ השתחררו יפה מאוד. ונתן זך ואחרים גילו בי את אותה השתחררות.

אבל כשכתבתי את ספרי הראשון, "נוף שמש של כפור", עוד היו באמריקה כמה משוררים שכתבו עברית, וכולם — בנוסח הביאליקאי. פה ושם ניסו להשתחרר קצת, אלא שכולם היו חתומים בחותם התקופה הביאליקאית.

אני לעצמי אמנם השתמשתי, אך כשרציתי להשתחרר — השתחררתי. לכן, כנראה, אמרו עלי שבמידה מסויימת אני המשורר המודרניסט הראשון באמריקה, מבחינת הלשון וגם מבחינת הדימוי. אין לשום משורר באמריקה דימויים כשלי, וגם לא פתיחות כזו לאמריקה.

אני הרבתי לכתוב על אמריקה מכל הבחינות — היסטורית, גיאוגרפית... יותר מכל המשוררים שקדמו לי. תמצא אצלי שירים על ויטמן, לינקולן, אנגליה החדשה, הישנה, כיוון שבאתי הנה בגיל צעיר ועוד לא הייתי נָאר (טיפש ביידיש — א.ש.), קלטתי כל דבר. קטן כגדול, את הנוף. בניו־יורק הייתי מהלך לאורכה ולרוחבה, נעמד ליד כל פריט ופריט. כל דבר משך אותי. עורר בי משהו. אמריקה קרובה אלי מאוד.

המאבק שלי לא היה איום ונורא עם המשוררים שלפני. הם קיבלו אותי, אף כי כמה מהם לא הבינו אותי למדי. אמרו שיש בשירים זרות. שהם לא יודעים מה זה. כמה מהם היו אנשי ספר, ויחד עם זאת היו שואלים אותי — למה התכוונת.

זאת, שלא לדבר על הקוראים המעטים. הם היו אומרים לי — פרייל, מה איתך, קראתי כל כך הרבה שירה עברית, אותך איני מבין. ואני לא הבנתי על מה הם מדברים. הלא אני כל כך מובן. אפילו הצפונות שלי בהירות יותר.

או הייתי עונה לפעמים — אתה לא מבין אותי כי לא הרבית לקרוא את השירה שלאחר ביאליק. אבל התשובה התמידית הקבועה היתה ביאליק. ואז הייתי שואל שאלה — ואת טשרניחובסקי אתה מבין. והיו אומרים — כן. אבל אותך לא.

אבל העמיתים שלי היו משוררים כהלל בבלי, אפרים ליסיצקי... והלקין. הלקין כן הבין אותי. במידה מסויימת הוא היה הקולומבוס שלי. הוא גילה אותי. אבל אחרים... אבל קיבלו אותי בעין טובה. זה כן. אולי חשבו שבמשך הזמן אשתחרר מן השטויות שלי ואיהפך לשכמותם.

עם זאת, לולא ארץ ישראל לא הייתי משתחרר לגמרי מן הנוסח הזה.

למה?

כי עייפתי מן הנוסח הזה, רציתי להשתחרר מן הנוסח המקובל של הדברים פה. וכשהתחלתי להדפיס בארץ התחלתי להרגיש שאני משוחרר. היו "עכשיו" ו"יוכני", כל אותם כתבי עת.

קודם שלחתי לוותיקים בארץ. ליעקב כהן וליעקב פיכמן, שהדפיסו את זה בכתבי־העת שלהם. יחד עם זה שלחתי ל"גליונות", וכך אט אט, עד שהגעתי ל"יוכני" ו"עכשיו". אלה גרמו לי לצאת למישור הרחב. כי דיברתי בלשוני ולא הרגשתי שום מעצורים. הייתי אני. משורר מודרני, שגם לו הייתי כותב תורכית לא הייתי מרגיש כל מעצורים כה.

פה, לעומת זאת, הרגשתי הצעיר נכולם. כאילו אני צריך להתחשב במבוגרים ממני. אבל כמובן שהשתחררתי במידה מסויימת כבר בראשית דרכי, כשהוצאתי את "נוף שמש של כפור".

שירי הראשון נדפס על ידי יצחק למדן. היתה לי שמחה גדולה. זה כאילו אני מוכר גם בארץ. יכולתי להסתפק בעיתונים שמופיעים כאן, "הדואר", "ביצרון", אבל רציתי להרגיש עצמי חופשי בדימיון, ברגש, בלי שום הסתכלות ועיון לאחור. התחלתי להרגיש כאילו אני משורר אמריקני או אנגלי, שכותב מה שהוא כותב.

וכמובן, אל תשכח, התחלתי את כתיבתי ביידיש, ורק אחרי חצי שנה עברתי לכתוב עברית. שתי הלשונות היו שלי. בבית דיברו יידיש ועברית, ואני הלכתי לבית־ספר עברי טהור, עוד באירופה. פירוש הדבר ששתי הלשונות היו מאוד קרובות אלי. משום מה התחלתי לכתוב ביידיש, וזמן מה לאחר מכן שאל אותי מישהו — אבל אתה יודע עברית, למה אתה נותן לאידישיסטים ליהנות? זה היה כאילו אתגר. אז כתבתי.

אגב אורחא, היה לי קולומבוס ראשון ביידיש, ורק אחר כך הלקין גילה אותי. ביידיש גילה אותי משורר מאוד חשוב, יעקב גלטשטיין. הייתי מהלך לי עם חבילת שירים מאוד קטנה ביידיש ולא ידעתי מה לעשות. כי גם ביידיש השתלטו פה המשוררים הקלאסיקנים, כאילו חיו פה בעשרים השנים הראשונות של המאה. לא ידעתי לאן לפנות, ובכל זאת מצאתי את גלטשטיין במערכת העיתון "מורגאן זורנאל", שם עבד, עם המקטרת וכו'. הוא שאל אותי מה רצוני, ואמרתי לו, ואז אמר שנרד לבית קפה, כי אשאיר לו את השירים, וכי כעבור שבוע אקבל את הוורדיקט, ההחלטה. וביקשתי ממנו שיאמר לי בכנות אם כדאי לי לכתוב שירים כלל. וכעבור שבוע אמר לי שכדאי. וכך החל האסון, ושמו כתיבת שירים.

הוא גם פירסם אותי בכתב העת שלו, ששמו היה "אינזיך", בתוכך פנימה. זה היה הניסיון הראשון ביידיש לכתוב שירה מודרניסטית. גלטשטיין היה ראש האסכולה הזאת.

חמש עשר בשבט

חיתוך־עץ מתוך "ספר המנהגים", אוסף מוזיאון ישראל

ואחר כך שלחתי ל"גליונות", ולמדן, שהיה שונה מגלטשטיין וכתב בנוסח הקודם, בכל זאת הבין אותי יפה מאוד, וביקש — שלח עוד ועוד. ושלחתי.

אפילו הספקתי לפרסם בעיתון לבני נוער, שעורכו היה אשר ברש, "עתידות". וגם ב"מאזניים". בכל מקום.

אבל כפי שאמרתי קודם — את המרחב האמיתי מצאתי בצעירים האלה, זך וחבריו. במידה מסויימת הם עודדו אותי יותר מכל המשוררים הוותיקים, שנתנו לי את ההסכמה שלהם. מפני שאצל הצעירים הרגשתי שאני חי.

וודאי, באותה תקופה נאבקים צעירים אלה במליצות אלתרמן ובני־דורו.

כן, מעניין מאוד. אבל לי מעולם לא היה קשר עם אלתרמן. עם לאה גולדברג כן, אבל לא איתו. גם בכתבי־העת שלו לא הדפסתי. הייתי צעיר מדי.

אתה נאבקת נגד המליצה הביאליקאית, וזך נגד המליצה האלתרמנית. נפגשתם על דרך המלך.

כן ולא על דרך הַלֶמֶד.

מלבד המאבק נגד המליצה מופיעים בשיריך גם צלמי הפאתוס. כך, למשל, בשורות על לאה שאיננה: "לאה איננה. ואני בבית הקפה / מנסה להחריף דברים / על־ידי הספל החום / כאילו לאה עוד פה". יחד עם זאת אינך מסתלק ממטאפורות, כגון "ישימון העדרה". יש כאן שימוש בשכבות עצם מופשטים ובלשון ילדים. "מטרם ושנה", בצלמי פאתוס.

כן, זה נכון, זו האובייקטיביות שלי, האימאג'יסטית. אני חונכתי במידה מסויימת על האימאג'יזם האנגלי־אמריקני. בעיקר אצל פאונד היה האובייקט האימאג'יסטי נקי עד כמה שאפשר, חומק מן הפאתוס. ובכל זאת יש בשירי הרבה רגש.

אני רגשי מאוד, וניסיתי לצנן את האמוציה. אם אתה מוצא את הריחוק הזה, זה תודות למאמץ שלי להתרחק. ובכל זאת אני עדיין אימאג'יסט, עם כל הרגשיות הזאת. זך הוא אינטלקטואלי מאוד. ואני, או שאיני אינטלקטואלי כל כך, או, שכשיש נטייה כזאת, אני מנסה להחניק אותה, כשהיא פוגעת ברגישות הטובה שלי.

אחת הבעיות בלשון השירה היא השימוש בשמות עצם מופשטים שהינם משוללי תוכן מוחשי משל עצמם, ויכולים להיטען מבחוץ על הקשר מטאפורי. נראה, כי כך אתה עושה בשיריך. בשורות כמו "ענן זכרון, הכרמל / שמורות עששות הזמן הכוויים / צללים ושמשות מישה אזעירה. / אין שובר שיוכל להם // מלבד במובן אותו חשובר הגדול / שמציאות ודמיון שוים / מעיניו השקיעות / אלא שוראתו צעירה..."

לשם אני נותן מסגרת. מבחינה חיצונית אני נותן לו מסגרת, ובשיר זה הופך לנוילים כשלעצמן. זה לאו דווקא־שם מקום. אני נותן לו מגע אחר, צליל אחר. ותמונתיות כזאת. אצלי זה מוכרח להיות, תמונתיות. שאם לא כן, למה אתה כותב דווקא את שם העיר הזאת? זוהי ההפשטה הקיצונית.

איך מתגורר משורר ביער הניו־יורקי המסובך הזה, במציאות רבת טניס ומשתנית. זו שבה "בדרך בלל מתפקש / מונח מאוזן יותר / לטפטופי הצבעים / ואולי מצויה נחמה קטנה / ביער האשליות?"

אני נאבק במסוכסך. ביער העיר. יש יותר מדי ניגודים, ואני אוהב לפעמים לאזן אותם, עד כמה שאפשר. זה נוח לי לפעמים. מבחינה אישית, שלא יהיה כל כך מעורבל ומרובלל. אני רוצה שהשיעור שלי יהיה חלק ומחליק ידו על פרחתו החשופה). וכפי שאתה רואה — הצלחתי. חלק מאוד.

אבל אני מכיר את הסכסוכים שבי.

אבל העיקר הוא התמונתיות, הרימוי. היו אנשים שהיו אומרים עלי — אמנם, הוא צייר, אך אין בו מוסיקה. ואחרים אמרו שיש בי מוסיקה כמוס. דן מירון אמר לי פעם, מה הם מבלבלים. יש בך מוסיקה.

הרבה אנשים כתבו עלי מכל הבחינות, אבל הוא, מירון, מכיר את שירתי כל כך.

הסכסוכים עליהם דיברת הם, לדבריך, חיצוניים ופנימיים באחד.

כן. אלא שבכל זאת אני רוצה להחליק אותם. לתת להם משמעות מאוזנת, שארע מה אני עושה. לפעמים זה עוזר לי אפילו בכתיבת השיר. האיזון הוא חשוב מאוד.

ואף פעם לא רצית להתמכר ליער האשליות?

ראיתי הרבה דברים, אבל לא התמכרתי. התמכרתי רק להכיר את המקום שאני יושב בו — ניו־יורק, אמריקה. אבל להיכנס לתוך זה אני לא. אני, בעצם, מתחילת בריית, הייתי אדם מאוד מרוסן, אפילו ביישן. עד היום קשה לי לנאום, לומר משהו לקהל. אני איש פרטי מאוד, אתה מבין. ולפעמים אפילו כשסער עובר בי, או עלי, אני עדיין מחפש לי מקום מקלט מן הסער.

אגב אורחא, יש גם סער פנימי, שהוא מאוד מסוכן. לא פחות מסוכן מן הסער שבחוץ. לפעמים, כשאתה קורא אחד השירים הקרירים, המלוטשים כאילו — הם לא תמיד ילידי איזון.

בשיריך המאוחרים יש משום שבירת אגדות. "בן שהאגדות שהבחילו... כעת נמוגות ללא פשר" ו"הן אינן דומיות לי אותן אגדות" (בשיר "זרזיפי יונים"). כיצד נתחוללה השבירה?

העבר היוני עבר. ווהו זה, זהו שיר אכזב.

מהו העבר היוני?

כשעדיין יכולתי לראות יונים במקום בו הייתי, היה תרגש שהביא לכתיבת השיר גם יוני וגם תמים יותר. אלגי יותר. העבר היה תמים, נאה וצנוע יותר, ועכשיו הוא איננו.

בדרך כלל העבר מאוד מעציב ומעגם אותי, כי הוא איננו. זה מובן מאליו.

בשיר "עם בוקרי הקטן" אתה מדבר על השתיקה, המטורירה כל בך מול חמורות וחחידלון, חצפויים, כירדע, לכולנו. האם לא מתרגלים לבה ל"תחנות שתיקתי" לעולם?

האנשים לא יבינו את תחנות השתיקה שבשירי. מה מביא אותי לשתיקה הזאת. יש לי כמה תחנות, כולל תחנות של שתיקה, ואנשים אינם מבינים את סיבת השתיקה ואת מהות התחנות. אלה הדברים שגורים בתוכי. לפעמים אני אומר ולפעמי איני אומר, אבל בין כך ובין כך אנשים אינם מבינים. כי "תחנות שתיקתי לעולם לא יגיעו". זה משהו שבי.

יש לך צורך במציאת מולדת. אתה אומר שהשיר "הוא האדמה היציבה האחת". ובמקום אחר אתה מדבר על פנייה ל"מקומות שעודם שומרים צעדי מאתמול". מהי המולדת שלך, בסופו של דבר?

המקום שלי זה כולם. תופס את כל אלה. כיוון שנכתבו במצבי־רוח שונים. השאלה שלך היא במקומה. איכשהו צריך להיות כאן מיזוג בין כל המקומות האלה. אני מאמין שכך הוא, שהשיר הוא קיים, שיש לו קיום משל עצמו והוא "האדמה היציבה האחת" בייחוד בעולמנו. כן, כאילו, אין להאמין בשום דבר אחר. השיר הוא המולדת האחת היחידה, שאין כמותה כדי להציל אותי מדברים שמחוצה לה.

כמובן, זה לא לגמרי ליטראלי. יש מולדת ויש כל מיני דברים בעולם. אבל כשזה נכתב הרגשתי שזה מה שהשיר מעצב. כי העולם מתרופף.

יש לי שלוש מולדות: ליטא, אמריקה, ישראל. מבחינה ביולוגית נולדתי באירופה. אחר כך באתי לאמריקה ומצאתי פה מולדת אחרת. וכמובן — ישראל היא המולדת. אני לא חי בה, אבל היא מולדתי. זה משולש כזה.

שיריך נותנים תחושה כאילו השיכחה מאיימת עליך, כאילו אתה חי מכוח הזיכרון. אתה מעמיד "ערב אחר", — ואחר זה גם פיטרא אחרא — מול "נוף שלול הזיכרון", וכותב על צעצועים ש"אבדו בתהום של ראי שכחני". מדוע התהבססות הזאת על הזיכרון?

כל הדברים שהיו, גם הדראי ישכח אותם, כשאני לא אהיה. אני חושב שהזיכרון הוא עיקר העיקרים. הוא מביא לנו את הדימויים, את הרגשות, את הכל. אם לא היה הזיכרון — לא היינו אמנים. ממנו נובע הכל — הטוב והרע. הוא עושה אותך למה שאתה. לאדם, לרימון, לשטן. הוא עושה אותך להכל.

כוחות היצירה לא היו באים לידי התפרצות לולא הזיכרון. לא היו נולדים בכלל. כוחות היצירה סומכים על שולחן הזיכרון. בשיר הזה אני גם מתגעגע אל הילדות — צעצועים שבראי שכחן — שאני מצטער מאוד על זה שהראי שכחן, שהכל משתכח.

האם אינך חש נצבט על ידי הזיכרון?

אי־אפשר אחרת. אתה לא נצמת. בלי הזיכרון אינך יכול לזוז, אינך יכול לכתוב משהו. לא שאתה תמיד משתמש בו, לפעמים אני נער עליו. אבל הנושא לא צריך להיות זיכרון. הזיכרון הוא הארס. אולי יותר מכה שאמר טשרניחובסקי.

אתה יכול לתאר לעצמך חיים בלא זיכרון? אתה הופך אז לאובייקט שאין לו נשימת־חיים.

(סוף בעמ' 18)

דוד אור

קסמי הביוגראפיה – מהלר מול ברהמס

מייקל קנדי: מהלר;
מאנגלית: עפר שלח;
הוצאת כתר, 1986
פיטר לאתם: ברהמס;
מאנגלית: אמיר שלח;
הוצאת כתר, 1986

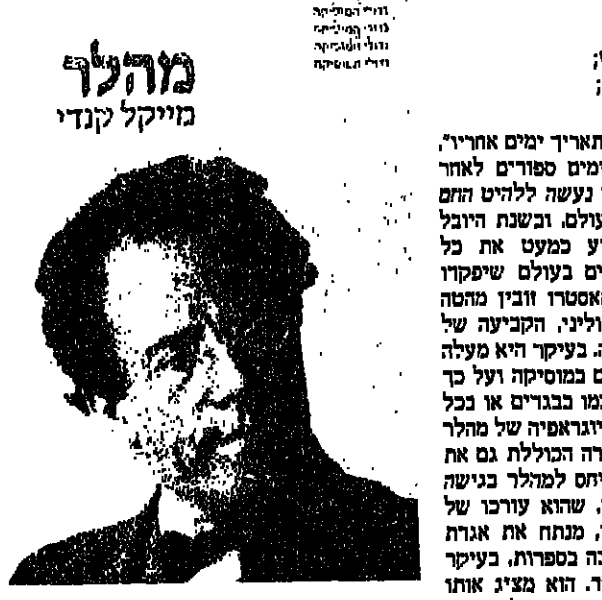

"קשה להאמין שיצירה משלו תאריך ימים אחריו", סתב מבקר ניו־יורקי ב־1911, ימים ספורים לאחר מותו של מהלר. היום כשהמלחין נעשה ללהיט החם ביותר של אולמי הקונצרטים בעולם, ובשנת היובל של הפילהרמונית, נוכל לשמוע כמעט את כל הסימפוניות שלו וגדולי המנצחים בעולם שיפקדו אותנו פה רוצים לנגן אותו, והמאסטרו זובין מהטה אינו יכול לסרב לשולטי או לגוליני. הקביעה של המבקר הניו־יורקי נראית מצחיקה. בעיקר היא מעלה הרהורים נוגים על חלופיות הטעם במוסיקה ועל כך שגם במוסיקה האופנה משתנה, כמו בבגדים או בכל מוצר אחר. מייקל קנדי, מחבר הביוגראפיה של מהלר — שהופיעה כעת בעברית בסידרה הכוללת גם את מוצרט, מוצרט ובטהובן — מתייחס למהלר בגישה נאו עניינית ולא מיסטית. קנדי, שהוא עורכו של המילון המוסיקלי של אוקספורד, מנתח את אגרת הוויותיו של מהלר כפי שעוצבה בספרות, בעיקר בתוצאה מסיפרה של אלמה מהלר. הוא מציג אותו כנקראס ולא כמשוגע, ושם את הרגש על אמנות העיצוב של המלחין.

נתרתי לקרוא בו־זמנית את הביוגראפיה של מהלר ושל ברהמס, שניהם מלחינים שבשנים האחרונות זכו לתחייה מחודשת. המחקר של קנדי, שנכתב ב־1974, מפוכח ועדכני הרבה יותר מחיבורו של פיטר לאתם על ברהמס, שנכתב ב־1948. הביוגראף של ברהמס נולש לקלישאות רבות וחסרה בו נימה של ריחוק, ובמוחק שאמר על ברהמס "אדם גדול כל כך, נפש גדולה ואין דבר שהוא מאמין בו", משמש לו כאמתלא להשוואה עם המוסיקה של בטהובן, אביו הרוחני של ברהמס, והסטואיות של ברהמס לעומת האמונה כאלוהים של בטהובן משמשת לו כאמצעי לריווג של ברהמס כליגה נמוכה יותר, השקפה צדקנית למדי, שאין לה לדעתי קשר ישיר להערכת גדולה ועוצמתה של מוסיקה. מייקל קנדי הרבה יותר פיוח וקל בהערכתו את מהלר ומקומו בנצח. קנדי יותח ביקורת על נטיית המבקרים לגלוש לגיבובי מילים פילוסופיים ופסיכולוגיים על מוות, אלוהים, בקרוקוסמוס, שקיעת החברה המערבית ושאר מליצות נבובות שהתאורחו בהתייחסות למהלר, וגם אם יש בהן "קצת מן האמת, השימוש החוזר בהם הופך אותן לקלישאות".

פגישתו של פרויד עם מהלר ב־1910 מתוארת במכתבו למארי בונפרט ב־1925: "אביו, שהיה כנראה אדם אלים, התייחס לאשתו בגסות ובילדותו היה מהלר עד לתקרית מכאיבה במיוחד ביניהם". הילד נמלט מן הבית ובאותו רגע ממש פצחה תיבת־הנגינה ברחוב בלחן העממי הידוע "הו אוגוסטין האהוב". לדעת מהלר נחקק במוחו מאותו רגע ואילך קשר הדוק בין טרגדיה עמוקה לבידור קל וההלוך־הנפש האחד הביא עימו בהכרח את השני. תגיגה פסיכואנליטית זאת, אולי ללאתם היתה משמשת בסיס לכל הביוגראפיה על ברהמס. לא מקבלת אצל קנדי הרגשת יתר והוא מציג אמיתות מוחשיות יותר וסמליות פחות. קנדי נתרמה שלו גם מצביע על שינוי הטעם בביקורת מוסיקלית. ומדוע יש להתייחס לכל עבודת האלילים התורנית של דעת־הקהל התקופתית ב"כבדהו וחשדהו". בשעה שאנו מרעיפים מחמאות ומעלים את מהלר לדרגת אלוהים, אולי אנו מקפחים מלחין אחר, שיזכה אולי ביום מן הימים לתחייה מחודשת, ולכן לא צריך לקבל את וווות־הדעת התקופתית ברצינות יתר.

מעבר לעניינים אלה של הערכה וטעם תקופתי יש בדפדוף בביוגראפיות אלה קסם רב. תולדות חייהם של המלחינים, הרפתקאות האהבה שלהם, היחסים בין המלחינים לבין עצמם, וקבוצות האינטרסים בין המלחינים (כמו בחקרית ההיסטורית בין ברהמס לקבוצת המלחינים הניאו־גרמנים), מלמדות הרבה על התפתחות המוסיקה והמכניזם של הצלחה והתקבלות על ידי הקהל.

הביוגראפיות נקראות כספר מרתק, ולצד רכילות וסיפורים מאלפים על העולם המוסיקלי של הרומנטיקה, הן משמשות כאמצעי מעולה להבנת המוסיקה של המלחינים. ניטשה תאר את המוסיקה של ברהמס — כ"מלנכוליה של האין־און", שנברג כתב למהלר, אחרי ששמע את הסימפוניה השלישית: "ראיתי את נשמתך עירומה, עירומה כביום היוולדה... חשתי את הסימפוניה שלך, חלקתי אתך את המאבק על האשליה, נשאתי וסבלתי את יסורי ההתפכחות, ראיתי אדם מיוסר נאבק להגיע להרמוניה פנימית... סלח לי, אינני יכול להרגיש רגשות לחצאין". ציטוטים שכאלו שופכים אור על המוסיקה ומוסיפים לקורא חומר להתייחסות כאשר יאזין לה.

טוב עשתה הוצאת כתר שהוציאה לאור את הסידרה ונתנה לקורא הישראלי את האפשרות להציץ לעולמם של המלחינים. אינני יודע עד כמה יוסיפו הביוגראפיות לקוראים שאינם אנשי מקצוע ממש, אך נרמה לי שיש פה האיזון הנכון בין ספרות מקצועית למוסיקאים ממש, לבין ספרות פופולרית לקהל הרחב. 30,000 המנויים של הפילהרמונית בוודאי ימצאו כאן חומר מתאים, ואולי רצוי להקדיש את הביוגראפיות הבאות למלחינים מודרניים יותר ובכך לתרום לחינוך משלים במוסיקה בחיזוננו לקהל של הפילהרמונית ולכולנו.

הרצל חקק

חיים ומתים בארץ הזאת, בארץ אחרת

א':

עדיים חיים שרים מתים, ברוחות

להה זית בלהבה בודד

גם מה שלא

אלי קים ועומר, ליד השוחות

המזל והלהט מסתכלים אנשים

מן הגב, הלומים, על חייהם

זכרם קרן, שלא מתממשים, ומה שנבגד

עדי עלומים

אל מלא רחמים

יברק אש ובכל השורות אין נס

ציצה השער שנסתר, היכן האור

בער.

ב':

אנשים חיים אנשים מתים, הכל קורה

כל כך צפוף, תמורות אהבה כואבת

מחניק לארוך הדפים ולרחבם, ריחים אבן

בתנועה מעגלית

של עוית — — —

הנה גורל השתפים: כמו גורל מרחפים

מעל הכנרת, אינם יכולים לשאת, להט זה,

עבר בהוה בחלום, גם מה שלא נפתל רועד

מי שמת אתמול כמו חי היום

לפני אלפים ועוד.

בעתון כותבים: "שחפים מתים ללא סבה

מעל הכנרת". מי יתן לתמונה את המסגרת.

הכל קורה כאן

בארץ אחרת.

כל כך הרבה שמות חולפים, תוי פנים, שורות ערים,

בלי תאריך.

מי יחבר את התמונות לרצף חי.

מי יתן לעלה הבודד לגורלו את בכי

המשמעות. מי ימשיך.

א.ב. יפה

רפאל צבי איש־התיאטרון

בשנת 1929 יצא רפאל צבי לווינה עם משלחת הנוער הסוציאליסטי, ומשם המשיך לברלין, קובנה ופאריס. הוא עצמו ביקש להשתלם באמנות המשחק והבימוי, ויחד עם זאת היה מופיע בערבי־קריאה ואף ייסר סטודיות דרמטיות עבריות ברוב הערים הגדולות שבהן ישב חודשים מספר. המשורר יוסף מילבאואר שהכירו בימי שהותו בפאריס, סיפר על הסטודיה שצבי ייסר בליבה של בירת צרפת, במונפארנאס.

בולמוס היצירה

לאחר שחזר לארץ־ישראל, לא מצא רפאל צבי מקום לעצמו בשום מסגרת מסורת של תיאטרון. הוא הלך לעין־חרוד, מתוך תקווה להתערות בהתיישבות העובדת ולהשתחרר מן "התקופה הרומנטית" שלו, תקופת השתייכותו ל"אוהל". בעין־חרוד עבר עם קבוצות ילדים, הכין הצגות לחגי ישראל, התפרק מ"מורשת האסתטיזם" של התקופה הקודמת בעבודתו התיאטרונית, וחזר לעבר הביטוי הסוציאלי והלאומי. הוא היה נודד מקיבוץ לקיבוץ ברחבי הארץ, ומקים בכל מקום קבוצות משחק רעננות ותוססות, אם־כי לא־מקצועיות, כשהרפרטואר מורכב בעיקר ממחזות בעלי מסר סוציאלי ברור. אם היה מי שסבור, כי רפאל צבי היה "אמן מתוסכל", הרי שטעה. בפנקסו מתקופת עבודתו בעין־החורש על מחזהו של פריסטלי "הם באו העירה", כתב: "כאן, בקיבוץ, מצאתי הזדהות מלאה בין המציאות שבה חיו השחקנים־הקיבוצניקים לבין המטרות ששם לפניו המחבר וגם הבמאי... בכל חודשי העבודה המשותפת היה נדמה לי שאנו נמצאים באווירה של אקסטאזה שקטה. השחקנים התאימו להפליא לטיפוסים. הם התפתחו כמו במשתלה, כאשר מן הגרעין צומח לאט לאט פרח ססגוני... היה בכולם הבולמוס של היצירה. כל הקבוצה רצתה לתת, לתת. לא היתה זו קנאת־סופרים או קנאת־שחקנים, היה רצון להידבק ולהדביק..."

בכפר מסריק קיים רפאל צבי להקה דרמטית במשך שש־עשרה שנים רצופות, ויחד עם זאת הוא המשיך לנדוד על פני הארץ והדריך להקות דרמטיות במקומות שונים. ב־1944 ראתה לאה גולדברג את הצגת "המלך האורג" בבן־שמן וכתבה על כך ברשימתה ב"משמר":

"חגיגה בכפר הנוער בן־שמן: הילדים משחקים בכובד־ראש, אך בייחוד חיים את התפקיד: השוררים השוכים את המלך. מה טוב להניף את הסיף, להתרוצץ, לקלל, להיות גיבורים ביד וניבורים בפה, לחיות במערה בהרים, לבוז בו, לשיר שירי יין. כל השאיפות של הגיל "הרובינזוני" מוצאות את תיקונן לשעה קלה על הבמה. והצעירים שבקהל־הצופים שותפים לעלילה. כבר ישבו בחזרות ולמדו כע"פ את הטקסט הנכנס לחיי יומיום. כגוון חדש ומשמח את הלבבות. הבמאי רפאל צבי הפיק מן הילדים את אפשרויות נטייתם הטבעית למשחק. הציירת חיה אלפרוביץ' ניצלה בתבונה רבה את "החצר הפנימית" שבכפר הנוער: את חומת הבית הגבוהה הפכה לרקע התפאורה, והמדרגות הרחבות בצד האבן המכוסה צמחים מטפסים, יפות מאור ומאפשרות תנועה רבה לשחקנים. וחצר המלך האורג שנולים רבים ניצבים בה, היא תמונה הנעימה ביותר לעין."

הצגות רבות בקיבוצים התקיימו תחת כיפת השמיים ומשכו קהל רב. בגן־שמואל חזה קהל של 1500 איש מקיבוצי הסביבה בהצגה "אגרת האמת". אך בסוף שנות השלושים שוב עבר עליו משבר. תקופה קצרה ניסה לחזור לעבודה בבניין, וב־1940 עבר לירושלים והקים שם את הסטודיה הדרמטית, במסגרת הסתדרות הסטודנטים, שעתידה היתה להתקיים שמונה שנים. הצגתה הראשונה של הסטודיה "חלום ליל קיץ", התקיימה לכבוד שנת הלימודים תש"א של האוניברסיטה העברית, באולם התיאטרון של בניין רוזנבלום, על הר הצופים, לפני קהל פרופסורים, סופרים ואנשי־רוח, סטודנטים ותלמידים. כעבור כמה שנים אומצה הסטודיה על ידי הסתדרות העובדים, ורפאל צבי שמח שקהל חניכיו נתרחב וכלל מעתה לא רק סטודנטים, אלא גם פועלים, פקידים, בעלי־מלאכה וכו'. "כל הזמן שאפתי להקים במה קבועה, שכמרכזה יעמוד חינוך השחקן הצעיר ולא להטוטי במה", כתב. ב־1947 התגוון הרפרטואר של הלהקה, בתוקף נסיבות הזמן, ונכללו בו יותר ויותר מחזות מקוריים־אקטואליים: "אמורים כשק" ליגאל מוסינזון, "חנה סנש" לפי ספרו של יואל פלגי, "זכור" מאת יעקב אורלנד, "החורשה בנגב" לפי סיפורו של ס. יזהר ועוד. אחד המבקרים, שראה הצגות אלה, כתב כי "הקטעים הארצישראליים ניתנו באותה צורה אמורה כרוגמת הגבורה של מאבקנו, שהיא גבורה מוכנת מאליה, הנזהרת ממליצות, הפשוטה כמרי האקי."

רפאל צבי עבד ללא לאות עם חוגים דרמטיים שונים, אחדים מהם במסגרת בתי ספר תיכוניים־עירוניים. הוא התייחס באותה מידה של רצינות לכולם, צעירים כמבוגרים, שחקנים מובהקים או חובבים בעלי רצון טוב. לכולם ביקש להעביר את המסר ההומאניסטי שלו. כשביים את "החולה המדומה" של מולייר, התעמק בהבנת אופיו של מולייר, "המרדן הבודד העומד יחידי בים של צביעות, איבה, גניבת־דעת וקנוניות של שמורי־לי־ואשמור־לך..." ובעיצוב הדמויות לא נטה מעולם לחלוקה פשטנית של שחור־לבן. גר קינר, שעבר בהדרכתו בעורו חובש ספסל בית הספר, מעיר: "כל הדמויות הפכו בבימויו של צבי לנפשות טראגי־קומיות תועות שידעו להיות מגוחכות או נתעבות, בלי לאבד את אהדת הקהל, ואת שאר־הרוח הצ'כובי."

בשנות חייו האחרונות עסק רפאל צבי בבימוי תסכיתי ראדיו, וגם כאן השקיע את כל־עצמו, התייחס במלוא הרצינות לעבודה זו, שאחרים נהגו בה בקלות־ראש. אם במאי־ראדיו אחרים היו מסתפקים בחזרה אחת או שתיים, הרי שרפאל צבי ערך עשרות חזרות, ואף ניהל רישום מדוייק של מעקב עבודתו, כפי שהורגל משנות נעוריו ברוסיה. שחקנים ידועי־שם השתתפו בתסכיתים אלה, ואף מהם דרש צבי הרבה מאור. חנה רובינא נאותה להופיע באחד התסכיתים, ורפאל צבי ביקש להפיק ממנה משהו, המנוגד לחלוטין לנוסח המשחק הרגיל שלה. הוא אמר לה: "כל הכבוד למריאה ולכל התפקידים שלך, שיש בהם מהגראנדיוזיות והחוזק והרעמים והברקים, ואני אוהב את קול הדרמה הרקה. אני רוצה את הליריות ואת העדינות שאת זה לא פיתחו בך וזה קיים בך..."

ב־1972 חזר רפאל צבי לשחק וגילם את דמותו של המורה הזקן במחזהו של א"ב יהושע, "תחילת קיץ 1970" בטלוויזיה. היתה זו הופעה מרשימה ביותר, שלא נשכחה מלב כל רואיה. רק אז הבינונו איזה שחקן איבדה הבמה העברית, בשל נסיבות החיים שלו... עבודת הבימוי האחרונה שלו היתה עם "הלהקה הצעירה" כערב סיפורי "שלום עליכם". צבי נפרד מבמת התיאטרון עם חיוך על שפתיים... הוא נפטר בשנת 1981.

32 עמודים בפתח החוברת החדשה של "במה" (רבעון לדרמה בעריכת רות בלומרט ודבורה גילולה, מס' 105־106, 1986) מוקדשים להערכת אישיותו ופועלו של רפאל צבי. בתו, עזה צבי, אספה חומר רב לביוגראפיה שלו ולסקר מפעלותיו כשחקן, כבמאי ומדריך חוגים דרמטיים, וערכה מעין מונטאז', שגם אם אינו שלם ומגובש די צרכו, הריהו מעשה חסד והצבת ציון לזיכרו של אדם מיוחד במינו, שזיכרו נשאר חרות בלב כל אלה שהכירוהו, אך לא היה מוכר לציבור הרחב.

חלום הרנסאנס העברי

רפאל צבי (צבי רבינוביץ) נולד ברוסלסבל (פלך סמולנסק, רוסיה) ב־1898. למן שנות ילדותו גילה זיקה לתיאטרון. בהיותו בן עשרים, במוסקבה, שמע על ייסוד "הבימה", נקלע ערב אחד להרצאתו של מבקר התיאטרון סרגיי גלאגול, הכיר שם את השחקן דוד ורדי, וזה הציע לו לגשת לבחינות ב"הבימה". שחיפשה אז שחקנים צעירים שיוכלו להופיע בהצגותיה. צבי נינש, התקבל וכעבור כמה חודשים הופיע בהצגת "הדיבוק", בתפקיד מנשה. אילו התגלגלו הדברים אחרת, היה רפאל צבי רשום בתולדות התיאטרון העברי כאחד מאותם "ענקים" שהיו ראשוני "הבימה", גנסין, רובינא, מסקין, ברטונוב, צ'מרינסקי ואחרים, שרובם החלו דרכם האמנותית באותם ימים. אך לרפאל צבי נועד גורל אחר. הוא היה, אמנם, "איש הבימה" כמהותו: חניך האסכולה של סטאניסלבסקי, אמון על התרבות הרוסית, נושא חלום הרנסאנס האמנותי העברי בלבו... עד סוף ימיו לא שכח את הלקח החשוב ביותר שרכש מחינוכו האמנותי בנעוריו: היחס הרציני לעבודתו, עבודת קודש, ההתמסרות המלאה לתפקיד שהוטל עליו לגלמו על הבמה, ההתעמקות בהבנת מהותו של המחזה ומהותה של הדמות שהוא משחק, מתוך הזדהות מלאה... את ואכטאנגוב, ששמע לקח מפיו באותם ימים, לא ישכח לעולם. כשביקר בברית־המועצות, בסוף שנות החמישים, והלך לראות את הצגת "הנסיכה טורנדוט", שראה בבימויו של ואכטאנגוב ארבעים שנה קודם לכן, רשם בפנקסו: "נדמה לי שעוד מעט יופיע ואכטאנגוב הבלתי־נראה ויתיישב במקומו הקבוע בשורה השישית של האולם... ואכטאנגוב שוכר את נוסחתו של סטאניסלבסקי, "שחקן נמצא בברירות בפני הקהל". הוא עושה זאת כדי להוציא את השחקן אל הקהל ליצור קשר מלא עם הקהל."

במאמר שפירסם בסוף שנות הארבעים ב"עתים" הזכיר רפאל צבי את דרך השתתפותו בסמינר תיאטרוני של סטאניסלבסקי ואת הדיון שהתקיים שם סביב ההצעה להציג את "הסוחר מוונציה": צבי נקט עמדה חד־משמעית בתפיסת דמות היהודי של שייקספיר, ואמר: "אני אוהב את שיילוק שלנו נגרבם הקלילים, העליזים, כבעלי השלטון והשררה — עומד שיילוק שלנו היהודי הנודד — עומד כפסל ענקי יצוק מברונזה — מורדף, בזוי ושנוא — הולך בנתיב היסורים של עמו, בלבו אמונה באלוהיו ואהבת אב ובידיו דוקאטים, דוקאטים השומרים על קיומו. אתם הטובים והרחמנים, מזדעזעים מליטרת הבשר שהוא דורש נקם ושילם הכינו. חושו, ליטרת הבשר — חומר מגובש סמלי של אותה השנאה והמכאוב היהודי מדורי דורות..."

(סוף בעמ' 18)

שמים ואנטישמים

(סוף מעמ' 15)

השואה, שהיא מושג כה מחריד ויחיד־במינו, שמן הראוי היה להקפיד ולהשתמש בו אך ורק ביחס לאותו מאורע איום אותו נועד לציין.

כפי שהמחבר מציין שוב ושוב, כל הנושא של ישראל, ציונות, אנטישמיות ויהדות, גדוש פאראדוקסים וקשה להתמודד איתו בדרך שיטתית והגיונית. אולם בה בשעה שהוא מגדיר בצורה חדה ובהירה כמה מן הפאראדוקסים והקשיים הללו, הוא נוטה להתעלם מאחרים, המהווים חלק אינטגרלי מן התסבוכת הזו. כך למשל באיזכוריו הרבים של האנטישמיות במערב הנוצרי, הוא מקפיד לזהות אותה עם אנטי־ציוניות ואנטי ישראליות. אך הרי מן הסתם ידוע לו קיומם של אנטישמים פרו־ישראלים, השמחים שיש בעולם מדינה אליה הם יכולים להפנות את בני־ארצם היהודים?

הרמה האקדמית והאינטלקטואלית הירודה של רוב הערבים המוסלמים, המתמחים בנושא הישראלי־ציוני, הביאה לכך שבמירה מפתיעה הפכה האידיאולוגיה הישראלית־ציונית חלק מתפיסת־עולמם של מומחים אלה, המבקשים להיות אנטי־ציונים. אי־יכולתם להבחין בין ישראלים לבין יהודים, בין יהדות לבין ציונות, בין התנ"ך לבין המדינה היהודית, היא אחת התופעות המאפיינות הפנמה זו של האידיאולוגיה בה הם נלחמים. לאמיתו של דבר, נפלו הלא־יוצלחים הללו במלכודת מורה — כיוון שקיבלו ללא סייג את האידיאולוגיה הציונית, סופו של דבר מצאו עצמם מואשמים באנטישמיות!

פרופסור לואיס אינו אומר זאת במפורש, אולם המסקנה המתבקשת מכל טיעוניו היא שהערבים המוסלמים עוינים את ישראל בעקביות שכזו, מכיוון שהדת המוסלמית מתנגדת בכל מאודה לעצם הרעיון שהיהודים — מיעוט נחות שנגזר עליו להתקיים בתנאים של תלות, השפלה ו'חסות' — ישלטו במדינה סוברנית משלהם, בכל צורה, גודל או מקום בעולם. טיעון זה, על אף היותו רחוק עד לאבסורדיות, ראוי להפרכה מכיוון שאנו חיים באקלים הפוליטי־אינטלקטואלי הנוכחי. כוחו של טיעון זה נעוץ בכך שהוא מסלק במחי־יד את כל הגורמים המכריעים בסכסוך המזרח־תיכוני — היינו, היות הפלסטינים עם בפני עצמו, הפליטים, האוריינטציה התרבותית והבינלאומית של ישראל, מעמדם של אזרחי ישראל הלא־יהודים... בכך הוא קובע, למעשה, שהערבים המוסלמים היו מתנגדים ונאבקים באותה נחישות במדינה היהודית, לו הוקמה בלב אפריקה השחורה, למשל, או באוסטרליה, צפון־אמריקה או ערבות סיביר...

הרהור אחרון — אם ספר זה אמור לדון בעמדות אנטישמיות אצל שמים, מן הראוי היה לטפל גם בגילויי עוינות ודעות־קדומות נגד ערבים, כפי שהם באים לידי ביטוי בקרב יהודים ישראלים רבים, במלים ובמעשים. הרי זוהי המחשה לא פחות תקפה של אנטישמיות־שמית מאשר התבטאויות ערביות־מוסלמיות נגד יהודים. אם כוונתו של המחבר היתה לעסוק רק באנטישמיות ערבית, מן הראוי היה לציין זאת בשם הספר.

רפאל צבי

(סוף מעמ' 17)

ארץ רוויה בשירה

רפאל צבי המשיך לשחק ב"הבימה" בשנים 1923–1924, ויחד עם זאת ניהל אולפן תיאטרוני של פועלי דפוס ולהקת טירונים בצבא האדום. אך ב־1925, לאחר התמורות הפנימיות שחלו בברית־המועצות, תקופת הנא"פ והקומוניזם הצבאי, החליט לצאת מרוסיה ולעלות לארץ־ישראל. כאן נקלע "ישר לצריף ה"אוהל" הקטן והחייכני, שעמד על גבעה מול הים. במרכז הצריף עמד משה הלוי, המנהל האמנותי של ה"אוהל", כמצביא צעיר ודרוך. ביאליק בכבודו ובעצמו ישב שם אותה שעה ליד השולחן ובת צחוקו אבהית, סקרנית, כולו קשב" — מספר רפאל צבי. "אנשי ה'שבט' החלו לרקוד בקצב מסחרר, בהנפת הרגליים קדימה ובנקישות מחרישות אוזניים, בניגון שהזכיר לי את הניגונים החסידיים. אחר כך סיפרו לי שכולם כאן רוקדים את הריקוד הזה מהערב עד עלות השחר. אני, שהייתי עולה חדש, נפלתי מייד בשבי קסמיו של ליל כנען. באירופה שיחקו השמיים אתי במחבואים וכאן הרקיע פתוח והכוכבים כל כך קרובים, ממש מסתררים על הכתפיים." יום יום היה רפאל צבי יוצא יחד עם אנשי ה"אוהל" לעבודה: הם עבדו אז בהקמתו של בניין ועדת התרבות של ההסתדרות. למרות המחסור והקשיים, חוסר ההרגל לעסוק בעבודה פיזית בימים ובאמנות־התיאטרון בלילות, היו כולם נתונים באקסטאזה. "האווירה בארץ היתה רוויה שירה. הארץ היתה כולה שייכת לנוער, לנעורים. ארץ שהקיצה מתרדמתה. בכל נישא "גילגולו של ניגון". הנשף ("נשף פרץ" של "אוהל") השתפך והשתזר מתוך אותו הניגון והגעגועים של הבנים לבית אבא־אמא." באותם ימים כתב שלונסקי את שירו "הלבישיני אמא כשרה כתונת פסים לתפארת והוביליני אלי עמל", אורי צבי גרינברג כתב את "עלה שיר המרדות", יצחק למדן את פרקי "מסדה" שלו, ושחקני ה"אוהל" היו מרקלמים שירים אלה בנשפים שהיו עורכים ברחבי הארץ. ב־1928 עבר רפאל צבי על תפקיד יעקב בהצגת "יעקב ורחל", והוא תיעד את הכנת התפקיד בפרקי־יומן שכתב, כפי שנהגו לעשות טובי השחקנים ברוסיה. הוא הירהר הרבה באופי התפקיד, במהות עיצובו האמנותי, בז'סטות ובאינטונאציות שאמורות היו להתאים לפסיכולוגיה של הדמות.

אך גם ב"אוהל" הוא לא החזיק מעמד זמן רב מדי. ואחד החסרונות הבולטים בעבודתה של עזה צבי היא הפסיחה על כל אותם מומנטים שהם אולי לא־נעימים, אך מכריעים להבנת דרכו של אביה. מדוע החליט לנטוש את "הבימה"? למה נפרד מאנשי ה"אוהל"? מה היו חילוקי־הדעות, המריבות או האינטריגות שגרמו לאותם משברים?

באותו פרק־זמן החל רפאל צבי לעבוד עם חוגים דרמטיים של חובבים, וזה נהפך עיסוקו העיקרי לשנים הבאות. הוא החל בהדרכת חוג דרמטי של הנוער העובד, ונהנה מאווירת השמחה והשובבות ששררה שם. רבים מאלה שנועדו להיות שחקנים ידועי־שם על הבמות הארצישראליות היו בשחר חייהם תלמידיו. שושנה דואר, זאב ברלינסקי, אברהם שקלארש, ומאוחר יותר, יעקב בנאי, גילה אלמגור, גד קינר, יונה אליאן ואחרים.

החלון האחורי

רב־מכר שכוח

סומרסט מוהם: "בכבלי אנוש";
מאנגלית: ניצה בן־ארי;
הוצאת זמורה־ביתן, 1986

הסופר האנגלי סומרסט מוהם, שהלך לעולמו בשנות ה־60 והוא בן 91, חיבר כמה מרבי־המכר עוד לפני שמושג זה היה רווח. ספריו נתפרסמו בתרגומים ללשונות שונות, בהן גם לעברית, כאן הופיעו — ויותר מפעם אחת — כמה מספריו הפופולריים ביותר: "הפרוטה והירח", "על חוד התער", "ליזה מלמבת", "הצעיף הצבוע" ועוד.

עכשיו הופיע בתרגום עברי חדש הרומאן האוטוביוגרפי "בכבלי־אנוש", שזכה להצלחה רבה ולעשרות מהדורות, אם כי, זהו רומאן ולא אוטוביוגראפיה, שילב בו מוהם רבים מיסודות־חייו בשנות צעירותו.

מוהם נולד לאביו הדיפלומט הבריטי בבירת צרפת, סבל מגימגום קשה, התייתם מהוריו וגדל במשפחת דודו באנגליה הפוריטנית־הבורגנית. הוא למד רפואה באנגליה ובהיידלברג שבגרמניה, עבד כרופא־מיילד, אך ויתר על עיסוק זה למען הכתיבה והספרות. ראשית הצלחתו היתה דווקא כמחזאי (מחזהו "הלהבה הקדושה" הוצג על קרשי "הבימה"). הרומאן "בכבלי־אנוש", שראה אור ב־1915, מספר על פיליפ קארי, יתום ובעל מום ברגלו, שאומץ על־ידי דודו הכומר וזה מבקש לחנך אותו ברוח מסורתית ונוקשה. הנער מגלה התנגדות לכל מה שמייצג אורח־החיים והחשיבה, שהדוד רוצה להנחיל לו. הוא לומד רפואה ואחר כך נוסע לפאריס כדי להתמסר לציור. שם הוא נתפס לחיי הבוהמה ומחליף נשים ואהבות. אחרי קשרי־אהבה מיוסרים עם אשה פשוטה הוא מוצא אשה המסייעת לייצב ולחזק את אישיותו וחייו.

המחבר כותב על ספרו זה: "מציאות ודמיון התערבבו בו למקשה אחת. הרגשות רגשותי הם, אך לא כל המאורעות מסופרים כפי שהתרחשו, וכמה מהם הושאלו לגיבור לא מחיי שלי אלא מחיי אנשים שהכרתי היכרות קרובה. הספר עשה למעני את מה שביקשתי, וכשיצא לאוויר העולם (עולם שהיה נתון במלתעות מלחמה מחרידה, טרוד בסבלו ובפחדיו מכדי להתפנות להרפתקאות של יצירי דמיון) נמצאתי משוחרר מן היסורים וההכרונות האומללים שכה הציקו לי לפנים."

התרגום העברי הקודם של "בכבלי־אנוש" היה של י. סכרדליק והוא הופיע בשנת תשי"ב.

המיליונר הסופר

פול־לו סוליצר: "המלך הירוק";
מצרפתית: מרים טבעון;
בית הוצאה כתר, 1986

אם תרצו, אפשר לשייך את "המלך הירוק" למה שקרוי "ספרים מטורפים". ועל שום מה? מפני שהוא מבקש לשקף מעט מטירופו של עולמנו, שבו מתרחשים דברים מזעזעים ודברים מוזרים, שההגיון האנושי הפשוט מתקשה להבינם.

שוב מוכח כאן הכלל הישן בספרות: אנשים כותבים על אנשים הקרובים לליבם ועל מציאות שהם מכירים וחיים בתוכה — גם כאשר אין הם מציגים מציאות זו בדיוק כפי שהיא ומפעילים את דמיונם בהצגת הדברים. פול־לו סוליצר הוא איש־כספים צרפתי בן 40, יועץ להשקעות וליחסים בינלאומיים, שעשה הון בעסקיה ובעוני־כספים והיה למיליונר. בנוסף על כך, הוא כותב רומאנים שהיו לרבי־מכר ותורגמו בארצות שונות בעולם ("כסף", "מזל" ואחרים).

"המלך הירוק", שראה אור במקורו הצרפתי ב־1983, מעלה את סיפור־חייו והצלחתו המדהימה של ניצול־שואה בעולם־העסקים־והרווחים. ב־1945, מייד לאחר כיבוש ברלין על ידי הצבא האדום, מגלה קצין צעיר בצבא האמריקני במחנה־ההשמדה מאוטהאוזן שבאוסטריה ניצול בן 17 בתוך טור של גוויות. נער זה יהיה מאוחר יותר האיש העשיר ביותר בעולם. שמו רב־מיכאל קלימרור, שדבק בו הכינוי "המלך הירוק". "אנשי המלך" קונים הכל ומוכרים הכל בשמו ולמענו, ובלבד שיהיה בזה רווח. כך הוא מקים מערכת שלמה של מאות חברות, רוכש אנשים מוכשרים אשר יעבדו למענו ויגדילו את הונו האדיר, משתלט על ענפים של ספנות, מלונות, זהב ואפילו עיתונים. קלימרור הוא איש־מסתורין: שליטי־עולם, אנשים בעלי־השפעה־ועוצמה יודעים עליו, רוצים להנות מהישגיו הכלכליים, אך איש אינו מכיר אותו.

זוהי עלילה סיפורית ככל עלילה סיפורית מסוג המוכר היטב מאז "הענק" של תיאודור דרייזר, שהיו בה אלמנטים ידועים היטב, כמו מחיר ההצלחה, עוני אהבה, ניגודי עושר ועוני והתנגשויות בין עולמות. אולם הפואנטה של הרומאן היא כמה שרב־מיכאל קלימרור רוצה לעשות 35 שנה לאחר שהוצא מטור המוות במאוטהאוזן, ב־1980, כאשר הוא נכנס לבניין האו"ם בניו־יורק כמלך, שעשירי־עולם סובבים אותו, כדי לתבוע מהאנושות מעשה, שנועד לשנות את פניה. הספר קריא מאוד ויש בו סממנים של מתח.

מ. אבי־שלמה

אל"ף הוצאת ספרים בע"מ, ת"א
רח' נחמני 49, טל' 612003

ספרים חדשים
חנה בנט (מרקוס)
כצל קורתו של נאצי
*
יוכבד בן דור
מציאות קוראת לי
שירים
*
יפה צינס
אור אחר
שירים
*
חיים ויינברגר
תפילת יחיד
שירים
*
שלמה כרמי
לימודי המלאכה והתפתחות התלמיד
*
עומד להופיע
אילן שיינפלד
טורים לרדע בפרידה
שירים

ליד הספל החום

(סוף מעמ' 16)

אתה כותב בלשון גבוהה, אף כי מרופסת. למשל, אותו "תהל שלי דרדו פנות נשפיות/חש צפצור מרירה חמת גפן." הכיצד לא רחקת מלשון זו, כפי שעשו מודרניסטים עבריים אחרים?

אני צריך את זה כך. אני מוכרח להביע את הגישפיות דווקא. זו לא מלה רגילה, אבל יחד עם זאת מאוד קולעת. אצלי אין מלה גבוהה או מלה ירודה. אני משתמש במילים כפי שהן באות לי, לפי צרכי. הפרנסה שלי תובעת כך — מילים מסוג זה, מסוג אחר. אני לא נשבעתי שבועת אמונים ללשון זו או אחרת.

יכול להיות שיאמרו עלי שאני משתמש בלשון גבוהה. אבל אני הולך במישור הזה. וזהו. זה כן היה חדש לגבי אנשים כאן, שלא הבינו איך אני יכול להשתמש בלשון ישראלית, רגילה. ואחד הקומפלימנטים שאני מקבל מישראלים — זה איך אתה יכול לכתוב בלשון כל כך ישראלית.

ובכן, יש לי אלמנטים לשוניים, וכשאני זקוק להם, הם עולים. במובן מסויים זו שאלה תמימה. ואינך יכול להסביר זאת לקורא הפשוט, הדן דברים לפי המליצה הגבוהה או לפי הסלנג. זה בא ממקום כמוס מאוד. ולפעמים אתה רוצה בצליל הזה. גם בזה צריך להתחשב קצת.

יש צבעוניות רבה בשיריך. הזהב הוא בדרך כלל חיובי, עשיר. "זהב אמורים", והוורוד — צבע של שמחה. כב"הורידה בשבילי/שמחת מוקר גדולה." איך התפתחה קוד צבעים זה?

החום והצהוב חביבים עלי. אך אין קוד. הצבעים הם כפי שאני רואה אותם. כמעט אוטוביוגראפיים. כמובן, הכל לפי מצב הרוח שלי, שעל פי רוב הוא חום. הצבע היומיומי שלי הוא חום וצבצב. לפעמים, כשטוב לי יותר, אני מחליף את זה לזהוב משהו, שגם הוא קרוב לחום, או לחום חיוור. והעונה החביבה עלי היא הסתיו.

בשיר "ירדי באב תשב"ה" אתה מדבר על דרכי המפלט המודרניות מן השגרה של ספל הקפה: מוסיקת ג'אז, מין, פנטסיה, וכותב "אולם העלם ממשט בקטרם חזותי". כלומר, מבהיר כי אינך זר בפנטסיה. אך נמצא עם העולם במגע אינטימי כמעט. האם כדי להגיע למגע כזה צריך להפסיק לחלום?

אין דבר חדש בעולם, הוא מופשט כמו שהיה מאז ומתמיד. הריאליה לפתע פתאום נמוגה, ואני רואה את הכל כמופשט. המציאות עצמה היא אבסטרקטית. אני רואה שהריאליה היא ריאליה, אבל לפעמים אני הופך אותה לפנטסיה. ישנם מקרים בודדים, כמו במקומות שהיינו עכשיו (במהלך טיול בשדירה החמישית — א.ש.), שמעוררים בך פנטסיה. היופי הזה שראית היום יכול לקחת את הריאליה ולהפוך אותה לפנטסיה. בדרך כלל אני יודע שהמציאות היא מציאות, וממנה אני טווה את השירים. לפעמים הריאליה הופכת אגדית — אך האגדה אינה הופכת מציאות. זו היא הצרה.

בשיר "גוני חום" יש שלילה של "המגף החשמלי המואר" כפריט ממציאות טכנולוגית, שהוא חסר־משמעות. בשם "הכמויות (ה)חומות". אחר כך הם משתווים. האם אתה חש כמי שהגיע למיזוג הנכון בין כמיהותיו הקמאיות לבין המציאות הטכנולוגית המודרנית?

המציאות הטכנולוגית? לא שאני מרגיש זר — אני שונא אותה לפעמים. על כל המעלות שבה, אני מרגיש בה לפעמים איזו זרות. הייתי אוהב להתקיים בלעדיה, למרות שאני יודע שאי־אפשר. אבל מבחינה נפשית הייתי רוצה עגלה וסוסים במקום מכונית. מי צריך את המהירות הזאת, את הוריזות, את הריצה הבלתי־מסתיימת? זה איום ונורא.

יש בשיריך תחושת ארעיות עצומה. בזמן אוזל תמיד. המציאות בם היא מראות מתוך "תהום חוזה בלי והזמן הוא "צפור גוועת/עיני./עוד לא חדלה משיר,/מפי עוד שיר גומעת."

תחושת הארעיות אינה קשורה למציאות הטכנולוגית, אלא לזמן העובר. לעבר.

בשיריך ניכר קשר רב עם אמנות. אתה מזכיר פסל עירום של הנרי מור. תמונה של מונה. איך נוצרה זיקה זו וכיצד השפיעה על תמונות שירתך שלך?

אני אוהבת את מור ואת מונה, ואני אוהב את הצבעים שלהם. בשיר על מונה יש עוד דברים. אני מזכיר שהחום היה שקוף בתמונה של מונה ואחר כך אני אומר שבאותו יום קורה לי, שאני רואה עיירה המחליקה כחולה על קרח באירופה. ואחר כך אני אומר, שעוברת בשיר עב קטנה ככתנה שייקספירית: זה קשור לתיאור שלי ולריגוש שבי. במובן קונקרטי, ביום ההוא זה באמת נראה לי כך, והצבעים שלו נראו לי מונטיים. ואחר כך התחלפו קצת, ולפתע פתאום נזכרתי בעיירה באירופה, ואחר כך בא: ההערכה הכללית של מצב הרוח שלי, של מצב השיר, שכאילו עוברת ענה שייקספירית. כלומר, היא קלה יותר ועצובה, וכאילו, גם ניתחת.

האם אינך חש בריחוק מן העולם, כאשר אתה מתייחס אליו כבר ליצירת האמנות?

יצירות אמנות מאוד משפיעות עלי. אני אוהב אמנות, וכמה מהשירים שלי הם ציוריים מאוד. בשירים אלה יש מינימום של מחשבה אינטלקטואלית. אני נותן כמו תיאור. לא שהיא איננה, אבל היא אחרת. היא כאילו מובלעת בתוך התיאור עצמו. לפעמים אני נותן תיאור, ואחר כך מתלווה אליו סך הכל. אגב, סך הכל שלי תמיד בא בשורות הסוגרות.

השיר "פרידה", אחד השירים שאני מכיר, מדבר על "בלוב של ודיות". האם הזרות כאן היא משום אי־היכולת להתקשר, אלא דרך "ומי גן מתפלל מעשים"?

בשיר זה אני מרחם עליה וגם על עצמי. עליה, על שיש בה כוח שנעת. עתר. כנראה שהיא רוצה להתנזר מקירבה כלשהי. גם קירבה נפשית. מפחדת לבוא במגע עם אדם. ועל עצמי — משום שהוא כך.

השיר "מוקע בין הזמנים" מציב אותך, באהבתך, גם במוקע בין "מגדלים קשוחי עיניים". האם אתה חש סתירה בין אהבה לבין חיים כאן, במנהטן?

כן. אם אני רואה אהבה אני רואה אותה במקום שקט יותר, בגלל זה אני יכול להפוך לכפרי. רחוק מאנשים. כמו משורר אנגלי בתקופה הרומאנטית, כמו וורדסוורת, ואפילו ביירון. אבל זה כבר עניין אחר. ביירון הוא דון ג'ואן. אבל אם אתה מתכוון לאהבה שקטה...

הראיון נערך בניו יורק, דצמבר 1986

תערוכות

דרך ללא מוצא

דורית קדר

נחמיה עזר בגלריה "מבט", מירטה מקבוצת שילו אצל טובה אוסמן, מיכל גולדמן בגלריה גורדון, אריה ברקוביץ ב"מימד קטן"

נחמיה עזר מציג במשך חודש פברואר ועד 5 במרץ מברונזה בגלריה "מבט". הפסלים אישיים, וכנראה שהם מגשימים חרדות ומאוויים פרטיים. העשייה מיומנת. ללא ספק, המסר ישיר, ובכל זאת, משהו כאן מפריע. אולי זו התצוגה כלפי חוץ. נכון שהגיבורים מרומזים לאנשי קרקס, ינקנים וספורטאים המסגינים את יכולתם הגופנית על מכשירים שונים, אבל גם רקדנים ואנשי קרקס מוצלחים מרוכזים בראש ובראשונה בגופותיהם, וכך מוענקות לקהל רק תוצאות בלבד. אולי "המשחק" הפוגם במכלול היצירה הוא היא הראוותנות.

יש מספר עבודות החורגות ממלכוד זה: למשל, הדמות העירומה והג'קומטית שמחקה בתנוחתה את הרקדנית של דגה, ועל אף האזכורים, ואולי בגללם, התוצר שונה ומיוחד. הדמות הארוכה והנטויה מפליגה לתחומים אחרים. וזאת למרות כפות הרגליים הענקיות המחזיקות בה וקושרות אותה אל הכן. שתי עבודות נוספות הן "המטמורפוזה" מעין, וגם הדמות הרכונה — אף היא מעין — אשה־סוס מברונזה המכונה "דמוי ניצחון".

נראה שהדמויות הללו מכונסות בעצמיותן ואין הן אלא מצביעות על התכנסותו של האמן. נקודה נוספת המורה על ההבדלים בגישות היא השמות עצמם. כאן כבר אין הצגות, הניצחון מדומה, הדמות הרכונה לא תוכל לקום יותר, המטמורפוזה היא צו מלמעלה, הרקדן יצטרך להסתפק בייחוליו בלבד.

התערוכה מעוררת עניין מהיבט הפסיכולוגי: הראווה וההחצנה המתבטאות בפיסול אינן משכנעות כמו התכנסות האמן המוכחות היטב באמצעות אינטרוורטיות והתרכזות הפסלים סביב עצמם.

* * *

דרך ללא מוצא דומה מסתמנת בעבודתה העכשווית של מירטה מקבוצת שילו, המציגה אצל טובה אוסמן עד ה־18.2.

בתערוכתה הקודמת, אשר הוצגה בגלרית הקיבוץ, הוכיחה האמנית הסתכלות פנימית ורוחנית גבוהה. גם במקרה זה אין לציירת בעיה כלשהי מהיבט העשייה הציורית. היא זורמת ולא מהוססת, אבל כמו עזר — יש כאן איזו נקודת־גישה עם קריצת־עין החוצה, והדברים אכן ניכרים. ההפנמה פינתה דרך להחצנה קלה.

הרעיון העיקרי המשלב "מציאות", סרטים וציטוטים מתולדות האמנות, ובכך הורס מחיצות בין חיים לאשליית־חיים, בין אמנויות לאשליית־אמנויות — הרעיון כשלעצמו טוב, אבל מימושו נהיר וקל מדי ועל כן גם לא מעורר די עניין. כנראה שעליו להתבשל יותר זמן. האמנים לא צריכים לחוש שאם לא יציגו שנה אחת — יאבדו את עולמם והעולם יאבד אותם. אדרבא, האמנות מדומה לארוחה כבדה. כל הממהר לבלוע עלול להקיאה בלתי גמורה ובלתי מעוכלת.

* * *

מיכל גולדמן מציגה במשך חודש פברואר "גגות" — עבודות על נייר — בגלריה גורדון.

נקודת המוצא של אמנית זו, ששמה עדיין אינו מוכר, שונה מקודמיה. אין חרדות, אין מאוויים, ואין רעיון הגותי מאחורי העבודות. גולדמן החליטה לצייר את היש, וזהו היש המוכר ביותר הנראה לעיניה מדי יום, היש שאינו נעלה ואינו לא־נעלה. זהו היש במערומיו המוחלטים: יש של העיר תל־אביב על בתיה החוורים על רגם עצמם, קירותיהם שלא סוידו והאפרוריות פוקדת אותם: היש של הדוודים המאפיינים את גגות העיר, המפלצות העגולות שמתלווה אליהם מלבן הזכוכית קולט חום השמש: היש של סמטאות קטנות המתעקלות להן תחת צל עצים — יש שמשום־מה, על אף השגרה והאפרוריות, הופך ליפהפה, רגיש, זורם ושר על גבי הניירות תחת יד רגישה ואוהבת.

גולדמן, ללא ספק, היא תלמידתה של ליליאן קלאפיש, אבל היא השכילה לרשת ממורתה את הרגישויות הצבעוניות וכבר כבר שמרה על תמימות העין הפרטית שלה.

* * *

אריה ברקוביץ הציג עד אמצע החודש ב"מימד קטן" (הגלריה בחנות הספרים "פרוזה").

לעומת הציורים שהוצגו בדיזנגוף סנטר ושאף הם סבלו מעודף אקספרסיוניזם וצעקנות מה — הרי שהעבודות הקטנות העכשוויות התרגעו, נעשו אינטימיות יותר, איבדו מהאילוץ, ותוצאותיהן משכנעות. במקום הצבעים הרמים מתגלים שירבוטים קלים, צביעה בצלילים נמוכים. התכנים לכאורה לא שאפתניים — מעין מכנה משותף לאובייקט הדמות והשירבוט. ניתן, אולי, לראות קרבה לשפתו של כהן־גן, אבל ההקשרים שונים לחלוטין (וראה מדור יום שני).

אצל ברקוביץ מתקיימת הרמוניה בין הציורים־סמלים. אפילו החור שבנייר, שמופיע כאמצעי ציורי, לא מונע את תחושת השלמות. זו שירה קטנה ונעימה.

מיכל גולדמן – לצייר את היש

קולנוע

אוסטרלי בניו־יורק

יעל ישראל

"קרוקודיל דנדי", קולנוע "דקל", תל־אביב

הוא טרזן מודרני, נווד עליז, צייד קרוקודילים מקסים, ושובה לב. היא נערה עירונית, יפה, מפונקת, משכילה ועשירה. התסריט בלתי נמנע: מפגש קיצוני רומנטי עם חידודים קומיים בין גבר חזק וגברי ואשה דומיננטית ונשית מאוד. הוא בא מהג'ונגלים, היא חיישר מהחברה הגבוהה. ואם זה עבד ב"זכרונות מאפריקה", "בעקבות אוצר הנילוס", "הפרש החשמלי", וב"אינדיאנה ג'ונס" (ומהעבר היותר רחוק אפשר להיזכר ב"מלכה האפריקאית" עם המפרי בוגרט בקפטן מוזנח וקתרין הפבורן כגברת מפונקת) — אז למה לא ב"קרוקודיל דנדי"? האהבה תמיד תפרח. ובכל שהדמויות גדולות מהחיים וסיפור האהבה רומנטי ומופרך — כך יותר טוב. בקיצור, סיפור מהסינימה.

"קרוקודיל דנדי", הקומדיה הרומנטית האוסטרלית, לוקחת אותנו חזרה לעידן הקומדיות הרומנטיות השמרניות, שהוליווד אהבה לעשות בשנות השלושים והארבעים. רומנטי, מתוק, ההומור חיפה על השמרנות ביחסים שבינו לבינה. אף פעם לא הלכו שם עד הסוף. מקסימום נשיקה אחת לסרט. והתיאור מתאים גם ל"קרוקודיל דנדי", הסרט האוסטרלי הקופתי ביותר עד היום. סנונית קומית ראשונה אחרי עשרות סרטים בנושאים כבדי־משקל שהקולנוע האוסטרלי עשה בשנות ה־70: "גליפולי", "פיקניק בצל ההר", "משפטו של סגן מורנט" ואפילו "המסיבה של דון". אבל למרות היות הסרט הפקה אוסטרלית הוא נראה כמו קומדיה אמריקנית קלאסית. עלילה קונבנציונאלית שהיא מתכון בדוק להצלחה בלי לקחת סיכונים, בשילוב בדיחות ויזואליות מצחיקות עד דמעות.

עיתונאית ניו־יורקית מתוחכמת, עשירה ומצליחה (ואלא מה, הרי היא בתו של בעל העיתון), נוסעת למרחבים האוסטרליים המסוכנים כדי לראיין את מיק דנדי, אגדה אוסטרלית וטיפוס צבעוני. הגברת באה לספארי בחליפה עכשווית החושפת את גופה הגמיש כאילו היא הולכת לתצוגת אופנה, אבל אחרי הרפתקאות מסמרות שיער, בהן כמעט והפכה ללוף בשיני קרוקודילים רעבתניים, היא מפקירה את גורלה בידיו הגבריות של הצייד שובר הלבבות, גם את ליבה. בתמורה לסיור המאלף בג'ונגל היא לוקחת אותו לביקור גומלין בג'ונגל הכורך.

העלילה נתנה לבמאי פיטר פיימן, שזה לו סרטו העלילתי הראשון, הזדמנות פארודית לעשות צחוק מהרבה מיתוסים קולנועיים, כולל מהקלישאה הקולנועית שבשמה קיים הסרט: המפגש הרומנטי בין הנווד הגברי לעירונית מפונקת. מיק דנדי בג'ונגל עושה פארודיה קטנה על מיתוס המאצ'ו, הטרזן, וחוקר היבשות גם יחד. הצייד המקסים שהיה אהוב ליבה של סטריפ ב"זכרונות מאפריקה", התפקע מרוב חשיבות עצמית. דנדי המבורח והמאוד לא רציני יודע מה העיתונאית היפה סו (לינדה קוזלובסקי) רוצה לראות (ומה אנחנו מצפים לראות), והוא מציג לה בדיוק את דמות הפרא לו ציפתה. ועליו רצתה לעשות כתבה סנסציונית. כבר בפגישתם הראשונה הוא נכנס למסבאה ברדמטיות. נאבק בקרוקודיל חי שאחרי דקה מתגלה כפוחלץ. כשהם יוצאים לספארי הוא מציג למענה מיתוס רומנטי אחר: הוא שואל את חברו בהיחבא מה השעה, ולפני הגברת מציץ בנונשלנטיות בשמש וקובע את השעה המדויקת. הוא נותן לה לאכול איגואנות ולעצמו פותח קופסאת שימורים: הוא מתגלח בתער חד־פעמי מודרני וכשהוא משליח בבואה הוא מחליף את התער בסכין ענקית.

המיתוס הקולנועי נבחן בהומור מול המציאות. חלקו השני של הסרט, המתרחש בניו־יורק, נתן לבמאי אפשרות להשתעשע בנושא שטופל בעשרות קומדיות סלפסטיק החל מראשית הראינוע: נער הכפר שבא לכרך ולא יודע איך להסתדר עם מכשירי חשמל ומה לעשות בבידה וכו'. מיק דנדי בעל המושגים הנאיביים יוצא תמיד בכבוד מההיתקלויות עם החיות העירוניות. את הנהג הכושי הוא שואל "מאיזה שבט אתה?", על הנערות בתשלום הוא מגן באבירות מפני סרסוריהן, את הקוקאין הוא חושב לאבקה רפואית לפתיחת דרכי הנשימה, והוא לא יהסס לבדוק מקרוב כל אשה מפוארת במסיבות הבוהמה כדי לדעת את מינה האמיתי. בסוף הסרט יש לו דרך מקורית להתאחד עם אהובתו כשמאות אנשים מפרידים בינו לבינה ברכבת התחתית: הוא לא מהסס וצועד על ראשיהם.

"קרוקודיל דנדי" הוא סרט מהנה, קליל ומשעשע שחיזכומו הפארודי גואל אותו מהעלילה השחוקה. גם די ברור מדוע כבש את לב האמריקנים: הוא מחניף לניו־יורק ומתרחש רובו באמריקה. הוא מזכיר את הקומדיות הרומנטיות שהאמריקנים עשו ועדיין עושים, ויותר מכל בגלל שהוא מוסרי עד קצות האצבעות, תמים כמו כותונת־לילה ויקטוריאנית. כאילו לא המציאו את הסקס. לו נעשה בשנות ה־40 הפוריטניות היה עובר בקלות במבחן הסייגים המוסריים שהיו נהוגים אז בהוליווד (האיסור להראות זוג מתנשק במיטה), והרי על אמריקה עובר לאחרונה גל של התחסדות מוסרית. עם זאת, היעדר איזכורים מיניים אחרי שאינספור סרטים חשפו את כל מה שאפשר לחשוף, מהווה חידוש מרענן ואין לזקוף זאת דווקא לחובתו של הסרט.

השחקן הראשי פול הוגן (מי שגם כתב את הסיפור לסרט), שהוא קודם כל קומיקאי, שילב בדמות מיק דנדי אפיוני משחק של כמה מהמיתוסים הגבריים של הקולנוע ההוליוודי: מחוספס ושתקן כגרי קופר, שרמאנטי כמו קרי גרנט, קשוח וציני כמו בוגרט, ולץ תמים כמו דני קיי. על משחקו הוא קיבל את פרס "גלובוס הזהב" לשחקן הקומי.

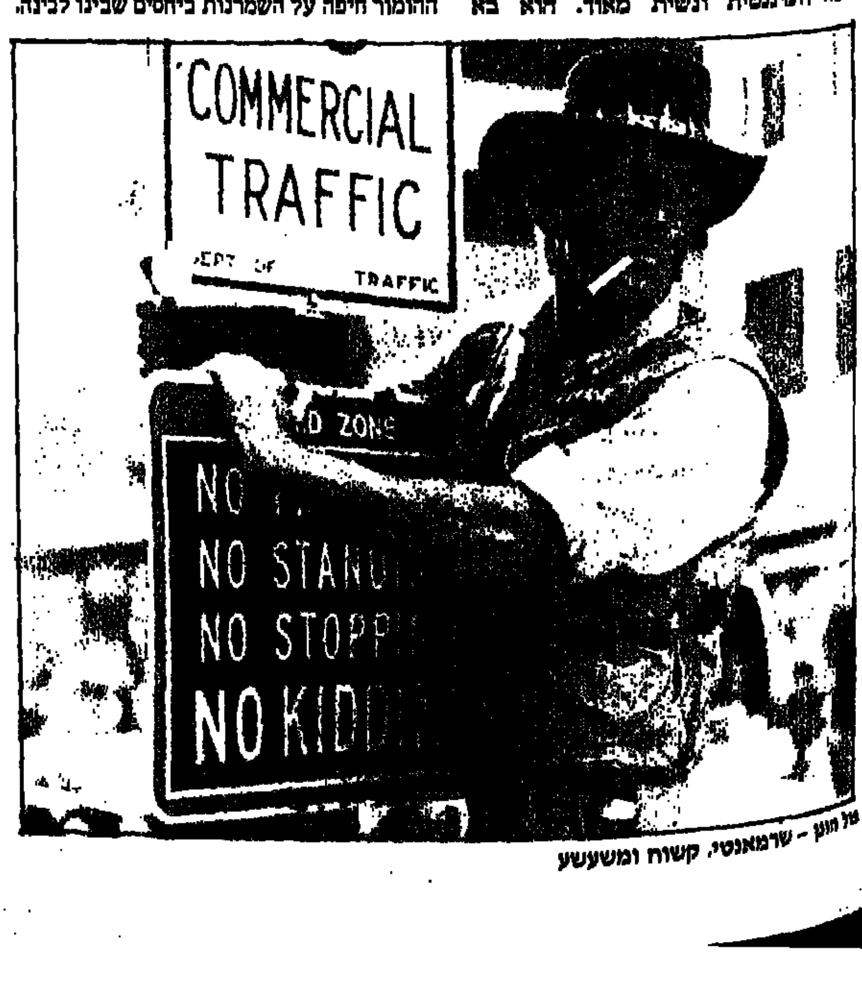

פול הוגן – שרמאנטי, קשוח ומשעשע

"צוותא" בית-אליעזר (חדרה)
יום שישי, 13.2.87. מבצע נטיעות. נפגשים בשעה 14.30 ליד הרכניה.

מוצ"ש, 14.2.87 שעה 21.00 במועדון יתקיים ערב זמר ובידור עם: אפרת רפ - שירה בציבור ותבדרן חנן גולדבלט.

"צוותא" חיפה
מוצ"ש, 14.2.87 שעה 21.00 "שחקנים" מחזה ובימוי חנן יכין, משתתפים: שלמה טולדו, גילת מואב, רמי יחזקאל, איתנה מדן.

יום שני, 16.2.87 שעה 21.00 מפגשים עם תרבויות מהתלל החיצון עם הדסה ארבל.

"צוותא" כפר סבא
ליל שבת, 13.2.87 שעה 21.30 באולם במועצת הפועלים. לכבוד ט"ו בשבט ערב - "צימוקים ושקדים" עם הזמר עוזי מאורי וריקודים בהדרכת דן ברוך.

"צוותא" קרית חיים
שבת, 14.2.87 ט"ו בשבט "קונצרטיול" לפעולים וידידיהם בהדרכה - שמעון גולן. לסיומו רסיטל לפסנתר בביצוע הפסנתרן - יצחק תוויאר.

"צוותא" רמת השרון
מוצאי שבת, 14.2.87 שעה 21.00 עם פרופ' ישעיהו ליבוביץ בנושא "ארץ ישראל השלמה" ערב שכולו שאלות.

"צוותא" ירושלים
ליל שבת, 13.2.87 שעה 22.00 המוסיקאי יצחק קלפטר בתכניתו "לבד".

שבת, 14.2.87 שעה 11.00 בבוקר קונצרט בוקר - בוקר עם ארבע ידיים. עם: שרה פוקסון-חיימן-פסנתר, ברט ברמן-פסנתר. בתכנית: מקס שטרן, שוברט, מוסרגסקי.

מוצ"ש, יוקרן הסרט "העוקץ" עם פול ניומן רוברט רדפורד.

יום שלישי, 17.2.87 שעה 20.30 "אונוץ בקו החזית" סרט וידאו שהופק ע"י הבי.בי.סי על המצב בשטחים. לאחר הסרט יתקיים דיון בהשתתפות: עו"ד אביגדור פלדמן, ד"ר יהודה מלצר בשיתוף עם "גבול".

18.2.87 שעה 21.00 המוסיקאי רוני גיא בשירים בעברית ובאנגלית. קטעי אימפרוביזציה כלית רוני מלווה עצמו בגיטרה, פסנתר ומפוחית פה.

יום חמישי, 19.2.87 שעה 21.00 יוקרן הסרט - "רציחות קטנות של אשפי מטבח גדולים. בימוי: טד קוצ'ק.

"צוותא" ראשון-לציון
ליל שבת, 13.2.87 שעה 22.00 "בעלי שקספיר" מגישה מיה אנגלר במאי שמחה ספקטור.

שבת, 14.2.87 שעה 11.00 בבוקר
לילדים מגיל שנתיים. "הארנב מרחוב גור" מוגש ע"י תיאטרון בובות "פטרושקה".

מוצ"ש, 14.2.87 שעה 19.30 קונצרט מורים למוסיקה. מורי הקונסרבטוריון העירוני מגישים קונצרט לתלמידיהם ולציבור הרחב.

יום שלישי 17.2.87 שעה 18.30 עלה נבל. קונצרט מוסבר לנוער.

יום שלישי, 17.2.87 שעה 21.00 חבת נשירה יורם שחר מגיש מבחר משירי הארץ ישראל

ליל שבת, 20.2.87 שעה 22.00 "זוג פתוח" יונה אליאן ישעון גבאי ועקב אייל מגישים את הקומדיה שכתב דריו פו.

"צוותא" יבנה
ביום ראשון, 15.2.87 שעה 20.00 יתקיים רב-שיח במועדון "צוותא" הרב שבתי בהשתתפות: ח"כ אלעזר גרנות - מפ"ם ואברהם מלכוד - (לשעבר ח"כ) מפד"ל. בנושא "דת ומדינה".

"צוותא" דימונה
יום ראשון, 15.2.87 שעה 21.00 "מי צריך את התכנית הכלכליתו - מפגש עם בנימין יסעור (בנגילה) בתכנית האנמנותית - אילנה גולכע - זמרת

"צוותא" אשדוד
מוצ"ש 21.2.87 שעה 21.00 המופע "אחרי הכשף השנתי" השחקנים: פביאנה מיוחס ואברהם סלקטור.

תכניות רדיו וטלוויזיה ראה בחותם

תל-אביב

אסתר
הזבוב
חול: 5.00, 7.15, 9.40
שישי: 10.00
מוצ"ש: 7.15, 9.40

אורלי
סגור לרגל שיפוצים

בית לסין
שחק אותה, סם
מוצ"ש – 11.15 בלילה

בן-יהודה
הרמון-הנשים
יום שישי: 12.00, 9.45
מוצ"ש: 9.30 – 7.15
חול: 9.30 – 7.15 – 4.30

גת
ג'ק פלאש המקפץ
חול: 5.00 – 7.15 – 9.40
שישי: 10.00
מוצ"ש: 7.15 – 9.40

גורדון
אוונטי פופולו
מוצ"ש: 7.15 – 9.30
חול: 4.30 – 7.15 – 9.30

דקל
קרוקודייל דנדי
שישי: 10.00 בלילה
מוצ"ש וחול: 9.30 – 7.15

דרייב אין
הנינג'ה האמריקני II
שישי: 10.00
מוצ"ש וחול: 7.30, 9.30

הוד
מטרת חמה
שישי: 12.00 – 9.45
מוצ"ש: 9.30 – 7.15
חול – 9.30, 7.15, 4.30

לימור חדש
הג'ונגל המטורף מתעורר
שבת 11.00 בבוקר
להתחתן שנית
מוצ"ש: 7.15 – 9.30
חול: 4.30 – 7.15 – 9.30

פאר בכורה
אהבה נדירה
שישי: 10.00
מוצ"ש: 9.30 – 7.15,
חול: 9.30 – 7.15 – 4.30

מוזיאון
סיפורים מחתיים
מוצ"ש וחול: 9.30 – 7.30
שואה

סינמה 1
משפט הכשרים
שישי: 10.00
מוצ"ש: 9.30 – 7.15
חול: 9.30 – 7.15 – 4.30

סינמה 2
אהבה בשחקים
שישי: 10.00
מוצ"ש: 9.30 – 7.15
חול: 9.30 – 7.15 – 4.30

פאריס
כס הדמים
יום ו' 12.00-10.00 בלילה
מוצ"ש: 9.30 – 7.15
חול: 9.30, 7.15, 4, 2, 12
שבת בבוקר
10.00 – 1001 שקרים
13.00 – מציצים
15.00 – החברה של גרגורי
17.00 – שבלול

חן 1
המקצוע לוחם
חול: 4.30 – 7.30 – 9.45
שישי: 9.45 – 12.20
מוצ"ש: 7.00 – 9.40
מרי פופינס
שבת: 11.00 בבוקר

חן 2
ג'ושוע אתמול והיום
חול: 5.00 – 7.25 – 9.45
שישי: 9.50 – 12.05
מוצ"ש: 7.25 – 9.45

חן 3
מלקולם
חול: 5.00 – 7.30 – 9.40
שישי: 10.00 – 12.05
מוצ"ש: 7.30 – 9.40

חן 4
קטיפה כחולה
חול: 11.00, 2.00, 4.30, 7.15, 9.40
שישי: 9.50, 12.15
מוצ"ש: 7.15 – 9.40

חן 5
חטיפה נעימה
חול: 7.30, 9.40
שישי: 11.00, 2.00, 5.00
מוצ"ש: 9.40, 7.30

שחף
חנה ואחיותיה
שישי: 10.00
מוצ"ש: 9.30 – 7.00
חול: 9.30 – 7.00 – 4.30

תכלת
סגור לרגל שיפוצים

תל-אביב
הנינג'ה האמריקני II
שישי: 9.45, 12.00
מוצ"ש: 9.30, 7.00
חול: 9.30, 7.15, 4.30

קולנוע בית ציוני אמריקה
יום שישי 13.2 12.00 בלילה
ג'ינג'ר ופרד
מוצ"ש 7.15 – 9.30

ירושלים

אדיסון
הנינג'ה האמריקני II
מוצ"ש: 7.00 – 9.00
חול: 4.30 – 7.00 – 9.30

אורגיל
קטיפה כחולה
חול: 4.30 – 6.45 – 9.15
מוצ"ש: 6.45 – 9.15

עדן
הרמון הנשים
מוצ"ש: 7.00 – 9.00

אורנע
המקצוע לוחם
מוצ"ש: 6.45 – 9.15
חול: 4.00 – 6.45 – 9.15

בנייני האומה
סגור

מיטשל
חזרה לנעורים
מוצ"ש: 7.00 – 9.00
חול: 7.00 – 9.00

סמדר
המכבסה היפהפיה שלי
מוצ"ש: 7.00 – 9.15
חול: 7.00 – 9.15

כפיר
בובה
מוצ"ש: 7.00 – 9.00
חול: 4.30 – 7.00 – 9.00

הבירה
אוונטי פופולו
מוצ"ש וחול: 7.15 – 9.15

אוריון
אור 1
קרוקודיל דנדי
מוצ"ש: 7.00 – 9.00
חול: 4.30 – 7.00 – 9.00

אור 3
הצופן חוד העוקץ
מוצ"ש: 9.00 – 7.00
חול: 9.00 – 7.00 – 4.30

אור 4
איפת העדינות לעזאזל
מוצ"ש: 7.00 – 9.00
חול: 9.00 – 7.00 – 4.30

אור 5
את מכוכב אחר
מוצ"ש: 6.45
חול: 4.30 – 6.45
הצבע ארגמן
מוצ"ש וחול: 8.30

בית אגרון
שישי – ב-14.00
3 רווקים ותינוק
שישי – 15.30
לוליטה
מוצאי-שבת
16.30 – טרזן ובת וגותו
18.00 – 3 רווקים ותינוק
19.45 – בריאן כוכב עליון
21.45 – 9 וחצי שבועות
של שברון חושים
24.00 – מופע הקולנוע של רוקי

תיאטרון ירושלים
ג'נג'ר ופרד
שישי – 14.00
חול ומוצ"ש: 18.45 – 21.15

נתניה

שרון
המקצוע לוחם
מוצ"ש: 9.30 – 7.00
חול: 9.30 – 7.00 – 5.00

סטודיו
ג'ושוע אתמול והיום
מוצ"ש: 7.00 – 9.15
חול: 5.00 – 7.00 – 9.15

חיפה

אורמון
המקצוע לוחם
שישי: 10.00 בלילה
מוצ"ש: 6.45 – 9.15
חול: 4.15 – 6.45 – 9.15

חן
סגור לרגל שיפוצים

אורלי
קטיפה כחולה
מוצ"ש וחול: 6.45 – 9.15

רון
הנינג'ה האמריקני II
מוצ"ש: 7.15 – 9.30
חול: 4.30 – 7.15 – 9.15

אורה
בובה
שישי: 10.00 בלילה
מוצ"ש: 7.00, 9.15
חול: 9.15 – 7.00 – 4.30

קרן אור המחודש
אהבה במחתרת
חול ומוצ"ש: 7.00 – 9.15
זגני סטארדסט
מוצ"ש: 11.30 בלילה

פאר
קרוקודייל דנדי
שישי: 10 בלילה
מוצ"ש: 7.00 – 9.15
חול: 4.30 – 7.00 – 9.15

אמפי
חנה ואחיותיה
מוצ"ש: 7.00 – 9.15
חול: 4.30 – 7.00 – 9.15

עצמון 1
אהבה בשחקים
שישי: 10.00
מוצ"ש: 7.00 – 9.15
חול: 4.30 – 7.00 – 9.15

עצמון
חזרה לנעורים
שישי: 10.15 בלילה
מוצ"ש: 7.15 – 9.30
חול: 4.45 – 7.15 – 9.30

עכו

אודיטוריום
מרגלים שכאלה
מוצ"ש: 9.00 – 7.00
חול: 9.00 – 7.00
חול: 9.00, 7.00

באר-שבע

חן
ב"ס לבלשים אהבלים
שישי: 10.00
מוצ"ש: 9.30 – 7.30
חול: 9.30 – 7.30 – 4.30

רמת-גן

אורמון
המקצוע לוחם
חול: 4.30, 7.00, 9.40
שישי: 10.00
מוצ"ש: 7.00 – 9.40

אואזיס
ג'ק פלאש המקפץ
חול: 7.15 – 9.40
שישי: 10.00
מוצ"ש: 7.15 – 9.40

לילי
חנה ואחיותיה
שישי: 10.00 בלילה
מוצ"ש וחול: 7.15 – 9.30

רב גן 1
חטיפה נעימה
חול: 5.00 – 7.25 – 9.45
שישי: 10.00
מוצ"ש: 7.25 – 9.45

רב גן 2
זכרונות אהבה מפירנצה
חול: 4.45 – 7.00 – 9.40
שישי – 10.00
מוצ"ש: 7.00 – 9.40

רב גן 3
מלקולם
חול: 5.00 – 7.20 – 9.40
שישי – 10.00
מוצ"ש: 7.20 – 9.40

רב גן 4
ג'ושוע אתמול והיום
חול: 5.00 – 7.10
שישי – 10.00
מוצ"ש: 7.10 – 9.40

פתח-תקוה

היכל 1
חזיז ורעם
שישי: 10.00
מוצ"ש: 7.15 – 9.30
חול: 4.30 – 7.15 – 9.30

היכל 2
מונה ליזה
שישי: 10.00
מוצ"ש: 9.30 – 7.15
חול: 9.30, 7.15, 4.30

היכל 3
בעקבות הכרך
שישי: 10.00
מוצ"ש: 9.30 – 7.15
חול: 9.30, 7.15, 4.30

גבעתיים

הדר
הנינג'ה האמריקני II
שישי: 10.00
מוצ"ש: 9.30 – 7.15
חול: 9.30, 7.15, 4.30

חולון

ארמון
אהבה נדירה
יום שישי – 10.00
מוצ"ש: 9.30, 7.15
חול: 4.30 – 7.15 – 9.30

סבוי
ב"ס לבלשים אהבלים
שישי – 10.00
מוצ"ש: 9.30 – 7.15
חול: 9.30 – 7.15 – 4.30

מגדל
המקצוע לוחם
חול: 7.00 – 9.30
שישי: 10.00
מוצ"ש: 7.00 – 9.30

מתנ"ס קרית שרת סינמטק
מוצ"ש: 6.30 – 9.30
וא' ב' ג'
טנגוס
ימים א', ב', ג', ד': 16.00
סופר סנופר

רעננה

אורות
נסיעה נעימה
מוצ"ש: 9.30 – 7.15
חול: א', ב', ד', ה':
ירושלים 9.00 – 7.00 – 4.30
יום ג': 9.00 – 7.00

עפולה

מופתרון
שבט דב המערות
מוצ"ש: 8.30
חול: 8.30

בת-ים

עצמאות
הנינג'ה האמריקני II
מוצ"ש: 9.30 – 7.15
חול: 9.30, 7.15, 4.30

הרצליה

היכל
חזרה לנעורים
מוצ"ש: 9.30 – 7.15
חול: 9.30 – 7.15 – 4.30

מלון דניאל
מכבסה יפהפיה שלי
מוצ"ש 7.15 – 9.30

הבימה
התיאטרון הלאומי
מחר מוצ"ש, 14.2
בבתא - היום ב-14.00
מחר מוצ"ש:
בבתא: 20.30
הדוד וניה: 20.30
מירלה אפרת - ירושלים

שרותים ● עזרה ● תחבורה

תורנות בתי-מרקחות

שישי
בת-ים: גני בת-ים, והנביאים 1
חולון: אסותא — טרומפלדור 4
ירושלים: הפלמ"ח — הפלמ"ח 28
נתניה: קופ"ח כללית — ברודצקי 31
פתח-תקוה: קופ"ח כללית — חיים עוזר
רמת-גן: הרטה — כצנלסון 151
תל-אביב: כס — פרישמן 60
ויזה — אצ"ל 52
חיפה: הנשיא — שד' הנשיא 33

שבת
בת-ים: מזור — חביבה רייק 20
חולון: קופ"ח עין יהב
ירושלים: רוממה — המ"ג 28 (שבת), אטוד — דוד ילין 31 (מוצ"ש)
נתניה: תרופה — הרצל 2
פתח-תקוה: קופ"ח כללית — חיים עוזר
רמת-גן: הרצל — הרצל 52
תל-אביב: כס — פרישמן 60
זיוה — אצ"ל 52
חיפה: ק. אליעזר — כלר מאירהוף 6

משטרה

ירושלים, תל-אביב, חיפה, רמת-גן, בני-ברק, חולון, פתח-תקוה - טל' 100. באר-שבע, נהריה, נתניה, נצרת – 100, אילת – 244, חדרה – 22444.

תורנות בתי-חולים

תל-אביב והמרכז
● בית החולים ע"ש שיבא תל-השומר - כל המחלקות - כל השבוע.
● בית החולים בילינסון, פתח-תקוה - כל המחלקות - כל השבוע.
● בית החולים ע"ש רוקח, תל-אביב - בימים ב', ד', ו' - כירורגיה ופנימית. ילדים - כל השבוע.
● בית החולים איכילוב, תל-אביב - בימים א', ג', ה' שבת - כירורגיה ופנימית.
● בית החולים וולפסון, חולון - כל המחלקות - כל השבוע.
● בית החולים אסף הרופא - כל המחלקות - כל השבוע.

נתניה
● בי"ח לניאדו נמצא בתורנות למקרים דחופים - כל השבוע, כולל שבת.

ירושלים
שישי: הדסה ע"כ - ילדים, פנימית, ביקור חולים - א.א.ג., הדסה ה"צ - נשים, שערי צדק - כירורגיה, אורטופדיה, עיניים.
שבת: שערי צדק - ילדים, נשים, כירורגיה, אורטופדיה, עיניים, ביקור חולים - א.א.ג., פנימית.

ער"ן - אוזן קשבת בטלפון
לילד ולנוער - קו לנוער במצוקה
ירושלים – 02-243558
ת"א – 226027 (24 שעות)
חיפה – 04-229468 (11.00-20.00)
נהריה – 04-920014 (11.00-20.00)
גליל מערבי – 04-92222
קו פתוח לחורים במצוקה בימי ב' ד' ה' - טל. 222732.
"קו פתוח" - אוזן קשבת לילדים ובני נוער 03-222783 (24 שעות)

עזרה ראשונה

עזרה ראשונה לשיניים בלילה [illegible]
מרפאת שיניים לעזרה ראשונה [illegible]
מרכז מידע לקורבנות אונס [illegible]
עזרה ראשונה נפשית [illegible]

מד"א

ירושלים, ת"א, חיפה — טל' 101 [illegible]

יריב חדש למכבי ת"א בגמר: הגליל

כדורסלני הפועל הגליל-העליון רוגגו נצחון דרמטי על אליצור נתניה – 82:84 ● מכבי חיפה נתנה "פייט" למכבי ת"א – 79:72 ● 7000 צופים חזו בשני משחקי חצי-גמר שקולים ● הגמר – ב-9 באפריל

שמחת מנצחים: שחקני הגליל עולזים עם ראשי קבוצתם
(תצלום: אריה קנפר)

ברי העניק כרטיס לגמר

מאת ישראל פז

סל של קרטים ברי, 26 שניות לסיום, איפשר אמש לכדורסלני הפועל הגליל-העליון לנצח את אליצור נתניה — 82:84, ולעשות היסטוריה: עלייה ראשונה לגמר גביע-המדינה.

שריקות הסיום מצאה את שחקני הגליל עולזים, בעוד שאוהדיהם, שהגיעו באוטובוסים מיוחדים, חוגגים ביציעים, כשגם תל-אביבים רבים הצטרפו אליהם.

אולם עד החגיגה עברו על שחקני הגליל ואוהדיהם, דקות של מריטת-עצבים. בדקה ה-31 נראתה עלייתה של הגליל ברורה, כאשר הוליכה 64:76, אולם דווקא אז נכנסו הכדורסלנים ללחץ, איפשרו לשחקני אליצור להוריד ל-74:78. סל של נדב הנפלד, והגליל שב בשם לרווחה — 74:81. אז חל מהפך. שחקני הגליל לקו בעצבנות, איבדו כדורים, החטיאו לסל, ויריביהם מאליצור השיגו 8 נקודות רצופות, והוליכו — 81:82, כש-נותרו 2.17 דקות. שוויון — 82:82. עתה איבדו הנתנייתים את שלותם, ו-26 שניות לסיום קלע קורטיס ברי סל — 82:84. שחקני אליצור עברו להתקפה אחרונה. 18 שניות לסיום כדור-בינים. נברסון השיגו, ווילי סימס זרק והחטיא. וסוף פסוק.

זיסמן – סלים חשובים

במחצית הראשונה גילתה קבוצת הגליל עליונות. היא הוליכה ביתרון שכבר הגיע ל-26.33, 28:35 ו-32:39, אך רפיון ומישגים איפשרו לשחקני אליצור להקטין ובגרסון השוויה עם השריקה להפסקה — 42:42.

בפתיחות המחצית השנייה עבר היתרון מקבוצה לקבוצה. חמש דקות טובות של הגליל איפשרו להם לעלות ליתרון בן 12 נקודות, ואז בא הסיום הדרמטי, ועמו נצחון צורק לשחקני הגליל.

אולת-יד גילו שני השופטים הבין-לאומיים, דוד דגן וראובן וירובניק. השניים לא הגיבו על המשחק החריף, ולעתים האלים, של שחקני אליצור נתניה — רבר שסייע להם להפוך את הקערה-על-פיה. מוזר ששופט מעולה דוגמת דגן, שניצב לא פעם מתחת לסל אליצור, לא הגיב על עבירות גסות על שחקני הגליל.

המשחק לא התעלה לרמה גבוהה.

שחקני שתי הקבוצות שביקשו להגיע לראשונה לגמר היו עצבנים. לעתים כשלו מרוב התרגשות במבצעים פשוטים. טרי וייט עשה עבודה מצויינת מתחת לסלים במחצית הראשונה. גווט הגליל, שמואל זיסמן, ששיחק כשהוא פצוע, השיג סלים חשובים בדקות קריטיות. לאחרים היו עליות וירידות, אולם הם ידעו ללחום — וזה סוד נצחונם.

הענק ג'ים ג'ונסטון מאליצור נתניה ניצל היטב את גובהו, במיוחד במחצית הראשונה, בה קלע 16 מ-22 נקודותיו. לעומת זאת היו רחוקים משיאם הקלעים המצטיינים של הקבוצה, ווילי סימס וקארל נברסון, שהירבו להחטיא.

דייקו יותר

שחקני הגליל היו מדוייקים יותר בזריקות-שרה — 34 מ-68 (50 אחוז). הם השיגו חמישה סלי 3 נקודות (זיסמן — 2; ברי, ליף והנפלד), לעומת 34 כדורי-שרה מוצלחים של אליצור מתוך 70 זריקות (48 אחוז). רק נברסון השיג סל של 3 נקודות. בעונשין ניצלו שחקני הגליל 11 מ-15 ונתניה 13 מ-15.

בכדורים חוזרים קלטו כדורסלני הגליל 29 כדורים — 17 בהגנה ו-12 בהתקפה (המצטיינים: וייט 10 וליף 8). לעומת 25 של אליצור נתניה — 17 בהגנה ו-8 בהתקפה (ג'ונסטון — 8 ופיר 6).

● להפועל הגליל-העליון קלעו: וייט 20; ליף 19; ברי 16, זיסמן 12; חזן 12 והנפלד 5.

● לאליצור נתניה קלעו: ג'ונסטון 22; נברסון 16; סימס 11; ברכה 10; פייר 10; מלוביק 8 וגידנס 5.

כוכבי המשחקים על חצי-הגמר

מאת יצחק ויסהוף

● **שמואל זיסמן** מהגליל-העליון: סלב קובלסקי הוא המנצח האמיתי של המשחק. סלב הוא הפיזיותרפיסט שהצליח להעמיד אותי על הרגלים, על-אף שיש לי קרע בשריר. כשהולכנו 12 נקודות הפרש ראינו את המים, ורצינו לשתות, ולכן הצליחה אליצור להשוות. הימצאותי על המגרש נתנה השראה לשחקנים.

● **אריה מליניאק**, מאמן הגליל-העליון: הגענו למשחק הכי חשוב שלנו במצב הכי גרוע. פרשת טרי וייט לא הוסיפה. זיסמן פצוע והפסד להפועל ירושלים הביא אותנו להרגשה שאנו אוסף של כוכבים. לשמחתי, ידענו להתעלות תיצחנו קבוצה לא פחות טובה מהגליל.

● **יוסף הררי**, מאמן אליצור נתניה: בדקה האחרונה איבדנו 4 כדורים. סימס, שלקח את הזריקה האחרונה החטיא וחבל.

● **מיקי ברקוביץ**, קפטן מכבי ת"א: יש לי סימפטיה לגליל. זה משב מרענן במשחק הגמר. הם עריסים פי כמה על אליצור, המשחקת ברוטלי.

● **פנחס גרשון**, מאמן מכבי חיפה: כשאתה צומד נגד מכבי ת"א צריך הרבה מזל, ואת זה לא היה לנו.

ברצלונה הודחה מהגביע

המוליכה בטבלת הליגה הספרדית, קבוצת ברצלונה, הודחה ממשחקי הגביע הספרדי, לאחר שנוצחה ע"י אוסאסונה בשמינית-הגמר בדו-קרב בעיטות-11 — 5:4.

במשחק הראשון ניצחה אוסאסונה 1:0, וכמשחק-הגומלין הצליחה ברצלונה לגבור באותה תוצאה.

● הגרלת משחקי גביע-המדינה בכדורגל תיערך היום באולפני "קול ישראל" בתל-אביב, בתכנית הספורט "שריקת פתיחה", בשעה 12.05, ברשת ב'.

● כדורסל

מיקי סחוף לגמר ה-24

מאת יצחק ויסהוף

מי שחשב כי מחזיקת-הגביע, מכבי ת"א, תערוך טיול קל לגמר-הגביע ה-24 שלה, מול מכבי חיפה — טעה. מיקי ברקוביץ וחבריו נאלצו להשקיע את כל מרצם ויכולתם בדקות הסיום, כדי לגבור על מכבי חיפה העקשנית — 72:79.

מכבי חיפה שיחקה לראשונה [illegible] ארוכה ביד-אליהו ללא [illegible] מתוך שניצלה חולשה של חלק משחקני מכבי ת"א. רק מיקי ברקוביץ, בכל מהלך המשחק, וקווין מאגי, בדקות הסיום הצליחו להתעלות. השאר, ובמיוחד דורון ג'מצ'י, נקלעו לערב חלש.

מכבי חיפה שיחקה היטב כל עוד [illegible] הכוח לשחקניה. בדקות הסיום [illegible] מול הנסיון העדיף של מכבי ת"א, ובמספר איבודי-כדור הפסידה את המשחק.

ריצ'י ג'ונסון, הזר של מכבי חיפה, פתח את המשחק בצורה [illegible]. הוא קלע במחצית הראשונה 14 מ-18 נקודותיו. [illegible] במשחק לחימה נפלא [illegible] רוזנברג חילק [illegible] הראשונה 5 "אסיסטים", [illegible] שאיפשרה למכבי חיפה [illegible] דקות רבות במחצית זו. [illegible] הוליכה בדקות 7-12, [illegible] שנעו עד 7 נקודות — [illegible] בדקה ה-10. מאגי, שהיה [illegible] בדקות אלו, הוחלף, חיפה עוד [illegible] — 36:40 (18), אולם מוטי ארואסטי העניק למכבי ת"א יתרון [illegible] — 40:42.

● במחצית השנייה הוליכה מכבי חיפה — 53:56 (27) ו-60:64 [illegible] עבירות שביצע פלאורס [illegible] של ריצ'י ג'ונסון, מול [illegible] נקודות ב-7 הדקות [illegible] הצליח לסחוט עבירות [illegible] בהצלחה מקו-העונשין — [illegible] בדקה ה-36, 70:73 (38) [illegible].

מכבי ת"א קלעה 28 כדורים [illegible] ממכבי חיפה (ריצ'י ג'ונסון 12). מכבי ת"א דייקה ב-32 מ-71 [illegible] סלי 3: ברקוביץ — 3. [illegible] מכבי חיפה, [illegible] דייקה ב-30 זריקות (2 סלי [illegible]) מ-53 נסיונות ו-10 מ-13 [illegible].

● שופטים: אסא קמינר ודמי מישר.
● קלעו למכבי ת"א: מאגי 24; ברקוביץ 22; ג'ונסון 16; ג'מצ'י 8; [illegible] 5 וארואסטי 4.
● קלעו למכבי חיפה: ג'ונסון 18; פלאורס 15; גורדון 15; ארי [illegible] 12 וישפע 12.

ג'ונסון ממכבי ת"א קולע מול [illegible]
(תצלום: אריה קנפר)

בלומפילד מאותתת לצמרת

מכבי חיפה שואפת להתגיע ולעצור את בית"ר ירושלים ● מטורת שמשון להנחיל הפסד ראשון לבני-יהודה ● מכבי והפועל תל-אביב במאבקים קשים ביפו ובבאר-שבע ● המשחקים בלוד וביפו – היום

● לאומית

ארבע קבוצות צמרת בליגה הלאומית בכדורגל יקיימו מחר, במחזור ה-17, "ועידת פיסגה" באיצטדיון בלומפילד ביפו. שמשון תל-אביב (4) תנסה להנחיל הפסד ראשון לבני-יהודה ת"א (2), והמוליכה, בית"ר ירושלים, תתמודד במשחק המרכזי עם סגנית האלופה מהעונה שעברה, מכבי חיפה (6).

משחקי המחזור יתחילו כבר היום כאשר ייערכו שני משחקים: הפועל לוד תארח את מכבי נתניה, ומכבי ת"א תתמודד ביפו עם מכבי יפו.

הפועל ת"א תרדים לבירת הנגב למאבק קשה עם הפועל באר-שבע; הפועל כפר-סבא תצטרך להתאמץ במשחקה הביתי מול מכבי יבנה; בית"ר ת"א ומכבי פ"ת ינהלו מאבק שקול באיצטדיון וינטר ברמת-גן, והפועל פ"ת תשחק בנתניה עם סוגרת הטבלה, בית"ר נתניה.

● מאבק המוקד של המחזור יפגיש מחר ב-3 באיצטדיון בלומפילד את קבוצות בית"ר ירושלים ומכבי חיפה, בקרב-יוקרה מסקרן. אורי מלמיליאן וחבריו הפתיעו בנצחון בסיבוב הראשון בקרית-אליעזר — 1:2. גם מחר הם הפייבוריטים. כדורגלני מכבי חיפה, שאיבדו העונה מתנופתם בשנים האחרונות, התעוררו באמצע השבוע בנצחון 0:4 על מכבי ת"א בטורניר הבין-לאומי. רק אם החיפנים יהיו בשיאם, והנצחם תהיה יציבה, יוכלו לאיים על הירושלמים הנלהבים. ישפוט: משה אשכנזי.

● דרבי-יהפרברים, בין שמשון ת"א ובני-יהודה ת"א, שייערך ב-3 ילהיב את הצופים שיגדשו את בלומפילד. בני-יהודה ת"א, השנייה בדירוג, עדיין לא נוצחה העונה. נראה כי הפעם מסוגלים יריביהם משמשון, הנמצאים בכושר טוב, להנחיל הפסד ראשון לשחקני שכונת-התקוה. יהיה זה מאבק בין שתי יריבות ותיקות. בסיבוב הראשון — 1:1. ישפוט: עובדיה בן-יצחק.

● משחקי המחזור יתחילו כבר היום בלוד (2.30) כשקבוצת הפועל לוד, אחרי הפסד (1:0 להפועל ת"א) ותיקו (0:0 עם מכבי ת"א) בבלומפילד, תחזור למגרשה כדי לארח ב-3 את מכבי נתניה. דו-קרב בין שתי קבוצות שאפתניות. מכבי נתניה, שניצחה בסיבוב הראשון 0:1, תתקשה לבלום את הלודאים, שגילו העונה יכולת טובה. מאבק שקול ומעניין. ישפוט: יצחק בן-יצחק.

● קבוצת מכבי יפו, השקועה בתחתית (14), הרחק מחוף-מבטחים, תתמודד היום ב-3 באיצטדיון גאון ביפו עם הקבוצה המאכזבת של מכבי ת"א. בסיבוב הראשון, כשמכבי ת"א היתה בתנופה, לא היה ליפואים מענה והם הובסו — 3:0. הפעם יהיה המאבק שקול. יפו תבקש לנצל את ביתיותה, וכן את חוסר היציבות של יריבתה. אם תצליח בכך תוכל לקוות להינצל בהמשך הדרך שעדיין רחוקה. ישפוט: אריה פרוסט.

● מאבק מעניין יהיה מחר ב-3 בבאר-שבע, בין קבוצות הפועל ת"א (8) והפועל באר-שבע (12). המארחים יודעים שרק נצחון יוכל להרחיקם מהקו-האדום המאיים עליהם. באר-שבע, עם מספר שערי הזכות הקטן ביותר, לבד מזה של בית"ר נתניה, תצטרך להתעלות בהתקפה כדי לגבור על ההגנה היציבה של התל-אביבים, שינסו לבטל את עדיפות הביתיות של שחקני הנגב. משחק שקול. כמו בסיבוב הראשון — 0:0. ישפוט: יהושע לוריה.

● קבוצת הפועל כפר-סבא, שפתחה בתנופה אך במחזורים האחרונים ניכרה נסיגה ביכולת שחקניה, תצטרך להיות מחר ב-3 במיטבה, באיצטדיונה החדש, כשתשחק עם קבוצת מכבי יבנה השאפתנית, המנסה להימלט אל מעל לקו-האדום. הכפר-סבאים יאלצו להשקיע מאמץ על מול יריב שאין לו ברירה אלא ללכת על כל הקופה בגלל מצבו החמור. בסיבוב הראשון ניצחה כפר-סבא ביבנה — 1:2. ישפוט: בני כהן.

● בסיבוב הראשון ניצחה בית"ר ת"א את מכבי פ"ת במגרשה 1:2. מחר ב-3, באיצטדיון וינטר ברמת-גן, יתמודדו שתי הקבוצות על מלוא הנקודות. כל אחת מהן יודעת כי רק נצחון יורים לה מנתחיכצן, ובעיקר בטחון, לקראת המשחקים הקשים הצפויים. בית"ר ת"א ביתית. אבל אצל מכבי פ"ת אין לדעת כיצד יתפתחו הדברים. היא מסוגלת לגמול ליריבתה על נצחונה בסיבוב הראשון. ישפוט: צבי טריר.

● קבוצת הפועל פ"ת, לאחר חמישה מחזורים ללא נצחון, תצא מחר ב-3 לנתניה, למיפגש עם סוגרת הטבלה, בית"ר נתניה. כל קבוצה המשחקת עם בית"ר נתניה יודעת שאם לא תנצח את היריבה החלשה בליגה עלול הדבר להזיק לה בהמשך. הפועל פ"ת, שניצחה בסיבוב הראשון 0:3 תעשה מאמץ לחזור עם מלוא 3 הנקודות. ישפוט: יוסף דיאמנט.

הטבלה הלאומית
(לאחר 16 מחזורים)

1.	בית"ר ירושלים	18-37	35
2.	בני-יהודה ת"א	13-20	26
3.	מכבי ת"א	13-26	24
4.	שמשון ת"א	10-16	24
5.	הפ. כפר-סבא	17-21	24
6.	מכבי חיפה	11-14	24
7.	הפועל לוד	9-16	23
8.	הפועל ת"א	12-15	23
9.	הפועל פ"ת	16-20	22
10.	מכבי נתניה	21-16	20
11.	מכבי פ"ת	13-14	19
12.	הפ. באר-שבע	11-9	19
13.	בית"ר ת"א	23-16	17
14.	מכבי יבנה	18-13	16
15.	מכבי יפו	25-12	12
16.	בית"ר נתניה	43-8	7

משחקי המחזור
● הפ. כפר-סבא — מכבי יבנה.
● הפ. ב"ש — הפועל ת"א.
● מ. יפו — מכבי ת"א (היום).
● הפ. לוד — מ. נתניה (היום).
● בית"ר נתניה — הפ. פ"ת.
● בית"ר ת"א — מכבי פ"ת.
● ש. ת"א — בני-יהודה ת"א.
● בית"ר ירושלים — מכבי חיפה.

מנסדורף ברבע-הגמר בממפיס ישחק עם השבדי פרנפורש

● טניס

נצחון נאה השיג אור לאתמול, אלוף ישראל בטניס, עמוס מנסדורף. בסיבוב השני באליפות ממפיס, טנסי, כשגבר על האמריקני טים ווילקינסון, המדורג 13 בטורניר זה, ו-27 בעולם, בשתי מערכות — 4:6, 4:6.

מנסדורף יתמודד ברבע-הגמר עם יריב רציני. השבדי מיכאל פרנפורש, המדורג שלישי בטורניר זה, ובמקום ה-14 בדירוג העולמי.

כמרכן עלו לרבע-הגמר המדורג מספר 2, ג'ימי קונורס, שניצח את אנדריי צ'סניקוב מברית"מ — 6:1, 3:6; ג'ון מקנרו, שגבר על בן-ארצו, פול אנאקון — 3:6, 4:6; טים מאיוט שניצח את מארטי דייויס — 6:4, 3:6, 4:6; הספרדי סרג'יו קאסאל שגבר על בן-ארצו סאנצ'ז, המדורג שישי — 4:6, 3:6, והשבדי, המדורג מספר 1, סטפן אדברג.

● שחיה

הישגים נאים באליפות בערד

הישגים נאים נקבעו אתמול בערד, בפתיחת אליפות החורף של ישראל בשחיה. לגילאי 15, 16, ו-18.

כ-160 שחקנים משתתפים באליפות המאורגנת בצורה מופתית.

ב-400 מעורב אישי קבע איתי לוין מהפועל נתניה — 4:45.22 — הישג טוב מזה של גילאי 18. בין הנערות הציבה מורין פרידמן מהפועל הוד-השרון/בית ברל, בגילאיות 16-15, 3:28 דקות, הישג טוב מזה של גילאיות 18. ב-50 מטר חופשי ניצח בגילאי 18 ערן גרומי ממכבי ירושלים — 25.24 שניות, ובין הבנות — ענת ישראל ממכבי ת"א — 28.07 שניות.

האליפות תימשך היום ומחר.

אליפות ישראל במירוצי-שדה

אליפות ישראל במירוצי-שדה תיערך מחר ב-11 בפארק השרון בעמק-חפר.

התחרות מיועדות לרצים בכל הגילאים.

● משחקי חצי-הגמר בסבב ישראל בטניס, יהיו היום אתמה"צ ביפו. חיים ציון יתמודד עם יובל קרוצ'י, ויורם ברזון עם אורן מוטאווסל. בין הנשים ישחקו אילנה ברגר עם יעל שביט, וענת ורון עם דליה קוריאט. משחקי הגמר יהיו מחר ב-11.

● שידור ישיר של משחק הליגה הראשון, מחר בבלומפילד, בין שמשון ת"א ובני-יהודה ת"א, יהיה ב-1 ב"קול השלום".

שלושה משחקים בארצית כבר היום

עכו תארח הפועל ירושלים מאבקי קצוות בחיפה ובחדרה

● ארצית

מאבקי צמרת יהיה מחר ב-3 בעכו כשקבוצת הפועל עכו (6) תארח במחזור ה-17 בליגה הארצית בכדורגל את הפועל ירושלים (5). לירושלים נקודה אחת יותר מאשר לעכו, שתבקש לנצל את ביתיותה מול יריב חזק. בסיבוב הראשון סיימו שתי הקבוצות בתיקו 1:1. גם הפעם יהיה המשחק שקול.

● המוליכה הארצית, הפועל חיפה, תארח מחר ב-3 באיצטדיון בקרית-אליעזר את קבוצת התחתית של בית"ר נהריה. צפוי נצחון חיפני, כמו בסיבוב הראשון — 1:0.

● השלישית בטבלה, הפועל חולון, הנמצאת בכושר טוב, תשחק היום ב-3 במגרשה עם בית"ר רמלה, שתנסה להפתיע אמכיי סיכוייה לכך קלושים. בסיבוב הראשון — 0:0.

● הפועל יהוד, גם היא מהצמרת, תצפין לבית-שאן (מחר ב-3), להתמודדות עם הפועל בית-שאן, המצטיינת במגרשה. מאבק שקול, כמו בסיבוב הראשון — 2:2.

● משחק בין קבוצות צמרת ותחתית יתקיים היום ב-3 בחדרה, בין הפועל חדרה (3) והפועל מרמורק (12). כל תוצאה, לבד מנצחון חדרה, תהיה הפתעה. בסיבוב הראשון — 1:2 לחדרה.

● דו-קרב מעניין יהיה בטבריה (מחר ב-3), בין קבוצות הפועל טבריה ומכבי רמת-עמידר. הטבריינים, שנסוגו בטבלה, יעשו כל מאמץ לנצל את מגרשם ולגבור על הקבוצה העקשנית של עמידר. בסיבוב הראשון — 2:4 לטבריה.

● קבוצת מכבי שעריים, החסרה יציבות, תארח ברחובות (היום ב-3) את קבוצת התחתית של הכח רמת-גן, שתתקשה לסחוט גם נקודה. בסיבוב הראשון — 1:0 לשעריים.

● מאבק-תחתית יהיה מחר ב-3 ב"מכתש" בגבעתיים, בין קבוצות הפועל רמת-גן (11) והפועל דימונה (16). הפועל רמת-גן מועמדת לנצחון. בסיבוב הראשון — 0:0.

הטבלה הארצית
(לאחר 16 מחזורים)

1.	הפועל חיפה	9-21	30
2.	הפועל חולון	8-16	27
3.	הפועל חדרה	16-25	27
4.	הפועל יהוד	16-21	27
5.	הפועל ירושלים	18-20	26
6.	הפועל עכו	14-19	25
7.	מכבי שעריים	8-13	22
8.	מכבי עמידר	15-12	22
9.	הפ. בית-שאן	20-17	20
10.	בית"ר רמלה	17-14	19
11.	הפועל רמת-גן	11-7	19
12.	הפועל טבריה	28-21	18
13.	הפועל מרמורק	24-18	16
14.	הכח רמת-גן	15-9	16
15.	בית"ר נהריה	17-11	14
16.	הפועל דימונה	21-12	12

שמיר: הוועידה הבי"ל — תחביב של פרס

(סוף מעמוד ראשון)

מאת דורית גפן,

משרד החוץ דוד קמחי, והוא דיווח על כך לשר החוץ יצחק שמיר". אמר פרס.

התחביב של שמיר

גם על דברי שמיר בעניין הועידה הבינלאומית לא נשאר פרס חייב ואמר, אם זהו ההובי שלי, או ההובי של יצחק שמיר הוא להתנגד לוועידה בינלאומית. פרס גם תקף את דבריו של ראש־הממשלה אשר טען באותו ראיון כי ועידה בינלאומית. פרס גם תקף את דבריו של ראש־הממשלה אשר טען באותו ראיון כי ועידה בינלאומית פירושה חזרה לגבולות 67. אם כך אמר שר החוץ, הרי מי שמתנגד למו"מ או לוועידה בינלאומית הרי הוא נגד תהליך השלום. הוא ציין כי אותם אנשים ממש המתנגדים היום לועידה בינלאומית שללו את הסכמי קמפ־דייויד. יתכן שהליכוד החליט לפרק את הממשלה — אמר פרס. מה חושבת הממשלה, שאם היא תיסוג מהתחייבויותיה מישהו יתייחס אליה ברצינות? היינו בעד קיום ממשלת האחדות, וניסו להטיל ספיקות ברצינות כוונותינו. אם ראשי הליכוד רוצים לפרק את הממשלה — זוהי זכותם. אך אנחנו נתנגד למדיניות שתחזיר את המדינה לקלות הרעת האינפלציונית. מי שאומר שאני בעד חזרה לגבולות 67 הוא משמיץ, והוא יודע זאת.

יש או אין כסף

שמעון פרס התייחס גם לנושא התקציב ואמר: צריך להחליט אם יש או אין כסף. אפשר לייצר כסף כמו שעשו בשבע שנות הליכוד. אם יש כסף או בואו לא נקצץ בחינוך, בבריאות ובחקלאות. האם קיצצנו באלה על מנת לתת מענקים ליש"ע? איפה הם היו כשהכינו את התקציב. הרי הם ישבו בממשלה. מי אומר שיש"ע קודמת לנגב, לגליל או לירושלים. האם כתוצאה מלחצים הולכים לחזור לאינפלציה?

מספיק עם הבהלה

במהלך דבריו של שמעון פרס נשמעו קריאות ביניים של כמה מחברי הלשכה אשר טענו כי אין מסבירים מספיק את עמדת המפלגה ועל כך אמר שר החוץ: "מספיק עם הבהלה. הציבור קובע את דעתו שבועיים לפני הבחירות. עד אז הסקרים לא קובעים. האם הציבור רוצה אינפלציה? האם הוא רוצה את הרס התקציב? האם הוא רוצה בחלוקת כספים? אני יודע מה קורה ברחוב לא פחות מכל חבר שנמצא כאן. אין מה לפחד ואין מה להיות מדוכא. אם יש קושי בהסברה צריך לתקן זאת. ישראל בלי קיבוצים ובלי מושבים — זאת אותה ישראל? יש הרבה יהודים שרוצים לעשות עבודת כפיים? איזה פחד יש כאן. איזה בושה? האם זה סקטוריאליזם? האם יש תור לקיבוצים, לנגב ול־לכיש כמו לשגרירות האמריקנית?"

נגד פירוק

פרס הרגיש כי הוא נגד פירוק הממשלה ואינו מציע לצאת עם דגל פירוק הממשלה. אך הוסיף: "אני לא מפחד ממו"מ גם אם יש בחדר רוסי ואמריקני. אני בעד המשך תהליך השלום ונגד רציחתו. אנחנו רוצים לקיים את ההתחייבות שלנו ולשבת בממשלה, אך יכול להיות שהליכוד רוצה לפרק אותה".

בראשית הישיבה אמר המזכ"ל עוזי ברעם: "לא נהיה בממשלה המחזירה את ישראל למדד האירדורי של אינפלציה מתמשכת. יש שלושה תנאים שהם מיקשה אחת שבגללם נמשיך לשבת בממשלה: המשך שמירה על משק לא אינפלציוני; סיוע לסקטורים יצרניים; המשך תהליך השלום — בלעדיהם אין כל מטרה פוליטית עקרונית לישיבתנו בממשלה". בהמשך דבריו אמר כי על המפלגה לנהוג במדיניות שקולה ולדעתו לא צריך היום לקבוע עמדה סופית בנושא פירוק הממשלה.

לשכת מפלגת העבודה החליטה אמש כי המשך תהליך השלום הוא צורך חיוני לישראל. הכוונות של ישראל לקיים מו"מ ישיר באמצעות פורום בינלאומי היא חיונית לשם קיום תהליך מדיני באיזור. הלשכה רוחתה את הודעת ראש־הממשלה ותיוקה את הודעת שרי המערך שאמרו כי ראש הממשלה עשה בדבר צעד נוסף במגמה לפרק את ממשלת האחדות.

אזהרה מסגנון העבר

עוד גינתה הלשכה בתוקף את נסיונות ההסתה והשיסוי שאימצו כמה מחברי הליכוד נגד ההתיישבות העובדת והזהירה מפני חזרה לסגנון הקיטוב שאיפיין את סגנון הליכוד ערב הקמת ממשלת האחדות הלאומית. הלשכה רואה בחומרה את נסיונם של אנשי חירות לפגוע בכנסת ובממשלה, ולהעביר את המאבקים הפנימיים בתנועת החירות לממשלה ולכנסת. כמו כן קובעת הלשכה כי המפלגה תעמוד על כך שקווי היסוד וההסכם הקואליציוני יישמרו בהקפדה, ועל פיהם ייקבעו אמות המידה לסיוע ממשלתי.

●

מאת זאב בליצר,

עליו להבהיר לשר החוץ האמריקני, ג'ורג' שולץ, בפגישתו עימו בשבוע הבא, כי "אנו חלוקים בדעותינו (בנושא זה) בממשלה". שמיר הוסיף ואמר: "לדעתי, כל מי שמעוניין בנסיגה מוחלטת של ישראל מקווי 1967 ובהקמת מדינה פלשתינית יש סיבות רבות לתמוך ברעיון של ועידה כזו... יתכן שוועידה כזו תשמש כלי להביא אותנו לידי השלמה עם התפתחויות כאלה ביום מן הימים, בלית־ברירה".

"לא דווח היטב"

אשר לפרשת מכירות הנשק האמריקני לאיראן, טען ראש הממ־שלה, כי "לא דווח היטב" בעניין התפקיד שמילאה ישראל בפרשה. הוא השווה את עמדתו בנושא זה לזו של שולץ, שהתנגד לעיסקה.

דברים אלה של שמיר היו בבחינת דברי־הביקורת הפומביים הראשונים שהשמיע על חלקה של ישראל במבצע, שנוהל בעת שפרס ניצב בראש ממשלת ישראל.

בסירה אחת

שמיר אמר, כי הוא ושולץ "נמצ־אים בסירה אחת" בפרשת הנשק לאיראן.

עם זאת הבחין שמיר בין מה שכינה "התאונה" שאירעה באופן הטיפול במשלוחי הנשק לאיראן לבין "הרעיון" שבו תמך, ארה"ב תיטיב לעשות אם תשקיע מאמץ פוליטי כללי כדי לזכות בהשפעה אצל המימשל שיירש את משטרו של האיאטולה חומייני.

איראן מדינה חשובה

"טוב יהיה לארה"ב אם יהיו לה מגעים כלשהם באיראן, לפחות לקראת העידן שאחרי חומייני", אמר שמיר. "אנו איננו יכולים להרשות זאת לעצמנו, אך ארה"ב יכולה בלי ספק להרשות זאת לעצמה. איראן היא מדינה חשובה מאוד באזור הזה... לאיראן אינטר־סים אחרים משל המדינות הערביות", אמר שמיר.

ראש־הממשלה קרא לארה"ב להתגבר על "תסביך האשמה", שכמה מדינות ערביות מנסות, לדבריו, לטעת בה, משום שסיפקה נשק לאיראן. הערבים ניצלו את הפרשה, אמר שמיר, כדי לסחוט "פיצוי" בצורת קבלת נשק רב יותר וסיוע כלכלי גדול יותר מארה"ב.

שום דבר ממשי

אשר לפרשת בני־הערובה, אמר שמיר, כי "שום דבר ממשי" לא אירע בעניין הצעותיו של נביה ברי, מנהיג "אמל", לשחרר את הנווט הישראלי התפוס בידי אנשיו ואת ארבעת בני־הערובה האמריקניים המוחזקים בידי ארגוני מחבלים מוסלמיים קיצוניים, תמורת שיחרור 400 מחבלים המוחזקים בידי ישראל. עם זאת, ניכר מדבריו, כי ישראל עדיין בוחנת אפשרות של עיסקת־חילופין מעין זו.

ראש־הממשלה נמנע מלשלול אפשרות של שימוש בכוח לשיחרורם של בני־הערובה.

ברי ממשיך במגעים

(סוף מעמוד ראשון)

הימצאם של שלושת החיילים הישראלים שנישבו בידי הסורים בעת מלחמת שלום הגליל — יצאו אמש משפחות הנעדרים.

הורי החיילים הנעדרים: סמל ראשון צבי פלדמן, סמל זכריה באומל ורב"ט יהודה כץ, שנפלו בשבי ב־11 ביוני 1982 בקרב שריון, שהתחולל בבקעה שבצפון מזרח לבנון בין טנקים ישראלים לבין יחידות שריון סוריות, שיגרו פנייה דחופה לראש ממשלה יצחק שמיר ושר הבטחון יצחק רבין ולממלא מקום ראש הממשלה ושר החוץ שמעון פרס. בפנייתם הם טוענים, כי האפשרות שבניהם מוחזקים על־ידי ארגון שונה מזה המחזיק את הטייס הישראלי והחטופים האמריקנים, אינה צריכה להפריע לכלול הסדר לגבי הנעדרים בכל עיסקת חליפין. זאת, לאור העובדה שארגוני המחבלים קושרים את ישראל בכל מקרה בכריכה אחת ומזהים אותם עם האמריקנים.

ברי: לא נתמוך

"אין אנו מאמינים בחילופים מעין אלה. ישראל חופשית לנהוג כראות־עיניה, אך אין אנו תומכים במדיניות זו, אמר סגן הנשיא.

שולץ: איננו מעוניינים

קודם לכן אמר שר החוץ האמריקני, ג'ורג' שולץ, כי ארה"ב אינה מעוניינת בעיסקה שתעשה ישראל או מישהו אחר, כדי לשחרר בני־ערובה זרים, כולל אמריקנים, בלבנון.

פעולות צבאות

נושאת המטוסים האמריקנית "ג'ון קנדי" הפליגה אתמול מנמל חיפה, שבו שהתה במשך שישה ימים, וחידשה את סיוריה בקירבת חופי לבנון.

חברי מושב חוסן נותנים "גט" לחירות

מאת יהודה צור, כתב "על המשמר"

חברי מושב חוסן שבגליל המערבי סירבו אתמול לבקשתו של חה"כ יורם ארידור, יו"ר מזכירות חירות, לחזור בהם מהחלטתם להחזיר את פנקסי החבר של תנועת חירות שברשותם.

חברי המושב, אשר ישבתו גם היום במחאה על הטיפול הכושל, לדבריהם, של נציגי תנועת החירות בעניינם, נחושים בדעתם להחזיר ביום א' הקרוב את פנקסי החבר לראש הממשלה יצחק שמיר, יו"ר תנועת החירות. חברי המושב ציינו, שאם ראש הממשלה לא יהיה בארץ לקבל את הפנקסים, הם יביאו אותם למצודת זאב.

אתמול הסתגרו חברי המושב מאחורי שער הישוב. תלמידים לא יצאו ללימודים וחברי המושב העובדים מחוץ למקום נותרו בבתיהם.

חברי המושב סיפרו אתמול, שלפני כשנה וחצי הם נפרדו מארגון מושבי הגליל והצטרפו למושבי בית"ר כדי לשפר את מצבם הכלכלי. במרוצת הזמן התברר להם שהשידוך ביניהם לא עלה יפה גם כאן, למרות ההשתייכות והתנועתית המשותפת.

לפני כמה חודשים סוכם עם הסוכנות, שהמשק יצא לעצמאות משקית ובחשבונן התברר שהסוכנות חייבת 600 אלף דולר למושב. נחתם הסכם על כך והטיפול הועבר לנציגי תנועת חירות בסוכנות. לפני כשבוע התקשרו למזכירות המושב מהמחלקה להתיישבות כדי להודיע שההסכם הוקפא לאחר שהתברר שישנם כמה סעיפים הטעונים בירור נוסף

[illegible]

בהגרלת "כרטיס מצטבר" של מפעל הפיס מס. 07/87 שהתקיימה ביום 12.02.87 זכו הכרטיסים הבאים:

בסך 180,000.00 ש"ח זכה המספר 639330.

הפרס המצטבר בסך 100,000.00 ש"חים עובר לשבוע הבא. מקסימום פרס ראשון בשבוע הבא יהיה 380,000.00 ש"חים (כולל צבירה).

בסך 12,000.00 ש"ח זכה המספר: 681245.

בסך 6,000.00 ש"ח זכו המספרים: 193494, 275372.

בסך 800.00 ש"ח זכו המספרים: 013353, 016798, 019778, 024223, 033703, 053511, 079065, 082230, 088517, 137838, 189053, 195832, 235870, 247862, 250742, 258580, 329157, 344852, 450769, 473270, 582509, 609478, 644545, 661219, 685440, 732852, 773325, 809604, 875052, 892842, 893758, 898048.

בסך 160.00 ש"ח זכו הכרטיסים שמספריהם מסתיימים ב: 8202, 8343.

בסך 25.00 ש"ח זכו הכרטיסים שמספריהם מסתיימים ב: 278, 429.

בסך 16.00 ש"ח זכו הכרטיסים שמספריהם מסתיימים ב: 109, 563, 984.

כל הכרטיסים שמספריהם מסתיימים בספרה 3 או 5 או 6 זכו בסך של 2.50 ש"ח.

בסך 8.00 ש"ח זכו המספרים התלת־ספרתיים: 025, 105, 115, 121, 149, 240, 275, 280, 353, 401, 472, 530, 665, 677, 680, 688, 697, 722, 760, 767, 843, 854, 888, 936, 971, 996.

בסך 2.50 ש"ח זכו המספרים הדו־ספרתיים: 02, 04, 08, 12, 14, 15, 17, 18, 20, 23, 27, 33, 37, 45, 50, 53, 54, 60, 61, 62, 63, 65, 69, 81, 88.

רק הרשימה הרשמית של תוצאות ההגרלה מחייבת את מפעל הפיס.

צוותא לתרבות מתקדמת

אבן גבירול 30 ת"א, טל' 250156/7

הקופה פתוחה: 11.00–13.00, 19.00–20.30

מאאני

פנטזיית רוק

"לא להחמיץ, ואותי פעמיים אבוא גם בשלישית" (עמוס און "ידיעות אחרונות")

"ברוו מאאני, במילה אחת זו הצלחה" (ארי פרנקל, "קול ת"א")

הערב 13.2 ב־22.00

תיאטרון

"המסע של אמא סאבורי" – מוצ"ש 14.2, א' 15.2, ג' 17.2 ב־20.30

"בעלי שיקספיר" – א' 15.2 ב־22.00

"קידוש" – ב' 16.2 ב־20.30

"חיילי בדיל על חוף ירושלים" – ג' 17.2 ב־22.00

"רקוויאם למהפכה קטנה" – ד' 18.2 ב־21.00

"החילוני האחרון" – ה' 19.2 ב־20.30

"פוזה" – ה' 19.2 ב־23.00

אירועים מיוחדים

"מאיוב עד בראשית" – סידרת פגישות עם פרופ' ישעיהו ליבוביץ – ב' 16.2 ב־16.30

"על תפיסת הממלכתיות של בן גוריון" עם ד"ר נתן ינאי יום ג' 17.2 ב־16.30

מוסיקה

שחרית 11:11 – "אנסמבל ליאונרדו" עם יוסי ארנהיים (חליל), יצחק גרס (כינור), זיו בן (פגוט) יוכבד שורץ (צ'מבלו) עם גדולי הבארוק בגרמניה (באך, הנדל וטלמן) שבת 14.2 ב־11.00

בידור

"השירה עוברת" – רוני ידידיה – מוצ"ש 14.2 ב־22.00

טלקס

● חניכי עליית הנוער מתנדבים ליחידות עילית

25 אחוז מחניכי עליית הנוער מצהירים כי היו מתגייסים לצה"ל גם במידה והיה הדבר רשות ולא חובה.

מסקר, בו השתתפו 832 חניכים של מוסדות עליית הנוער (חברות נוער בקבוצים ובפנימיות), עולה עוד, כי 10 אחוזים מתבגרים מתכוונים לגשת למסלולי קצונה ו־10 אחוזים נוספים מצהירים כי בכוונתם להתנדב ליחידות עילית של צה"ל.

אבי בניהו

● 80 תחנות מצוקה יוקמו בכביש הערבה

80 תחנות לקריאות מצוקה מופ־עלות על־ידי אנרגיה סולרית יותקנו השנה על־ידי משרד־התקש־ורת בכביש הערבה מאילת ועד באר־שבע.

תחנות מצוקה אלה, בהן יהיו טלפונים לקריאות חירום, יותקנו בעקבות תחושה שנתקבלה מהמטר־עצה למניעת תאונות [illegible]. פרטים אלה מסר אתמול במסיבת עתונאים באילת שר־התקשורת, אמנון רובינשטיין.

בצלאל רובין

● מאבק ציבורי למניעת זיהום נחל נעמן

ראש עיריית עכו, אלי דה־קסטרו, מתכוון לעמוד בראש מאבק ציבורי לשמירת איכות מי נחל הנעמן [illegible] במבואותיה הדרומיים של העיר.

ראש העיר ציין, כי הנחל ויובליו הוא אחד מהמזוהמים ביותר בארץ ומים מזוהמים אלה מגיעים מחוץ לתחום שיפוטה העירוני של העיר ויוצרים מטרד אקולוגי.

ראש העיר הדגיש, כי נוצר כאן אבסורד, כאשר מצד אחד מתכוונת העירייה להשקיע מיליוני דולרים בתכנון ובניית חבוב הראשי בעיר, ומצד שני גורמים המים המזוהמים של נחל נעמן המגיעים לתחום השיפוט העירוני מטרדים סביבתיים חמורים ביותר.

יהודה צור

● נבחרה הנהלה חדשה לעתי"ם

האסיפה הכללית השנתית של עתי"ם — סוכנות החדשות הישראלית — שהתקיימה אתמול בחרה בהנהלה חדשה בהרכב: אמיר ולד, דב יודקובסקי, יהודה כספי, אריה פרוקל, יוחנן צנגן, אהרון קרמר ועמוס שוקן.

האסיפה הכללית אישרה את הדו"ח לשנת הכספים 1985/86 ואת דו"ח ועדת הביקורת על מצב העסקים. [illegible] עתי"ם. (עתי"ם)

מינהל תכנון מקומי רחובות

[illegible]

מזכירתו של רפי לוי הוכרזה כעדה עויינת

לאחר שחזרה בה מהודעותיה במשטרה בטענה שנמסרו תחת לחץ

מזכירתו של הממונה לש־עבר על מחוז ירושלים ומשרד־הפנים, רפי לוי, הוכרזה אתמול כעדה עויינת במשפט. המז־כירה שושנה חיומי העידה, כי את עדותה במשטרה מסרה מתוך לחץ ופחד והיא חוזרת בה מחלקים מרכזיים מהודעותיה במשטרה.

עדותה של חיומי עמדה במרכז היום השלישי במשפטו של רפי לוי בבית־המשפט המחוזי בירושלים. היא סיפרה, כי שימשה כמזכירתו 5 שנים. התביעה התמקדה בנושא הנפקת תעודות אר"מ (אישיות רמת מעלה) שלוי הוציא עבור אישים מן השטחים כדי שיוכלו לעבור בגשרי הירדן ללא הבדיקות הבטחוניות ולטענת התביעה קיבל תמורת זאת, טובות הנאה.

העדה סיפרה, כי מספר חודשים לפני מעצרו של לוי, צימצם המינהל האזרחי את מספר התעודות שנמסרו לו לחלוקה. העדה סיפרה, כי לפני נסיעתו של לוי לחו"ל הוא השאיר לה תעודות ריקות, בכוונה שתמלא בהם את הפרטים לאלה שבדרך כלל מקבלים, כמו איש הכמורה עג'מיאן, קנדו, ואשת העסקים נורה זנניני. היא העידה, כי ניהלה רישום מסודר של חלוקת התעודות.

"לא זוכרת"

התפנית בעדותה של חיומי חלה כאשר התובע, עו"ד ערן שנדר, שאל אותה האם ראתה את זנניני באה למשרדו של לוי עם משה, כהגדרתו. חיומי השיבה, כי אינה זוכרת, וכך גם כאשר נשאלה האם הגיע חליל ג'ינתן עם דבר מה בידו לרפי לוי.

כאשר הציג התובע בפניה את הודעתה במשטרה, בה סיפרה כי השניים נכנסו למשרדו של לוי עם חבילות ויצאו בלעדיהם, הגיבה חיומי: לחצו אותי נורא בחקירה, לא ידעתי מה אני אומרת ומה רשמו, אמרתי תחת לחץ.

בשלב זה קיבלה השופטת דליה דורנר את בקשתו של עו"ד שנדר והכריזה על שושנה חיומי כעדה עויינת.

(עתי"ם)

איגוד המסחר בעתירה לבג"ץ: העלאת הריבית אינה חוקית

מאת חיים מרגלית, כתב "על המשמר"

איגוד לשכות המסחר עתר אתמול לבג"ץ נגד החלטת בנק ישראל להעלות את שיעור הריבית ב־1 אחוז לחודש בטענה, שבהחלטה זו הפרה הממשלה את הסכם עיסקת החבילה עליו חתמה ב־27 בינואר עם ההסתדרות ולישכת התיאום של המעסיקים, בו נאמר כי הממשלה תפעל להוריד את שיעורי הריבית.

בנק ישראל נתבע על הפרת סעיף 3 בחוק בנק ישראל בו נקבע, כי הבנק ינהל מדיניות התומכת בצעדים כלכליים של הממשלה.

העתירה הוגשה על־ידי היועץ המשפטי של האיגוד עו"ד חיים סמט, שטען, כי הסכם החבילה נחתם לאחר הפיחות ולכן אל ניתן לטעון כי המצב מחייב שינוי בשערי הריבית. בנק ישראל, המחוייב לפי החוק לנהוג על־פי מדיניות הממשלה, עובר בהוראתו להעלות שערי הריבית על החוק.

עוד טען היועץ המשפטי של האיגוד, כי בנק ישראל חייב לפי החוק להתייעץ עם הוועדה המייעצת של הבנק, וזו לא קיימת מאז 17.3.83.

השופטת שושנה נתניהו החליטה להעביר את הדיון בעתירה להרכב של 3 שופטים. המועד לדיון טרם נקבע.

מאסר למחבלים שנלכדו על הספינה שעשתה דרכה ללבנון

מאת זהבה מוזס, כתבת "על המשמר"

שבע שנות מאסר בפועל גזר אתמול בית־המשפט הצבאי בלוד, בראשותו של אלוף־משנה אהרון אלמרין, על קצין בדרגת סגן־אלוף ב"פתח", סלימאן מחמוד סלימאן חילס, הידוע בכינוי אבו־ליד בן 46, שנתפס ב־15.7.86 על סיפון הספינה "אנטון" שעשתה דרכה מקפריסין ללבנון.

בספינה נתפסו עוד חמישה מחבלים מלבנון והם נידונו למאסר בן שנתיים וחצי לשש שנים.

סלימאן חילס, שנמנה עם אנשי הצמרת ב"פתח", שיתף פעולה עם חוקריו והודה בהאשמות שיוחסו לו. בגזר־הדין התחשבו השופטים בכך שלא ניתן היה להוכיח כי חילס השתתף בפועל במיבצעים חבלניים בישראל, אך ציינו, כי מדיניות בית־המשפט הינה להחמיר עם המסייעים לאירגוני הטרור וכי הנאשם מילא תפקידים בכירים באש"ף.

ערפי מחמד אל־מוגרבי, שהיה שותף ב־50 אחוז בבעלות על הספינה "אנטון", נידון לחמש שנות מאסר. התברר כי זו הפעם השנייה שמחבל זה מוביל מחבלים בספינתו.

על ארבעה מלחים נוספים שנתפסו על סיפון האוניה גזרו השופטים שנתיים וחצי ושלוש שנות מאסר.

סניגורם של הנאשמים, עו"ד ווליד פהום, אמר, כי יערער על גזר־הדין בפני ערכאה גבוהה יותר.

ערבות צבא ארה"ב לא הועילה לימאי החשוד בנסיון אונס

מאת יואב אביב, כתב "על המשמר"

ערבות צבא ארה"ב לא הספיקה לשיחרורו של ימאי נושאת המטוסים האמריקנית "קנדי", ג'ימי קנדי בן 21, שנעצר על־ידי משטרת מרחב חיפה כחשוד בנסיון אונס תיירת אנגליה העובדת בבר בכרמל.

נציג המשטרה, רס"ב ניסן ציגלר, טען אתמול בבית־המשפט, כי החשוד נכנס לפני שלושה ימים סמוך לשעה 4 אחר הצהריים לבר "פנטזיה", שם עבדה התיירת, תקף אותה, פצע אותה בכל חלקי גופה ושרט את פניה בסכין תוך נסיון לאונסה. לטענת ציגלר היה הימאי שתוי.

סניגורו של החשוד, עו"ד ירון בר־דיון, טען, כי חקירת המשטרה נסתיימה ואין עילה להמשך מעצרו. הוא אמר כי צבא ארה"ב מוכן לתת ערבויות מתאימות שהחשוד יופיע בבית־המשפט בכל עת שיידרש.

גם פרקליט נושאת המטוסים "קנדי" הבטיח בבית־המשפט שהחשוד יובא לארץ על־ידי צבא ארה"ב כל אימת שהדבר יידרש.

השופט רפאל חרסונסקי אמר בהחלטתו לעצור את החשוד ל־7 ימים, כי הצעת התובע האמריקני נראית לו כהצעה מועילה. אולם לאור חומרת העבירה המיוחסת לנאשם אין לקבלה בשלב זה.

סניגורו של החשוד הגיש אתמול ערר לבית־המשפט המחוזי בחיפה על החלטת בית־משפט השלום להאריך את מעצרו. הדיון בבקשת הערר ייערך היום.

עלייה בחופשיות וירידה בהסדר

מאת אלחנן הורביץ

ערך השוק של המניות החופ־שיות עלה אתמול ב־0.58%, בעוד שמניות ההסדר ירדו ב־0.04% בממוצע, אחרי התער־בות בנק ישראל במסחר בהן. ההיצעים במניות ההסדר הסת־כמו ב־14.5 מיליון ש"ח מזה קלט בנק ישראל ב־14 מיליון ש"ח.

העלייה הגדולה ביותר — 1.19% — חלה אתמול במדד המניות של החברות להשקעה והירידה הגדולה ביותר — 1.34% — נרשמה במניות [illegible] בסיכום השבועי עלו המניות

[illegible]

החופשיות ב־2.60%, בעוד שמניות ההסדר ירדו ב־0.41% בממוצע. מתחילת השנה עלו המניות החופשיות ב־36% ולעומתן עלו מניות ההסדר ב־5.6% בלבד.

בשוק איגרות החוב היה אתמול עודף ביקוש של 3 מיליוני ש"ח בצמודות למדד ואיזון בין ההיצעים לבין הביקושים בצמודות לדולר.

בקרנות הנאמנות השקיע אתמול הציבור 3 מיליוני ש"ח.

בתחילות יתר גדולות זכו שתי הנפקות איגרות חוב הצמודות למדד שבנק ישראל הציע אתמול לציבור בערך נקוב כולל של 40 מיליון ש"ח. מזה 30 מיליון ש"ח מסוג "שגיא" ל־5 שנים במחיר מינימום של 94% מערך נקוב. לסדרה זו נתקבלו הזמנות בסך 103.7 מיליון ש"ח ונמכרה במחיר של 96.5%. לסדרה מסוג "גליל" ל־10 שנים במחיר מינימום של 90% מע"נ בערך נקוב של 10 מיליוני ש"ח נתקבלו הזמנות בסך 31 מיליון ש"ח, שאפשרו לבנק ישראל למכור אותה במחיר 96% מע"נ.

סל המטבעות ירד אתמול ב־0.15% ל־1.6691 ש"ח ושער הדולר היציג ירד ב־0.07% ל־1.6078 ש"ח. הדולר לנוסעים ירד ל־1.9044 ש"ח. הדולר השחור הוסיף לנוע בין 1.57 ל־1.58 ש"ח.

תושבי מעלות מנעו כניסת כהנא ליישוב

מאת יהודה צור, כתב "על המשמר"

למעלה מאלף תושבי מעלות, עם ראש המועצה שלמה בוחבוט בראשם, מנעו אמש ממאיר כהנא להופיע במרכז היישוב.

יום קודם לכן, כאשר נודע שהמשטרה אישרה את הופעת כהנא במעלות, כינס ראש המועצה את נציגי הנוער המקומי ואת מנהלי המחלקות והוחלט לרכז חזית של הישוב מול כהנא. ואכן, כאשר הגיע כהנא סמוך לשעה 5.30 אחה"צ למרכז מעלות, התרכזו במקום למעלה מאלף תושבים, ביניהם בני נוער רבים, ששרקו, קראו קריאות בוז ושרו שירי ארץ־ישראל. מאיר כהנא גידף את תושבי מעלות וקרא למשטרה שנמצאה במקום להשתיק את תושבי העיר שמנעו הופעתו.

לאחר שעה של נסיונות־שווא להשמיע דבריו הסתלק כהנא מן המקום [illegible] תחת מטר של קריאות בוז ושריקות של תושבי מעלות.

ישראל לא תמנע שובם של אייזנברג ובדעם למשפטם בארה"ב

מאת דליה שחורי, הכתבת המדינית של "על המשמר"

משרד החוץ הודיע [illegible], שאם יורשו [illegible] אייזנברג ואברהם בדעם [illegible] לישראל עד למועד משפטם בארה"ב — ישראל לא תמנע מהם לצאת מן הארץ כשייקראו לחזור עם פתיחת משפטם.

הודעת ישראל באה [illegible] שלטונות ארה"ב [illegible] לבקשת פרקליטי השלושה, כי ינתן להם לחזור לישראל עד משפטם.

ביילין לביקור בקופנהגן

מאת דליה שחורי, הכתבת המדינית של "על המשמר"

המנכ"ל המדיני של משרד החוץ ד"ר יוסי ביילין ייצא ביום א' לביקור רשמי בן שבוע לקופנהגן ורומא, שם יפגוש את מנכ"לי משרדי החוץ של דנמרק ואיטליה.

שני המנכ"לים ביקרו ביש־ראל בתקופת דוד קמחי כמנכ"ל המשרד וביקור ד"ר ביילין הוא ביקור גומלין.

האגודה פועלת

(סוף מעמוד ראשון)

שנערכו עד כה מאז תחילת הפרוייקט. (האגודה נרשמה ב־19.11.82 [illegible] כתבנו).

עוד נאמר בטיוטה כי "שיטת הרישומים הקיימת מאפשרת ריכוז נתונים באיחור של חדשיים. מעקב ורשום עדכני רציף לא נערך". (כל ההדגשות במקור). "כל מסמך המציין פירוט ההתחייבויות הקיימות והתחזית בנושא לא הוכן, ולא נמסר לוועד הנהלת האגודה".

ללא תקציב מאושר

"כל מיסמך המפרט סעיפי ותת סעיפי תקציב הוצאות מתוכנן ומאושר לא נמסר עד כה. (וזאת חרף לחץ החלטת האסיפה הכללית מ־23.6.86 כי יוכן וימסר תוך חודשיים). דהיינו האגודה פועלת ללא תקציב מפורט ומאושר". ועדת הביקורת דוחה את הסברי המזכירות כי קיים תקציב [illegible] שהמזכירות פועלת על פי מגורט שקיבלה מהאסיפה הכללית [illegible] למו"ר אינה מקובלת עליה.

51 סעיפי ביקורת

טיוטת דו"ח ועדת הבקורת מרכזת את הערותיה ב־51 סעיפים עיקריים ומבקשת להביא לידיעת הוועדה כל מקרה של חוסר [illegible] או הצגת [illegible] בלתי נכונות. בקשר למבקר פנים נאמר בטיוטת הדו"ח "שהתפקוד איננו לשביעות רצון ועדת הביקורת. הרי מזכירות האגודה, וזאת מסיבות [illegible] עמה ראתה לנכון מבחינתה להאריך עבודתו פעמיים רק ב־3 חודשים [illegible] (ורבר שהביאו לחפש אלטרנטיבה אותה מצא, ודומה כי מטרת המזכירות [illegible] במירה ולכך כוונה — השגה...)"

הדו"ח מציין עוד כי "מאזנים הוגשו לאגודה ב־30.9.84, [illegible] ולעמותה ב־30.9.84, דהיינו קיים עיכוב רב בהגשת מאזני [illegible] 31.12.84.

הודעת ועדת הביקורת

בעקבות פרסום הכתבה אתמול בקש יו"ר ועדת הביקורת לפרסם [illegible] בשמו לשם הרגעת התושבים בה נאמר:

בעקבות הכתבה שפורסמה ומתיימרת להביא עובדות הנוגעות לישוב כוכב יאיר, אתכבד כיו"ר ועדת הביקורת של כוכב יאיר, להודיע שאין כל שחר לטענה בדבר אי־סדרים כספיים או ניהול כושל של האגודה, אשר מצבה יציב ואיתן.

עובדת הקמתו של היישוב לתפארת, מגורי התושבים במקום, המרכז המסחרי ובתי־הספר וגני הילדים שאין להם אח ורע ליופי ולאיכות הדיור — מדברים כמאה עדים.

כמו כן אין כל שחר לטענה כי מבקר הפנים אולץ להתפטר. ועדת הביקורת הגישה למוסדות האגודה טיוטת דו"ח ומצפה לקבלת תשובה מהם. שלאחריה יפורסמו דו"ח הביקורת והתשובה לכלל החברים.

כל מוסדות האגודה פעלו ופועלים לנוכח עיניהם המקצועיות של ועדת הביקורת ובהן ברית־פיקוח, רואי חשבון ורשם האגודות השיתופיות.

שערי מטבע־חוץ בנק הפועלים – 12.2.87

	יחידה	בנקנוטים: קניה	בנקנוטים: מכירה	העברות והמחאות: קניה	העברות והמחאות: מכירה	שערים יציגים
סל מטבעות	1	—	—	1.6589	1.6797	1.6691
דולר אמריקני	1	1.56	1.64	1.5975	1.6175	1.6078
מרק גרמני	1	0.87	0.91	0.8809	0.8919	0.8858
לירה סטרלינג	1	2.38	2.50	2.4267	2.4569	2.4448
פרנק צרפתי	1	0.25	0.27	0.2645	0.2678	0.2659
ין יפאני	100	1.02	1.07	1.0411	1.0541	1.0463
גילדן הולנדי	1	0.76	0.80	0.7808	0.7906	0.7846
פרנק שוויצרי	1	1.02	1.07	1.0397	1.0527	1.0465
כתר שבדי	1	0.24	0.25	0.2460	0.2490	0.2436
כתר נורבגי	1	0.22	0.24	0.2284	0.2313	0.2299
כתר דני	1	0.23	0.24	0.2329	0.2358	0.2344
מרק פיני	1	0.34	0.36	0.3515	0.3559	0.3538
דולר קנדי	1	1.17	1.22	1.1882	1.2030	1.1959
דולר אוסטרלי	1	1.03	1.10	1.0647	1.0780	1.0113
ראנד דר. אפריקני	1	0.52	0.78	0.7694	0.7791	0.7744
פרנק בלגי	10	0.41	0.43	0.4260	0.4313	0.4281
שילינג אוסטרי	10	1.23	1.29	1.2508	1.2664	1.5391
לירה איטלקית	1,000	1.21	1.29	1.2364	1.2518	1.2445

בפלילים

בלס חוייב להשיב להאשמות נגדו

מאת זהבה מוזס, כתבת "על המשמר"

דור בלס, צבי אהרוני וחברת איובל בע"מ חייבים להשיב על האשמות כנגדם כך החליטה אתמול שופטת בית־המשפט המחוזי בתל־אביב, שושנה ברמן.

כזכור, טענה הסניגוריה, כי לא הוכח שבלס עבר עבירות מירמה כלפי התקש"ם ולכן יש להפסיק את ההליך המשפטי נגדו.

לאחר מכן ביקשה השופטת מהסניגורים להתחיל בפרשת ההגנה, אולם הסניגוריה טענה כי לא התכוננה להעלות אתמול את בלס לדוכן העדים כיוון שסברה שבית־המשפט יסתפק רק במתן ההחלטה וידחה את המשך המשפט למועד אחר. השופטת ברמן עמדה על כך שהמשפט יימשך, ואז קיבלה הסניגוריה סיוע לא צפוי מצד התובעת, שהוסיפה כי אף היא הבינה שהישיבה שנקבעה לאתמול נקבעה רק לצרכי ההחלטה.

בסופו של דבר נעתרה השופטת לבקשת הצדדים והמשך המשפט נדחה ל־23 בפברואר.

התביעה דורשת עונש מאסר־עולם לאורי דרור

מאת שלמה גלזר, כתב "על המשמר"

התביעה דרשה אתמול מבית־המשפט המחוזי בנצרת להרשיע את אורי דרור מבית־ספר שדה "הר מירון" ברצח אשתו נוגה ולהטיל עליו מאסר־עולם, כנדרש בחוק.

"המעשה המיוחס לנאשם אופייני לרוצח קר מזג ומקצועי, שתיכנן את רצח אישתו וביים תאונת דרכים כדי להסתיר זאת", אמרה התובעת אסתר גופר־חומר בנאום הסיכום.

התובעת ביקשה מבית המשפט להרשיע את אורי דרור ברצח בכוונה תחילה ולקבל את עדותו של הפתולוג המשטרתי, ד"ר הוס, שהמוות נגרם כתוצאה משבע חבטות במוט ברזל בראשה של המנוחה.

כזכור, נמצאה גופתה של נוגה דרור בוואדי סמוך לכפר חורפיש בתוך מכוניתם של בני הזוג בקיץ 85. יומיים מאוחר יותר נעצר בעלה אורי דרור, מדריך וחוקר בית־ספר שדה "הר מירון", כחשוד במעשה.

במהלך המשפט הודה דרור כי הרג את אישתו, אך טען כי הדבר נעשה בשוגג ומשנוכח בחומרת מעשהו ביים תאונה, כדי שסיבת המוות לא תתגלה.

רופא מחדרה חשוד בשוחד תמורת אישורים כוזבים

מאת יואב אביב, כתב "על המשמר"

רופא בקופת־חולים לאומית בחדרה נעצר ונחקר במשטרה כחשוד במתן אישורים רפואיים פיקטיביים ובקבלת שוחד, ושוחרר בערבות משטרתית.

מעצרו של הרופא בוצע במסגרת פרשת הוצאת הכספים במירמה מבנק עצמאות למשכנתאות במהלכה נעצרו הקבלן אלי רהאן, יועצת המשכנתאות חיה משל, ואדם נוסף. היועצת נעצרה על־ידי המשטרה שעה שעשתה דרכה למטוס במטרה לעזוב את הארץ, לאחר שנודע לה כי המשטרה עלתה על עקבותיה. יחד עימה נעצר אדם נוסף.

משטרת חדרה חושדת כי הקבלן ויועצת המשכנתאות הוציאו במירמה מבנק העצמאות למשכנתאות מאות אלפי שקלים לאחר שהחתימו לקוחות שלהם על טפסי משכנתאות ללא ידיעתם.

הרופא החדרתי נעצר ונחקר לאחר שהוברר כי רהאן פנה אליו בבקשה לקבל אישור פיקטיבי כאילו אחת מלקוחותיו נמצאת בחודשי הריון מתקדמים, וזאת על מנת שתוכל לזכות בסיוע מוגדל ממשרד השיכון. הרופא הודה במהלך חקירתו במשטרה כי אכן נתן אישור כזה לקבלן, אך הכחיש כי קיבל תמורה על כך. הרופא שוחרר על־ידי המשטרה בתום חקירתו בערבות משטרתית מבלי שהובא בפני בית המשפט, אולם נודע כי המשטרה תמליץ על העמדתו לדין.

לישראל הררי ולכל המשפחה

אתכם באבל במות אחותך

רוזה

בית קיבוץ עין־דור

ביום ראשון, 15.2.87, בשעה 15.00

נעלה לקברו של חברנו היקר

שמואל דגן

ונתייחד עם זכרו ביום השנה לפטירתו

קיבוץ דליה

לבתיה ויהודה עמרמי

למשפחתם ולקיבוץ משמר העמק

משתתפים באבלכם הכבד במות האב

ברוך ז"ל

קיבוץ עין החורש